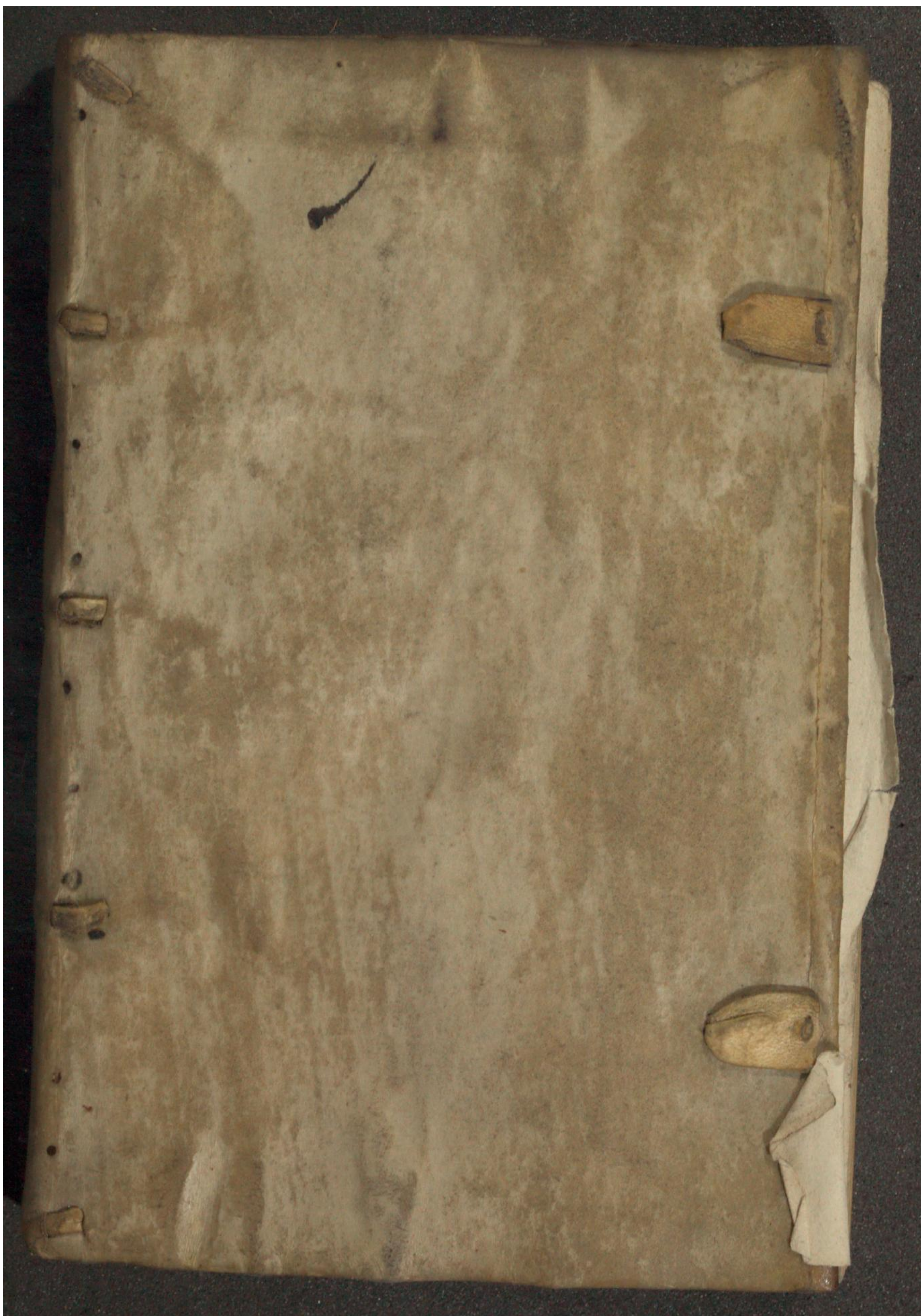
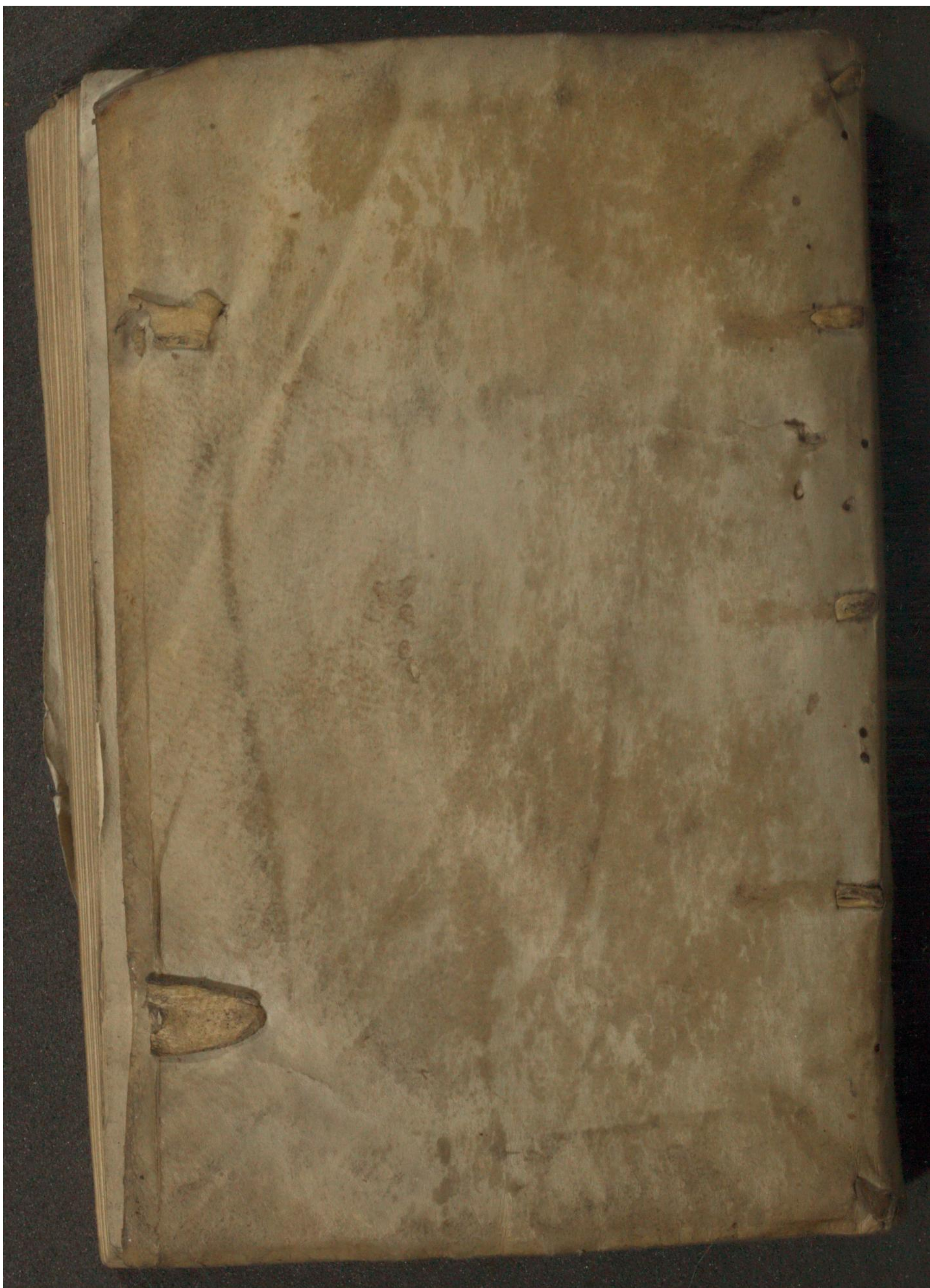

MONTANI
1554

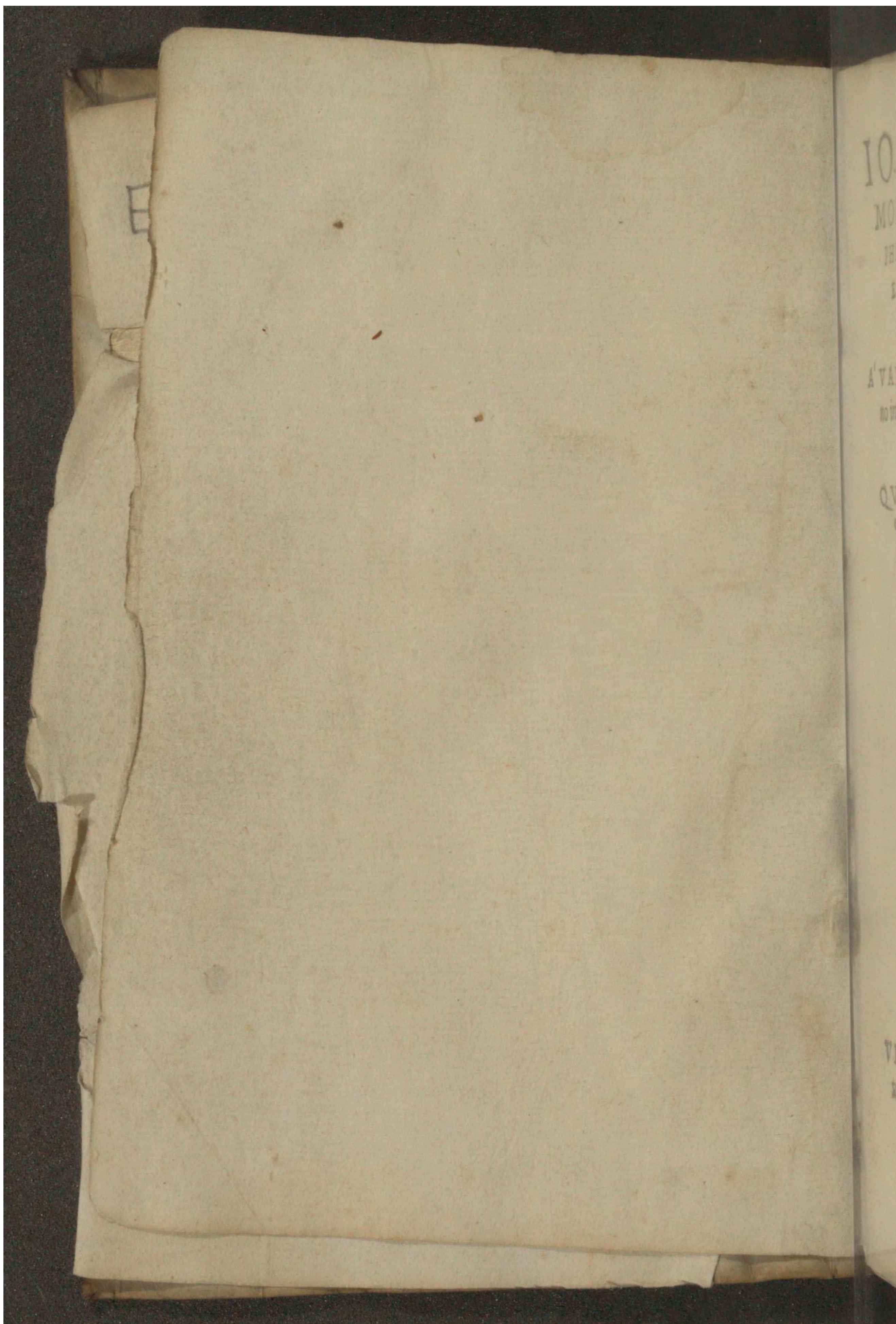

Hoepli
Sept 4. 03

IO. BAPTISTAE MONTANI VERON. PHILOSOPHI AC MEDICI EXCELLENTISS. DE EXCREMENTIS LIB. II.

A' VALENTINO LVBLINO POLOno *in studiosorum communem utilitatem dati.*

Alter de Fecibus, Alter de Vrinis.

QVIBVS ACCESSIT QVÆSTIO eiusdem quomodo medicamentum æquale, uel inæquale dicatur.

Tractatus etiam utilissimus, de Morbo Gallico.

NVLLA SINE LABORE

EST VIRTVS.

VENETIIS, APVD BALTHASSAREM CONSTANTINVM, AD SIGNVM DIVI GEORGII. M. D. LIIII.

ILLVSTRI ET MAGNIF. D. D. STANISLAO COMITI À THENCZIN CASTELANO LEOPOLIENSI &c.

VALENTINVS LVBLINVS Polonus. S. D.

OCVM *de excrementis magni Hippocratis, Montanus Veronensis, olim commentarijs illustrauit: quos uolui emaculatiores, quàm antea in lucem prodire. Hos quidem in duos libros distinxi alterum de Fecibus, alterum de Vrinis inscriptos, ut materiæ partes suo quæq; loco dispositæ lectori ultrò se se offerant. Ita enim confusas in unum corpus offendi, ut mihi necessarium fuerit non solum in libros, sed etiam in capita distribuere præsertim librum de Vrinis cui multa subtraxi minime necessaria, & nonnulla addidi, quæ præcisa esse cognoui Librum autem de Fecibus, qui nondum exierat in uulgus ea diligentia, qua potui & castigaui & expoliui; Sperabam enim utrosque medicinæ candidatis fore apprime utiles: si quidem locos contineant ex quibus uniuersa fermè ars et curandi & prospiciendi & prædicendi constituitur. Ve-*

rum si qui erunt, quos quidem non paucos futuros augu=
ror, qui mortuo de laude detrahant, tibi persuadeas ue=
lim non alios fore, quàm illos, quorum captiosas argu=
tationes refutauit, & arrogantiam uiuens fortiter retu=
dit. Dispeream, nisi statim obmutescant ubi illis argumen
ti id genus tractandum, proposueris quod si forte susci=
piant (nihil enim temere non audent) nihil profectò a=
liud inculcabunt quàm mera sophismata & inanem stre=
pitum uerborum putidorum sine aliqua subiecta senten=
tia. Sed hos rancidos Sophistas & Thessalos arrogan=
tes, nihil interea moror, dum sentio Montani opera Me=
dicis non mediocriter prodesse; & si scio in his multa
desiderari posse. Tu tamen æqui boniq; consules, pro=
pterea quod non ab authore proficiscuntur. Id quoque
incommodum accesit quod incidi in Typographos ualde
imperitos ac negligentes, sed ex unguibus (ut uetus uer
bum est) Leonem cognosces, atque pro ipso contra ui=
tiligatores patrocinium suscipies. Tu enim ille es, in
quo omnia uirtutum genera, usque adeo relucent, ut Se=
renissimus Rex Poloniæ te charum in primis
habeat, ubi namq; intelligent maleuo=
li opera Montani sub tuo nomi
ne exire in lucẽ desinent ma
ledicere. Vale et me
ut facis ama.

Patauij quarto nonas Decembris.
M. D. LIIII.

IOANNIS BAPTISTÆ MONTANI VERONENSIS LIBRI DVO DE EXCREMENTIS utiles ad cognitionem ſecundi libri prognoſticorum Hyppocratis.

LIBER PRIMVS DE FECIBVS.

ERMO noſter inſtituitur de excrementis, quæ materia utilis non ſolũ Medico eſt, ſed etiam neceſſaria, quoniam non poſſunt curari morbi, niſi prius cognoſcantur. Primum enim quod nobis occurrit, eſt corpus ægrum, & quia ibi ægritudinis cauſæ latent, opus eſt per ſua ſigna cauſas inueſtigare quoniam ſi non habuerimus ſigna, fruſtra erit cauſarum inquiſitio, conſtat ergo ſigna medico eſſe neceſſaria. At inter ſigna magis certa ſunt ea, quæ ab excrementis ſumuntur propterea quòd (ut ſcriptum eſt in methodo noſtra uniuerſali, quam compoſuimus ad utilitatem medicorum) tres tantum eſſe fontes diximus, à quibus hauriebamus omnia ſigna, & licet Galenus in ſecundo de locis affec. poſuerit quinque, poſſunt tamen ad tres reduci: Primus fons ſunt operationes, cognoſcimus enim corpus ſanum uel ægrũ

ex singularum partium operationibus, quæ à suis uirtutibus dependent, scimus autem tres esse uirtutes nostrum corpus regentes, animalis, uitalis, naturalis, & quælibet istarum propriam obtinet sedem, animalis in cerebro, naturalis in hepate, uitalis in corde, si homo non bene discurrit, & male imaginatur, affectus erit in cerebro, si non concoquit, ac per aluum non excernat, uitium erit in uirtute naturali, & in uentriculo, & hepate, si autem non bene respirat, læsio erit in corde, si contrario modo se habeant, sanus dicetur homo. Secundus fons sunt ipsa excrementa, de quibus loquuturi sumus. Tertio sunt omnia accidentia quæ sequuntur morbum tanquam umbra corpus, & isti sunt tres fontes, à quibus sumimus omnia signa particularia, sed oportet prius uniuersalia omnia considerare, ut habitis uniuersalibus, facilis nobis sit uia ad particularia descendere, quoniam artifex, inquantum artifex debet prius considerare uniuersalia, anteq̃ ad particularia deueniat. Ex his tribus fontibus omnium utilißima sunt excrementa, & certißima: quoniam offerunt sese omnibus sensibus & ideo nullum est certius istis. Primum enim offerunt sese uisui & sic iudicamus, cuius nam sint coloris. Secũdo cuius substantiæ sint gustui, ut lachrymæ, & pituita à capite destillantes gustantur. Tertio, odoratui, quæ fœtent. Quarto quæ sonãt, strepunt, & strident. Quinto quæ sint nimis dura, aut mollia sensui tactus occurrunt, & sic patent omnibus sensibus & ideo omnium utilißima iudico esse, & certißima, cum in ipsis falli non poßimus: immo uidi nonnullos medicos de urinis solum

lum cognitionem habẽtes, omnes morbos iudicare, licet Galenus dicat, urinam non indicare nisi affectus, qui sunt in uenis, nihilominus possunt omnes ægritudines indicare non immediate, sed mediate, & cum ista sint utilia, decreui de excrementis sermonem habere ac de ipsis prius uniuersaliter loqui, ut simul uniuersalia & particularia cognoscamus, & processus noster non erit ita prolixus, quemadmodum in alijs nostris processibus, quoniam diuersa est materia, & non omnia sunt æqualiter docenda, ut paulo ante monstrauimus: non enim ita erimus occupati circa causas, neque circa corpora, sed medium modum tenebimus. Volentes igitur tractare de excrementis, decreuimus ob breuitatem & utilitatem Hipp. tanq̃ ducem sequi, & maxime, quia habet annexam expositionem ipsius Galeni. anteq̃ ergo ad eius interpretationem ueniamus, nonnulla prælibabimus, q̃ necessaria sunt. Itaque primo uidendum quid sit excrementum, ab ipsa natura rei exordientes, à qua omnia bona emanant: sed quia in diffinitione omnes paßiones innotescunt, ideo à diffinitione exordiendum est. Excrementum ergo nihil aliud est, nisi materia quædam redundans in corpore propter aliquam causam, aut extrinsecam, aut intrinsecam, quam natura tentat expellere propter conseruationem corporis animalis, hæc diffinitio bona est, & omnia habet requisita ad bonam definitionem, ibi est causa materialis, quæ habetur loco generis: per materiam etiam possumus intelligere quatuor humores, ex quibus conficitur nostrum corpus & quod sit

excrementum, cum hæc materia ſit quoddam genus, diffe=rentias habet, uolens explicare differentias, dixi redun=dans in corpore, quando poſtea dicitur propter cauſam extrinſecam uel intrinſecam, tunc dat nobis cauſam effi=cientem, quæ duplex eſt intrīnſeca, ut mala intemperies, mala compoſitio, ſolutio unitatis: extrinſeca uero, ut aer, cibus, & potus, & denique, quæ extrinſecus accedunt, cum uero ſubdit; propter conſeruationem corporis ani malis, denotat cauſam finalem includendo formalem, & quoniam natura non ſemper expellit, ideo poſitum fuit, tentat expellere propter indiuidui conſeruationem. Quæ diffinitio recte intellecta maximam dabit occaſio=nem inueniendi affectus, oportet modo uidere utrum in iſta diffinitione ſit aliquod multiplex, & ſi aderit, illud eſt diuidendum. Vidimus enim iſtud excrementum, eſſe quoddam multiplex, ideo diuidendum eſt. At diuiſio debet eſſe eſſentialis non accidentalis, diuiſio autē eſſentialis da=tur per materiam, & formam, cum facimus ſic, ſumendo prius diuiſionem à materia, excrementorum quædam eſt materia uaporoſa, quædam corpulenta, hæc diuiſio eſt Galeni in primo de uſu partium à principio. Quantum ad uapores, dicebat Ariſt. in principio Meteoro. quòd quidam ſunt calidi & humidi, quidam calidi & ſicci; iſta ſunt in noſtro corpore, quemadmodum in uniuerſo, ua=pores calidi & ſicci faciunt uarios uentos, & flatus quamplurimos, & quando includuntur in aliquo loco, fa ciunt terræmotus, ſic etiam eſt in noſtro corpore quando adſunt uapores calidi & ſicci faciunt quandoque pruri=
tum,

tum, lasſitudinem ulceroſam, & prout ſunt in diuerſis partibus corporis, faciunt diuerſos effectus, ſi accedunt ad caput, magni comitantur dolores, ſi occluduntur in ali quo loco, faciunt terræmotus in corpore: ſi ſunt ualde ignei & tendunt ad aliquod membrum nobile, ac ibi occluduntur, uaria fiunt ſymptomata & dolores uehementes & tremores, & ut plurimum phrenitides. ergo ſecundum ipſorum qualitates & loca, ad quæ tendunt, diuerſos faciunt affectus. alij ſunt calidi & humidi, qui dum pertranſeunt corpus, craſſefiunt, ſicuti in mundo, quando uapores calidi & humidi eleuanaur à terra & pertranſeunt aerem, & ibi craſſefiunt, manenteſq; ſub illa forma generant nubes: ſi uero adhuc condenſantur fiunt pluuiæ, et fulgura, grandines ſi pertranſeant ſecundum regionem, generantur in uarijs locis corruſcationes, & cometæ, ſic etiam eſt in hoc noſtro paruo mundo ſi iſti uapores tendunt ad aliqua loca, manentes tamen ſub forma uaporum, faciunt dolores extenſiuos, bubones: at ſi craſſefiunt, & condenſantur, faciunt adnata cangrenas & huiuſmodi, ſi remaneant calidi & humidi: loca, ad quæ tendunt, inflantur, ſed non remanent diutius ut in longis morbis. quando uapores tendunt ad pedes, mane abeunt & ſero redeunt, quoniam difflant per poroſitates cutis, uel iſti uapores craſſefacti permiſcentur ſpiritibus & calor fit ſe ipſo humidior & craſſior, tunc contingit manifeſta in pulſu inæqualitas & aſcendens ad caput generatur morbus ille, qui melancholia dicitur, ut patet per Galenum tertio de locis affectis, ſi ue-

niunt ad partes anteriores & permiſcentur ſpiritibus ui ſiuis, fiunt tenebre ante oculos, ſicuti fit ex ſole, quādo uapores à terra eleuantur, & fiunt quædam caligines & tenebræ, quia radij obtenebrantur, & qui ambulant in die illa, credunt ſe per noctem deambulare: unus non ſecernitur ab altero, & pueri uidentes hominem, maximo metu afficiuntur, credentes ſe uidere lupum. idem euenit nobis, quando illi uapores craſſefacti aſcendunt ad cerebrum & prout ad diuerſas partes tendunt, diuerſa fiunt accidentia, & hæc ſufficiant pro iſto membro. Dicebamus materiam quandam eſſe uaporoſam, quandam corpulentam, de uaporoſa ſatis dictum eſt, reſtat, ut de corpulenta dicamus. Corpulenta materia dicitur, quia poteſt uideri & tangi, quæ in triplici differentia reperitur, quædam enim eſt ſicca, quædam liquida, quædam media, ſicca & terrea ſunt quæ egeruntur per aluum, & calculus, qui generatur in ueſica, & illa materia, ex qua generantur porri ſi Galeno credimus: liquida uero & fluxilis eſt in omnibus concoctionibus in prima, ut in uentriculo pituita, in ſecūda, in hepate flaua bilis, & ſi ſicca dicatur & faciat effectum ſiccum, non propter hoc eſt ſicca. Tertia in liene, ut atra bilis, iſtæ ſunt materiæ liquidæ fluentes. obliti ſumus de uno, quod debet repeti in primo membro, quòd ſcilicet quando uapores creſcunt, excitantur ſudores: præterea dicebamus etiam eſſe materiam mediam, ut pituita uiſcida diſtillans à capite & fex ſanguinis, & quamuis, ut dixi alia dicatur calida & ſicca, poſſunt tamen dici fluida, ut patet per Galenum in ſecundo de facul-

cultatibus naturalibus, quoniam omnia habent potentiam fluendi, & sic habemus omnium excrementorum diuisiones à materia sumptas. Est postmodum alia diuisio quæ sumitur à forma, siue à proprietate formali, uidelicet quædam excrementa sunt secundum naturam, quædam præter naturam, quæ sunt secundum naturam, & quæ præter naturam, quibus terminis & proprietatibus discernantur, statim dicemus, sed oportet prius scire, quomodo generantur in corpore, ut dicit Galenus primo de Tuenda sanitate, ubi optime discurrens ait, cum corpus nostrum sit in perpetuo fluxu, fuit consentaneum, ut natura institueret aliquid, per quod instauraretur illud deperditum & instituit cibum & potum: sed quoniam cibus, & potus sunt ualde dißimiles, & non potest fieri concoctio, nisi ex similibus, concoctio autem nihil aliud est nisi præparatio ad aßimilationem, sed non potest fieri ista præparatio, nisi fiat separatio boni & mali, quæ separatio fit in uentriculo in prima scilicet concoctione. igitur necessario fiunt ibi excrementa, quoniam id, quod est bonum, natura retinet, quod uero malum est, abijcit: & ideo natura sagax & prouida, quæ nunquam deficit in necessarijs, nec abundat in superfluis, fecit instrumenta, per quæ deferuntur illæ feces, fecit intestina, at cum adhuc esset dißimilis cibus, & propterea oporteret adhuc segregare, instituit secundam concoctionem, quæ est in hepate & fecit meatus, per quos deferuntur istæ feces, & ibi generatur sanguis & cum sanguis tres habeat partes, crassam, tenuem,

mediocrem,natura instituit tria uasa, in quibus commorantur istæ tres partes propter partem crassam, terrestrem,& adustam,quæ sunt ueluti fœces:fecit lienem, ut reciperet istam partem, quæ in melancholiam conuertitur,propter partem illam tenuem leuemq; præparauit natura uesicam fellis,ut reciperet eam partem, quæ in bilem ruffam conuertitur,propter mediam partem instituit natura uenas deputatas ad hoc,ut deferant alimentum per uniuersum corpus,in tertia autem concoctione, quantò magis materia purior,tantò magis est subtilior, quæ concoctio fit in uenis per totum corpus, cum materia sit subtilis & uaporosa natura non præparauit uias amplas,sed dedit porositates, per quas expurgarentur excrementa,istius tertiæ concoctionis. in prima natura instituit uias amplas,quoniam erat crassior materia,in secunda strictiores, quia materia erat adhuc magis purgata. Hoc satis sit, quantum ad excrementa naturalia. Quæ uero sunt præter naturam,ea de necessitate aggregantur uel propter causas extrinsecas,aut intrinsecas,et sic patet ueram esse diffinitionem excrementi datam, quoniā ibi explicantur omnes partes.si ergo istæ causæ sunt naturales,effectus erunt naturales, ac excrementa erunt naturalia,quæ generabuntur. si uero præter naturales excremēta erunt præter naturalia,et effectus præter naturales.Et si aer sit affectus aliqua mala qualitate,excrementa quoque erunt male affecta quoniam peccabunt uel substantia,uel quantitate,uel qualitate. Et si causæ erunt præter naturam intrinsecæ,generabuntur humores præter

ter naturam et exibunt excrementa præter naturã,cau sa aũt intrinseca,uel erit mala intemperies,uel mala com positio,uel solutio unitatis & istæ sunt omnes causæ ag generantes excrementa præter naturam,& sic habemus omnes diuisiones excrementorum in corpore nostro re= dundantium. Deest modo,ut uideamus, quæ sint secun= dum naturã et quibus proprietatibus cognoscantur. Pri mo habent substantiam, quantitatem, qualitatem conue= nientem,exeunt quando exire debent & per debita lo= ca,& si deerit unum ex istis erunt, præter naturam, si duo,adhuc magis,si tria,adhuc magis, si quatuor, uel si omnes,adhuc etiam magis. Quantum igitur ad substan= tiam attinet,illa substantia est penitus naturalis quæ at= tenditur penes modos substantiæ,modus attenditur circa tenuitatem & crassitiem ista ergo substantia neque ni= mis crassa, neque nimis tenuis,sed medio modo se habet. Secundus modus attenditur iuxta duritiem & mollitiem quòd non sit,neque nimis mollis, neque nimis dura. ter= tius modus est circa æqualitatem, & inæqualitatem, & distinguitur à simili. Dicimus enim illud esse æqualæ, quod habet partes sibi æquales,ut in urina,nam illa dici= tur urina æqualis,in qua non est spuma, neque fex, in= æqualis in qua est fex & spuma. Quartus modus est pe nes liquidum & siccum,licet liquidum uaporosum non possit uideri.hæc de substantia circa qualitatem dicimus considerari. postea uero per qualitates omnium sen= suum discurremus & primo circa qualitates tangibi= les,an sint calida,uel frigida, uel per aluum, uel per spu=

per sputum: secundo iuxta qualitates gustatiles & præsertim quæ expuuntur per os, ut pituita descendens à capite, utrum sint salsa necne aut si habeant aliquem aliũ saporem: tertio per qualitates odoratiles, utrum fœteant, aut non: nam si sputum fœtet, maximum est inditiũ, quòd non sit secundum naturam, & periculum ualde est de morte: quarto iuxta qualitates audibiles, ut si feces excernuntur cũ stridore, an sine stridore, hoc enim maximi refert: quinto iuxta qualitates uisibiles, ut si excremẽta sint alba, uiridia, crocea, nigra &c. & hæc hactenus de consideratione qualitatis excrementorum, secundum omnes sensus. Ex quantitate uero quando secundum debitam proportionem exit, ita quòd non excedit, neque diminuitur à naturali: secundo iuxta tempus, quando excrementa excernuntur suo tempore, quando .s. materia est conconcta, iuxta illud Hipp. concocta euacuantur, ista erit naturalis euacuatio, et suo tempore: tertio uero & ultimo ꝑ sua loca, & ꝑ uasa cõuenientia, ut feces ꝑ aluũ, ille locus est naturalis, si uero per uomitum signum est præter naturam, & læthale, & ubi aliquid horum deerit, ista excrementa non erunt naturalia, & eodem modo dicendum est de excrementis præter naturam, sicuti diximus de naturalibus, quoniam contrariorum est eadem disciplina. Sed est una quæstio, quæ sæpe agitatur inter uulgares medicos, utrum, scilicet exitus hæmorrhoidum sit naturalis uel ex toto genere præter naturam, si intelligitur cũ distinctione, facilis erit solutio, patet esse secundum naturam iste exitus, aut præter naturam, præter naturam, quoniam

exitus

exitus est per uiam, siue per locum indebitum, quia non factus fuit ille locus, ut rumperentur uenæ illæ, à natura, ut exiret melancholicus sanguis, secundum uero qualitatem, quantitatem, substantiam potest esse naturalis ille exitus, sic etiam dicendum est de uomitu, & similibus, & hæc satis de excremẽtorum proprietatibus. sciendũ tamẽ est q̃ quando dicimus excrementa alia esse secundum naturam, alia uero præter naturam, quæ sunt præter naturam, habent illas quinque conditiones, non est ita simpliciter proferendum, si uolumus recte iudicare: sed oportet considerare corpus, circa quod uersamur, quoniam tot sunt sanitates, quot sunt indiuidua, & tot sunt sanitatis gradus, igitur si recte uolumus facere iuditium, oportet considerare subiecta, & quales sunt operationes subiecti, talis est sanitas, quoniam sanitas terminatur ab operationibus, & secundum diuersitatem, sanitatum, diuersa fiunt excrementa similiter aer, regio, tempus anni, temperatura, ars; omnia ista faciunt mutare excrementa, & ista uniuersalia considerantur ab artifice, quia artificis est uniuersalia considerare, experientiæ uero particularia, & ideo omnis artifex debet habere duo, methodum & experientiam, methodus accipitur in scholis à præceptore, experientia in hoc, aut in illo indiuiduo, ut si uelimus cogitare, quomodo dignoscantur excrementa, quæ scilicet debeant esse bona in substantia, quantitate, qualitate, est una methodus uniuersalis, ad quam confugimus, quoniam omnia ad ipsam reducuntur, & contẽplando ipsam, uenimus ad cognitionẽ particularium,

particularium, & ita philoſophiæ naturali eſt ſubalterna medicina uera ſubalternatione, ut inquit philoſophus; ubi enim incipit medicus, ibi deſinit philoſophus. Scimus enim illas quatuor qualitates, calidum, frigidum, humidum, ſiccum corpora noſtra immutare, calidi enim eſt calefacere, frigidi frigefacere, humidi humectare, ſicci ſiccare. omnia ab iſtis quatuor qualitatibus immutantur, ſi enim mutantur corpora, aut mutantur à cauſa intrinſeca, aut extrinſeca, ſi intrinſeca, aut à temperatura, aut à mala compoſitione, aut à ſoluta unitate ex iſtis enim proueniunt malæ operationes, ex malis operationibus mala excrementa, præterea ſi in inſtrumento fuerit læſio, ſequetur mala operatio, & ſic malum excrementum, quoniam operationes ſequuntur temperaturam membri, aut inſtrumenti: præterea ætas plurimum immutat excrementum, ut ſi occurramus alicui ſeni, diuerſa ſunt illius excrementa ab excrementis puerorum, quia puer cum ſit calidus & humidus, habet excrementa humidiora, & in maiori quantitate, in ſene pauca & ſicciora et dura, cum ille ſit frigidus & ſiccus, quia frigidi eſt infrigidare, ſicci ſiccare, humidi humectare, calidi relaxare, & ita humidiora & in maiori quantitate erunt excrementa in puero, quàm in ſene; deinde bene concoquit & excretio ſequitur concoctionem, ideo puer citius excernit, quoniam citius concoquit, homo uero 25. annorum, quoniam tendit magis ad ſiccitatem, feces diutius retinet, ideo ratione ætatis longe differunt excrementa. idem dicamus de temperaturis, & ad ætatem reducamus temperaturã, ut ſecundo

cundo aph. 20. calidam & humidam ad pueritiam, calidam & ſiccam ad iuuentutem, frigidam & humidam ad ſenectutem, frigidam & ſiccam ad decrepitam ſenectutem. Præterea debemus conſiderare regionem, tempus, anni, conſtitutionem excercitia, & artes, et conſimilia; ex iſtis enim uariantur excrementa, et ideo iſta ſunt diligenter conſideranda, nos enim ſumus ſpeculatores ſecum conſideranda eſt etiam natura hominis, circa quantitatem, qualitatem, ſubſtantiam, horam excretionis & inſtrumenta: primo circa ſubſtantiam, quando dicimus, quòd fæces debent eſſe tales in ſubſtantia, intelligimus habita ratione & conſideratione omnium iſtarum rerum, quas diximus, quoniam ab ipſis feces immutantur; ne igitur erremus in indiuiduo, oportet recte iſta omnia conſiderare, & erunt tanquam uniuerſales regulæ. Medicina enim datur per methodum, non per præcepta, quoniam ſine methodo non poteſt acquiri ars, & non oportet dicere, dicit hoc Auicenna in ſuis canonibus quemadmodum dicunt medici noſtri temporis, qui non intelligunt Auicennam, iſte homo docet artem per methodum compoſitiuam, & non per canones & præcepta, ut dicunt illi; his noſtris commentationibus & diſcurſibus conſentit Hypp. ſecundo Progno. quando inquit, concoctio laudabilis. cetera nota ſunt, quæ ſequuntur, hoc enim loco admonet, ad cognoſcenda iſta excrementa oportere habere inſtrumenta, & ideo dat Hypp. duas intentiones, primo quantum ad ſubſtantiam, quòd debet eſſe conſtans excrementum, ſecundo quo ad qualitatem, quòd debet eſſe leue, & per

iſta

ista duo dat intelligere omnes alias. Scimus enim q nos supradiximus hos esse fontes signorum, primus est ab actione, secundus ab excrementis, tertius ab accidentibus, de istis omnibus à nobis superius dictum est, & diffusius dicemus alias. In hoc loco incipit Hipp. declarare secundũ fontem excremẽtorum, quoniam de primo dixit in primo lib. & uersatur circa tria, primo circa egestiones, secundo circa sputum, tertio circa urinam, incipit primum ab egestionibus tanquam à nobis magis notis, & etiam magis secundum naturam, quoniam naturalia sunt nobis magis nota. Diximus igitur excrementum ad hoc, quòd sit naturale, quinque requirere conditiones, incipit à deiectione, & dicit, si deiectio est secundum naturam duo requiret scilicet quòd sit mollis & constans, per mollem intelligit qualitatem, & distinguit à duro, quia durum non est secundum naturam, per constans intelligit, quod sit coniunctum, & continuatum, quòd in ipso non sint conuulsiones, nam si essent in illo, esset malum. dicit ista duo tantum requiri, non quod non requirantur aliæ partes supradictæ: sed per ista duo dedit intelligere alias conditiones, per lene intelligit qualitatem distinctam ab aspero. Gal. autem hac in parte uidetur superfluus, quoniam dixit quod sit etiam unitum, quod idem est, quod lene, quoniam si est unitum, oportet illud esse lene: sed possemus dicere, quòd Galenus non solum intelligit per hoc de superficie: sed etiam de omnibus alijs partibus, & ideo dixit lene, & unitum, et si fœtent hæc ad substantiam attinent, si bona erit concoctio, non fœtet: sed si mala plurimum fœtent, & tandem omnia

omnia reducuntur ad hæc duo, ut patet recte iudicanti, quæ scribit Galenus in primo de Crisibus capit. 2. ratio est, quia cibaria non sunt immutata, prima autem concoctio fit in uentriculo si ergo ibi aderunt omnia requisita ad bonam concoctionem, fiet concoctio æqualis, & si æqualis, necesse est ut excrementum sit æquale, & habeat lenitatem per totum & mollitiem. Et si excrementa non erunt lenia & æqualia, iudicandum est, concoctionem non fuisse bonam. præterea ad concoctionem bonam, sequuntur bonæ operationes, & consequenter corpus illud sanum, & addit Galenus alteram conditionem, & dicit, quòd si quis perseuerauerit in suis excretionibus ordinatè erunt omnino operationes sanæ, quoniam ordo est, ita annexus naturæ, ut aliqui dixerint ordinem esse naturam ipsam, si uero non seruetur ordo, signum erit alicuius malæ affectionis, aut in ipsa materia, aut in ipso instrumento sit aliquid præter naturam; si excretiones accelerabunt, signum erit quòd uitium est in retentiua, quæ non potest retinere, quoniam egeruntur feces non seruato ordine extra tempus, & non est uitium in expultrice facultate, aut potentia, ut aliqui uoluerunt, sed in retentiua, quæ debilis est, & non potest retinere, ideo permittit exire: si autem plùs iusto retinebuntur, signum erit quòd expulsiua non potest expellere ob aliquam iniuriam debilitata. Prosequitur Hippoc. loco citato, & ponit aliam limitationem scilicet quantitatem, & oportet maxime animaduertere in hoc, quoniam secũdum quantitatem cibariorũ augetur,

& di-

et diminuitur etiam quantitas excrementorum, ideo oportet considerare cibaria, quibus uescimur, & ubi ipsum excrementum superauerit quantitatem cibi, tunc illa quantitas erit præter naturam, & uitium erit in uirtute retentiua, quæ debilis est, & læsa, si uero non erit debita quantitas pro ratione assumpti cibi, tunc uitium erit in expulsiua facultate, quæ debilitata non potest fungi suo munere, & hoc etiam malum signum est per uiam causæ, quoniam feces illæ sic retentæ producunt quinque diuersa incommoda, ideo manifeste apparet, quòd quando fæces expelluntur secundum naturam, semper bonum est signum, ac semper iudicandum erit uentrem inferiorem se habere recte, quia ab ipso optimæ proueniunt operationes, & dixit Hypp. uentrem inferiorem, & intellexit illud, quod per ipsum mittetur. Hactenus declarauimus quid sentiat Hypp. restat, ut nonnulla huiusmodi declaremus in commento, ubi dicitur, quòd excrementa indicant de illo membro cuius sunt excrementa.

Quia si uitium esset in hepate, liquidiores ac rubicundiores essent fæces, si in liene, nigriores, si in uenis meseraicis, aut in alijs uenis uicinis, immutarentur, & non haberent illas quinque conditiones dictas. cum non immutantur, signum est quòd uenter & omnia membra adiacentia sunt sana, si uero fæces fuerint immutatæ, & quòd deficiat una conditio, non propter hoc dicendum est, uentrem læsum esse, neque membra adiacentia, & hoc potest esse ratione exercitij, uel caliditatis aeris, possunt tamen adiacentia membra esse in causa, & tamen uenter erit

sanus,

ſanus,ut ex caliditate renum hepatis,erunt mutata in ſub ſtantia,ut quando egeruntur ſcybala, tum aderit caliditas renum,quando uero aduſta,tum uehemens erit in hepate caliditas ſi uero in illo fuerit imbecillitas, tum liquida fiunt.mutantur etiam in qualitate ueluti in colore, & odore & tamen non erit aliquod uitium in uentriculo,ut apparebit infra.Et ſic conſtat q, mutantur feces in colore,in qualitate,& ſubſtantia ab ipſis adiacentibus membris,uel quandoq; abſque eo , q, in illis ſit uitium.& hæc ſunt maxime conſideranda,quia conducunt ad opus. Hactenus oſtendimus Hipp. nobiſcum ſentire non ſolum de bonis excrementis,ſed etiam de malis , quæ uocat liquida in loco citato,& ut id ipſum planum fiat , hoc ordine ac methodo procedemus : primo ponemus omnes cauſas, à quibus huiuſmodi excrementa cauſantur, ſimulq́; ipſas diuidemus:ſecundo ſententiam Hipp.exponemus: tertio ſigna diſtinguentia ponemus. primo quantum pertinet ad liquidas deiectiones , dico q, deiectiones liquidæ poſſunt fieri à multis cauſis,ubi oportet optime conſiderare , an ipſæ fiant uel uitio ipſius uentriculi , uel aliorum membrorum.ſi uitio uentriculi, uel actiones ipſius erunt læſæ,uel diminutæ,uel ablatæ,uel uitium erit in concoctione,ſi in concoctione,uel in uirtute retentiua,uel expulſiua , ut patet per Galenum in 2.de cauſis ſympt.ſi uitium fuerit in facultate expultrice,quæ expellit, quod non debet expellere,uitium etiam uocabitur in concoctione , & erit ita,ut cum uentriculus non concoquit,& exit à uentriculo cibus , qui ſit incoctus , tunc ſequitur affectus ille

lienteria à Græcis sic dictus, quem nostri Latini intesti=
norum leuitatem appellant, uel iste chylus non ex to=
to expelletur, concoquitur quidem, sed diminute, tunc
exit semicoctus, & ita quando egestio tali apparet, ap=
pellatur fluxus chylosus, quoniam chylus semicoctus
exit, & formam chyli, qui est in uentriculo, similem ui=
detur habere, uel actio uentriculi est corrupta, & ubi
corrumpitur, non dicimus propter hoc uirtutem ipsam
ablatam esse, quoniam concoquit quidem, sed corrupte
& facit chylum, qui est in uentriculo uitiosum liquidum
& corruptum propter suam corruptionem & uitiosi=
tatem. expellitur postea à natura & fluxus iste appella=
tur stomachicus, si uero uitium est in uirtute retentiua,
fiunt aliæ fluxionum speties, quæ inuicem distinguun=
tur penes sua signa, prout uarias & diuersas habent
causas efficientes. & ad hoc, ut uirtus uentriculi dica=
tur esse sana duo requiruntur: primo, ut retineat quan=
tum oportet: secundo ut retineat quandiu oportet, ita
etiam potest esse læsa dupliciter, uel quòd non retineat
quantum oportet, quoniam licet uentriculus complecta=
tur cibum & cibus sit paucus, tamen datur uacuum in=
ter cibum & uentriculum complectentem, & sic cibus
aut non concoquitur, aut si concoquitur male concoqui=
tur, aut cibus erit multus, & plusquàm conueniat, &
tunc uentriculus non potest amplecti ipsum cibum, & re
tinere uide emittitur inconcoctus, & istud est, quoniam
uirtus retentiua non retinet, quandiu oportet. quomodo
autem nominentur isti affectus. caremus nominibus, nisi
appel=

appellemus per similitudinem cum primis, & hæc satis dicta sint de uitio ipsius uentriculi. Dicebamus in prima nostra diuisione, quòd egestiones liquidæ fiebant, aut ratione ipsius uentriculi affecti, aut membrorum adiacentium. aut quia uitium est, in uenis meseraicis, quæ uel erunt ita refrigeratæ, quòd non poßint attrahere cibum et sic cibus remanet in uentriculo inconcoctus, qui deinde liquidus egeritur, uel huiusmodi uenæ erunt obstructæ, quia sint in ipsis humores crudi, qui ipsas obstruant, & hoc modo sic obstructæ, non possunt attrahere cibum, & sic remanet inconcoctus in uentriculo, & fiunt feces liquidæ. uel uitium est in hepate, & si in hepate uel propter temperaturam eius, ita quod sit uel nimis calefactum, uel frigefactum uel propter apostema in ipso consistens, ita ut non poßit ipsum hepar attrahere à uentriculo, nam ipsum hepar primo attrahit à uenis meseraicis, illæ uero attrahunt ab ipso uentriculo. contingit autem quandoque quòd hepar non potest attrahere ab ipsis uenis meseraicis, & sic egeruntur illa omnia liquida. aut est uitio lienis, quia non attrahit succum melancholicum, uel ratione alicuius alterius membri, ut capitis, ueluti ex catarrho descendente, & hic fluxus, qui catarrhus appellatur, uel est ratione partis uel totius, & hoc dupliciter, uel criticè, uel symptomaticè, hoc accidit, quoniam omnia mēbra sunt imbecilla, quæ transmittunt supflua ad intestina, & iste fluxus diarrhæa appellatur, aut critice, quando natura intendit crisim ꝑ intestina, & transmittit illuc materiā totā, quæ postea expellitur, et iste fluxus bonus

est, & laudabilis, & sic omnes deiectiones liquidæ malæ sunt, nisi illæ, quæ per uiam crisis à natura intenduntur. Et quando dicit Hippocr. deiectio madens est bona, intelligit de illa, quæ fit à natura per uiam crisis. igitur bonæ erunt deiectiones, si habebunt tres conditiones dictas superius, sed ut clarior, necnon amplior euadat doctrina, uolo manifestare quæ nam sint causæ huiusmodi stridorem facientes, sed prius uidendum est, quid nam sit stridor iste, pro quo notandum est, q. stridor nihil aliud est, nisi quidam sonus uentris, causæ autem sonitus in uniuersum sunt tres uel enim fit ratione instrumentorum, uel ratione spiritus inflantis, uel ratione uacui, & eadem prorsus ratione est in corpore nostro, sicut est in tibijs, nam ratione instrumenti in tibijs gracilibus, redditur sonus gracilis, quem uulgus uocat cantum, & hoc accidit, quoniam instrumentum est gracile, si autem fit in magnis sonitus ut in illo, qui dicitur Bassus, tunc sonus redditur magnus & horridus, sic etiam fit in corpore nostro, in intestinis gracilibus redditur sonus gracilis & acutus, quòd si fit in craßis sonus ac stridor redditur magnus & horridus, uel stridor ipse erit ratione ipsius spiritus, ut in tibia, si parui emittuntur spiritus, parui etiam redduntur soni, si magni, magni redduntur, sic etiam in corpore, si parui spiritus erunt sonos canentes, parui quoque erunt sonitus; si magni, contrarium euenit; aut erit ratione ipsius uacui, ut fistula in magno uacuo, magnum emittit sonum, in paruo autem paruum. Vt in aqua emittit maiorem sonum, quàm in uino, quod

magis

magis densum est; sic in corpore, si spiritus magnum inueniat uacuum, maiorem emittit sonum, & stridorem; si paruum, per contrarium perueniet sonus. Et sic habemus, quæ nam sint causæ stridoris. Quomodo autem generentur huiusmodi flatus stridorem facientes, habemus ab Aristot. secundo meteoro. flatus enim generantur, inquit Aristot. à calore diminuto, scilicet, quando calor non est sufficiens pro concoquenda illa materia, tunc ab ipsa eleuantur uapores, quos ipse calor non potest resoluere, & cum isti uapores non possint resolui, quærunt exitum, & sic erumpendo, causant illum sonum. Vnde si calor esset tantus, ut posset dominari illis uaporibus, non sentiretur ille sonus: quoniam ipsos resolueret, si autem calor sit multum diminutus, non eleuantur, quia uapores eleuantur, quādo calor incipit agere in materiam, cum sit ualde diminutus, non agit, & ideo non eleuantur uapores. sed quænam erit materialis causa istorum uaporum? dico, quòd causa materialis est ipsa materia crassa, uiscida, apta ad eleuationem uaporum, causa efficiens est calor diminutus, qui soluit, & non resoluit, ita, ut eleuentur quidem spiritus, sed non resoluantur; sic autem contingit de calore, quemadmodum contingit in dispositionibus anni ueluti in uere fiunt plurimi uenti, & à terra eleuantur plurimi uapores, qui ob debilitatem caloris ipsius solis non possunt resolui, & ita conuertuntur postmodum in pluuiam; & quare hoc contingat in uere, ratio est, quoniam ab hyeme fuit præparata materia; quod non contingit in æstate: quia calor potens

tens resoluit illos uapores à terra eleuatos. in autumno non contingit, quia in æstate non fuit præparata materia. idem prorsus in nobis euenit. Ad propositum igitur nostrum redeuntes, dicimus, quòd stridor est sonus quidam proprie sterilis, factus cum quodam fragore, ueluti fistulæ, cum non sunt bene confectæ, habent quendam sonum sterilem & tenuem cum quodam fragore, & iste sonus fit in intestinis tenuioribus; differt à murmurio, quoniam murmurium est sonus grauis cum fragore, & istud fit in intestinis craßis. & ita habemus, quòd locus stridoris est in intestinis gracilibus, murmurium uerò in craßis. ex his possumus iudicare, quo in loco sint uapores inclusi. Hoc supposito, uideamus nunc, unde est, & quænam sit causa, quòd aliquis egerit sæpe, & parum. Hoc uel est uitio intestinorum, uel uirtutis contentiuæ, si uitio intestinorum (quandoque enim contingit, ut intestina sint ita debilia, uel ulcerata, uel abrasa, uel excoriata, uel quoties priuantur humiditate sibi instituta à natura, & ubi habent humida excrementa) tunc fiunt sæpe excretiones, & quia ibi non est materia multa contenta, fiunt excretiones paruæ, & quia non possunt detineri, necesse est, ut excernantur. uel hoc fit uitio uirtutis contentiuæ, quoniam ubi retentiua debilis est, & non retinet, expulsiua expellit & fit huiusmodi excretio sæpe, quia retentiua intestinorum non potest retinere, fit egestio pauca ob paucitatem materiæ. potest etiam esse ratione diuersitatis materiæ, ut si humores acidi concurrunt ad intestina, tunc stimulant

uirtutem expulsiuam ipsorum intestinorum ad expulsionem, & ita sæpe expellunt, quia sæpe concurrunt isti humores: expellunt etiam parum, quia pauci adueniunt. Et istæ sunt causæ, quare fæces sæpe, & parum excernuntur. Restat declarandum tertium scilicet cur fæces excernantur sæpe, ac multum. In hoc autem non multum immorabor, quoniam eædem concurrunt causæ, uel enim sunt intestina, quæ non possunt continere, uel humorum acrimonia, quæ continuæ stimulat ad expulsionem, & ita sæpe exeunt fæces; & quia materia, quæ concurrit ad intestina, multa est, quoniam humores existentes in uentriculo multi sunt, ideo etiam excrementa multa fiunt. Et ita habemus causas excrementorum præternaturalium de sententia Hippocratis, & ut præternaturalia semper sunt mala, sic opposito modo se habentia, erunt bona primo enim ad hoc, quòd bona sint, oportet, ut excrementa sine stridore & murmure, nec sæpe & parum, nec sæpe & multum egerantur. Ita bona erit illa excretio, in qua multum egeritur, sed non sæpe, & q; huiusmodi egestio sequatur sine dolore, & quòd æger bene toleret, & ad hanc sequitur semper sanitas, quoniam si talia purgentur, qualia purgari oportet, confert, & leuiter ferunt, dicebat Hippocrates. uidemus ergo quod incommoda proficiscantur ex hoc; nam ubi quis sæpe & parum egerit, si humor est in corpore ipsum aggrauans (quod accidit ex continua motione) subsequuntur uigiliæ & uirtutis debilitas: si sæpe, & multũ, statim prosternitur uirtus, & hoc pessimum est. Restat, ut de

signis agamus, postquàm de causis fluxus liquidi fuit dictum. Sed ut antecedentia nectantur consequentibus, summatim quædam repetemus quoniam, ut dicebat Galen. in primo de crisibus, utilia repetere operæpretium est sæpius. Inuenimus causas omnes excrementorum, quæ per aluum sunt reddita liquida, & scopus noster, & finis est ut per signa deueniamus in cognitionem causæ, quæ postea nobis præbet uiam, & methodum curandi. Per signa igitur deuenimus in cognitionem causarum. Causæ autem indicant quid sit agendum. Et cum dicturi sumus de signis, oportet referre ipsa ad suas causas, quoniam relatiua sunt signa ad suum signatum, signatum enim est, signati signum, & causa causati causa. Necessarium ergo est, ut intelligamus causas, quas deinde collectas applicabimus suis signis. Diximus itaque excretionem liquidam ita distingui necessario. Excretiones liquidæ fiunt, uel à causa extrinseca, uel intrinseca, si ab extrinseca, uel fiunt ab aere (aer enim potest esse in causa earum) uel à cibo, & potu, uel à somno, & uigilia, uel tandem ab omnibus causis istis non naturalibus, quæ referuntur à Galeno, quæ possunt corpus nostrum immutare. v.g. ex aere ubi aer nimis humidus est, relaxat corpora, ubi plurimum, subsequuntur inconcoctiones, ex quibus fiunt deiectiones liquidæ, uel ex aere nimis frigido, Scimus enim quòd à frigiditate fiunt inconcoctiones: uel ex aere nimis calido: nam sic caliditas aeris agens in caliditatē uentriculi, corrumpit cibum, postea fiunt excrementa liquidiora, à cibo & potu, quando peccat siue quantitate,

siue

siue qualitate, excernuntur postea liquida. Idem dicendũ de omnibus aliis causis corpus nostrum alterantibus, quæ quidem causæ à Græcis προκαταρκτικαὶ, à Latinis uero primitiuæ dicuntur. Aut hoc fit ab intrinsecis causis quæ à Græcis dicuntur προηγούμεναι, à Latinis antecedentes communiter appellantur. istæ causæ aut sunt in uentriculo, aut in partibus, quæ habent aliquam cum uentriculo adiacentiam, ut in hepate, aut in meseraicis, aut in liene. Nam in istis talis ordo insitus est à natura, ut dixi. primo hepar trahit à uenis meseraicis, illæ uerò uenæ trahunt à uentriculo: Et sic habẽt mercaturam inter se, & communicantiam, et ubi unum istorum labefiat, alterum patiatur: & non solum ratione uicinitatis patiuntur ista membrã, uerum etiam ratione communicantiæ actionis inter se, ita etiam si patitur splen: nam splen etiã habet adiacentiam cum hepate, quoniam trahit ab ipso humorem melancholicum: communicat etiam in actione cum ipso uentriculo. igitur ubi unum istorum est affectum, afficitur etiam & reliquum & sic ratione istorum feces, quæ emittũtur ꝑ aluũ, liquidæ gerunt. Vitiũ igitur erit uel in partibus adiacentibus, uel longinquis: per partes longinquas intelligit eas partes, quæ si læsæ fuerint, nocumentum etiam ipsi uentriculo adferunt, & ab illo nocumento illato possunt feces excerni liquidæ, uel quòd uitium æqualiter prouenit ab ipso toto corpore, & hoc fit duobus modis uel critice, uel symptomatice, & nullo modo feces erunt liquidæ bonæ, nisi illæ, quæ critice egeruntur quoniã illæ proprie intẽduntur à natura, hæc omnia

dicta fuere à nobis superiori loco. Vt deueniamus ad particularia, si erit uitio membri particularis uel erit ratione instrumenti, uel ratione uirtutis, uel humorum ibi collectorum in ipso membro, operationes occupantium, licet essentialiter in ipso non sint, tamen eius operationes occupant. Incipiamus à uentriculo, & ut bene assequamur ea, quæ dicentur, eum ordinem tenebimus, quem Auic. in. 16. tertij cap. 1. &. 2. tenet. Dico igitur eodem modo, quo fecerunt antiqui, et ista est distinctio causarum. Si uentriculus patitur, & ab eo egestiones liquidæ fiunt, hoc potest esse aut ob uitium temperaturæ, aut compositionis, aut solutionis continui: si est uitio temperaturæ, tunc uentriculus non est amplius in propria natura, sed est factus uel calidior, uel frigidior, uel humidior, uel siccior. Vbi hoc habuerimus, opus est scire, qui nam affectus proueniant ex primis quatuor qualitatibus, ideo si uolumus esse boni Medici, oportet, ut habeamus præ manibus secundum illum Aristo. Meteo. in quo fusissime & sufficienter ista omnia pertractantur. Nam frigidi per se est corrumpere, per accidens autem retinere ipsum calorem ac adiuuare ad ipsam concentractionem: et cum effectus frigiditatis sit talis; ergo cum erit frigiditas in uentriculo, corrumpetur eius caliditas naturalis: & usque adeo patitur sua caliditas complexionalis, ut ita lædi poßit uentriculus, ne amplius concoquat, aut si concoquat, diminute, aut corrupte concoquat: si diminute concoquit, excernuntur feces semicoctæ, & iste fluxus appellatur chylosus, quoniam habet quandam cum chylo similitudinem; si uero

ablate

ablate concoquat (quomodo autem dicatur ablate concoquere, diximus) tunc iste fluxus appellatur lientericus: si autem caliditas extrinseca aderit uehemens, et magna ita, ut corrumpatur actio ipsius uenticuli, hic uentriculus corrupte cōcoquit, & fit fluxus, qui stomachicus appellatur. Et ideo inferamus, quòd febris nihil aliud sit, quàm calor corruptus, siue igneus: & à nulla alia causa prouenit ista corruptio, nisi à calore extrinseco agente in ipsum humidum radicale, & ille calor æqualiter accendit, & inflammat ipsam; & ubi factus est ita igneus, putrefacit, aut quòd alterat unam partem, & putrefacit alteram; sed calor naturalis non putrefacit, & alterat unam partem, & alteram derelinquit, sed æqualiter concoquit, ubi alteratur putrefactus cibus in uentriculo, tunc insurgit uirtus ad expellendum hoc, quod est præter naturam, & sic hoc modo feces excernuntur liquidæ, siccitas non facit egestiones liquidas, nisi fuerit in summo, ut patet in tabidis, qui sunt prope mortem: ubi siccitas est tā ualida, quòd feces fiunt liquidæ eò, quòd uentriculus non potest retinere, & sic relaxat. Ideo ut fiat optima, & perfecta concoctio, non oportet, ut substantia uentriculi nimis sit nec humida, nec exiccata nimis, quia cibus ab ipso uentriculo non bene complecteretur, & cum non bene complecteretur cibus ille, non posset concoqui, ut est sententia Galeni in 5. de causis symptomat. et in lib. de facult. naturali. cum ergo uentriculus non concoquat, excernuntur tunc feces liquidæ. Et (ut id obiter obseruemus) non quælibet siccitas potest esse in causa egestionū liquidarum,

darum, sed illa, quæ nitrosa est, uel humiditas erit in cau-
sa dyscrasia ipsius uentriculi; & hoc facillime potest ac-
cidere eò, quòd humiditas relaxat, & relaxando facilli-
me feces possunt liquidæ exire. Et sic habemus, quomodo
qualitates simplices possunt hoc facere, lædendo tempera
turam ipsius uentriculi, & ne conteramus tempus, quod
dico de simplicibus, dicendum est etiam de cõpositis. quan
do autem erunt compositæ, effectus quoque erunt compo
siti uel de calido & humido, uel calido & sicco, uel frigi-
do & humido, uel frigido & sicco, hæc satis dicta sint de
uitio in temperatura. Vel erit hoc uitio compositionis, in
compositione autem potest esse uitium. primo potest esse
humor ipsum uentriculum obstruens, ut ipse uentriculus
non posit constringi, & amplecti cibum, & eius calor
obtunditur, uel erit abscessus, uel scirrus, uel erit gracili-
tas, quæ exponit ipsum omni iniuriæ, quæ omnia sunt ui-
tia in compositione. Vel erit uitium in solutione unitatis,
ueluti si ulceretur uẽtriculus, & propter illa ulcera uen
triculus non potest tolerare, neque aliquid retinere, &
repellit, sicq; egestiones liquidæ exeunt. Et sic habemus
omnes causas egestionum liquidarum. & quod dixi de uẽ
triculo, dicamus de omnibus membris adiacentibus, ut de
hepate, uenis meseraicis, splene, abdomine, et reliquis. pos
sunt etiam attribui istæ limitationes, quas uentriculo de-
dimus, longinquis membris. Membra igitur longinqua
possunt esse in causa, ut si ad illa membra confluant humo
res, apti ad causandas egestiones liquidas, qui postmodum
humores ibi aggregati transmittuntur ad intestina cau-
sant

ſant illas feces liquidas. Et hoc erit uniuerſale in omnibus membris, uel in illo membro, in quo aggregata fuit illa humorum copia. hoc fit aut ob eius uitiatam temperaturam, aut compoſitionem, aut ſolutionem unitatis, & hoc poteſt eſſe tum priuatiue, tum poſitiue. quomodo autem accidat poſitiue, declaro, & dico, quòd exempli gratia manus abſciſſa poteſt eſſe cauſa liquidarum excretionum: ratio eſt, quia nutrimentum, quod accedebat ad manum, nũc tranſmittitur ad inteſtina, et ab illo nutrimento feces poſſunt fieri liquidæ: uel igitur ratione alicuius iſtorum, uel omnium, ita ut uitium à toto proueniat. Et ego diſtinxi de duplici fluxu, de critico & ſymptomatico, fluxus criticus inuentus eſt à natura, quoniam natura per illum fluxum euacuat humores corpori noxam inferentes: & iſtæ fluxus optimus, & laudabilis eſt, ſi autem ſymptomaticus erit, tunc erit præter naturam, quia cauſabitur aut à mala complexione totius, aut compoſitione, aut ſolutione continui, aut ab omnibus ſimul, & iſtud diſtinguemus per ſua ſigna. Et ex dictis cauſis poſſumus diſtinguere ſigna, quomodo autem diſtinguãtur ſigna, nunc dicam. Itaque ſigna debent habere duas conditiones, primo, ut participent aliquo ſenſu, aut per uiſum, aut auditum, aut tactum, aut guſtum, aut olfactum, ſecunda conditio, quæ magis neceſſaria eſt, ut inter illud ſignum, à quo procedimus in cognitionem ſignati, & rem ſignatam ſint aliqua nota media, ut in ſyllogiſmo, ſi uolumus demõſtrare aliquã paſſionem ineſſe ſubiecto, oportet quòd ſit medium, quod cõmunicet cum utroque extremo, per quod medium ſyllogi=

logizando deuenimus in cognitionem huius uel illius passionis quòd huic uel illi subiecto insit: sic etiam in istis signis debet esse aliqua nota, per quam deducamur à signo in cognitionem rei signatæ. & iste appellabitur ἀναλόγισμος. Vt cum apparent fçces liquidæ cum stridore, attendit Medicus illum stridorem, qui est unum signum, sed si non habeatur aliqua nota media, quæ deducat illum ad signatum, nihil cognoscet medicus. Et ideo semper potest ab essentia rei procedere, & sic ab ea scire, quid sit stridor, & hoc apparuit superius. s. quòd est strepitus à spiritu, qui quærit erumpere, & ex ista diffinitione apparet flatum causari à calore diminuto: notum est enim quomodo calor diminutus causat in corpore superfluitates. Et sic iste stridor erit signum, si nouerimus omnia ista, quæ diximus & si uolumus scire cognitionem signorum, oportet rei naturam cognoscere ut hic adest stridor, ergo etiam debilitas uirtutis concoquentis, probatur, quoniam adest calor diminutus, quoniam à diminuto calore fit stridor, & sic istud erit optimum medium & signum pro cognitione ipsius causæ, & nisi nos habuissemus medium hoc, non cognouissemus ea, quæ cognouimus; & sic si habebimus rei naturam, non possumus falli; apparet ergo quæ sint necessaria ad signa. Et diximus, quòd uentriculus potest esse in causa fluxionis liquidæ, cum uirtus ipsius sit debilis, aut aliquis humor detineatur. Et quando erunt ægestiones liquidæ uitio uentriculi, signum est, quòd si ibi adsit frigiditas intensa, erunt fçces non fœtidæ decoloratæ, & si nõ erit ita intensa frigiditas erunt cum stridore.

Et sic secundum quòd habebunt de ipsa frigiditate, uariabuntur, & si erunt feces sine fœtore cum stridore, apparebit aliquid incoctum; quoniam possunt uariari ad uariationem frigiditatis: & quia frigiditas potest esse pauca, & multa, ideo secundum eius in hoc uariationem, uariabuntur signa, nec non & feces. si autem in causa fuerit caliditas constat, quòd ubi calor erit in causa, feces erunt uarijs et diuersis coloratæ coloribus: calor enim adurit, adustio autem colorem causat. necesse igitur est, ut illi humores adusti colorati exeant, et erunt ut plurimum uirides, aut nigri, aut tendentes ad aliquam fuscedinem, necnon et humores isti siue feces (ut rectius dic) erunt fœtidæ, ac in ipsis aderit semper aliquid pingue supernatās. Et hoc modo cognoscemus feces liquidas à caliditate causatas. Si uero hoc contingat ratione nimiæ humiditatis percipiemus ex hoc ipso, quia humidiores erunt, & ab omni penitus denudatæ concoctione. ratio est in promptu, quoniam (ut planum est) humidi est relaxare, & ideo humiditas ista facit relaxationem in uentriculo. Et sic uentriculus nō retinebit, quantum oportet, & istæ feces exibunt inconcoctæ, & erunt ualde similes illis, quæ sunt à causa frigida, ideo ut poßimus inter has distinguere, oportet quærere ab ægro an in exitu strideant, an perpessus fuerit frigiditatē. Et hoc modo ipsas recte distinguemus. si uero fuerit hoc à siccitate tunc strident, quoniam non à quacunq; siccitate hoc accidit, sed ab intēsißima, ut manifestum est in tabe, & maximè in fine. si autem in complexione fuerit uitium cognoscetur & distinguetur eo, quia uel humiditas

tas illa fuerit inserta in tunicis ipsius uentriculi, quia qui habent talem humorem, infectum, habent nauseam perpetuam, & ante cibum peius se habent. qui uerò humiditatem in uentriculo habent, semper & cōtinue expuunt, et ante cibum melius se habent. si uero in causa liquidarū fecum fuerit mala compositio, ut propter apostema, & consimilia cognoscemus facile per ructum si autem fuerit propter solutionem continui, manifestabitur nobis, quando comedit tunc enim patiens sentit maximum nocumentum. Ex his omnibus modis possunt fieri feces liquidæ, possumus distinguere inter instrumentum, & uirtutem uitiatam, quoniam bene uerum est, quòd ubi læsum fuerit instrumentum læsa etiam erit uirtus, sed non sequitur modo, quòd ubi læsa uirtus est læsum etiam fit instrumētum, hoc non ualet, sed bene ualet, ubi læsum est instrumentum quòd etiam læsa sit uirtus, ut si quis habeat optimam uentriculi temperaturam, & si ipse concubuit cum muliere, aut aliquid tale fecerit, propter quod inaniti sint spiritus, in hoc non est uitium, nisi in uirtute, & non in membro essentiali; sed bene erit in uirtute, quoniā spiritus illi sunt exinaniti, & quia non erit forsan ingratum addere nonnulla, ut habeamus ipsas causas, ad memoriam reuocemus ea, quæ superius dicta sunt. Dico igitur, quod causæ egestionum liquidarum possunt prouenire, uel à uētriculo, uel à partibus ipsi adiacentibus. Voco autem partes adiacentes non solum eas, quæ uicinitatem habet cum ipso uentriculo, uerum etiam illas, quæ in actione cum illo communitatem habent. Vidimus etiam quòd quando unumquodque

quodque istorum patitur, patitur etiam reliquum, ut si est uitium in uenis meseraicis cognoscitur primo per temperaturam malam. Nemini dubium est, quin fiant liquidæ egestiones per malam attractionem eo, quia ipsæ uenæ meseraicæ non possunt attrahere ab ipso uẽtriculo, quoniam sunt infirmæ, & feces erunt similes secundum substantiam, & liquorem istis, quæ à uentriculi uitio proueniũt. Distinguemus autem, si considerabimus naturam rei, nam nos uidemus egestiones incoctas non ab alia causa prouenire, nisi quia chylus non attrahitur, & sic egeritur cum fecibus. Et si erit sanus uentriculus, apparebunt partes liquidæ, & partes compactæ & concoctæ, & hoc signum erit, q̄ uentriculus non erit affectus, si hoc erit ratione intensæ caliditatis, erit fœtor in illis fecibus, & si apparebit uentriculus non affectus, Ergo hoc erit uitio adiacentium membrorum, ergo si erit uitium in temperatura adiacentium membrorum, considerabimus utrum illa mala intemperies fuerit calida, frigida, humida, uel sicca. quod cognoscemus, si cognoscemus effectus calidi, frigidi, humidi, & sicci. & similiter, si composita fuerit temperatura, & ideo hortor omnes, qui uolunt esse medici Hippoc. aut Galenici, ut præ manibus habeant lib. meteo. Aristot. nec non & parua illa naturalia; ex his habebimus, quomodo poßint prouenire egestiones uitio adiacentium membrorum quod quidem difficile est cognoscere quia semper credimus in causa esse ipsum uentriculum. Si erit ratione malæ compositionis, erit rõne obstructionis: percipimus enim grauitatem sensibilem, & tensionem in

ista parte; si uero erit propter solutionem continuitatis, apparebit, ex dolore, & ista dissoluta continuitas uel erit parua uel erit magna; si parua, aderit, tantummodo dolor; si autem magna fuerit, apparebunt quoque ramenta in egestionibus propter maximam exulcerationem. si autem uitiũm erit in hepate, illud erit uel à calida, uel à frigide temperatura ipsius: differentiam autem cognoscemus à meseraicis, quoniam in egestionibus apparet color, sicuti in lotura carnis, quoniam in hepate fit sanguis, & est ueluti fons, & origo sanguinis, q. si mala eius temperatura frigida fuerunt, signum est, quòd hepar propter eam frigiditatem non potuit concoquere, & perficere suam operationem, incipit quidem & partim concoquit, sed magna adest portio, quam nõ potuit alterare, & ideo dimittitur ab ipso hepate in intestina, & sic egeruntur fe ces habentes colorem loturæ carnis (ut diximus) similem, si uero temperatura fuerit calida, feces erunt sanguinolentæ; sed sanguis ille erit niger, & nigredo illa humidior erit, quàm si esset propter frigiditatem, ac ingentem habebit fœtorem, nigrum (ut dixi) colorem crassum, sed lucidum satis, ac fluxus ille appellatur à nostris modernis hepaticus, & recte quidem, & est ubi uitium existit in solo hepate, & nullus est affectus in uentriculo. Idem de compositis dicendum est, ut si fuerit frigidum, & humidum hepar. si uero mala compositio fuerit, ut si apostema, non apparebit sanguis: quoniam quantum de se hepar optime concoquit, sed non potest attrahere, hoc cognoscitur, quia quando hepar est affectum, præterquam

quòd cognoſcitur per pondus circa ipſum in regione illa, poteſt etiam cognoſci per paßionem concomitantem, & difficultatem anhelitus: & hoc accidit propter illam uenam aſcendentem ad pulmonem, & in hoc non oportet membrorum ſitum ignorare. ſi autem fuerit ſcirrhus, aut inflammatio (raro enim ſequuntur ex in inflammatione egeſtiones liquidæ) apparebunt ſicut lotura carnis. Si uitium fuerit in liene, & quòd fuerit propter malam temperaturam frigidam; feces exibunt nigræ, ſed non feculentæ, ſed ſi propter caliditatem, erunt aduſtæ, ac natura expellit ipſas ad inteſtina, & propter illam malignitatem exulcerant inteſtina, ac grauißimis & peßimis afficiuntur ulceribus à talibus humoribus aduſtis. unde poſtmodum ſubſequuntur & peſſimi & ingentißimi dolores, & dyſecteriæ, & profunda ulcera, & tandem mille alia incommoda. Cognoſcuntur illa ex maximo dolore, & quando uidemus huiuſmodi dolores prouidemus ſtatim, tunc laborantibus talibus inteſtinorum ulceribus. Sed huiuſmodi affectum nunc non eſt propoſitum noſtrum tradere curam, ſed illud non diſſimulabo hæc ulcera tarde, & difficillime ſanari. Si mala temperatura fuerit in abdomine aut calida erit, aut frigida, ſi admodum frigida fuerit, communicat hanc frigiditatem ipſi uentriculo, & hoc modo fiet mala concoctio & feces excernentur inconcoctæ; ſi autem fuerit mala temperatura calida (& hoc raro accidit) oportet, ut illa mala temperatura calida ſit ualde intenſa, & tunc communicat caliditatem ipſi uentriculo,

& feces propter caliditatem illam intensam, egeruntur liquidæ. Possunt etiam feces illæ euenire ex uitio totius & hoc facile est cognoscere ex mala dispositione totius perseuerante. Præterea etiam hoc fieri potest uitio ipsius uẽtriculi nec non etiam capitis. Et istæ duæ excretiones non modo sunt ualde similes, sed etiam inter se distinguuntur: Nam si fuerit uitio uentriculi, apparebit spuma per aliquot dies, sed non perseuerabit, sed si fuerit uitio capitis: semper apparebunt cum spuma, quia continue etiam caput transmittit; & fluxus perseuerat. Et sic iam apparuit, quæ sint causæ egestionum liquidarum eo ordine, quo ego potui. Nunc ostendamus de sententia id esse Hippocr. in illis uerbis 2. lib. progn. Egestio autem laudabilior, &c. Diximus de egestionibus, quæ sint bonæ, & quæ sint malæ, & cum excernuntur sæpe & parum sunt malæ, similiter & quando excernuntur sæpe & multum, sed optimæ, cum excernuntur rarò & multum. Addit Hippocr. quòd oportet etiam habere unum aliud ut sit optimum. Nam dicit, ad hoc, quòd sint bonæ, non debent habere illa incommoda: nunc modo dicit, quas conditiones debeant habere hæ egestiones. Et ista iuditio meo est melior interpretatio, quàm illa Galeni, qui dicit hæc omnia esse superflua, ut est uidere apud ipsum in commento. dico, quòd non sufficeret solum dixisse Hippocr. hoc: (loquebatur enim de egestionibus liquidis per uiam crisis:) ut egerantur hora conuenienti, sed oportet, ut habeant alias conditiones. Et cum non debeant habere conditiones, quas superius posuit, dicit modo, quòd debent

habere

habere istas conditiones, & dicit, quòd debent esse mediæ inter sæpe & parum, & sæpe & multum, & hoc accidit pro ratione cibi assumpti, ut si plurimum egerat, & die bis aut ter, & hoc pro portione cibi ingesti, quoniam natura semper debet expellere feces conuenientes, & hoc erit criticè & secundum quantitatem cibi assumpti. Et sic habeatur ratio & cibi, & fecum egestarum, & hoc etiam erit propter consuetudinem ipsius egerentis, & si Galenus hic accuset Hippocr. uidetur tamen mihi, quòd Hippocr. non sit damnandus: & dicit, quòd debent deuenire paulatim ad corpulentiam successiuam donec deueniant ad debitam consistentiam: quoniam si per se uenient in illam liquiditatem, signum esset, quòd non fieret bona crisis, sed si tenderent semper ad corpulētiam notabilem, erit bonum signum, & hoc semper est intelligendum de fecibus, quæ sunt præter naturam liquidæ. Quando uero subiungit Hippoc. ea uerba, ubi dicit, sit aut color sui ruffus fieri, tunc transit ad qualitatem uirilem, & dicit, quod non debent esse ad modum pallidæ, neque nimis citrinæ siue ruffæ, sed debent esse subruffæ, quæ habent colorē medium: nec etiam debent esse malæ olentes, quoniam si male olerent, significaretur ibi ad esse putredinem, & quātò fœtor maior, tantò ibi grauior est putredo. Et dicit Galen. quod Hippoc. debebat addere istas duas conditiones superius: ubi docebat alias conditiones, & hoc mihi non uidetur, quoniam inquit Galen. Hippoc. non debuisse addere propter breuitatem ea, quæ sequuntur, sed superius, quādo dixerat, q; si erunt feces liquidæ, & huiusmodi, non erunt

runt bonæ; bonæ autem erunt, si aderit bona concoctio, ex qua concoctione sequuntur necessario hæ conditiones, ex illis etiam sequitur, q; ibi erit color laudabilis, & odor, & non maleolentia: ideo profundißimus Hippocra. non debebat illas superius ponere, nunc uero erat opus eas hic ponere, ideo mihi uidetur, quòd Galen. male accuset Hippocr. quoniam hoc facit artificiosissime; sciendum tamen præterea hic est, q; in qualibet egestione, & ubi febris fuerit, q; ibi adest multa putredo, & ibi erunt uermes & si generantur, optimum est ut expellantur, ut dicit ipse. Et, ut uidemus in febribus pestilentialibus illi, qui euadunt egerunt plurimos uermes uiuos, qui generati sunt: quoniam ibi ad est multa putredo, & in nulla alia febre tanta est putredo, quanta est in pestiferis febribus, in quibus putredo est usq; in corde, in alijs autem in corde adsunt tantum modo uapores putridi.

Sed quia facta est mentio de uermibus, & quoniam de ipsis mentionem facit Hippocrat. eo loco, iniquum esse reputarem, si de ipsorum essentia, & causis non loquerer. Et peccatum esset, si non darem hic obiter curandi methodum. Vt autem ipsorum essentia cognoscatur à natura rei incipiemus. A natura ergo rei incipientes, dicimus, quòd res naturales cognoscuntur per suas causas, ut est sententia philosophi primo phy. cum ergo uermes sint res naturales, cognoscuntur & ipsi per suas causas, ac cognitis causis, cognoscitur statim ipsorum essentia. Vtile igitur erit à causis incipere: Causæ ab Arist. secundo phy. quatuor numerate sunt, materialis,

lis, formalis, efficiens, & finalis, quæ inueniuntur in omnibus rebus naturalibus, quantum ad materialem causam attinet, Galen. & Arist. primo de hist. animal. concordes dicunt esse humores putridos & corruptos in toto uentre, & intestinis, non intelligimus magis de uno, quàm de altero, sed audimus de omnibus simul, ab exteris exemplo sumpto ex musto, nam nos uidemus uermes ex omni humore extrinsecus putrido generari, dummodo putrescat, & hæc fuit sententia illius magni philosophi de histo. animal. nec non ipsius Galen. tertio Aphor. 26. sed bene uerum est, q secundum naturæ diuersitatem, diuersa generantur, ut omnes denique alij ponunt putredinem in humore esse causam materialem ipsorum uermium, & iste humor putrefactus, siue sit in uentre, siue in alijs partibus semper aptus est ad generandum uermes, sicuti in capite, & in ipsa uena Medeni, ut dixit Auicen. deinde ipsemet in alio loco asserit uermes non posse generari ex omni humore, quoniam dicit, quòd nec possunt generari ex sanguine, nec ex bile, nec etiam melancholia, sed ex sola pituita, tamen ipse oblitus erat, quod dixerat de uena Medeni, nihilominus nos uidemus, quod fiunt ex alijs humoribus quàm ex pituita, quoniam uidemus quidam aliquando uomere uermes pilosos, & rubeos, qui indicant materiam calidissimam putrefactam. Ergo cum materia sit altera à pituita possunt fieri uermes ex alijs humoribus putrefactis. ideo præferenda est opinio Aris. & Gal. q scilicet generantur ex omnibus humoribus, hoc etiam maximum signũ est, quod uidemus diuersos generari, q

ſi eſſet unius tantum humor, ex quo illi generarentur, ſem per ijdem tantum generarentur. ideo magis tenendum eſt cum Ariſtot. in lib. 4. de hiſto. animal. 29. cum Gal. tertio Aphor. xxvi. q, ſcilicet generantur ex omnibus humoribus magis, quàm ex uno. hæc ſatis ſint dicta de cauſa materiali, cauſa autem efficiens prima poteſt eſſe calor uehemens, requiritur enim uehemens calor, & ſpiritus. ideo dicit Ariſtot. quòd uermes generantur à ſole, & ſpiritu, ex ſole quidem, q, adiuuet caliditate ſua, ſpiritus autem inclusus in materia cauſat putredinem, & eſt inſtrumentum ipſius caloris & calor eſt cauſa efficiens uermium. Et calor ipſe non debet eſſe mitis, ſed uehemens, & ideo dicit Ariſtot. quòd requiritur uehemens calor. Hinc eſt, quòd in pueris lactentibus non generantur uermes adhuc, quoniam calor, non eſt adeo uehemens, quouſque deueniant ad primum annum, tunc enim habent calorem magnum, comedunt quacunque hora, humores redduntur putridi, ac propter multitudinem, magnitudinem, & mordacitatem, & in iuuenibus ſæpiſsime contingit fieri uermes; in ſenibus uero ſicut etiam in paruulis pueris, non generantur, & ſi ſit in corpore ipſorum materia conueniens; quoniam tamen non habent calorem idoneum, non oriuntur uermes in ipſis. Et ſic habemus breuiter cauſam efficientem ipſorum uermium per me collectam in uarijs et diuerſis locis, ac uarijs et diuerſis authoribus ſcriptam, in tribus uerbis redactam. Cauſa autem formalis uaria eſt loquimur ſemper, (ne æquiuocatione decipiamini) de his, quæ ſenſu percipiuntur nos

enim ſumus artifices ſenſitiui, inquit Gal. ſunt igitur ua-
riæ figuræ uermium, ac tres ſunt omnino differentiæ fi-
gurarum, quas ſenſu cognoſcimus in genere, ut ſuo loco
dicam. Quantum uero ad cauſam finalem ratione finis
intendit natura generare uermes ex illa putri materia,
quoniam natura ſemper intendit generationem, & non
corruptionem. ideo melius fecit ratione boni uniuerſalis
generare uermes quam relinquere ibi materiam putridã
ſine uita. Eſt etiam alia ratio, quàm ponit Auic. quia gene
rantur ex ipſa putredine, quæ eſt in mũdo, ac ex ipſa de-
paſcuntur, & ſic natura inſtituit ipſos ut tollerent illam
putredinem, & abſumerent excrementa. At in corpore
non eſt eadem ratio, quoniam non tantum abſumunt ex-
crementa, ſed etiam bonam, optimamq; partem: ſed in cor
pore humano, nulla inuenitur cauſa finalis: quia non ſunt
intenti à natura. & utinam eſſent intenti à natura, tunc
enim non eſſent morbus, ſi tantummodo tollerent excre-
menta. Et ſic apparet ex cauſis exquiſita uermium eſſen-
tia adamuſsim. Quo ad figuram dicimus, quòd tres inue-
niuntur figuræ, ſiue differentiæ notabiles, primo enim ge
nerantur quidam longi, et rotundi, & iſti lumbrici nun-
cupantur: alij breues & rubei, iſti in recto oriuntur in-
teſtino prope anum, alij lati, oblongiq;. & uidi in quodã
unum iſtorum longum ſex brachia, & menſuraui cùm
menſura iuſta, & ideo non debet mirum uideri quòd poſ
ſint ita in longum protrahi, ut protrahuntur inteſtina.
alij uero, qui longi, & rotundi ſunt, in ſtomacho ut plu-
rimum generantur, & in pueris ſæpe & ſæpius inue-
 niuntur,

niuntur, sunt in istis partibus, quoniam ibi fit putredo. Illi uero, qui dicuntur Ascarides, maiori opus habent caliditate, calidioremq; putrescentem ac acriorem materiam obtinent: cuius signum est, quòd generantur in iumentis: & propria est iumentorum paßio hæc. quòd etiam iumenta sint magis calida, manifeste apparet, quia comedunt paleã, ipsamq; digerunt. quòd si homo, qui minus calidus est, eam comederet, absq; dubio non concoquerit illam. Quapropter dicendũ est calidißima esse iumenta, quia in ipsis maxima inuenitur concoctio. quòd etiam ex calidiore generentur materia, apparet, quia semper in iuuenibus, non autem in pueris inueniuntur & insunt discrete, non autem extensiue: quoniam sunt plurimi parui & non longi. sunt & alij, qui uulgo corrupto uocabulo lineæ nuncupantur, ipsi soli longi, & lati, ut dicit Aristo. apti sunt ad generandũ, & ab ipsis generati similes sunt seminibus cucurbitæ, & ideo dicuntur cucurbitini ac sunt imperfecta animalia. multi crediderunt, quòd isti, qui per aluum excernũtur essent illæ, quas tineas uocamus. Distinguuntur autem isti ex materia. nam generantur ex materia uiscosa in intestinis reperta, quæ totam interiorem tunicam intestinorum inducens ueluti ad pituitæ similitudinem, ac quandoque, ac sæpißime ex illa tota materia unus tantum continuus generatur uermis. Et hæc est propria uermium istorum materia, caloremq; causam efficientem esse nullus dubitat. isti inueniuntur in adultis, qui semper comedunt ac continue generant humores crudos in uentriculo, & propter ubertatem materiæ ipsius ibi collectæ oriuntur uermes. ac de his

his satis, superq; dictum sit. Nunc uero nolo disceptare an morbus in numero, an uero symptoma sit, sed sufficit tantum habere causas : quoniam nostra intentio non est exquisite de uermibus disserere, sed tantummodo per compendium, & per capita de his loqui, ac tradere methodũ, qua quisq; poßit omnes causas, & signa curamq; omnium inuenire. Expeditis causis conuenienter, nunc ueniendum est ad signa. Dicamus ergo quomodo poßint cognosci uermes, & etiam illorum species alteram ab altera distingui. quantum ergo ad signa attinet, cognoscentur quemadmodũ et alij affectus per tres illos fontes iam sæpißime propositos. primo ab actionibus læsis quæ genere sunt tres, animalis in cerebro, uitalis in corde, naturalis in hepate, & uentriculo. Quo ad animalem ipsam, dicimus, quòd ibi aderunt uermes, si aderunt intensi maligniq; et plures affectus, et læsio apparebit in hac operatione, primo isti sunt obliuiosi, non memorantur, non imaginantur, & non recte discurrunt, sæpißime loquuntur extra propositum, clamant & similia faciunt, ut manifeste apparet in pueris, & ista erunt signa ab interius sumpta. quantum uero ad ipsos sensus exteriores, præterquàm q; redduntur obtusiores, redduntur aliquando muti : nullus ipsorum abit sine læsione, aliquando fiunt Apoplectici, & Epileptici. Epileptici maximũ sentiunt dolorẽ in intestinis propter mordicationem ab ipsis uermibus factam, obtorte intuentur, subuertunt oculos, & totum corpus distendunt. Et hæc sunt signa ab animali uirtute sumpta, à uirtute uero uitali quædam sunt interna, quædã externa :

interna

interna sunt, iracundia, inconstantia. isti euadunt inconstantes, iracundi, sed causa huius est, quoniam spiritus immoderate, ac inordinate moti ad cor, reddunt hominē iracundum, & quandoque illi incidunt in febrem ephemerā, & putridam. ab extrinsecis autem, & primo à pulsibus: pulsus fiunt parui, adstricti, & frequentes uelocesq́; ratio est, quoniam uirtus aggrauata, non potest facere extensionem suam: et quod non potest facere cum extensione, supplet, & facit cum frequentia. quod non potest facere in una uice, facit in tribus et sic pulsus fiunt frequentes, & ueloces; quoniam, quando natura non potest supplere cum quantitate, supplet cum uelocitate; fiunt etiam inæquales. Et hoc pro confesso est semper. & in quocunque casu, quòd quando natura aggrauatur, tunc pulsus semper redduntur inæquales, siue ab aliquo humore, siue ab aliqua alia re aggrauetur natura, hoc erit perpetuo uerum quòd pulsus erunt semper inæquales. Id quod copiosè declarat Gal. in lib. de differētijs pulsuum. Sed hæc sufficiant pro hac uirtute. Naturalis etiā uirtus læditur; constat enim uirtutes naturales esse quatuor, concoctiuam, expulsiuam, contentiuam, & aßimilatiuam. habemus primo, quòd contentiua non retinet quantū oportet, quoniam uermes semper attrahunt, & ibi illa non continet, quantum oportet. sequuntur grauitates, & rugitus, & uaria incommoda; & multum isti appetunt, sed multum patiuntur ab humoris multitudine in uentriculo existentis, & si contingit, ut appetant canino appetitu, quādoq; nimis, quādoq; parum secundum quòd uermes ipsi quandoq;

doq; nimis quandoq; parum appetunt, & attrahunt: similiter (ut uno uerbo dicam) reliquæ omnes patiũtur, sed una magis altera. Et hæc dicta sufficiant pro primo fonte. Secundus fons in ordine est ab excremenis, excrementum istorum patientium huiusmodi affectus liquidius est, & uirtus ipsorum contentiua, non continet. tantum quantum oportet, primo feces sunt spongiosæ supernatantes, & decoloratæ propter priuationẽ ipsius bilis, & quandoque exeunt uermes, et ostendunt cuius nam sint generis & speciei. hæc uolui dixisse breuitatis causa de ipsis fecibus. Quantum uero ad urinã, aliquãdo urinæ exeunt liuidæ, obscuræ, omni humiditate carentes. hoc à nulla alia re prouenit nisi ob obscuritatem spirituũ. habent etiã spumam propter agitationem spirituum. Et si efficitur aliqua subsidentia, illa erit putrida. saliua uero reperitur inter excrementa; semper enim in ore ipsorum animaliũ abundat saliua, sed quando uermes ascendunt, non est tanta saliuæ copia, quoniam attrahunt illam humiditatem quæ erat pro saliua: & sic habemus iam duos fontes in quibus maxime debemus exerceri. Tertius fons sumitur ab accidentibus. Accidentia enim maxime apparent in ipsis. primo uidetur eorum uenter humefieri, & re uera ita humefit, ut uideatur in illis esse tympanites, & hoc prouenit ab humoribus in intestinis aggregatis, & adunatis, qui non possunt expelli, sunt præterea pallidi, habentes in maxillis coloris diuersitatem. ratio est, quia ibi putridus uapor eleuatur, cum tendit ad exterius decumbit & deducit secum quendam sanguinem admixtum qui

uariat colorem in ipsis maxillis, & hoc fit in eodem tempore, ita quòd in eadem hora uariatur color. Et quandoq; frigent, quandoque calent, modo torquentur, modo distenduntur, & habēt oculos rubeos. Distinguuntur, quoniam si sunt uermes longi & rotundi in uentriculo, sentitur noxa quia non appetunt stridentq́;, quoniam ibi conuellitur; ac in quibus conuellitur, necesse est ut is titillet eos & ideo strident dentibus, et in somno masticant, habentq́; sæpe deglutiendi impedimentum, quia cōtrahitur os uentriculi. Ascarides autem faciunt pruritus prope anum, & excernuntur, & ubi uermis latus, semper facit famem, si cibus ei non datur, in syncopim incidit, uideturq́; quod semper habent pondus in uentriculo, mœrent, non possunt lætari. Et ita habemus signa horum uermium, restat modo, ut curam aggrediamur. Curatio à natura rei sumitur, nam si natura rei erit distincta, distinctæ erunt curationes. Nam ipsa natura rei indicat nobis quod est in uentre præter naturam, esse expellendum. sed cum ipsi uermes sint animalia, retrahunt, & non sinunt se expelli: igitur oportet illos interficere prius, deinde expellere. quomodo igitur debemus interficere? Interficiuntur eo pacto, quo interficiuntur etiam alia animalia, animalia interficiuntur, aut gladio, aut ueneno: sed certum est quod ibi non possumus uti gladio, ergo ueneno utendum est. sed uenenum erit ipsis cum his quæ incidunt, ut acetum &c. ut dicit Auicen. quod bonum est quando accedit patiens ad lectum in sero sumat haustum acerrimi aceti quod incidat: alius modus est occurrere cum contrariis

sed

ſed quia ipſi generantur ex putredine, occurrere opor= tet cum his quæ prohibent putredinem, ideo adhibēda ſunt exiccantia.ut roſa rubus,folia illorum, & radices, exic= cant enim & exiccando interficiunt uermes, ſimiliter & terra ſigillata,& multa alia,quæ ſi locus pateretur, con= numerarem.quædam uero calefaciendo, & exiccando in= terficiunt uermes,ac eorum habitum corrumpunt,ut ter= ra ſigillata,bolus armena,et reliqua multa. Satis uobis ſit habere methodum, ad expellendum uero erunt quædam, quæ tantum abſtergendo expellunt, ut decoctum ſcordei blitæ,lixiuium etiam abſtergendo expellit,& hoc faciunt quoq; uulgares decoctum, & hoc utuntur iſti iumentis, exhibito enim illo ſtatim expellūtur uermes. quædam ue= ro expellunt expurgando & abſtergendo ſimul, ut aloe; quædam uero extergendo,calefaciendo,exiccando, & e= uacuando expellunt,ut concoctus garyophilus: & poſt= quam iſta animalia ſunt interfecta,expelluntur. quædam ſunt,quæ interficiunt quoſdam uermes ſolummodo,ut ſe= men portulacæ,et ſuccus etiam.Et iſti Moderni ubi uidēt uermes,indiſcriminatim exhibent iſtū ſuccum, & male fa ciunt, quoniam huiuſmodi ſuccus conuenit in aſcaridibus ſolūmodo,qui generantur ex materia calidiori,& acrio= ri,ideo ad prohibendum ne generentur,& ubi ſunt geniti expellantur hæc exhibeantur.huiuſmodi ſunt, ſemen por tulacæ,et ſemperuiuæ,ſuccus eius in hoc confert propter eius frigiditatem.quod ſi purus detur,augebitur uermium materia,& ſic læduntur plus quàm iuuentur. Quantum ad compoſitionem medicamentorum, cōponuntur ſecun=

dum

dum uarias Medicorum intentiones, nam uolumus aliquando interficere, & calefacere, aliquando exiccare, aliquando infrigidare secundum eorum mentes uariæ oriuntur compositiones, sed satis est tradere formam aut interficiendi, aut calefaciendi, aut exiccandi, aut refrigerandi, & sic hoc modo uariatur compositionis usus. uariat autem ratione uermium, & symptomatum, ut si erunt in corde, uel in aliquo alio loco, similiter etiam uariantur & intentiones, sed ego composui præsentaneum medicamentum aduersus uermes, q, recipit gentianæ, centaureæ minoris, agarici. an. drac. duas, gariofilorum, nigellæ, costi, scilicet santocij, quæ uulgo santolina dicitur, anisi, scordij, an. drac. duas, scilicet cornuum cerui usti, rosarum rubearum, scilicet acetosæ margaritarum, an. drach. unam, pulverizentur omnia per se, deinde misceantur, postea inspernantur succo limonum admixto cum acerrimo aceto & aqua rosacea, æquis portionibus & permittantur exiccari, & hoc reiteretur septies. ultimo adde croci, semidrac. multi, ambræ an. g. ij. & data proportione potest constitui dosis, & cum syllogismo, de corticibus citri fiat magdaleon de quo detur patienti à drach. una usque ad duas, uel confectis pilulis, uel in bolo cum modico mellis rosacei, uel puluerizentur cum aqua cardui benedicti, prout ægro magis satisfiet.

Sed ut ad id redeat unde digressa est nostra oratio, dico excremēta naturalia de sententia Hip. in secūdo prognosticorum necessario habere illas quinque conditiones, ut sit debita substantia, qualitas etiam debita, quantitas

conueniens,

conueniens, tempus debitum, q. scilicet excernantur debito tempore, & solito & q. exeant per uasa debita per uias scilicet secundum naturam. cum habuerint has quinque conditiones, erunt naturalia huiusmodi excrementa. Aliquando de his Hippoc. sermonem breuem habuit, nos autem diffuse, & aperte. Postq̃ autem Hippocr. de his excrementis naturalibus egit, subsequens Hippocr. incœpit pertractare de excrementis non naturalibus quæ quidem sunt præternaturalia, sed sunt indicantia sanitatem non præsentem, sed futuram: habent enim indicare bonam crisim futuram uel bonum terminum crisis, quæ signa medicus de necessario debet scire, non solum medicus debet cognoscere morbum præsentem, sed etiam debet cognoscere qualis sit futurus morbus, quæ signa prognostica faciunt ad usum nostrum. nam & si corpus nunc sit sanum, tamen tale corpus erit dispositum ad morbum. sic econtrario, si corpus erit ægrum in præsenti, tamen erit dispositum ad sanitatem. Et ideo signa Prognostica ad hæc præ noscenda erunt idonea, & necessaria; & hanc methodum procedendi, non tantum seruauit Hippoc. sed etiam Aris. & Galen. cum ergo Hippo. est locutus primum de signis naturalibus statim subiunxit signa, de non naturalibus, indicantibus tamen sanitatem futuram, loquitur ergo secundario de signis excrementorum non naturalibus indicantibus tamen futuram sanitatem, uel futuram crisim, & hanc partem signorum indicantium crisim bonam, terminauit illis uerbis si aquosa admodum &c. Sed hic ponitur quæstio quam noluissem prætermisisse cur uermes,

exire ante concoctionem esse bonum signum, dixit Hippocrat. & tanto magis hæc causa perquirenda est, quanto consultius Galenus eam in comento silentio prætermittit; quam materiam quidem debebat explicare, & clare; cum non sit sic facilis scire, nec non digna est quod habeatur de ea sermo clarus, si hoc est signum bonum, cur ergo lumbricos teretes bonum est exire ante futuram crisim, quæ est causa huius; oportet præsupponere, quæ dixi de uermibus. Dixi enim lumbricos teretes quoniam tantum modo de his hic loquitur Hippoc. & alios uidetur tacuisse, qui uermes secundum uulgares sunt rotundi. Dicebam enim hos lumbricos rotundos generari, & fieri ex putrida materia; nam & omnes in hoc conueniunt, quod scilicet fiant à materia ualde putrida, & non tantum ex pituita ut uoluit Auic. qui in hoc fuit deceptus ut superius ostendebamus. fiunt enim ex materia putrida, tam interius, q̃ exterius, ut asseuerant Aristo. & Galen. fiunt ergo ex materia putrida licet etiam aliquando fiant ex pituita ex illa materia, quæ non est ita seuior, sed melior, altera enim dicitur pituita dulcis putrescens, quæ putrescit in intestinis inferioribus; & in uentriculo, & in stomacho; huiusmodi enim uermes sæpe euomuntur, et generantur sæpe in pueris, & sunt admodum eis familiares, & sæpe etiam fiunt in hominibus sanis, & non est ualde signum malum at qui generant, & euomunt uermiũ aliam spetiem, illi quidem male se habent. Supponitur modo nunc q̃ illi lumbrici generantur à materia putrida nõ multum maligna, sed satis benigna scilicet à pituita dulci,
tunc

tunc dicimus quod lumbrici teretes possunt expelli uel inferius per secessum, uel per os scilicet per uomitum. De his enim omnibus excretionibus lumbricorum uarijs est nobis dicendum; quoniam de eis uaria nascuntur iuditia, si enim lumbrici uiui exibunt ante bonā crisim scilicet ante iudicationem est bonum cum exeunt uiui per secessum, quia talia signa indicant quod concoctio adsit; & talia signa sunt indicationes crisis materiæ concoctæ. Dum ergo apparent isti uermes per secessum ante crisim bonam apparent tunc signa concoctionis ergo bona; si ergo lumbrici exeunt rotundi per aluum non mortui, sed uiui bonum signum est, & ratio est, nam primum manifestum est illam materiam non fuisse malignam, immo benignam, nā si fuisset maligna, uel non esset generati tales, uel fuissent dissimiles, uel non fuissent uiui, præterea patet quod est bonum signum; quoniam iam tota materia est consumpta, unde uermes cocti exeunt, quia illis deficit alimentum, & tunc quærunt exire. tunc etiam natura eos ualide expellit inquantum potest per uiam, per quam debent expelli ipsa excrementa. Et hæc est una conditio ex illis quinque; quando ergo natura quærit eos expellere, & hoc quia est regulata, nam natura quærit expulsionem tanquam rei nocuæ quæ tentat exire propter deffectum alimenti, expellet autem istos quia sunt prope crisim bonā, & uirtutes propter crisis finem sunt ualidæ, & fortes; cum ergo nos uidemus hos uermes exire per aluum ante crisim est bonum signum, ut patet ratione iam allata, & hoc etiam non tantum patet ratione, sed etiam p authori-

tatem Hippocrat, ad quam multi, & ferè omnes confugiunt; & hoc quia carent rationibus & logica; afferunt tantum in medium authoritates, quas non intelligunt & sic perpetuo manent ignari uolentes alios capere cũ suis authoritatibus. ista est ratio, quare isti lumbrici per aluum exeuntes ante concoctionem, uel crisim bonam, est bonum signum. quid si exeant uiui uermes per uomitum ante ipsam crisim, quid tunc est dicendum? Dico quod morbus, uel est futurus longus, uel peßimus, & quia est futurus longus, & maximus, tum exeunt lumbrici per uomitum ante crisim uiui; ratio est in promptu quoniam materia horum est multa, & est in uentriculo, licet non sit maligna; nam uermes repunt, qui cum ibi affuerint, natura ualida eos expellit per locum illum propinquum symptomatice, & hoc quia est ualida, ratio ergo ista est quia primum manifestum est, quod ibi adest multa materia, deinde quia natura quæ eos expellit ualida est, hoc est malum quoniam morbus erit longus, crisis imperfecta & inconcocta, si exibunt uiui, non tamen omnino est malum signum, quia tantum significat morbum futurum longum: si uero isti uermes excernuntur mortui per secessum quid indicabitur? tunc significatur quod materia multa est, & ualde putrida; & tantummodo malum est interius, qui morbus tandem fit acutus ab hac acuta materia ut possumus uidere accidere etiam in febribus pestilentibus, in quibus solent exire uermes. si materia fuerit maligna in istis uermibus, tunc excernuntur mortui uermes; & quotiescunque huiusmodi uermes in febribus

pestilentibus exeunt, per secessum tunc nullus est penitus qui euadat ab his febribus quoniam suffocantur ab illa materia tam maligna, & tam putrida; & hoc erit malum signum. si uero excernantur uermes mortui per os, per uomitum quid tum iudicabitur? nihil quidem deterius insimulq; pernitiosius & nullo pacto talis æger potest euadere & in tali corpore non tantum oportet iudicare esse multam putredinem, immo etiam natura in nullo est regulata, & omnia tunc fiunt symptomatice; si exeunt inferius tantum natura expellit symptomatice, sed si superius expellit, & symptomatice, & nihil deterius, quia nihil agit regulare ipsa natura, sed omnino præternaturã, & hoc quoniam putredo est maxima, & materia est multa, & pessima, unde & omnes motus fiunt etiam præternaturam & tandem omnia præternaturalia hoc est pessimum signum, & uidebimus semper his ægris male succedere. Hæc sunt quatuor documenta signorum, quorum unum tantum habet bonum signum absolute, quod Hipp. de omnibus partibus dicit, loquitur enim nunc tantum de signis excrementorum laudabilibus, quia & si sint præternaturalia indicant tamen futuram sanitatem, & futuram bonam crisim, de hoc tantum ergo dicit. Cæterum Galen. aliam rationem attulit inquit enim si uermes quoquomodo deorsum .s. per secessum excernuntur non sursum .s. per uomitum, & si non bonam crisim significant tamen melius est, & signum minus malum, q̃ si exeant per uomitum, & si hoc etiam sit, & appareat, ratione accidentia. Verum enimuerò, quia de excrementis naturalibus dixi per si-

gna indicantibus ſanitatem præſentem, & de non natura libus indicantibus tantum futuram bonam criſim: modo ad uertendum eſt quod ſi debent eſſe aliqua ſigna, uel natura lia, uel non naturalia indicantia futuram ſanitatẽ, uel bo- nam futuram criſim, oportet ut quæ hic dicentur ad ſint alioquin non bona ſigna erunt nec indicantia bonam ſani tatem, uel criſim futuram niſi eius dicit Hippoc. uenter ſit de neceſſario mediocriter inanis, & ſit habitus mediocris, & quod non tumeat, excrementa non poterunt eſſe indi- cantia futuram bonam criſim neceſſe enim eſt q, ſi excre- menta, talia debent eſſe naturalia, uel indicantia bonã cri- ſim, neceſſe eſt inquam, ut uenter habeat tres conditiones, quod. ſ. ut diximus ſit mediocriter motus, mediocriterq́; tu mens, hoc eſt, nec nimis repletus, nec ſumme uacuus. ſ. ex toto ſed medio, & debito modo ſe habens, ita ut nec per- cipiatur tenſio, nec repletio, nec inanitio, nec euacuatio; ubi oportet obſeruare errorem ferè omnium medicorũ, qui dum pertractant uentrẽ ægris inquiunt ex illa tra- ctatione percipere obſtructionem & credunt hoc eſſe ue riſsimum, quia percipiunt tenſionem, ſed ut dixi errant, & ideo cum tractabimus uentrem alicui ægro bene debe mus conſiderare, ne credamus propter tenſionem uẽtris ibi eſſe obſtructionem uenarum, aut arteriarum, hoc qui- dem falſum eſt, ſed ibi poteſt eſſe repletio, uel ab aliqua materia, uel à flatu in inteſtinis, uel in muſculis abdomi- nis, ut in hypocundrijs quod quidem manifeſtum eſt tactu, & ſonitu: non ergo erit ibi aliqua obſtructio, nec ſi eſſet, poſſet cognoſci obſtructio uenarum meſeraicarum per

tactum:

tactum:nec etiã omnis humor potest cognosci, nisi sit ual de magnus. Quare si percipientur extensiones ibi tantũ modo indicabunt repletionem, non autem inflammationẽ, nec obstructionem; si igitur debet fieri bona crisis; & signa superius enumerata debent esse bona; opus est dum pertractamus uentrem quod non habeat repletionem, nec sit ualde extenuatus, non enim debet esse inanis, gracilis sine musculis, sine pinguedine, sed quod sit bene tractabilis, & quod habeat bonam carnem. s. quod sit boni habitus nõ repletus, nec extensus; & tunc hoc erit bonum signum, & protendentia omnia sunt bona, & sic dicit Hipp. quod in quauis morbi indicatione, uenter debet esse bonæ habitudinis, & abdomen sit bene tractabile, & poßit bene palpari quoniã si aderit repletio uentris, tunc erunt multa signa, & per uiam causæ, & per uiam signi, & quia indicatur materiam esse crudam, & per uiam causæ, quoniã inditium fit quod illa plenitudo faciat obstructionẽ, si uero aderit in uentre nimia gracilitas indicabit frigiditatem, indicantibus futuram malam crisim: nam tale oppositum prætermissum potest colligi ex declaratione alterius oppositi, & hic est mes Hippocr. & uirorum doctorũ, ut sint breues, non prætermittant tamen, quod est necessarium sæpe enim Hippocr. facit tali modo, & alij Antiqui quod cum dixerunt unum oppositum, sileant etiam alterum. Quia oppositum unum indicatur per suum oppositum, ut dicit Arist. quod contrariorum est eadem disciplina. Et si quis bene considerabit, quæ nos diximus de indicantibus egestionibus futurã bonam crisim deinde si con-

ſiderabit etiam ſuum oppoſitum ſigna excrementorum indicantium futuram malam criſim: tunc facile habebit doctrinam, quæ eſt data per contradictionem quemadmodum eſt de hoc ſigno uermes apparentes, & exeuntes ante criſim uiui ſi fuerint, iſtud eſt bonum, & ſalubre ſignũ qui enim cognouit hoc oppoſitum, quando uermes exeunt uiui ante criſim bonum eſt. hic etiam cognoſcet peßimum ſignum quando apparebunt mortui q, eſt alterum oppoſitum. Et ideo qui habebit doctrinam, & cognitionem unius oppoſiti, iſte habebit promptam etiam alterius oppoſiti cognitionem, & doctrinam. ſic enim fecit Hippoc. ſemper & hoc in loco qui cum egit de egeſtionibus non naturalibus tamen indicantibus bonam criſim futuram, dat intelligendum ſuum oppoſitum, & inſimul de eo dicit. Vnde omnes medicos hortor ſemper exercere, & inſequi ipſum Hippocra. non ſemper intelligendo ipſum per comentaria, ſed adnotare ſuam mirabilem artem quoniam in quacunque materia optime ſe geßit optimeq; etiã dictauit ideo non immerito fuit à Galen. & alijs uocatus mirabilis, immo appellant etiam ipſum mirabilißimum in ſuis operibus. Hippoc. cum admodum ſit breuis uidetur nihil dicere tamen omnia dicit & arte mira. Vnde qui intelliget hanc partem de excrementis alui; is ſi uidebit poſtea alios cognoſcet omnia ſumpta eſſe ab Hip. nihilq; dicunt plusq̃ dixit ipſe Hip. breuißime hucuſq; egimus ergo de ipſis egeſtionibus cum ipſo Hip. naturalibus indicantibus præſentem ſanitatem, ſecundo loco egimus de excremẽtis non naturalibus indicantibus tantum criſim futuram bonam

nam per quam doctrinam possumus, & sui oppositi consequi ueritatem. nunc modo cum Hipp. agamus de excrementis indicantibus & futuram ægritudinem, & præsentem morbum, sed primo de morbis præsentibus indicatis ab ipsis excrementis, postea de futuro morbo. primo ergo incipiamus agere de excrementis indicantibus morbum frigidum, postea calidum morbum, postea de his quæ indicant malitiam morbi futuri, & omnia sufficientißime colligemus, & primo dicimus unà cũ Hipp. aquosa, aut candida excrementa, aut spumosa esse signa mala, cur uero, causa est inuestiganda, nam deiectio aquosa potest dupliciter intelligi, & potest dici de substantia aquosa, & de quantitate aquosa, potest quidem habere sensum hunc, & deiectio ista dicetur aquosa in substantia, ut sit summæ aquositatis, scilicet ualde persimilis aquæ quòd uerbum ualde refertur ad similitudinem substantiæ, potest etiam aliter capi talis deiectio quando plurima quantitas materiæ aquosæ non substantiæ eijcitur, nos autem intelligimus, tum de substantia, tum in quantitate, & non tantum in quantitate, sed in quantitate maxima, ubi enim æger egerit in quantitate maxima deiectionem aquosam hoc erit malum signum etiam in substantia, nam egestio aquosa potest accidere multis de causis uel per accidens & à causis extrinsecis uel intrinsecis. non loquimur nunc uero de deiectionibus secundum accidens, & à causis extrinsecis, quemadmodum cum quis comederit multum cibi, & multum biberit, uel passus sit nimis frigus ipsum, quoniam si ex his causis fiat deiectio aquosa hoc est per accidens

oportet.n.in ipsis deiectionibus et excrementis, ne mutata sint propter aliquam causam extrinsecam quoniam de his Hipp.nec ego loquimur; uerum est quod dicit Hipp. quando descripsit faciem illam macilentam, & Hippocraticam quod scilicet debemus animaduertere, ne aliqua causa extrinseca fuerit in causa huiusmodi quia si fuerint causæ extrinsecæ, quæ immutauerint faciem hunc in modum non debemus de morte timere inquit Hipp. at si fuerit hoc ratione egestionis est timendum ualde ideo sic dicimus hic de his egestionibus quod si aliqua causa extranea fecit hoc adeo erit signum malum, ut de eo sit timendum, sed tamen debemus ualde animaduertere ad causas intrinsecas, quæ possunt contingere quadrupliciter, aut quod erit uitium concoctionis, aut erit uitiata retentiua, aut est obstructio facta in uenis meseraicis; ex qua obstructione impeditur chylus ne transeat ad hepar et conuertatur in sanguinem, sed defluat ad intestina, & tunc egestiones redduntur liquidæ ualde, quarta causa est quoniam adest maxima copia bilis de uenientis ab hepate ad uesicam felleam, quæ bilis postea transit ab illa fellea uesica, ad ipsa intestina; quia bilis sua acrimonia excitat & corrodit intestina; unde egestiones liquidæ fiunt, quoniam causa est ipsa intemperies hepatis, siue calida, siue humida, siue sicca, siue maxime frigida intemperies; siue quòd hepar etiam est ualde debile, & non potest ad se trahere alimentum, & quod trahit non potest conficere, aut conuertere chylum in bonum sanguinem, unde ipsa excrementa fiunt aquosa, & liquida. sunt ergo quatuor causæ intrinsecæ, quæ possunt

reddere

reddere egestiones liquidas, & præternaturales, de quibus causis Gal. partim pertractat in secundo Apho. com. 2. partim de his agit in libro secundum locos. Cum ergo hæ deiectiones liquidæ habeant quatuor causas, per quas fiunt tales, & ubi uidebimus talem egestionem liquidam non tamen poterimus habere suam causam distinctam, siue has causas distinctas, nisi habeamus & signorum distinctionem; ideo notandum quod ubi talis deiectio aquosa apparuerit, oportet pro cognitione illius quod habemus ueram methodum procedendi in eius cognitionem; quia uisa deiectione liquida & aquosa non oportet semper statim dicere causa deiectionis liquidæ huius, una harum est causarum quatuor, quas diximus. Nam poterit aliquid aliud esse in causa, ut aliquid extraneum iam dictum, & ideo oportet scire distinguere & non solum in his deiectionibus, & excrementis, sed etiam in omnibus symptomatibus, quæ proueniunt à causis intrinsecis. Et primo sic est discurrēdum. uidere oportet, nunquid illud symptomata sit ab aliquo extraneo, aut intrinseco si à causis intrinsecis uidere oportet, an sit per essentiam, an per consensum, sed aduertendum est quòd deiectiones alui sunt operatio ipsius uentris, quæ si fuerit facta secundum naturam erit naturalis, si uero contra naturam erit symptoma dictum siue affectus, non enim est dubium, quod est impedimentum, quod est in uentre tantum, quia non patitur uenter præcipue, ita quod causa huius sit, quod sit uitium in uentre, sed est aliunde. Vnde tale symptoma erit per consensum, sed considerare oportet, an actio ipsorum sit

læsa

læsa per essentiã idest in ipso membro in quo est, an sit per consensum idest adueniat aliunde, si uidebit medicus affluxum chatarri in aliquo, de quo tamen æger non conqueratur & egerit iste deiectiones liquidas: non tamen in illis sint nec apparent signa cruditatis, nec aliquod uestigium cibi egesti, sed excrementa illa erunt pituitosa, & in capite est fluxus catarrhi, & materiæ pituitosæ cum bile, uel poterit esse hoc uitium, uel symptoma per consensum ab aliquo alio membro, deuenire ad intestina, hæc autem cognoscemus à plenitudine corporis, nam sicut istæ deiectiones in multitudine, & magis fient in nocte, quam in die, quia natura est magis ualida, & potens in nocte, quàm in die. hæc sunt signa quæ indicant utrum deiectio aquosa sit per essentiam, an per consensum, ideo oportet recurrere ad signa utriusque membri, & uidere an talia membra sint læsa, necne & habeant suas functiones naturales, & bonas, quoniam si caput habebit suas bonas operationes istud symptoma deiectionũ liquidarum non ueniet à capite, sed erit per essentiam membri in quo est. nã erit per essentiam uentris in quo est, & tunc debemus recurrere ad aliquam alteram illarum quatuor causarum intrinsecarum, ut cognoscamus utrum hæc sit à uitio malæ concoctionis, quoniam si erit ratione concoctionis, ut læsa sit facultas concoctrix ergo erit uitium in uentriculo, & signum erit hoc quod chylus erit imperfectus, & in excrementis apparebit aliquid de chylo non enim facta erit uera concoctio, & conuersio ipsius chyli: non est dubium quidem quod si hoc erit à uitio concoctionis quod

apparebunt

apparebunt signa, & uestigia cibi inconcocti in egestione immo crudi, præterea naturalis deiectio non fœtet: & ratio est quoniam in hac non adest putredo, sed tantum imperfectio atque defectus concoctionis. Si modo non fuerit uitium concoctionis, immo illa sit bona sed uentriculus sit relaxatus propter nimiam humiditatem, erit tunc uitium uirtutis retentiuæ, quia uentriculus non recte amplectitur ipsum cibum uti oportet, nam oportet cibum recte à uentriculo amplecti, & ita amplecti quantum oportet, & usque quo conficiatur quod si nimis retinebit cibum uentriculus quàm deceat erit etiam uitium retentiuæ: duobus enim modis, aut duabus de causis potest peccare uirtus retentiua, aut quia non compræhendit cibum sicuti oportet, aut quia non amplectitur cibum quantum oportet scilicet tanto tempore quousque conficiat. ubi enim fuerit uitium in uentriculo ratione concoctricis, quia non bene concoquat quod est primum uitium dictum: non bene continuat tunc peccat. & si ante cōcoctionem percipiat nauseam, & grauedinem quandam, quæ grauedo percepta sit ut pondus, & hoc quia non fit uera, & bona complexio, in uentriculo, ideo non est, mirum si cibus aggrauet: quoniam tunc est motus dilatationis in uentriculo, & non potest sustineri, & ille percipit fastidium, & grauedinem: quia cibus est iste qui aggrauat uentriculum. sed si fiat secundum uitium in uentriculo quòd, scilicet uentriculus non retineat cibum quanto tempore oportet, idest tanto tempore, quanto oportet confici apparet unum signū, quod est mugitus, nam dum cibus descendit ante cōcoctionem

nem naturalem, & deuenit ad ipsa intestina gracilia, tunc fit talis rugitus, ratio est quoniam calor naturalis agit in materiam quæ nondum est concocta, quæ dimissa est ante concoctionem debitam, & calor ipse est ualidissimus, & dum in eam agit facit talem rugitum in materia illa aquosa, præterea & illa materia est spumosa, cum ergo præcedat rugitus, & deiectio illa sit aquosa, & spumosa hoc uitium est secundum uitium uirtutis retentiuæ: quia non retinet quantum oportet, & sufficit. De spumosa aliquid est dicendum quoniam Gal. de ipsa spuma confuse admodum habuit causam efficientem, & materialem de alijs autem causis non loquor. Materia spumæ conueniens debet semper esse aquosa materia cum uisciditate mixta, & aerea, si debet esse spuma, & generari. hæc quidem materia conueniens est, ad generandam ipsam spumam, Cum uero efficiens est spiritus infarctus, & agitatus in huiusmodi materia, agitationes autem fiunt à duobus, aut quia motus est maximus uti in mari ex quo motu includitur in aquam ipse aer, quo incluso fiunt multæ spumæ, aut quia fit à nimio calore, ratione scilicet caloris intrinseci, ut apparet in lebete pleno, ratione caloris fit agitatio, & ebullitio, ex qua agitatione à calore facta, fit spuma, sed causa proxima efficiens spumam est refractio, & agitatio spirituum in tali materia. Calor uero, & motus possunt facere hanc talem agitationem in spiritibus, ergo calor & spiritus refracti possunt efficere spumam ipsam, ergo causa proxima spumæ est refractio spirituum. Causa uero huiusmodi refractionis est duplex. s. motus uehemens, & calor

lor intrinſecus. Apparente ergo ſpuma in deiectionibus iudicandum eſt fieri in his agitationem ſpirituum à calore in materia illa uiſcida, & aquoſa, ergo fuit uitium in retentiua uirtute, quæ non retinuit quantum ſufficiebat. ſi uero fuerit hoc ſymptoma in egeſtionibus liquidis, & aquoſis, ratione obſtructionis eo quia ſit obſtructio in uenis meſeraicis; tunc hoc ex tali ſigno percipitur, quoniam tunc percipitur pondus, & tenſio in parte obſtructa per tenſionem, & flatum percipiemus, tunc illas obſtructiones in meſeraicis effectum ſcilicet tumorem, quoniam materia ibi eſt retenta, et calor potens in illam materiam nõ digeſtam agit, & facit tumorem. Nam quando fit illa obſtructio in uenis meſeraicis, non percipitur illa obſtructio, ſed affictus tantum percipitur, qui eſt flatus, & tenſio illius partis, ſed hoc dictum nimis eſt commune, eo quia hæc tenſio poteſt eſſe, & cauſari etiam ab alijs cauſis. non tantum ab obſtructione in uenis illis, ſed ſi uidebimus in illa parte ultimam tenſionem, tunc obſtructio eſt in uenis meſeraicis, & raro fit, ut non fiat flatus, & ubi apparuerint egeſtiones chyloſæ: & materia chyloſa non recte concocta, & conuerſa, tunc non eſt uitium in ſtomacho, ſed eſt uitium in uenis illis, ut dixi quoniam chylus non poteſt tendere ad hepar, per ſuas debitas uias, ſed uergit ſe ad inteſtina, ex quo fiunt egeſtiones chyloſæ, & conſequenter apparet etiam tenſio ob illam obſtructionem, & ægritudo. ſi uero hoc uitium eſt ratione materiæ biliosæ à ueſica fellis tranſmiſſa ad inteſtina, tunc percipitur caliditas maxima in hepate, præterea, & uri-

næ

næ erunt tenues non coloratæ, non tinctæ, & ratio est, quia bilis illa quæ debet ire in urinam recepit, se in illis egestionibus; unde feces illæ fiūt ualde croceæ, ultra quod sunt liquidæ ob causam quam iam diximus, quia materia illa biliosa regurgitauit ad intestina. Cum uero fuerit tale uitium in egestionibus, ratione hepatis debilitati, quod non potest conuertere chylum in sanguinem nisi in sanguinem aquosum, & non in uerum, & naturalem, tunc chylus ille qui debebat conuerti in sanguinem uergit ad intestina gracilia; ideo deiectiones fiunt liquidæ, & ruffæ, & similes loturæ carnis, & hæ sunt omnes causæ egestionū liquidarum uentris inferioris, siue sint per consensum tales, siue per essentiam. si autem egestio sit aquosa subtilis & alba, ut inquit Hipp. aut admodum ruffa delata ab illo loco; debemus distinguendo uidere an. s. sint feces candidæ, an spumosæ, uel ruffæ, quia si fuerint cādidæ, tunc hoc est, ratione obstructionis bilis in porofelleo, nam tunc bilis non deuenit ad ipsa intestina ut ibi tingat ipsas feces. si uero sunt admodum croceæ (nam quæ fiunt subcroceæ. sunt naturales, & admodum croceæ non sunt naturales) tunc per hoc signum indicatur, q̃ materia bilis deuenit à porofelleo ad intestina, et urinæ, tunc nō erunt admodum tinctæ; hoc ideo est quia multa materia biliosa à felle deuenit ad ipsa intestina. si uero erit admodum ruffa est hæc tertia causa sunt similes loturæ carnis & hoc fit uitio hepatis scilicet frigiditatis in eo existentis, & debilitatis illius, quoniam ratione suæ frigiditatis nō potest sanguinem bonum generare ex chylo, & naturalem, sed tantum generatur

generatur ſanguis aquoſus, & ſimilis loturæ carnium. Si uero ſit deiectio exigua, & candida, tunc eſt ſignum quod in corpore dominatur calor præternaturalis, quoniam de ratione caloris præternaturalis eſt exiccare & ideo materia eſt exigua. poſſunt enim facere glutinoſitatem, quæ poſſunt prouenire à cauſis extrinſecis, ut à cibo nimio, & potu ſed de his non loquitur Hippocr. ergo nec nos de his dicemus, ſed tãtum de cauſis intrinſecis, alia cauſa intrinſeca faciens ipſam materiam glutinoſam eſt, ipſa pituita admixta, & tunc talis eiectio eſt plurima, & non exigua; talis materia glutinoſa præterea non fœtet ipſa, ſed fœtet ratione caloris præternaturalis, & eſt exigua, hæc enim debent diſtinguere has feces. Et ſic patet quando deiectio ſit ratione caloris præternaturalis, & quando ratione pituitæ admixtæ. Tertia cauſa modo eſt, quando calor præternaturalis coagulat, & exiccat partes aquoſas, & omittit partes uiſcidas ut fit in ſapa, ſi decoquatur exiccantur partes aqueæ & fiunt uiſcoſæ, ſed ſi iterum, & iterum decoquantur fiunt magis, & magis uiſcoſæ quemadmodum, apparet in muſto decocto, & in ſapa, quanto enim ſæpius decoquuntur tanto magis fiet, & augebitur uiſcoſitas, ſic fit in his fecibus quia ubi materia eſt exigua, & glutinoſa, ibi eſt calor præternaturalis, & color denotans inflammationem à calore iſto colliquante; et exiccante indicat. At uero deiectio candida ſubcroceæ; malitiam inter candidam egeſtionem, & ſubcroceam, & ſecundum Gal. duo ſunt gradus malitiæ, quoniam ſi deiectio, fuerit exigua, & cum albedine tunc eſt, primus gradus,

malitiæ in qua quidem dominatur calor præternaturalis, ſed non uehemens, non enim adhuc eſt facta magna aduſtio, quoniam adeps in inteſtinis, qui ſolet colliquari à calore præternaturali adhuc ſupereminet, et omnino adhuc eſt candida ipſa egeſtio, at dum ſit ſubcrocea, ac per exigua, tunc eſt in ſecundo gradu, ibi apparet maxima malitia, & indicatur ibi, eſſe putredinem; nam non tantum ibi eſt colliquatio caloris præternaturalis; ſed maxima etiam putredo, & dat exempla Gal. de adipe extrinſeco, qui cũ prius colliquatur ſit albus dum uero magis uehementer colliquatur ſit in illo putredo, et ſit coloris crocei, ex hoc enim colore croceo indicatur maxima colliquatio, & maxima putredo in adipe, eſt ergo glutinoſitas cum exiguitate, aut ergo calor eſt ualde colliquans, & indicat maximam malitiam ſcilicet in ſecundo gradu, ſi uero excretio eſt candida, tunc eſt quidem malitia: ſed non ſumma. At ſi modo adhibeatur in ea tertia condictio, quæ eſt lenitas: lene enim opponitur aſpero ſignum eſt. Lene autem ponitur in prædicamento qualitatis, inter potentias ſcilicet nõ naturales, dicitur enim lene, quod habet omnes partes ſibi æquales, aſperum uerò quod habet partes inæquales in ſuperficie: dicit modo Gal. & optime, quando deiectio eſt facta ſecundum naturam, ut eſt chylus exquiſite concoctus, & ex omni parte ſit lenis, & æqualis, & ſecundum totum; ſic de hypoſtaſi in ipſa urina. quando ſecundum omnem ſui partem eſt æqualis, tunc eſt bonum ſignum, & quod erit bene concocta. quod dixi de bona concoctione; idem de mala dicendum eſt; & quod natura in concoquendo

do æqualiter peccauit secundum omnes partes, & in omni parte ostendit defectum, & malitiam suam: & ideo lenitas ipsa in malis sic indicat summam malitiam: quemadmodum, & lenitas ipsa in bona concoctione notat summam bonitatem, & omnia esse bona, & naturalia: causa hanc tertiam conditionem tangit Gal. quando dicit pinguedo liquescit.

Ergo deiectio candida, primum deinde crocea, siue lutea indicat nimiam caloris superfluitatem præternaturalem dominari, quia feces cum sint candidæ, indicant quidem calorem, sed non exquisitum: sed parum debilem, cum uero sunt croceæ, & quasi rancide indicant calorem non naturalem uehementem eas adurere, cum autem accedit, & lenitas scilicet mollities, cui opponitur asperum quòd scilicet æqualis sit in omnibus suis partibus. si enim defuerit ipsa lenitas, hoc est pessimum, & in ultimo malitiei signum, recte ergo ostendit Galen. in his esse gradus caliditatis, quia ut diximus inquit, si deiectio fuerit can dida, tunc est quidem aliqua adustio à calore quidem præternaturali, sed modica, quoniam adhuc nõ est facta liquefactio si uero caliditas ista fuerit maior, tunc deiectio immutatur à caliditate, ad subcroceum, & ranciditatem, si adhuc augetur magis calor præternaturalis, non tantum egestio fit crocea, sed etiam lenis: & est tertia condictio mala, & pessima: ut inquit Gal. quoniam ista lenitas significat bonam concoctionem, & pariter malam concoctionem: nam si coctio fuerit facta exquisita, tunc illa materia concocta fiet lenis undique: nam aliqua pars,

non erit quæ ſupereminet alteri, & ideo ſi concoctio fuerit bona cum lenitate adiuncta erit optimum ſignum, ſi uero ipſa lenitas fuerit in concoctione facta per obstructiones, ita quod excretio ſit penitus adusta, per omnes partes, hoc erit deterrimum ſignum, peſſima enim ea eſt deiectio, & ſunt omnia de mente Galeni. Sed nos intelligimus aliter Hippoc. quàm intellexit Gal. quoniam in inteſtinis ſunt tres ſubſtantiæ primo enim inteſtinum ueſtitur quodam ueſtimēto, in ipſius interna parte, ad hoc fuit factum à natura ne excrementa, & humores acres erodentes abraderent, & corroderent ipſa inteſtina, ut eſt bilis; eum per illa pertranſit, & hoc ueſtimentum, ſiue ſacculus ipſorum inteſtinorum eſt, ſubſtantia æqualis mollis lenis mucoſa uiſcoſa ſubſtantia, & humida quæ eſt cādida: & ſic hæc æqualiter circum circa ueſtit ipſa inteſtina, ne humores cum fuerint acres illa prætereuntes cauſarent corroſionem. ſecunda ſubſtantia eſt ipſa pinguedo inteſtinorum ſecundo loco poſita, & dicitur ſecundo intrinſeca eorum, quæ nectit ipſa; tertia ſubſtantia eſt inteſtinorum, ſubſtantia eorum proxima ſunt uilli ipſi, & eſt ultima ſua ſubſtantia: ſunt ergo tres ſubſtantiæ ipſorum inteſtinorum, ita ut tribus partibus conſtent ipſa inteſtina, & ideo Hippoc. dat nobis tria genera excrementorum diuerſa ſecundum has tres ſubſtantias patientes, ita quod unum erit altero deterius, & aliud etiam altero peſsimum eſſe colliquatum, ita quod quando omnes iſtæ ſubſtantiæ colliquantur eſt malum, ſed ſecundum magis, & minus; minus enim malum eſt, quod colliquetur pri-

mum ueſtimentum illud, uel illa prima ſubſtantia, quæ eſt candida quàm ſi colliquaretur illa pinguedo, quæ eſt ſecunda ſubſtantia, & tertia ſubſtantia ſcilicet eorum propria, & proxima, & etiam erit minus malum quòd colliquetur ſecunda ſubſtantia ſcilicet ipſa pinguedo, q̃ tertia, quæ proprie eſt inteſtinorum ſubſtantia. Vnde dico, quando calor adurens præternaturalis adurit tantum illud ueſtimentum primum humidum, & candidum, tunc minus inteſtina patiuntur; nam tantum patitur; prima tunica eorum, unde excrementa, tunc exeunt candida. At ſi calor iſte erit magis uehemens, ita quod adurat, & colliquet ſecundam ſubſtantiam ſcilicet pinguedinem, quæ eſt eorum ſecunda tunica, tunc excrementa fiunt ſubcrocea, & ſublutea, & ſi ita ſit calor uehemens, ut etiam adurat & colliquet propriam ſubſtantiam inteſtinorum, quæ eſt tertia tunica, & fiat in ea putredo, & abraſio in inteſtinorum propria ſubſtantia, hoc eſt deterrimum ſignum & exitiale, & ſunt excrementa, tum ualde crocea, & ualde aſpera quemadmodum euenit Io. Matheo Epiſcopo Veronenſi, piæ memoriæ, primo enim omnia candida expuebat poſtea excrementa expuebat lutea, deinde ualde ruffa, & cum maxima putredine. Quare non tantum pinguedo: ſed etiam omnes humores tunc putreſcũt à uehementi calore & fiunt lutei coloris, & ideo non eſt ſentiendum in hoc cum Galen. cum ergo his tribus partibus, uel tribus tunicis, uel ſubſtantijs conſtent ipſa inteſtina dum putreſcit prima tunica inteſtinorum, quæ eſt mucoſa, & uiſcoſa ob colliquationem inteſtinorum à calore

præternaturali in remiſſo gradu, tunc excrementa excer nuntur candida, dum poſtea magis augetur iſte calor ita quod putreſcat, ſecunda ſubſtantia ſcilicet pinguedo, ex pinguedine intendens egeſtio excernitur rubea colorata ad colorem croceum, & hæ ſunt peiores, dum autem ita augetur calor præternaturalis, ut putreſcat propria, & proxima ſubſtantia inteſtinorum, tunc feces ſunt ualde co loratæ, & ſunt peßimæ, ſemper tamen hæc materia eſt le nis, & mollis, quare eſt hoc? Ratio eſt quoniam habet ſuam uiſcoſitatem aquoſam, & ferè omnia uiſcoſa ſunt hu mida, ut dicit Ariſt. quarto Meteor. & quæ ſunt uiſcoſa, habent etiam partem ſiccam, recte commixtam cum par te humida, iſta ergo materia eſt uiſcoſa, ergo lenis, ac mol lis propter debitam mixtionem humidi cum ſicco, ut iã di ctum eſt: non tamen ex hac materia aduſta, ex lenitate ip ſa, & mollitie; tale ſumitur ſignum, quod ſit malum; & ideo Hippocrat. bene dicebat, quod egeſtiones candidæ, uel paucæ, uel luteæ ſemper ſunt lenes: & hoc quia lenitas q̃ cõcomitatur ipſas feces cauſatur à prima tunica, & à pri ma ſubſtantia: quæ eſt uiſcoſa, & uiſcida, & excrementi tia: ſi ergo ſunt paucæ egeſtiones glutinoſæ, & candidæ: tunc ſignificatur pauca colliquatio, ſi uero eis addatur cro ceum: tunc indicatur caloris auctio, & maior colliquatio, & iam colliquatur: ſecunda ſubſtantia ſcilicet pinguedo, & iſte eſt ſecundus gradus colliquationis, ſemper tamẽ eſt adiuncta illis mollities, ſi modo appareant egeſtiones ual de coloratæ, & ualde aduſtæ: tunc iudicandum eſt, quod ca lor adurit tertiam ſubſtantiam inteſtinorum, et hoc eſt de

terius alijs duobus primis. aduertēdum est modo quæ sint peiores, & dicit Hippocr. exitialior autem, aut mortalior est uiscosa, nigra, fœtida, & uiridis, &c. dicit quod in egestionibus hoc signum est longe deterius magisq; mortale, si materia apparuerit nigra, & uiscida, & hæc sunt pro quarta conditione mala posita in ipsis excrementis: Vbicunque quælibet harum conditionum separatim, & diuisim apparuerint in deiectionibus, hoc signum erit naturale, si uero appareant paucæ, & liuidæ: uel sint paucæ, & fœtidæ; uel paucæ, & uirulente; ubicunque enim aliqua horum apparuerint, est signum pernitiosum; si autem omnia hæc apparuerint insimul, tunc erit exitialius signum. In his autem Hippocr. incipit à leuioribus; & ideo dicet quis quomodo Hippocrat. incipit à leuioribus, nam Galen. in libro de atra bile in primo progno. inquit quod humores eruginosi uergunt ad atram bilem ergo sunt minus mali, quomodo ergo incipit Hippoc. à leuioribus. Hic opus est speculatione, quoniam feces nigræ, quæ sunt uere feces sanguinis differunt à fecibus, quæ sunt eruginosæ; & istæ sunt periculosiores: præterea Gal. dicit, quod deiectio nigra non dicitur atræ bilis; quæ atra bilis pessima est, & mortalis; quoniam atra bilis est fex fecum, & ista est mortalis, ut habet in quarto Aphoris. ubi inquit Hippocrat. Deiectiones nigræ sponte uenientes pessimæ sunt; & Gal. in comen. illo dicit quod nigrum duplex est, unum quod est fœculentum, & istud est humor melācholicus scilicet sanguinis fex, & istud dicitur ab Hippoc. fex nigra, aut excrementum nigrum, hoc enim non est nec de

bet dici atra bilis, licet enim hæ fӕces ſint malæ , non tamen ſunt peßimæ,ut eruginoſæ, & ut atra bilis , quæ fit ex aduſtione,quæ enim nõ ſunt per aduſtionem, non ſunt ſic peßimæ , ut illæ quæ fiunt per aduſtionem nigræ, quæ quidem ſunt deteriores quàm ſunt nigræ ſcilicet quæ ſint fӕx ſanguinis,quæ non eſt nigra per aduſtionem. Quod autem Hippocrat. intelligat de hac nigra mala quidem non tamen deteriori apparet legenti Hippocrat. ubi dicit atra bilis in principio ipſius morbi, ſiue ſupra,ſiue inferius excernatur eſt mortalis,quoniam indicat morbum lethalem,& mortem ipſam,duos enim fӕcit Aphor. Hippocrat.diſtinctos de nigris fӕcibus nigredo enim fӕculenta,& nigra quæ eſt fӕx ſanguinis eſt quidem mala , non tamen mortalis, ſed atra bilis de qua loquitur in alio Aphor.apparens eſt mortalis.Quare dum Hippoc.dicit de egeſtione nigra hæc non intelligit de ea,quæ eſt facta per aduſtionem;ſed intelligit fӕcem ſanguinis,quæ eſt facta nigra,quoniam plurimum eſt in ſanguine caloris , ex quo plurimum generatur de bile;hæc eſt prima ratio; oportet autem ſcire , quod color liuidus in fӕcibus quandoque eſt factus per aduſtionem quandoque per frigiditatem, quando eſt factus propter aduſtionem eſt minus malus quàm ſi ſit liuidus factus propter frigiditatem quoniam qui fit à frigiditatem eſt peßimus . Et quando uidemus aliquid cancrorum in aliquo membro primum apparet nigredo , poſt nigredinem apparet liuidus color,&cum hoc uidemus iudicemus,quod de eo actum eſt. Quare ubi apparet liuiditas poſt nigredinem , illud eſt peßi=

peßimum signum; hæc est secunda expositio, tamen prima placet mihi magis quod scilicet per nigra intelligamus fecem sanguinis, omnia ergo glutinosa excrementa, & pauca cum aliqua earum condictionum hic enumeratarum, hoc est signum exitiale, sed minus exitiale est intelligendo fecem sanguinis, non de atra bile, ut Hipp. solet nigra intelligere humorem melancholicum scilicet fecem sanguinis qui est excrementum, bilem autem atram uocat cum est nigredo læthalis, longe enim peius est, quoniam fex glutinosa liuida fit, quia uult fieri nigra bilis, est enim peßimum signum, quia est in uia, ut plane, & penitus fiat atra bilis, quæ quidem est liuida, si ergo fuerit liuida erit peior quàm si fuerit nigra. Cum ergo excrementum est paucum, & glutinosum, & nigrum est in primo modo, & est minus malum, ut iam diximus, quia hoc tantum est fex sanguinis, non autem atra bilis, si uero fuerit pinguis est secundus gradus iste, & est peior primo & denotat maius malum, quia tunc incipit fieri adustio in secunda illa substantia intestinorum, iam enim est consumpta illa pars mucosa, quæ erat prima, & deuenit ab substantiam secundam in qua erat pinguedo mixta cum fecibus ipsis, ideo illud constat quod quando egestio erit pinguis est maius malum. Cum uero adhuc excrementum fuerit eruginosum hoc est peßimum signum inter omnia, nam materia eruginosa semper facit, & affert secum sœua accidentia, quod habet Gal. in primo Aph. ubi dicit, quod uomitus materiæ eruginosæ, quando mouetur facit conuulsionem, et idem sæpe dicit in prorethicis, & quod est pessima,

ſima,idem quoque repetit in libro. 1 2. Therapeu.ubi repetit illa,quæ dicit in primo Aph. illius quintæ particulæ Aph. Et notandum quod in illo Apho. dicit quòd iſta materia eruginoſa eſt,defrutum,uel paſſum,ſcilicet ſapa, & quod eſt materia craſſa, & quod ille,qui euomet hanc bilem eruginoſam incidet in conuulſionem, & iſta materia eruginoſa dicit in eo primo Aphor. eſt ſimilis ſapæ, tamen in illo duodecimo libro Therapeu. dicit,quod quando humores repunt ad uentriculum faciunt conuulſionem,ſic in Therapeu. hanc eandem materiam dicit eſſe ſubſtantiæ ſubtilis, & loquitur ibidem de eadem materia; ergo uidetur,quod ſibi contradicat. hæc uolui dixiſſe,propter illos, qui tantum imitantur authoritates, & non dant rationes, niſi quod dicunt Galenus hoc dixit,dicit ita iſtic,defendant modo iſti hoc cum ſuis authoritatibus,cum ſe penitus confidant iſtis. debemus fugere has authoritates, non intellectas,quia qui procedunt modo, per has authoritates non poſſunt intelligere:ſed quid de hoc dico,quod non eſt mirum ſi Galenus deceptus ſit cum fuerit etiam ille homo ſicuti cæteri, & ipſe ſæpe arguit Hipp. & Ariſto. ipſum, poſt & laudat eos, & ideo non eſt mirum ſi quandoque tales uiri decipiuntur. Et idem met Galenus confirmat, dicit enim ſe non curare de authoritatibus, quando dicit non magis credendum eſſe Hippocrati, quàm rationi, ad rem modo noſtram deueniendo; dico quod loquendo de eodem humore Galenus ſibi contradicit. Hippo. ſubiunxit fœtidam deiectionem,tanquàm aliam conditionem, & ideo debemus legere diuiſim quod dixit Hippo. de quatuor

iam

iam dictis condictionibus, quia si materia fuerit nigra non debemus intelligere duos colores sicuti tantum fit fœtida, nec aliquid aliud debemus intelligere, & sic dicemus de reliquis sigillatim, postremo addidit colorē ubi interpres male uertit, quia non tantum debet esse uarietas penes colores, nam græce illud uerbum dicit uarietem, ποικίλον, quæ uarietas debet referre ad omnia non tantum ad colores; nam ista excrementa non tantum uariantur penes colorem, sed etiam penes alia, ubi autem uitium fuerit in tertia substantia illud est peßimum signum, & detestabile, & est tertius gradus colliquationis, & peior omnibus alijs duobus, quoniam tunc calor præternaturalis consumit illam suam tunicam, & abradit illa intestina, & incipiunt apparere ipsa ramenta intestinorum per abrasionem, si uero materia diuersa non tantum scilicet in coloribus, sed etiam in alijs: non tantum est peßima, & mortalis hæc materia, sed etiam longa; eo quia uult interimere hominem multis tormentis. unde bene dicit Hipp. si est materia multiplex, non una tantum condictio est: est diuturnior, non tantum exitialis; ut enim fuit dictum, hæc excremēta sunt in triplici genere, in primo apparet substantia illa mucosa colliquata, et tunc ferè sunt albæ deiectiones, secundo colliquatur pinguedo scilicet secunda tunica, & tunc egestiones fiunt subcroceæ, & coloratæ, in tertio gradu colliquatur ipsa substantia propria, quæ sunt ipsi uilli, nam fiunt, & apparent ramenta, & huiusmodi feces sunt eruginosæ, & omentum excernitur, quoniam ibi est solutio cōtinuitatis, ideo de necessario apparet cruor, & tunc est

uera

uera differentia. sunt enim alia excrementa eruginosa, ut ærugo pessima est scilicet porracea, siue uiridis, quia in his bilis primum fit porracea deinde eruginosa, ut est color æruginis eris, qui quidem color tendit ad quandam uiriditatem, sed est uberior, quam sit color porrorum: ambo quidem sunt uirides, sed magis, & minus scilicet secundum intensum, & remissum. primo ergo bilis fit porracea, quæ notabiliter uidetur deinde fit eruginosa, & tunc est pessimum signum, & tandem hæc bilis fit nigra post eruginem, quod est deterrimum, quando hæc omnia simul apparent, hæc omnia sunt signa dysenteriæ, & nulla est spes amplius de ægro, & si curatur casu hoc fit miraculoq́; potius quàm medicamento; præterea subiungit Hippocrates deiectiones flatulentas, ubi debemus notare, miram artem Hipp. diximus enim inter initia, quod excrementa naturalia secundum Hipp. alia erant crassæ materiæ, alia uero flatuosæ, & spiritualis. uideamus modo suũ ordinem; hucusque egit de omnibus excrementis alui, quæ sunt corpulenta, & crassa, nunc autem agit de spiritualibus, & flatuosis excrementis quod est secundum genus excrementorum, & ponit differentiam inter hæc flatuosa. Horum autem excrementorum spiritualium possunt esse tres gradus, primo inquit, quod si excremẽta fuerint, sine sono flatuoso, tunc erit bonum signum, melius est autem quando erumpit sine flatu, & est secundus gradus, quando enim exiens excrementum fuerit cum flatu, sine strepitu, tunc indicatur quod talis materia est pauca, nec uiæ per quas debet transire, & exire sunt strictæ, nec oc-

cultæ

cultæ immo ſunt amplæ, ideo tunc non fit ſtrepitus, ſed omnia ſunt ſecundum naturam, talis ergo exitus eſt bonus. At ubi exit excrementum, cum flatu & ſtrepitu, tũc indicatur maius, quàm ſi exeat ſine tali ſtrepitu, tamen excrementum tale cum flatu ſtrepitoſo eſt minus malum, quàm ſi non exeat, ſed introcludatur, quia indicatur quòd natura eſt ualida, præterea iudicatur, quod non eſt tanta materia, quæ non poßit expelli at quando introcluditur nec poteſt exire, tunc indicatur uel materiam eſſe multã & uiſcidam, uel uirtute eſſe debilem, ideo hoc eſt peßimũ ſignum efficit enim ſæuos dolores in corpore. At inquit Hipp. aduerſas ſiquis fuerit pulchre ornatus, & publice coram omnibus emittat talem ſtrepitum, & non ſe teneat ab hoc, dicit Hipp. uel iſte patitur dolorem maximum, & ualde ab ipſo torquetur, aut quod iſte uir delirat, & hæc attinent maxime ad iudicium, & ad prognoſticandum. At ſi fiat cum ſtrepitu, & iſte homo ſit probus ſignum eſt, quod patitur maximum dolorem, quia non poteſt retinere ſe ab hoc coram hominibus, & medicis, & tale ſignum indicat pernitiem, quandoque autem talis ſtrepitus factus coram hominibus non dicit pernitiem, nec malum aliquod, ideo modo ipſe delirat. hactenus eſt dictum de materia flatuoſa, quæ exit. nunc agamus de excrementis flatuoſis detentis; & oſtendamus quomodo debeamus uti prognoſticis in his, quia ſi permanente materia flatuoſa percipiatur murmur in illa parte interna, hoc eſt bonum ſignum; quoniam reſoluitur talis flatus ſiue inflatio, aut enim ſi talis flatus decubuerit ad partes infernas, & conſequen-

ter

ter fiat murmur hoc est bonum signum, & tanto magis erit bonum signum si huiusmodi inflatio exierit cum fecibus, semper ideo ubi apparet murmur ibi erit bonum signum, & ratio est, quia calor naturalis agit in illam materiam, ex qua agitatione generatur tale murmur, quia agitatur materia in loco angusto, ideo de necessario fit murmur, aut tuberculum. post autem tumorem si appareat murmur est bonum signum, si ergo illa inflatio sine calore, & recens sit, quia si non esset recens non posset sic solui, sed si recens fuerit adueniente quocunque murmure ratione caloris naturalis est bonum signum, & si exierit simul cum ipsis fecibus excretis. Et hæc dicta sint satis de fecibus, siue deiectionibus.

proximum nunc ab his est, ut dicamus de Vrinis.

FINIS.

IOANNIS BAPTISTÆ MONTANI VERONEN.

DE EXCREMENTIS.

DE VRINIS CAP. I.

OT esse genera excrementorum, quot sunt genera ipsarum coctionum, satis constat, sed quoniam concoctiones non sunt nisi tres igitur excrementa erunt tantum tria. Prima concoctio fit in uentre, & eius feces mittuntur per aluum: Secunda fit in hepate et in uenis meseraicis, & huius excrementa sunt bilis flaua & atra & sanguinis aquositas: bilis flaua existens in profundo hepatis ad felleam uesicam, atra uerò ad lienem tendens, & aquositas sanguinis ad uesicam trãsmeans, quæ deinde per urinam emittitur: Tertia & ultima est uniuersalis, quæ fit per omnia membra, & ideo uniuersalis dicitur, quoniam fit in omnibus membris. Dico quod dicta est uniuersalis per indifferentiam, quia non fit magis in una parte quàm in alia. Excrementa istius tertiæ concoctionis sunt sudores, qui difflantur per halitum. Et sic erunt tria genera excrementorum, quæ respondent tribus concoctioni-

 bus.

bus. Sed ego adnotaui quod antiqui uoluerunt tantum esse tres concoctiones: recentiores uerò & omnis schola Arabum & ipse Actuarius ponunt quatuor, & diuidunt secundam, quæ fit in hepate, in duas, primam et secundam. Prima fit in concauo hepatis, & excrementum huius est bilis ad lienem tendens: secunda in conuexo hepatis unde aquositas illa sanguinis transmittitur ad uesicã, & excrementa sunt urina. Et sic secundum istos erunt quatuor concoctiones. Et sic possemus etiam ponere quinq; sed nequaq̃ sunt necessariæ, idq; probo: quoniam omnis concoctio distinguitur à fine, sed nemini dubiũ est, quod non sunt nisi tres fines, ergo non erunt nisi tres con coctiones. Minorem probo: Nã primò ingeritur cibus p os & fit chylus in uentre, qui dicitur chylus ptisanarius, quia similis est ptisanæ, & iste est finis primæ concoctionis, cuius excrementa necessariò sunt sicca: quoniã ibi tan tum relinquuntur partes terrestres. Finis secundæ cõcoctionis est sanguificatio, propterea est prima, ẽt si tres essent efficientes illud, tamen quoniam unum solum est obiectum. s. sanguificatio, unus erit tãtum finis, etsi melius aut peius fiat sanguificatio, finis tamen intentus unus est. Et quũ sumitur ille chylus in meseraicis uenis iã incipit sanguis fieri, et ibi fit præparatio quædã, sicuti fit in ore præparatio quædam ad cõcoctionem uentris, ut habetis 2. De facul. naturalibus. Sed quid contingit anteq̃ sanguis sit per fectè concoctus? fiunt excrementa craßiora, quoniã sanguis, ut dixi, non est exquisitè concoctus fit, primum excrementum, cholera: deinde fit secundum, quod est atra bi
lis:

lis:tertium,quod est aliquantulum subtilius, & aquositas sanguinis dicitur. Tertia concoctio fit in uenis, & in uno quoq; membro, cuius excrementa sunt uapores & sudores defluentes percutim. Et sic habetis quod non sunt nisi tres fines: & ideo non sunt nisi tres concoctiones. His sic habitis & declaratis, primò supponatur tria esse excrementa: primum siccum, & de hoc satis dictum, de tertio alio tempore nobis sermo erit, de secundo nunc dicemus. Et notandum est, cùm excremētum humidum tres habeat species, bilem, melancholiam, & sanguinis aquositatem, dum corpus est sanum unumquodlibet est separatum, & non commiscetur, sed transit ad suum locum, illi statutum à natura: quod si contingat in corpore aliqua alteratio, tunc omnia permiscentur, & bilis cum aquositate, & aquositas cum atra bile, & sic fiunt uariæ miscellæ, de quibus agemus suo loco. Præterea cum isti humores deueniunt in uentrem, excernuntur uel euomuntur, si per corpus totum disperguntur, conuertuntur in uapores. Quando uerò deueniunt ad aluum dictum est superius, quando uerò ad uesicam, uariant urinam in colore, in substantia, & de his nunc agemus. Et his apparet primò quæ sit utilitas in conspiciendis urinis: quoniam si est uerum quod huiusmodi urinæ ostendant dispositiones hepatis, uenarum & etiam arteriarum, ut uoluit Hippoc. sequitur etiam ut omnes ægritudines indicent & ipsarum urinarum omnes affectus tam naturales, q̃ præter naturam, qui sunt in sanguine aut spiritibus. Et quisque prudens & sagax medicus potest inde cognoscere omnes corporis affectus, li-

cet non per se, sed tamen mediatè. Et plures sunt etiã his nostris temporibus qui deuenerunt in talem habitum, ut perspecta urina, indicaret omnes corporis dispositiones, ut etiam nos ostendemus. Apparet ratio, certitudo & firmitas cognitionis habitæ ab urina, quia nulla signa sunt certiora in naturalibus & ex naturalibus nullum certius urina, quum immediatè discedat à sanguine. Affectus animi non possunt ita certò cognosci à proprijs fontibus & membris, ut pulsus in una hora millies mutabitur, quod declaratur exemplo illius, qui cognouit affectum animi & amorem illius mulieris ex solo pulsu: quoniam statim mutati fuerunt pulsus, & sic non possunt sumi signa certa ab alijs, sicut sumuntur ab urina: quoniam affectus sunt occulti. Igitur cùm urina non poßit ita in instanti mutari, certius erit signum. Præterea cognitio ab urina est manifestior, certior, commodior, honestiorq;, quàm reliqua: quoniam non ita commodè possumus inspicere feces, tum quia fœtent, tum q aliquid aliud incommodi habent: at urina adfertur in uase mundo, non adest fœtor, & unusquisque, & etiam nobiliß. uiri delectantur scire differentias & significationes urinarum: ex ipsa enim habetur exquisitiß. et distinctiß. cognitio intrinsecorum affectuum. Nã ostendemus in ipsa colorem, liquorem, & odorem, aliquãdo saporem. Nullum est excrementum, quod habeat tot differentias atque urina, neque ab aliquo alio possunt sumi tot indicationes, quot sumuntur ab ipsa urina, ergo omnibus præferenda est. Sequitur ergo quod iniquè Erasistratus & Quintus dicebant, ut Galenus 5. De sanit. tuẽ

da

dã ad finem inquit: Vrinarum differẽtias pertinere ad pi
ctores, sed q̃ hoc falsum sit nullus ambigit, cùm duo præ-
cipua sint signa, quæ indicant affectus corporis, pulsus, &
urina, ad quæ oẽs medici confugiunt. Sed quæritur nunc,
quod nam ex istis duobus sit certius ac præferendum. Sed
illi qui ita dubitant, uidentur nescire rem, & tantundem
est, ac si quis quæreret, uter fuerit excellentior Plato, an
Demosthenes, isti non sunt comparandi, quia sunt diuersi,
& unusquisq; illorum est excellentiss. in diuersis tamen,
Plato in philosophia, Demosthenes in oratoria facultate,
& hæc non est bona comparatio: debet enim fieri inter si
milia, non autem inter dissimilia. Nam signa quæ sumun
tur, quædam ab actionibus sumuntur, & quædam à pas-
sionibus. Actiones quædam animales, quædam naturales,
quædam uitales sunt, singulæq; habent propria membra:
Animalis cerebrum, Naturalis hepar, uitalis cor. Singu-
læ istarum in proprijs membris dupliciter considerãtur:
primo quæ sunt in ipso & ab ipso, ut in cerebro imagina
tio, discursus & memoria. Secundò quædam sunt ab ipso,
sed non sunt in ipso, ut sensus habent principium à cere-
bro, sed fiunt in proprio instrumento. Sic uirtus motiua
est à cerebro sed fit per neruos & musculos. Ita etiam
in corde irascentia, est ita propria cordi, ut sit ab ipso &
in ipso, ita etiam generatio spirituũ: motus autem arteria
rum, est benè ab ipso, sed non in ipso: ita etiam dicendum
est de ipso hepate: cupiditas & sanguificatio fiunt etiàm
ita ab ipso & in ipso hepate: sed sequestratio sanguinis ab
aquositate & distributio sunt benè ab ipso, sed non sunt

in ipſo, ſed in proprijs inſtrumentis. Sic ea inditia, quæ ſu muntur ab opationibus quæ ſunt ab ipſo primario, & in ipſo, ſunt certiß. reliqua uerò mediatè ab ipſo ueniunt, ea non ſunt ita certa. Sic cum motus erit affectus, certũ eſt qđ erunt affecti muſculi & nerui, an modò ſit affectio in cerebro, hoc non eſt certũ ſignum: quod dicitur de cerebro, dicendum ẽt de reliquis membris. Sic ẽt quando non mutantur arteriæ ſecundum motum ſuum naturalem, non dubitãdum, qui in illo loco ſit affectus: ſed an ſit affectus in ſuo primario, incertum eſt. Poteſt. n. eſſe, quod alteretur motus arteriarum, & non mutetur motus cordis. Et ſic de hepate, quando afficitur ſanguificatio, tunc eſt uitium in hepate: at quando uitiatur ſequeſtratio aquoſitatis à ſanguine, tunc nõ eſt ſignũ, qđ neceſſario ſit uitiũ in hepate, licet fortaſſe ſit aliqua mala qualitas. Quid igitur concludendũ eſt? an pulſus, an urinæ ſint præferendæ? Dicimus, quod ſi uolumus hoc quærere, & iſta ſimiliter comparare, qđ ſint in æquali gradu certitudinis. Quoniam pulſus eſt ab ipſo corde, ſed non in ipſo, & indicat arteriam uel ſanam uel læſam: urina item eſt ab hepate, & quanta eſt proportio pulſus ad cor, tanta eſt urinæ ad hepar: urina. n. præferẽda eſt in una re, pulſus uerò in altera. Sed poſſet aliquis dicere: nos quærimus in febre particulari, utrũ habeamus certius ſignum à pulſu, an uerò ab urina? Reſpondeo, qđ febris dupliciter poteſt cõſiderari: uno modo, quatenus eſt calor accenſus in corde, & tunc certius ſignũ habemus à pulſu, quoniã febris ſit paßio cordis, & arteriæ indicant magis de affectibus cordis. Sed ſi conſideretis febrem materiali=

terialiter, pro ut habet talem uel talẽ materiam putrescen tem, tunc sumitur certius signũ ab urina, quàm à pulsu. Et ratio est, quia cũ urina sit colamentũ sanguinis immediatè ab ipso proueniẽs, manifestũ est, quòd humorũ illi, qui sunt in uenis, qui sunt materia febris, magis indicabit urina materiã lorũ putrescentẽ, maximè cùm sit colamentum illarũ materierum existentium in ipsis uenis. Et sic quantũ ad hoc, urina erit certius signũ. Et sic non erit ponenda hæc quæstio, quoniã comparatio est inter diuersa. Sed ut eò reuertamur unde sumus digreßi, tria esse constat excrementa in humano corpore nimiũ diuersa, quæ correspondent tribus concoctionibus. Primũ excrementũ erat siccũ, & hoc emanabat à prima cõcoctione: secundũ uerò excrementum est humidum, et fit in secunda concoctione, quæ est in hepate: tertiũ excrementum est uaporosum, & fit in tertia concoctione, quæ est in omnibus membris æqualiter. Sunt igitur tria excrementa dißimilia, secundũ dißimilitudinẽ trium concoctionum, de primo iam dictum est, de hoc autem secundo humido nunc agendum à nobis est. Vnde, illud obseruari uolo secũdam concoctionem quæ fit in hepate, ut est concoctio sanguinis, habere multos gradus, unũ imperfectiorem altero. Primus enim gradus secũdæ concoctionis est impfectior altero, & fit in simo hepatis, & primum, in substantia hepatis, nam primũ incipit fieri in uenis meseraicis, in quibus est tantummodo rudimentũ sanguinis, postremò transit ad substantiam hepatis, & in sinu adhuc magis elaboratur per concoctionem, & adquirit formam ipsius ueram, dũ

concoquitur generat duo excrementa per ſanguificationẽ ſuperflui in ſeipſo, quæ excrementa fiunt à materia humida & fluida, & reſtant quoq; humida & fluida, hæc ſunt genita ad uſum aliorum membrorum, non hepatis, inq́; eo gradu fiunt duo hæc ſanguificationis excrementa, quorum primum eſt colore flauum & ruffum, & in ſubſtantia eſt medium, non enim ualde craſſum, nec ualde tenue, & dicitur bilis flaua: aliud uerò excrementum, & eſt ſecundum à ſanguine ortum, & hoc eſt humidum, liquidum, ut aliud, tamen eſt magis craſſum magisq́; terreſtre reſpectu alterius, & iſtud eſt colore nigrum, & tẽdit ad lienẽ, & appellatur atra bilis. Aliud, & dicitur ſecundus gradus concoctionis ſanguinis, qui eſt magis pfectus, & iſte fit in concauo hepatis & in ambitu uenarum, unde fit & tertiũ excrementum, ex hoc ſecundo gradu concoctionis, qui per alterationem maioris & perfectioris concoctionis appellatur excrementum ſeroſum, hoc aũt ſeroſũ excrementum eſt colore rubrũ: quoniã in eo admiſcetur quid de ſubſtantia ſanguinis, & hoc eſt tenuius q̃ flaua bilis & q̃ excrementum nigrum, quod dicitur melancholia. Sic iã apparent tria excrementa, unũ rubrũ & eſt tertiũ in ordine, et dicitur ſeroſum excrementum: Aliud nigrũ, & dicitur humor melancholicus: Et aliud eſt flauũ, & dicitur flaua bilis. Duo fiũt in primo gradu cõcoctionis ipſius ſanguinis, aliud in ſecũdo gradu eius, magis pfecto rubeo, ut diximus, quia in ſe habet partẽ sãguinis tenuiorẽ. Sed aduertendum, quod hæc ſeroſitas rubea expellitur ab expulſiua extra illas uenas tanquam ſuperfluum, quã ſeroſita=

rositatem deinceps renes ad se trahunt, ut 2. De natur. facultat. inquit Gal. ubi est recepta ab ipsis renibus concoquitur. Et sic quoq; serositas hæc in renibus, ut pars subtilior sanguinis attrahitur à renibus & ea nutriuntur, qua nutritione facta in renibus illius serositatis, & dum nutriuntur parte subtili, demittunt deinde partem aliam, & expellunt ad ipsam uesicam, quæ ultima serositas uel aquositas non est coloris nigri, non flaui, non rubei: sed hæc est mera aquositas & omnium tenuiß. ita ut nullum sit excrementum in corpore humano humidum, quod sit adeo tenue. Hæc quidem serositas urinalis est adeo pura & subtilis substantiæ, ut merito debeat dici purum & simpliciter excrementum: nam alia excrementa sunt nutrimenta secundum quid, et non pura excrementa, eo quia cholera flaua excrementum hepatis est, & nutrimentum uesiculæ bilis. Melancholia est quoque excrementum hepatis, nutrimentum uerò lienis. Serosum uerò excrementum, quod est rubeum, est ipsorum renum nutrimentum, & excrementum hepatis, scilicet concaui eius & uenarum. At ista excrementa ultima, scilicet aquositas demandata à renibus ad uesicam, quæ meritò debet dici quartum excrementum, elaborata & reddita pura & mera in sua substantia, ut non sit amplius aliquo modo nutrimentum, sed merum excrementum à renibus ad uesicam delatum, et hoc dicitur aquositas urinalis siue urina, de qua loquuturi sumus in præsenti. Hanc autem non trahit ad se uesica, quemadmodum trahebant renes ad se ut nutrirentur: quia uesica non nutritur ea, imo expulsa ad

ipſam ueſicam, talem aquoſitatem ſtatim expellit, quoniã aggrauat & eſt nocumentum ei, ſi non deijciatur. Et quẽadmodum inteſtinum rectum eſt excrementi craßi receptaculum, quod cùm nullo modo amplius nutrimentum concoquitur, ipſum eijcit: Sic ueſica eſt receptaculum huius aquoſitatis urinalis, quæ urina eſt adeo merum excrementum, ut ea nutriri nullo pacto ueſica poßit, immo cogitur ipſam deijcere. Hæc refert habere cognita, quæ & ſi uidentur pauca & modica in principijs, quia breuiter perſtrinxi, tamen ſunt maxime in uirtute, in quibus maxima fundantur theoremata de ipſis urinis. Quid enim eſt hoc excrementum ſcilicet aquoſitas urinalis, urina dicta? Reſpondendum eſt, quod urina eſt excrementum ipſorum renum, & eſt quartum & ultimum excrementum, & fit in ſecunda concoctione ſanguinis, ut in lib. De facul. naturalibus dictum eſt. Nihil aliud ergo eſt, niſi excrementum prorſus inutile ad alendum corpus. De iſto tradituri ſumus doctrinã in particulari, in qua oportet nos recta ratione, arte, & ipſa methodo procedere: quoniam nulla ars eſt, nullaq́; ſcientia tradita ſine methodo, alioquin non poſſet diſci: ut igitur nos, ut ſoliti ſumus ubique, etiam in hac doctrina ipſa uia rationabili procedamus: oportet ſcire quòd urina eſt quoddam ſignum, ideo nos ipſam contemplabimur, ut ſignum affectuum intrinſecorum in corpore humano. Cùm autem ſit ſignum, & ſigna ſint in triplici differentia: nam alia ſalubria, alia inſalubria, alia neutra dicuntur. Ideo cùm urina ſit ſignũ erit in triplici differentia, ergo aliæ ſalubres, quæ indicant

cant ſalubritatem: aliæ inſalubres, quæ inſalubritatem oſtendunt: et nonnullæ dicuntur naturæ, neutralitatem indicantes. Si modò uolumus cognoſcere urinas, exquiſitè opus eſt habere has tres differentias, uidelicet, quando aut indicant ſanitatem, aut portendunt morbum, aut neutralitatem. Sed quoniam, ut inquit Galen. in lib. De opt. conſtit. corporis, quod bonum eſt index ſui met, & mali ſiue regula: itaque primo à ſalubri urina incipiendum eſt, & hoc ſibi exigit natura. Principiò igitur à ſalubribus incipiendum, ſecundo à naturalibus, tertio loco de inſalubribus. Et quoniam urinæ ſalubres adhuc diuiduntur & ſunt triplices, aut ſunt ſimpliciter tales, aut ſalubre ut nunc. Salubres autem ſimpliciter, uel ſunt ſemper ſalubritatem indicantes, uel ut multum. De his ergo agemus ſeriatim: nam primum de urinis ſalubribus ſimpliciter, et ut ſemper, quemadmodum facit Hippo. agemus: quæ quidem ſalubritatem optimam & exquiſitam pronuntiant. Sed quomodo poterimus nos de his urinis loqui, niſi prius habuerimus generales differentias, ex quibus differentijs habitis, habebimus ſolubritatem, inſalubritatem & neutralitatem, quandocunque fuerint. Vnde iudico quòd in urina ſex genera perpetuò ſunt habenda & ſeruanda medico. Primùm eſt ſubſtantia urinæ: Et quæ eſt illa urinæ ſubſtantia? Eſt illa uel tenuis, uel craſſa. Sic intelligo ſubſtantiam, Craſſum enim eſt quod eſt corpulentum, quemadmodum eſt uinum Patauinum. Tenue uerò illud dicimus eſſe, quod eſt ſubtile, ſicut eſt uinum ſubſtantiæ aqueæ. Secundum genus ſiue ſecunda differentia eſt

in liquore

in liquore ipſius urinæ. Quid autem eſt liquor? Eſt qui & à Græcis χύμα dicitur, quando oportet uidere, an cor pulentia urinæ ſit ſplendida & candida, an opaca uel ob ſcura, & hoc eſt benè obſeruandum. Tertium genus no tandum eſt in colore. Varij autem ſunt colores urinæ: de quibus poſteà agemus in particularibus. Quartum ge= nus etiam, quantitas urinæ. Annotandum autem, an ſit pauca uel multa. Quintum genus eſt, odor in urina. Ex odore enim conſiderare oportet, utrum fœteat uel non. Sapor autem dimittatur illis, qui uolunt urinas deguſta= re. Differentiæ ueræ urinæ ſunt primæ quinque. Sextum uerò genus non eſt de ſubſtantia urinæ, & eſt contētum ipſius urinæ. Quod aut terreum eſt, uel nubiloſum, aut fe culentum, uel ſpumoſum in ſummo, aut in medietate, aut in profundo. Sunt igitur ſex, quæ ueniunt animaduerten da in urinæ cognitione: Subſtantia, liquor, color, quanti= tas, odor, contentum. Circa hæc ſex genera oportet pru dentem uerſari medicum, & multò magis, quàm circa ſex genera pulſuum. Eò quia ars eſt ualde incognita apud nos, et ipſius pulſus primæ differentiæ non rectè cogno ſcuntur: & ſi multi profitentur de pulſu, non tamen ſunt in eo periti, nec noſcunt. Et Galenus dicit ſe per uiginti annos laboraſſe, antequàm deueniret in cognitionem Sy= ſtoles. Qua quidem ignorata, nec ipſe pulſus poteſt di= gnoſci, nec ſuæ differentie. Tamen Deus ſcit omnia, an Gale. cognouerit ipſam ſyſtolen unquam, necne. At de urinis non eſt tantus labor & tanta dubitatio. Nam eas uidemus, & conſiderare rectè poſſumus: deinde rema=

nent

nent eædem. Ad pulſus mutatur quàm celerrimè, ita ut in minimo puncto temporis alteretur, & ideo cognitio eius eſt difficillima. His ſic uiſis incipiemus tractare de ſignis indicantibus ſanitatem in urina ſimpliciter. Vrinæ autem indicantes ſanitatem quales ſunt? Dico ſanitatem ſimpliciter: Sunt enim plurimi perſpicacis ingenij, qui iam deprehenderunt, quales eſſe debeant huiuſmodi urinæ. Nam puto ſcire, quòd ſi uerum eſt, quòd urina ſit quartum excrementum illud ſecundæ concoctionis, quod dicitur aquoſitas urinalis: & ſi corpus erit optimè ſanũ, et omnes concoctiones in eo erunt bonæ, et exquiſitè factæ. Et ſi concoctiones fuerint exquiſitè factæ et digeſtæ, ergo excrementa erunt naturalia et optima, cùm oriãtur à dictis concoctionibus, ut iam dictum eſt. Secundò ſi erunt bona et naturalia huius excrementa: ergo unumquodque accedet ad propriũ locum, et non peccabunt neque in ſubſtantia, neque in quãtitate, nec excernentur in tẽpore indebito, niſi criticè, & omninò erunt ſana. Non enim unũ admiſcebitur alteri, nec unũ aliquod alterabitur à ſe, nec ab alio, et unumquodque perſiſtet in ſua naturali diſpoſitione. Excrementum ſiccum & terreum exibit per aluum & feces. Excrementum autem flauum & bilioſum recedet ad ueſicam fellis. Quod autem nigrum & humidum uidelicet melancholicus humor, exibit per lienem. Pariter aquoſitas urinalis recedet ad ueſicam, elaborata et digeſta prius in renibus. Quoniam hi dum attrahunt ipſam aquoſitatem, primam partem ſanguinis ſubtilis in ea imbibunt, poſtea demandant aquoſitatem ipſam meram & puram

ad ueſicam:

ad uesicam: quæ merum excremētum tunc, et nullo modo amplius nutrimētum est. Si ideò hæc omnia optimè fiunt, quid sequitur? Nimirum quando urina ita est laudabilis, tūc indicat sanitatē simpliciter adesse. Cuius autē substantiæ huiusmodi erit aquositas urinalis? Dico, quòd erit tenuissimæ substantiæ, dico hic, quòd urina erit substantiæ tenuis, respectu aliorū excremētorum humidorū in corpore, Comparando inquam tenuitatem huius excrementi ad aliorum humidorum tenuitatem, dum sit in corpore bene sano: & sic erit talis substantiæ pars talium humidorum excrementorum & respectu corporis optimè sani. Sua igitur tenuitas erit maxima. Si autem concoqueretur urina, hæc quantum ad excrementa præter naturam, urina tunc talis sana erit. Quomodo ad substantiam media exquisitè inter illa excrementa humida præter naturam? Quoniam aliquæ reperiuntur urinæ præter naturales, quæ sunt in substantia quemadmodū propria aqua. Quia dico, quòd urina optimè sana erit tenuißimæ substantiæ, respectu quidem aliorum excrementorum humidorum in corpore optimè sano & non respectu alicuius excessus in corpore. Quoniam excrementum erit naturale, non potest autē esse tale, quum sit præter naturam, et si scio quidē, quod aliqua sunt ualde tenuia, et sicuti aqua: tamen nolo ita tenuem esse: quemadmodum aquam. Sed de naturali aquositate intelligo, quòd sit tenuißima. Diximus iam superius quomodo excrementum melancholicum est crassum, & excrementum intestinorum est terreum atq; siccum, et quòd hæc aquositas urinalis non erat

miscenda

miſcenda cum craßis excrementis, cùm tenuis ſit, & habeat ſua uaſa ſeparata. Cùm autẽ ſic ſe habeat, ut dictum eſt, ideò erit ſana & naturalis. Quod autem ad ſecundum genus pertinet ſcilicet ad liquorem, urina talis naturalis erit ſplendida & lucida, non opaca, non obſcura. Et quare? eò quia iam experta eſt primam, ſecundã, et tertiam concoctionem factam à calore naturali & ſpirituum copia reddita eſt lucidißima & ſplendens ualde.

DE COLORE CAP. II.

QVOD autẽ ad tertium genus, ſpectat: Cuius .ſ. coloris ſit urina dicemus infra. Eſt enim color medius inter albũ et flauũ, ſicuti eſt cortex citri: et iſte color ſubruffus eſt, qui parũ declinat à colore citrino, magis uerſus pallidũ, quẽadmodũ eſt palea hordei is erit color ſubruffus. Sed talis urina optima habet talẽ colorẽ qa ei nõ eſt admixta flaua bilis, ſed eſt ab ea ſeparata. Sed unde et quare habeat huiuſmodi colorẽ ſubruffum? adqrit à cõcoctionibus talẽ colorẽ, ubi ſemp relinqtur aliqua pars sãguinis, et ei admiſcetur. Verũ quia bilis nihil aliud eſt niſi pars sãguinis ſpumoſa, feruẽs et tenuis, inflãmãs in cõcoctione aquoſitatẽ, quæ ei admiſcetur, Ideo, cùm fit cõcoctio ſanguinis, sẽper bilis ei admiſcetur, et in ipſo eſt, quæ eſt pars incõcocta. Licet enim ſeparata ſint omnia excremẽta, tamẽ quia ut diximus, ibi eſt pars ſanguinis ualde ſubtilis, quæ eſt pars minima, ideo quod facit ibi parũ eſt, et tamen tingit urinã, eo modo quo diximus, et ideo hæc urinalis aquoſitas fit in colore ſimilis paleæ hordei. Et hæc tinctura fit, quemadmodum ſi in maxima quantitate aquæ pone=

poneretur, parum coloris flaui, ut croci, tunc in illa aqua fieret ex tali miscella color paleæ, & sic in his erit color urinæ indicantis optimam sanitatem. Est ergo iste color purus, subruffus, et nõ admixtus ex aliquo, et si illa aquositas tincta fuerit ab illa particula bilis uel sanguinis tenuißimi. Sed in ipsa non est sanguis, non bilis, non humor melancholicus, sed est pura & mera ipsa aquositas, & in colore, ut dictum, simili colore paleæ hordei, quia tantũmodo tingitur ab ipsa bile: et huiusmodi color subruffus appellatur apud Græcos ὑπόπυρον. Et hæc de tertio genere. Quartum, est quantitas urinæ, illa debet esse proportionata quantitati potus. Neque enim pauca admodum debet esse, cùm sit excrementum humidum, necessarium erit quòd aliquid excernatur: sed plus uel minus pro quantitate et qualitate ipsius potus. Quoniam si plus quàm conueniret, excerneretur, tunc diabetica paßio esset: ideo oportet, ut retineat materiam mediam, & proportionẽ secundum proportionem potus assumpti. Quintum genus est odor. Quid habebit circa odorem? Nullus prorsus aderit odor malus, aut fœtor, cùm sit naturalis, quia optimè erit concocta et digesta. Sextum genus sunt contenta, hoc autem sextum genus omnes Moderni, qui scripserunt in hac materia tàm Græci, quam Arabes confundunt: et Actuarius, qui eos adeò sequutus est, ut ne tantillum quidem uariet. Crediderunt enim, quando dicunt Hipp. & Gale. urinam optimam esse, quando habet sedimentum album, leue, & æquale, semper reperiri huiusmodi in corporibus sanis. Et laudauerunt Gale. et Hippo. et

tamen

tamen non aduertunt, q. Hippoc. & Gal. loquuti sunt de corpore migrante de ægritudine ad sanitatem, non de corpore sano: & ideo confunduntur isti autores. Nos igitur de sanis simpliciter loquentes dicimus, q. in urina corporis simpliciter sani nullum prorsus inuenitur sedimentum: & si inuenitur, non est naturale, sed prorsus præter naturam. Quoniam sunt tantum tria illa excrementa intenta à natura, quæ inueniuntur in prima, secunda, & tertia concoctione, & non sunt plura, quoniam plures non inueniuntur concoctiones. Sed diceret quis modò, nos uidemus ista sedimenta in sanis: dico, q. etsi reperiuntur in sanis, nihilominus hoc est præter naturam, & possunt fieri à uarijs causis. Contingit enim sæpè, ut quis comedens & bibens distrahatur ab aliquo negotio, aut aliquo alio affectu, aut plurimum bibit, aut comedit, aut superflua usus est Venere, aut alio nimio & inordinato negotio, & similibus. Ex quibus erroribus plurimæ contingunt cruditates in prima concoctione, quæ in secunda corrigi non possunt, unde transeunt ad hepar, & per uenas, & non possunt recipere ultimam sublimationem: tale tamen recipiunt, quale ipsi dare potest natura. Quum enim natura non potest aßimilare, tentat ipsum transmittere, & largitur ei quod potest, ac colligit quod melius est: & ita accidit hoc loco naturæ, sicuti accidebat in confectione puris. Etiam Galen. eandem similitudinem habet in 4. Meth. & 10. De diff. feb. cap. 8. ubi loquitur de pure inflammatione, in qua natura quærit materiā purulentam corpori aßimilare, cuius partes omnes albæ sunt, & quū

natura,ut dixi,non poßit ipsam aßimilare,eligit quod melius est,& facit ut hæc materia detrudatur ad renes, quæ postremò excernitur per urinam. Et tale est sedimentũ in urina:est album,quoniam est semicoctum, & uolebat natura aßimilare ipsum corpori, & tale non contingit in corpore simpliciter sano,ut habetis 4. De tuend.ualet. Et hoc peccatum non est ratione temperaturæ, sed uitio rationis uiuendi. Quantum igitur ex se in tali corpore nullum aderit sedimentum:sed si aderit illud, adscribatur alicui errato in ratione uictus,aut nõ erit illud corpus exquisitè salubre.Nam tale corpus teste Gal. primo & secundo De temperat.et primo De tuend.ualet.Potius imaginatione concipitur, q̃ re uera sit, Sed ut colligamus fragmenta,ne pereant.Quando uidemus talem urinam lucidam,splendidam,tenuem,coloris subruffi,absque sedimẽto,iudicamus corpus illud esse exquisitè sanum. Et habendum est hoc pro scopo,quoniam quanto magis erit corpus læsum,tanto magis ab hoc scopo deficiet. Reliquum modò est dicere de urinis indicantibus sanitatem, ut nunc postq̃ loquuti sumus de urinis indicantibus sanitatem simpliciter.Ex quibus contingere potest error in inspectione urinarum ipsarum:& nisi sciamus quod modis corpus poßit alterari,non poterimus iudicare super talem urinam.Sed ut facilius feramus iudicium, tria sunt aduertenda.Primum ex parte medici,secũdum ex parte corporis, à quo sequestratur urina,tertium ex parte urinæ:& quãtum ad primum,debet Medicus quatuor obseruare. Primò,ut urina sit in uase conueniente & proportionato.Se

cundò, ut uideat in aere claro & lucido. Tertiò, ut ponat manum ex altero latere. Quartò, ut urina sit in debita distantia. Et quantum ad primum, Medicus debet eligere uas conueniens, quantum ad naturam uitri, clarum & lucidum, absque uitio & colore alieno, ne color ille iudicium peruertat: quod non sit crassum, sed in substantia tenue: satis magnum, ut possit continere totam urinam, quæ mingitur qualibet uice: & oportet totam ostendere, & non facere sicuti mulieres, quæ mingunt plus quàm tres uaccæ, & nisi portiunculam urinæ Medico ostendunt, ut uideantur honestiores, sed oportet totam urinam ostendere: & si non uidebimus totam urinam, non poterimus habere uerum iudicium. Prætereà uas non debet esse admodum amplum, sed strictum potius & oblongum, ut uidere possimus, an sedimentum sit in fundo, an in medio, an in sublimi: an nebulæ sint in suo conuenienti, an uerò in alio loco. Fundus uitri sit oblongus & rotundus, ut possit rectissimè residere hypostasis, sed non minus prominens, ne urina æqualiter resideat: nam ubi sunt illi anguli, sunt umbræ quædam, & radij reflectuntur, & hoc modo impeditur iudicium Medici: & sic patet, quàm inepti sint illi cyathi, in quibus ostenditur urina. Et sic apparet, quomodo uas debeat esse: Primò, ad figuram, quantitatem, & substantiam. Secundò erat uisio, quæ debet esse in aere claro & lucido, ut radij uisuales possint penetrare uniuersam substantiam urinæ, quia in obscuro nõ poterimus uidere omnes urinæ differentias. Tertiò seu tertia conditio est, ut opponat manum in aliam partem, ut dum aer

ſit in illo uaſe, radij colligantur tanquam in ſpeculo, & ſic cum ueſte fiat umbra: quia in illa umbra apparent ſingulæ differentiæ urinæ. Sed non ſit adeò ita propè, quoniam quanto magis longiores ſunt urinæ, tanto magis apparent tenuiores: & quanto magis propinquiores, tãto magis craſſiores. Ideo ne decipiamur, medium locum eligere oportet & ſi habeat quandam craßitiem, non eſt optimè digeſta: neq; enim eſt adeò digeſta ſicuti uinum: nam uinum ſiue à propinquo ſiue à remoto, ſemper apparet tenue, propter maximam concoctionem. Et ne quis uellet facere periculum de noſtra peritia, oſtendendo uinum pro urina, cognoſcamus & hoc, quoniam in urina ſemp̱ apparent quædam corpuſcula uagantia: & cùm propius adhibemur, oportet habere hanc cautelam, ſemper apparebit craßities quædam, quod non contingit in uino. Ex odore etiam cognoſcetur: & ideo ſi quis adfert uinũ Maluaticum, aut quid tale uidendum, pro urina, non poſſumus decipi, quomodo deceptus fuit Iacobus de Foroliuio, qui cùm quidam eques oſtenderet ei uinum Maluaticum pro urina, ex ſola inſpectione à longè uolebat iudicare, & protulit ibi eſſe maximam cruditatem, & propterea illuſus fuit: nam ſi habuiſſet cautelas, non fuiſſet deceptus. Hactenus dictum fuit tria debere conſiderari, ne contingeret error in inſpectione urinæ. Primum erat ex parte Medici. Secundum ex parte urinæ. Tertium ex parte corporis, à quo urina decidit. De primo ſatis ſuperq; diximus. De ſecundo & tertio dicemus. Dicimus ergo quantum ad urinam, quòd urina non eſt ſtatim inſpicienda,

cinda, cùm missa est, quia inest ei calor aduentitius, quem à membris accepit. Prætereà antè nulla apparent contenta eo tempore: partes enim ex eo calore diuelluntur per uniuersam urinæ substantiam, ita ut nullum congregari posit sedimentum: quod si euanuerit calor ille aduentitius, facilè apparebit eius color, qui tunc non apparet, secundum quod est de eius essentia. Prætereà spiritus illi extranei reddunt ipsam urinam clariorem, plus q̃ ex sua natura sit. Secundum quod aduertendum est, ex parte urinæ est, ut non permittatur refrigerari in aere frigidissimo. Ratio est, quia etiam proprius calor, nedum aduentitius læditur. Quantum autem ad substantiam, crassior euadit: nam partes terrestriores permiscẽtur, & non permanet luciditas ut in glacie, quia in glacie sunt partes similares: at in urina fit turbulentia ex partibus dissimilaribus simul commistis. Non sit uento exposita, ne quid extrinsecus fiat, quod dein arbitraremur factum esse ex flatibus in corpore existentibus. Hic occurrit dubium, cur urina dum patitur aerem extrinsecum frigidum, perturbetur & crassa fiat? Omnes ferè dicunt, quòd est, quoniam calor ipsius urinæ exhalat, & urina redditur crassa, turbida, ac ueluti congelata. Sed tamen si obseruabimus hæc non est uera ratio: nam stante hac causa, urinæ quæ minguntur turbidæ, & clarescunt, non haberent locum, immo turbulentiores deberent esse. Accipiamus feruentissimam quantum uis urinam, turbida erit, & tamen si parumper morabitur, reddetur clara, quod tamen totum deberet esse oppositum, ideò paulò altius in-

daganda erit causa. In febribus enim ardentibus urina turbida mingitur, & paulò post clarescit, & tamen ex caloris copia deberet esse lucidior secundum eam proportionem. Et ideo dico, q, aliquid esse turbulentum, potest contingere dupliciter, uel quòd in substantia eius sit aliquid admistum, ita ut sit in temperamento illius rei, ut terreæ partes sint admistæ cum aqueis, ut contingit in melle, in quo mistionis ratione substantia eius erit crassa. Alio modo aliquid contingit esse turbidum & crassum, non quòd essentialiter sit turbidum, se propter aliquod aduentitium: ut aqua si admisceas ipsi terram, dicitur turbulenta, non ex sui substantia, sed ex hoc aduentitio, quòd si aliquantulum immoratur, subsidet illa terra, & aqua efficitur clarior. Sic etiam illæ urinæ idem patiuntur in uenis, quod mel in uase, quia non admistæ sunt partes in eius substantia. His stantibus, quædam urinæ crassæ & turbulentæ minguntur, quæ deinde clarescunt. Quædam uerò minguntur claræ, quæ deinde turbantur. Vidimus præterea urinam esse colamentum secundæ concoctionis ipsius scilicet sanguinis: cùm igitur sit colamentum, ac talem sortiatur substantiam & mixturam in secunda concoctione, ac tunc turbida efficitur, multò magis turbulentior pars ea redditur. Per contrarium modò, quanto maior erit aduentitius calor, tanto lucidior apparebit, ut contingit in melle, quanto diutius apud ignem moratur, tanto clarius redditur, resoluto deinde calore illo, ad pristinam redit naturam. Idem prorsus est de urina, ubi de sua natura clara est, & admisceantur aliquæ partes extraneæ

neæ à calore illo præternaturali:resoluto illo calore, statim ipsa ad pristinam redit naturam: quia in uenis bona quidem fieri concoctio incipit, ex qua laudabilem haberet ex sui natura consistentiam: sed natura admiscet ei partes terrestres, dum scilicet calor feruet in uenis, ideo turbida mingitur, & clara deinde fit propter exhalationem illorum perturbantium spirituum caloris aduentitij, sicut apparet de aqua feruenti admista cum cinere aut terra: ideo pòst apparent illæ partes crassæ sequestratæ, & clara fit urina. Ideo non immeritò Galen. De Crisi dixit: Hanc melius adferre iudicium, quàm quæ clara mingitur, & posteà turbatur: Illa enim probam indicat in uenis concoctionem, ex qua talem substantiam sibi naturalem habuerit. Hæc autem malam, ex qua crassam sit sortita suam naturalem substantiam: & ista erat secunda conditio obseruanda in urina. Tertia autem conditio est ut si urina turbida euaserit, ne uelimus eam calore ignis reddere claram, fallitur enim iudicium Medici. Cuius ratio est: quoniam calor ignis non potest proportionari gradui caloris naturalis, cuius beneficio claritatem & substantiæ tenuitatem habet. Nam si mingatur urina, in duobus uidetur gradibus claritatis ac substantiæ tenuitatis. Quomodo enim talem calorem ignis temperare poterimus ut similis sit calori suo innato ipsius urinæ: cuius ratio est, claritas & substantiæ tenuitas inerunt. Patet enim, si Soli exponatur, ex calefactione partium obscurior se ipsa redditur & turbulentior. Sed cogit nos necessitas aliquando calefacere igne urinas, propter absentes,

qui non possunt ipsas seruare suis qualitatibus ex itinere, ideo eas igne reuocamus: sed malè Medici faciunt in hoc, quoniam melius est confusum habere iudicium, quàm nullum: & ex longa exercitatione possunt habere certum iudicium, & sunt quidam, qui adeò urinarum differentias obseruarunt, ut talem sibi habitum & iudicium compararint, ut etiam multa ex ipsis potuerint cognoscere, ac miranda certè dixerint, & nisi quis uideret, ut ego uidi, nunquam crederet. Quarta conditio est ex parte urinæ, ut tota ostendatur, quæ una uice fuerit excreta, simulq; inspiciatur, ne dimidiam serues, & partem abijcias: abijceres enim partes illas, quæ fortaßis residerent, & ita ab illis reliquis partibus nihil iudicij habere posses. Reliquum est, ut ea perpendamus, quæ ex habitu corporis insunt, quod est tertium genus in ordine nostro: quod quidem genus commune est, tum sanis, tum ægris, tum etiam neutris. In habitu igitur corporis multa consideramus. Consideratur sexus, ætas, affectus animi, extrinsecus occurrentia, ac denique omnes res non naturales, ex quibus potest immutari urina: & nisi ista cognouerimus, nihil habebimus ex ipsa urina: nam ex habitu corporis maximè immutatur urina ratione ætatis, licet salubre sit corpus, fieri tamen nequit, quin in ætate pueritiæ urina non sit craßior & turbulentior: pueri enim copiosiorem & humidiorem habent calorem, & cùm multa in eis fiat concoctio, copia etiam adest fuliginosorum excrementorum, ut tractat Gal. De usu pul. unde urinas quoque turbulentiores craßioresq; reddi necesse est. In iuuene autem clarior

rior fiet, ratione caloris & ætatis adiunctæ, fiet & tenuior, nisi aut spasmus, aut epilepsia, aut aliquid tale superueniat, quod signum est, quando craßior fit: nam natura ad aliquod membrum, aut ad cerebrũ, unde spasmus & epilepsia fiunt, eam transmisisse materiam craßiorẽ, quæ craßiores urinas facit, debuisset. In senibus uerò totum est oppositum, urinæ sunt tenuiores & decoloratiores: quoniam senes sunt frigidioris temperamenti, & ualde excrementosi Gale. teste 5. De sanit. tuend. & 2. De temperam. quoniam non bené digerunt, ita ut testatur Gale. 2. De tempera. frigidi & sicci per se, frigidi autẽ & humidi per accidens, quia ex imperfecta concoctione plurima adest excrementorum copia. Secundò, ratione sexus: nam urina mulieris quantum insalubris sit, etiam quòd sit subtilis, nihilominus craßior erit & decoloratior, quia frigidi & humidi temperamenti existit: tum quia non ita ualido prædita est calore sicuti uir, immo etiã ueluti naturæ peccatum, ut asserit Aristo. 4. De genera. animalium, cap. 6. Sic igitur tanto erit urina decoloratior, quanto humidiori & frigidiori erit temperamento. Et licet ista prolixa uideantur, tamen breuißima re uera sunt, quia semper nostra uersabitur industria circa hæc pauca capita, & sic patet, quomodo uarietur urina ex parte ætatis & sexus, quæ omnia ad habitum corporis attinent. Prætereà uariantur etiam urinæ ex affectibus corporis, & uarijs modis uariatur ipsa urina, prout uarij etiam sunt affectus in corpore: nam in cerebro uarij sunt affectus, ut discursus, tristitia, gaudiũ, & huiusmo-

di, qui ſi ultra modum exceſſerint, corpus refrigerant: quoniam ſpiritus in corpore exiſtentes reſoluuntur, & cum reſoluti ſunt, urinæ tenuiores et decoloratiores redduntur. Si fuerit iracundia, cũ ipſa ſit in corde, intẽſiores erunt ſpiritus, et calorẽ excitabit, et exceſſum etiam eius, unde urinæ feruidiores et ruffiores etiam erunt. Si affectus fuerint in hepate, ut amor intenſus fœmineus perſeuerans nimiũ, corpus refrigerat: quoniam quædam cupiditas eſt poßidendi rẽ amatam, hic amor ex qua reſoluuntur ſpiritus et calor naturalis, et hic a Medicis inter ſpecies Melancholiæ numeratur, uocaturq́; ab Auic. Iliſci, lib. 3 o. trac. c. 2 2. erit hæc urina tenuior, decoloratiorq́; ut in ſenibus fit, triſtitiaq́; confectis. Ita etiã fit in his, qui ex uigiliarũ exceſſu ingentem paßi ſunt ſpirituũ reſolutionẽ, et maxime ſi admodũ excedant. rubicundior erit ex inquietiori reddito calore: ſomni ſi excedant, turbidiorẽ atque craßiorẽ reddunt urinã, quoniam humectatur ualde. Ab extrinſecis etiam occurrentibus mutatur urina, ut ſi erit alicuius de gentis in Germania, decoloratior & craßior erit: quòd ſi erit alicuius de gentis in India, ubi aer calidißimus eſt, erit coloratior et tenuior et flauior, propter calorẽ extraneũ: et bilem plurimam in illo corpore aggregatam uidebis. Et quod dico de regione, dicatur etiã idem de temporibus anni, idemq́; de conſtitutionibus dicendum, quæ moliuntur aeris temperiem, qualis eſt in Germania, aut in India. In quibus.n. calor naturalis redundat, & ex extraneo nõ alienatur, his urinæ ſunt rubicundiores: cõtrà uerò his, qui pauco innato et multo

extraneo redundant calore, non ſolum immutatur urina, ſed etiã totum corpus, ut ex Gal. 3. Epidi. Sect. 3. facilè quiſque colligere poteſt, et quoniã humorum ipſorũ urinæ ſunt excrementa, quæ propriè reſpondent his, à quibus excernuntur, nonne urinæ ipſæ quoque craſſæ turbidæq; erũt? Si humores ipſi craßi, turbidiq; ſunt. De exercitio autẽ eadem ratio ſicut in ſupradictis, erit: nam ſi moderatũ erit exercitiũ, naturalem augebit calorem, ut 2. De ſanit. tuen. à princip. Si immodicũ, calorem reſoluit, unde urinæ turbulentiores et craßiores redduntur. De cibo autẽ et potu ita dicendũ eſt: ex augmẽto. n. caloris urina ſemper coloratior euadet atque tenuior, contrà, ex immutatione caloris: et ex his Medicus adfert iudicium de corpore noſtro. Sed hic oritur difficultas nõ ſpernenda, ſcilicet cũ urina de ſalubritate permutetur ad inſalubritatem, quod nam eſt illorũ, quod prius mutatur. Cum ſex diximus eſſe, circa quorũ cõſiderationem in urinis Medicum uerſari oporteat. ſ. Subſtantiam, colorem, liquorem, &c. Cũ permutatur urina de ſalubri in inſalubrẽ, aut è contra: quòd nam illorum prius mutetur, an color, an liquor, an ſubſtantia, aut aliorũ ſex aliquod aliud. Hic ergo non opus eſt, ut conteramus tempus in recenſendis argumentis hinc inde collectis, atque cõtradictionibus et opinionibus quorundam, ſed ego methodo & ratione, et ex rei natura ad rem accedam: & licet apud nonnullos iniuria afficiar, & dicant me non attingere difficilia, ut fecerunt ipſi in materia De teſticulis, qui propter nugas ſophiſticas incurrunt in odium omnium, unde & nomen

men

men & cognomen traxerunt cùm eò deuenerimus, appa rebit, si intacta relinquam dubia, & non erit mirum, si ita à nobis non tractabuntur sicut tractauerunt ipsi: hoc con cedimus propter affinitatem quam habent cum ipsis testi=culis: sed nos etiam aliquid dicemus. Dimißis autem his, quæ nobis usui non sunt, ex natura rei notis dico, quod te nendum, ut docet Gale. An medicina ad Gymnast. urinam esse colamentum inutile secundæ concoctionis, etiam for=tasse quæ fit in ipsis renibus: & sicut immutatur conco=ctio, pariter & ipsam urinam immutari necesse est, quæ concoctionis est excrementum. Omni enim concoctioni proportione respondet suum excrementum. Immutata concoctione, immutatur & excrementum, sicuti immuta=ta causa immutatur effectus. Concoctio autem uariatur, uel propter immutationem caloris innati et uirtutis quæ non differt à calore, uel propter immutationem conten=torum scilicet humorum, uel propter dispositiones uaso=rum, per quæ transit. Vidimus quid sit urina, & cuius concoctionis excrementum, & quot sint excrementa, & quo modo ex uariatione istorum excrementorum uaria oriantur iudicia. Deinde uidimus, prout indicant salubri=tatem & insalubritatem secundum contenta. Vidimus deinde, quæ sint differentiæ, quomodo distinguantur in salubria, &c. Et diximus pro hoc tres conditiones esse seruandas: Prima ex parte Medici: Secunda ex parte urinarum indicantium salubritatem simpliciter. Reliquũ est, ut tradamus de urinis ut nunc salubritatem indican=tibus, quæ salubritas, sanitas est culpata, & habet sua si=
gna

gna culpata:nam quale eſt corpus,talia ſunt ſigna ipſum indicantia: ſed nũ iſta ſigna poßint inueniri in ſex generibus,quũ talia uitia inueniantur in his,ſcilicet ſex generibus,oportet uidere, quæ ſigna ſumantur ab illis ſex, quæ erant urinæ ſanæ,tanquam regulæ aliarum. Videre nunc oportet de indicantibus ſanitatem omnibus modis. Primò autem à coloribus inchoandum eſt: Nam colores primò ſe nobis offerunt, poſtmodum accedemus ad alia. In coloribus ſciendum eſt, colorem urinarum non eſſe, niſi propter aliquod adueniens ipſis urinis: Nam ipſæ ex ſe conſideratæ nullum habent colorem, recipiunt autem ipſum ab extrinſecus aduenientibus. Secundò, ſcire debemus quòd caliditas quantumuis ſit magna, non facit colorem primariò & per ſe, ſed ſolùm facit luciditatem & ſplendorem: quoniam dum calor generat tanquã cauſa efficiens,poſtea colores per accidens fiunt:ſic etiam facit obſcuritatem & nullum colorem. His igitur ſuppoſitis,contemplemur modò colores, & primò conſiderandi ſunt ſimplices, deinde compoſiti. A ſimplicibus igitur inchoantes,in primis duo conſiderandi ſunt: Albedo ſcilicet,et nigredo tanquam extrema, poſteà de medijs dicemus. Exordiendo igitur ab iſtis duobus primis, ab albedine primò incipiemus: quoniam albedo ut Ariſt. inquit 2. De anima,dignior eſt & natura prior. Albedo à duabus contingere cauſis poteſt in urina: uel enim urina efficitur alba,quoniam nihil admiſcetur, quod tingat eam, ſed permanet pura & alba,non uera albedine, ſed qualis eſt purus aer,aut aliquod aliud corpus diaphanon, quia

plurimum

plurimum luminis in ſe recipit, ac ex tali receptione dicitur album, & ad hunc ſenſum dicitur alba urina. Alio modo efficitur alba, ut quando huic perſpicuo aeri admiſcetur aliquod corpus album, uel quando aqua admiſcetur, uel ceruſſa: uel farina: & ſic apparet eſſe duas cauſas ipſius albedinis in urina, Altera perſpicuitas, quæ eſt albedo priuatiuè, altera uerò quia admiſcetur aliquod corpus album. Conſideremus eam, quæ eſt alba priuatiuè, quæ eſt ſicut aqua: quare autem ſit huiuſmodi, aſsignabimus cauſas. Et quoniam non poſſumus cognoſcere cauſas, niſi per ſua ſigna: & ſigna non cognoſcimus, niſi prius ponamus habitudinem inter ſignum & ſignatum. Vrina igitur hoc modo alba à duabus cauſis poteſt prouenire: ſeu a frigiditate accedente, ſeu diminuta caliditate, uel ab obſtructione. A diminuta caliditate, quando diminuitur calor aut per extinctionem, uel per ſuffocationem. Per extinctionem apparet, quando aliquis aut multum uigilauerit, aut multum laborauerit: contingit enim prius corpus calefieri, & urinæ erunt rubicundiores: ſed cùm nimis laborauerit, contingit quòd calor extinguitur, & redditur corpus frigidius, concoctiones nō fiunt, & ſic urina non tingitur, & ideo non mirum eſt, ſi albæ reddantur albedine illa priuatiuè: quoniam diminuto calore diminuitur bilis, & permanet alba, & eſt ſicut aqua pura & ſyncera: & illi qui ieiunauerunt plus æquo, habent urinas primò quidem rubeas ſeu citrinas: deinde remittitur illa citrinitas, & efficiuntur albæ: & hæc eſt prima cauſa ipſius albedinis priuatiuè. Secunda

cauſa

causa est diminutio caloris propter uim suffocationis: suffocatur enim uel ab intrinseco, uel ab extrinseco. Ab extrinseco suffocatur, quando quis nimium crapulatus, aut inebriatus fuerit, impediuntur statim concoctiones, et aquositas illa transmittitur à natura sine aliqua tinctura, & sic apparent urinæ albiores post cibum, quoniã tunc diminuitur calor, ac ueluti si igni paruo multa ligna superponas, tum obtunditur ignis primò: sed ubi paulatim incipit aggredi ligna, inualescit causa, et superat ligna, concoctiones incipiunt fieri, & tinguntur urinæ: & sic istis qui plurimùm bibunt & comedunt, insunt tales urinæ à principio: Et hæc est causa extrinseca. Diximus autem causam aliam esse extrinsecam, aliam intrinsecam. De extrinseca dictum est. Intrinsecæ uerò causæ humores sunt, antequam sint concocti, ut in morbis semper apparent albæ, quoniam suffocatur calor ab humoribus istis crudis: & sic habetis causam albedinis primo modo, idest priuatiuè, quæ est alba per similitudinem. Dixi aliam albedinem fieri per suffocationem caloris innati, aliam uerò per obstructionẽ: uel igitur ista albedo fit per obstructionem, quando contingit ut fiant infarctus quidam, ut infarciantur uenæ, & obstruantur renes, & non potest materia ualens ad tincturam, propter debilitatem caloris, transire per illas obstructiones, sed tantummodo illa aquositas, quæ ita mingitur alba, & sic apparet hanc albedinem à multis prouenire: & ideo percunctare oportet ægrotantes, num uigilauerint, an crapulati fuerint, aut tale quid perpeßi fuerint: & quando hoc contingit

contingit iudicamus esse resolutum calorem: & si habuerit signa repletionis, tunc dico talem causam esse multitudinem humoris, uel obstructionem: et sic distinguuntur istæ causæ albedinis priuatiuè. Dicamus autem de albedine positiua: Causatur enim hæc albedo positiua, quando admiscetur aliqua substantia alba, ut pituita, uel pus, uel aliquid aliud, quod decidit ex aliqua parte nostri corporis: nam nulla pars nostri corporis est, quæ non sit alba, nisi uuea oculorum. Si sunt aliquæ partes rubeæ, illæ tinguntur à sanguine: Igitur ubi urinæ sunt albæ positiuè, non erit nisi ex aliqua istarum causarum, uel propter admistionem alicuius corporis partis colliquatæ, uel pituitæ, uel puris. Ex colliquatione membrorum facilè est cognoscere: pus autem à pituita distinguetur, nam deposita urina, statim pus residet in fundo. Ex alio etiam cognoscitur, quoniam ubi pus, ibi fœtor quidam insuauis est: ubi uerò erit pituita, non erit fœtor. Cum autem aliqua pars aderit colliquata, residebit in fundo sine fœtore. Eadem ratio est, de parte aliqua abscissa, eodem modo residebit in fundo sine fœtore: & istæ sunt causæ albedinis ipsius urinæ, et hæc dicta sufficiant de colore albo. Quantum uerò ad nigredinem spectat, nunquid potest contingere ipsi urinæ, quòd poßit effici nigra per priuationẽ? Actuarius quidem profitetur se tradere causas & signa omnium, cùm tamen confusè procedat. Dico ergo, quòd urina nunquam erit nigra per priuationem, sed oportet, ut denigretur propter admistionem alicuius substantiæ nigræ. Sed dicat quis. Ex frigiditate hoc potest accidere,

re, puta à magno frigore hoc potest fieri. Dico ergo ad hoc, q. à frigiditate, etsi sit ingens, hoc non poßit contingere: Quamuis sicut à caliditate fit luciditas, ita etiam à frigiditate fiat obscuritas, propter resolutionem spirituum, & caloris innati: sed etsi uidetur nigra, non tamen est nigra, sed obscura, quoniam semp est trāsparens. Relinquitur ergo, q. urina non efficitur nigra, nisi propter admistionem alicuius corporis nigrum facientis, ut manifestè apparet in aqua: nam aqua non efficitur coloris nigri, nisi ex admistione alicuius materiæ nigræ: ita ēt contingit in urina, quæ est uel succus Melancholicus adustus, uel bilis adusta, uel sanguis niger factus: & isti tres humores sunt illi, qui possunt nigrifacere urinas: & ut distinctius procedamus, istæ dicuntur causæ intrinsecæ: aliæ sunt extrinsecæ, ut si quis comederit aliquid, aut biberit, quod potuerit nigrifacere urinam, ut casiam, aut aliquid aliud tale. Sic ergo dicit Auicenna: Quòd si quis hominem tinxerit ligustro, quod producit florem album, alcharam uocant ipsi, mingat urinam nigram: sed longinquum est illud à ratione, & istæ sunt causæ extrisecæ nigricantes urinam. Si autem sit ex humore melancholico cognoscetur hoc ex dispositione corporis: quoniam illud corpus erit melancholicum, tum etiam quia habebit tumorem in splene. Si uerò erit ex redundantia sanguinis, isti ex quocunque labore mingunt urinam nigram, etiam sani existentes. Si autem urina nigra erit, propter multitudinem humoris adusti, non fit, nisi præcedentibus aliquibus morbis fortißimis. Sanguis etiam niger efficitur ab extrinseca causa, ut in

cancro: nam propter aerem frigidum, uel propter percußionem: uel potest esse, quòd torrefiat sanguis, qui deinde assatus deuenit ad nigredinem, ut manifestè apparet in carbunculis, quando per cutim disperguntur. Quando igitur apparebit urina nigra merito sanguinis nigrefacti, cognoscetur quando præcesserit frigiditas, & refrixerit sanguis extra uenas, qui maximè refrigeratus, posteà à ualida uirtute transmittitur uel per secessum, uel per urinam. Cognoscentur etiam & reliqua, etiamsi talis homo fuerit percussus, uel si deciderit ex alto, uel si fuerit ex ruptione alicuius ueniæ: Si uerò inerit propter assationem, tum præcedent causæ calidiores. Sic igitur apparet quæ nam urinæ sint albæ positiuè & priuatiuè, & etiam, q urinæ nigræ non poßint fieri nisi positiuè. Colores autem medij sunt, uel cognosci possunt per duos processus, uel incipiendo ab albo deueniendo ad nigrum, uel incipiendo à nigro deueniendo ad album. Volo autem, ut incipiamus ab albo, quia dignior est & prior, Albedo autem duplex est, priuatiua & positiua. Albedo in urina priuatiuè adest, quando ipsa urina transparet, ut sit diaphana, uel aquea: positiuè uerò, quando urina incipit declinare ab ea luciditate, & est in eo colore positiuè, priuatiuè autem quoniam nihil admiscetur illi, quod tingat: habet tamen aliquam luciditatem cum ista transparentia, quæ indicat caloris diminutionem, sed non tantum, ut potuerit obscurare ipsam. Vbi uerò augetur ipsa frigiditas, contingit ut liquor iste minuatur in splendore, quemadmodum Arist. inquit 3. De cœlo. Ex calore & motu prouenit

uenit lumen, q̃ deinde facit luciditatem in urina: ita etiam cùm augetur frigiditas, urina efficitur obscura, & ratio est in promptu: quoniam sicut à calore fit luciditas, ita etiam à frigiditate prouenit obscuritas. Primus igitur gradus erit, qui recedit ab albedine, color glaucus similis cornu laternæ exquisitè mundæ & nouæ, & habet transparentiam & albedinem subobscuram, ut diximus in tractatu De oculis. Si autem adhuc augeatur frigiditas, semper de albedine sine admistione aliquorum humorum, apparebit color magis obscurus, & fit color ille cœruleus, qui dicitur à Græcis χαροπὸς, idest gratiosus siue iucundus, & tendit (ut dixi) uersus cœruleum, sed remissum, & est propriè coloris illius gemmæ, quam uulgò uocant agatham. Tertius gradus adhuc maiorem indicat refrigerationem, & tum mortificatur calor naturalis, & imminuitur spiritus, & color nigrior efficitur: Sed ubi adhuc augetur frigiditas, unà cum nigredine fit color oleagineus, qui non est in extremo, & ab illis dicitur urina oleaginea, non q̃ habeat talem substantiam oleaginosam & unctuosam, sed quoniam habet talem colorẽ, & iste color prorsus mortificationem caloris indicat: loquor (ut dixi) de colore sine admistione humorum, & tale prognosticum faciendum est de his. rarò tales ægritudines benè terminari: si terminantur, admodum sunt longæ. Si uerò adhuc augeatur frigiditas, urina fit liuida sicut plumbũ: illa autem tenuis est & mortifera absque ulla dubitatione. Sic igitur habemus quinque gradus in urinis, à paucis tamen intellectos. Repetamus igitur, ne

memoria elabantur: Primus est, quando urina est sicuti aqua, & significat frigiditatem: ubi uerò adhuc magis refrigeratur, fit color glaucus: postmodum cùm adhuc augetur frigiditas, fit cœruleus remissus. Quartò fit oleagineus. Quintò & ultimò, urina existente subtili fit plumbei coloris & liuens, & istæ sunt deploratæ: & tales nũquam euadent à tali ægritudine. Suprà proposueramus quæstionem utilissimam, scilicet quid nam esset, quod in urina prius immutetur, quando urina de salubritate uertitur in insalubritatem: utrum, inquam, prius immutetur liquor an color, an substantia. Sed quoniam uisum est nobis prius tractationem absoluere de colorum differentijs requisitis ad rectè iudicandum de ipsis urinis, ideo dilata est quæstio in tempus: quia perceptis omnibus istis facilis erit nobis quæstio. Vt autem rectè percipiantur quæ dicturi sumus in præsentia: oportet meminisse eorum, quæ hactenus diximus de excessibus, scilicet, qui nam excessus essent in causa differentium urinarum: & qualis esset proportio, ut signa correspondeant signatis, & causæ causatis. Signata ac causata sunt corpora: signa autem sunt urinæ, quæ indicant excessum in temperatura istius uel illius corporis: sed quoniam hi excessus, quidam naturales sunt in sanitate culpata, quia non sensibiliter lædit operationes, sanitas dicitur, sed non simpliciter, ut rectè dixit Galenus 1. De ualet. & in lib. illo, An ars tuend. sanit. ca. 7. Quidam uerò excessus sunt præter naturam, quando scilicet sensibiliter læduntur operationes, & tum dicitur ægritudo, & non amplius sanitas. De hoc autem excessu

am-

amplißimum habebimus sermonem. In colore autem proposuimus duo extrema, album scilicet & nigrum, ut ex istis duobus extremis resultarent medij colores. Incœpimus ab albo tanquam à digniori, & inuenimus albedinem esse duplicem: quandam esse priuatiuam, & quandam esse positiuam: Priuatiuam posuimus albedinem, quæ prorsus omni colore priuata est, sed est corpus potius diaphanon, ut aer, sicuti dicimus aerem esse album, & aquã albam: quoniam oculis nostris propter luciditatem quam habet, uidetur alba, & ab hac albedine nunquam fit progressus ad nigredinem. Dicebamus albedinem esse quandam priuatiuam & quandam positiuam. Diximus autem quòd albedo positiua fit propter admistionem alicuius substantiæ albæ, uel pituitæ, uel puris: & tandem deuenimus ad nigredinem, ac inuenimus ipsam non posse considerari priuatiuè, sed tantummodo positiuè, propter admistionem alicuius rei nigræ, aut melancholici sanguinis nigrifacti, aut flauæ bilis adustæ, & ut Auicenna asserit ex læsione extrinseca, ut siquis tinxerit se ligustro, licet hoc nunquam uiderimus apud alios, & hoc satis apud me durum est credere mingat urinam rubeam. Hucusque igitur peruenimus, & proceßimus ab albedine ad nigredinem, & à nigredine ad albedinem. Ab albedine incipiendo & ad nigredinem usque deueniendo inuenimus esse quinque gradus colorum. Primus in urinis color est albedo, ueluti sit aqua, & tum nihil nigri admixtum est, & hoc accidit ex frigiditate. Si autem adhuc infrigeratur, fit color secundus, qui glaucus dicitur, & est

ad similitudinem cornu laternæ, ueluti si pauxillum nigri in maxima aquæ copia admisceas: si uerò adhuc magis refrigeratur, fit color ille qui à Græcis dicitur χαροπὸς, à nonnullis fuscus: à nostris Latinis licet impropriè cinericius dicitur: sed cinericius est tinctior, ac si aliquanto plus nigri sit admixtum. Iste autem est tertius color, qui maiorem etiam significat frigiditatem. Quartus color, siue quartus gradus coloris est, quando frigiditas adhuc maior adest, ita ut incipiat urina nigrescere, & fit oleaginosa, & hoc potißimũ est signũ frigiditatis. Quintus gradus & ultimus est liuor: Fit autem ille liuor, ueluti quis percussus sit: primò uidemus membrum percussum nigrescere, ultimo liuescit, & est in extrema frigiditate, & est ultimæ extinctionis caloris naturalis indicium. Si autem quid corporum tingentium admisceatur, certũ est, ꝙ tales in urina oriantur colores, qualis erit color humoris tingentis. His suppositis diceret quis: Tu dixisti urinam fieri albam positiuè ex admixtione aut seminis, aut pituitæ, aut puris, aut alterius. Quomodo ergo possum distinguere hanc albedinem? Nam anteà dixi, urinam fieri illius coloris, cuius est humor admistus: nam summa albedo dicitur niuea, de illa autem uolumus loqui: sed quando admiscetur, ut dixi, pituitæ aliquid optimæ coctæ, aut puris cocti, aut seminis, aut colliquatæ partis, rectißimè distinguemus. Si erit pituita, tunc urina erit alba permista sine fœtore: si uerò plus, tunc erit fœtor: si semen, aut erit ex Gonorrhæa, aut ex aliqua alia causa: si colliquationis ratione, id est necessarium fieri ex præcedenti ali-

qua

qua febri colliquatiua. Sic ex signis rememoratiuis ad iudicium præsentium signorum deueniemus. Notandum tamen est, quòd licet methodus neceßitate diuisionis membra consideret, sæpenumerò tamen eorum aliqua re ipsa nunquam, aut actu, oriuntur: unde Auicenna sæpè dicit, hoc raró contingit, & huiusmodi alia. Iste ergo color niueus licet diuisionis ratione fieri asseratur à pituita optimè cocta, tamen id nunquam fortasse contingit, & hoc ipsum methodus ostendit. Nam si pituita, aut pus, aut semen sunt optimè concocta, non erunt ita alba, ut reddere possint urinam ita albam, ut niuea appareat, immo nos luteū colorem sæpè uidimus, qui fit ex his, & ita à niueo differt secundum magis & minus, & pituita optimè concocta facit semper sedimentum in fundo. Secundus gradus albedinis tendentis ad nigredinem est color glaucus. Tertius ille, qui suprà à Græcis dicebatur χαροπὸς. Quartus est oleaginosus ac uiridis, ob admistionem pituitæ uiridis, qualis frequenter uidetur emuncta ex naribus. Aliquando urina liuescit, ex pituita liuida facta ex adustione, & hic iuxta Græcos est ultimus gradus uersus nigredinem; qui adquiri potest per adustionem ipsius pituitæ: licet Arabes non habuerint pro inconuenienti, q; per ulteriorem adustionem pituita nigrescat, & ita urina nigrefiat ex eius permistione: sed id rationi ualde repugnat, quoniam non potest fieri tanta adustio in humido corpore, qualis est pituita, ut ex ea torrefactione nigrescat: & huic sententiæ adstipulatur experientia. Si enim torrefiat apud ignem pituita, nunquam fiet nigra. Præterea si

lapidescit, non potest fieri nigra, sed liuida: identidem cùm in corpus induratur in articulis, non transit in liuorem: igitur urina non ingrescit, ex torrefactione pituitæ, sed ex aliqua alia causa. Et iste est processus colorum tendentium ab albedine ad nigredinem. Reliquum est modò uidere permistionem aliorum humorum, postquam uidimus de pituita, & inuenimus non posse fieri nigrum colorem ex ipsa. Videndum modò est per alia media, quando bilis, quæ lutei coloris est commiscetur: si enim minima quantitas bilis ipsi urinæ admiscetur fit primus gradus coloris, qui à Græcis dicitur ὑπωχρὸς, id est sub pallens: est autem hic color paleæ hordei similis, atque ad albedinem proximè accedit. Si uerò maior bilis quantitas urinæ admisceatur, fiet subruffa, ac secũdus color est, qui sub ruffus dicitur. Si autem adhuc maior bilis quantitas admisceatur, fiet color ille, qui ruffus siue citrinus ab istis dicitur, qui est tertius in ordine. Si adhuc maior copia admisceatur, fit color subflauus, grecè ὑπόξανθος. Si uerò adhuc maior, fit flauus color: deinde fit coloris corticum granatorum: posteà si incipit aduri, fit croceus: si adhuc magis aduritur, fit rubeus: si adhuc magis, purpureus, si etiã adhuc, fiet coloris uiolarum siue iridis: quòd si bilis magis aduratur, tendet ad nigredinem, & fit color praxino proximus: si magis, æruginosus: si etiam adhuc, agathinus: si pergat magis aduri, niger fit ex ultima adustione. Hic erit progressus ex admistione bilis, diuersus ab eo, qui ex admistione pituitæ est: uaria enim media sortiuntur. Progressus autem ex luteo ad nigrum fit per adustionem

nem bilis:id autem facilè cognoscetis, referendo semper urinas præteritas ad præsentes, ita quòd isto ordine procedunt isti colores. Primus est palearis per adustionem puta bilis. Secundus est subruffus. Tertius est ruffus siue citrinus. Quartus est subflauus. Quintus flauus. Sextus color similis corticibus granatorũ. Septimus croceus. Octauus rubeus. Nonus purpureus. Decimus color uiolarum siue Iridis. Vndecimus praxinus. Duodecimus, æruginosus. Decimustertius, agathinus. Decimus quartus & ultimus, niger. Isti autem omnes sunt humores, qui fiunt ex admistione bilis cum urina. Quòd si sanguis nigrefactus admisceatur urinæ, tunc urinam reddet primò glaucam, non autem luteam, aut alterius coloris: deinde si plus istius sanguinis atri aut humoris melancholici, aut bilis atræ admisceatur, non fit liuidus, sicuti est extrinsecus, sed fit color ille gratiosus, qui χαροπὸς dicitur: quòd si maior quantitas admisceatur, fit cœruleus: si adhuc maior, fit liuidus, qui Græcè φαιὸς, dicitur: si adhuc magis, fit agathinus: deinde ad nigredinem deuenit: si autem ex sanguinis mistione color uarietur, fiet primo uelutı lotura carnis, & ideo ille color incendetur, ut sanguinem penitus referat: si autem remißior fiat, ita ut incipiat à uero sanguine, & deueniat usque in loturam carnis, quanto magis declinat, tanto magis sanitatem indicabit. Sic etiam, ut rememoremus de alijs coloribus, ut de pituita retrocedendo, ut facilis fiat habitus. Vltimus color tendens ab albo ad nigrum, erit liuidus, quanto magis declinabit, tanto magis ad sanitatem æger redibit. Post liuidum est uiridis siue

ue oleaginosus. Post oleaginosum χαροπὸς fit. Deinde glaucus. Posteà est color albus. Et isti colores contingunt ex admistione bilis tendentis ad nigredinem retrocedendo. Alius est niger. Post hunc agathinus. Post praßinum est color uiridis siue uiolæ. Post hunc est purpureus. Deinde rubeus. Posteà croceus. Post croceum est color corticum granatorum. Post hunc est flauus. Deinde subflauus. Posteà citrinus siue ruffus. Deinde subruffus ultimus, qui est primus color palearis: idem de melancholia siue atra bile, aut atro sanguine dicendum. Vltimus est niger. Post nigrum est citrinus, idest isatidis. Posteà liuidus. Post hunc cœruleus. Post hunc χαροπός. Vltimus qui primus dicitur, est color glaucus. Hoc autem modo retrocedendo possumus iudicare de his coloribus in urina, quando uidelicet æger ab ægritudine deuenit ad sanitatem. Sic etiam possumus iudicium dare, quando à sanitate ad ægritudinem æger deuenit. Hæc autẽ nostra medicina nõ est pelagus, sicuti isti dicunt, immo facillima est, si quis in philosophia & logica optimè instructus fuerit: & ultra hoc oportet habere modum, quo sciat ipsam declarare, ut facilè scholastici ista percipere poßint. Expeditis autem his, tempus est ut ad liquorem deueniamus. Ita igitur de liquore dicemus, sicut de colore fecimus.

DE LIQVORE. CAP. III.

IN coloribus proposuimus duo extrema, ita faciemus in liquore. Extrema erunt luciditas & obscuritas, circa quæ uersabimur. Notandum autem est, quòd liquor apud Græcos χύμα dicitur, qui attenditur, ut dixi, penes

illa duo extrema, ſcilicet luciditatem & obſcuritatem, aut opacitatem & tranſparentiam. Videndum eſt quomodo fiant iſta duo extrema: & oportet ut diſtinctè procedamus, ne confundamus liquorem in ſubſtantiam, Luciditas igitur fit ex multitudine ſeu copia ſpirituum & caloris innati in corpore exiſtentis, ex quo optimæ cōcoctiones, & tales lucidæ ſequuntur urinæ: ſi uerò ab hoc extremo parum declinauerit, lucida quidem erit, ſed non ut prius erit urina, & ita ſenſim ad alterum extremum, ideſt ad obſcuritatem accedet. Ne autem decipiamini, circa hoc notandum eſt, quòd non tantum ex ſpirituum atque caloris abundantia fit ſplendor in urina, ſed etiam ex ſpiritibus & calore igneo & præternaturali, aut intrinſecus aut extrinſecus adueniente ipſi urinæ. Si enim extrinſecus, ueluti ſi apponatur ad ignem, uel ad ſolem etiam, quæ turbulenta eſt, fiet lucida: radij enim ſolares & ignis urinæ ſubſtantiam rarefaciunt, ita ut lumen extrinſecus facilè recipiat, unde lucida magis & tranſparens euadet. Intrinſecus idē continget, quādo uidelicet eſt copia ſpirituū et caloris præternaturalis: ut in ſtatu et augmento febris urina apparebit lucidior, q̄ in principio et declinatione, propter multitudinē ſpirituū, et caloris præternaturalis. Nonnulli uerò Medici hoc ignorantes, cū uident in ſtatu et augmēto urinas bonas, incipiunt lætari, et credunt eſſe bonū ſignum, & incipere concoctionē: et nō animaduertunt hoc cōtingere propter multitudinē caloris, et ſpirituū præternaturaliū, cū poſteà uident in declinatione turbulētiores reddi, currunt ad ſuas nugas dicēdo q̄ materiæ

iſtæ

istæ sunt hæterogeneæ. Medicos igitur hortor, ut nõ sint, ut inquit Galenus, προπετεῖς, idest temerarij in iudicando, sed diligenter oportet animaduertere, quo tempore micta fuerit urina. Dicit enim Hippo. 4. Apho. 72. Quibus urinæ albæ & perspicuæ, malæ, præsertim si ita in declinantibus appareant. Primò ex eo indicatur feruentißimus calor intus existens, & maxima extraneorum spirituum copia, maximè in declinantibus: quoniam significant materiam repere ad caput, nec excerni per urinam, ut fit in phrenitide. Nec quenquam, ut fatetur Galenus in Commentarijs, uidit seruatum fuisse, cuius tales cum delirio apparuissent urinæ: & in multis locis dicit Galenus se obseruasse, & nullum (ut inquit) uidit sanatum esse. Ita etiã & nos oportebit seruare omnia hæc, ut poßimus rectè iudicare: nam solo prognostico in his indigemus, cùm incurabiles omninò sint. Suprà dicebamus de differentijs urinarum, producentes primò naturales differentias, deinde loquẽtes de exceßibus à naturali metro, qui si pauci sunt, salubritatem ut nunc, possunt adhuc indicare: si maiores, neutralitatem: si maximi insalubritatem, & uarium eorũ excessum speculationemq; ostẽdimus, duo ponebamus extrema in qualibet differentia, in colore uidelicet, in substantia, odore, liquore, quantitate, contentis, & eorum superficie, & deuenimus usque ad hunc terminum, & uidimus, quæcunque dici possunt de coloribus. Postea uidimus etiã & ostendimus, quòd deberemus respicere duo extrema, et ex illis cognoscere media, sicuti fecimus in coloribus: & considerauimus liquorem in summo splendore, & ex alia

parte

parte in ſumma obſcuritate, quæ duo ſunt extrema. Vidimus deinde ſplendorem fieri, tum ex multitudine caloris, tum ex multitudine ſpirituum, in urina, tum naturalium, tum præternaturalium. Vbi autem uidemus liquorē ſplendidum, debemus ſcire, quòd in eo corpore aucti ſint ſpiritus & calor. Debemus autem notare, quòd urina quandoque in ſe habeat paucam caloris & ſpirituum copiam, & tamen lucida eſt, cùm debeat turbida apparere. Quandoque maximam habet tum caloris tum ſpirituum copiam, et tamen obſcura apparet. Dicimus ad hoc, quòd quandoque urina in ſe habeat copiam tum caloris tum ſpirituum, id accidere, quoniam urina illa in mingendo trahit ſecum aliquam materiam ueluti ſanguineam, aut arenulas, quæ obtundunt limpiditatem urinæ. Sicut contingit in uino, ſi aliqua materia quæ ipſum conturbet, admiſceatur, quòd à ſubſtantia cognoſcitur: nam poteſt eſſe, quòd in propria ſubſtantia fuerit clara ipſa urina, & hoc apparebit: ſi, ubi partes & materiæ reſederint in fundo, clara euadet: quia illa urina, quæ prius obſcura apparebat, modò clarefacta, non propriæ ſubſtantiæ ratione erat obſcura, ſed ratione alterius. Ad aliud autem quando dicebamus, quòd quandoque in urina adſunt pauci ſpiritus, & tamen clara apparet, cùm potius obſcura apparere deberet: pro hoc debemus ſcire, prout etiam aliàs notauimus: quòd ſplendor in urina poteſt acquiri & ab extrinſeco, & ab intrinſeco. Ab extrinſeco, ſicuti cùm urinam ponis ad ignem uel ſolem, quæ ipſam claram faciunt: quoniam tranſmittuntur illi ſpiritus ignei, qui penetrantes ipſum ſubiectum urinæ,

ipſam

ipſam claram reddunt. Vel igitur clareſit ab intrinſeco, ut cùm in ſtatu febris mingitur urina, clarißima redditur propter calorem igneum intus exiſtentem, ipſam clarefacientem, poſteà in decremẽto aliter erit. Apparet etiam clara, quando materia repit ad caput, ut in phrenitide. His autem modis poteſt urina fieri clara, cùm tamen in ea minima portio adſit ſpirituum & caloris. Et hoc de liquore ſatis.

DE SVBSTANTIA. CAP. IIII.

Reliquum eſt, ut de ſubſtantia agamus: quæ etiam & ipſa conſideratur per duo extrema, ſicuti diximus de colore & liquore, quæ duo extrema ſunt iſta, craßities, & tenuitas: nam ſæpißimè urina craſſa & lucida, & è contra tenuis eſt & lucida: ſic craſſa eſt & turbida, & tenuis & turbida. Certum eſt, quòd craßitudo urinæ nõ poteſt eſſe, niſi per admiſtionem alicuius humoris: nã quanto tenuior eſt humor, tanto ſubtilior redditur urina. Si admiſtio eſt ſecundũ ſubſtantiam, ſecundum diuerſitatem miſtionum, uariæ miſtionum proueniunt urinæ, Nam ſi urinæ quippiam pituitæ admiſcebitur, fiet urina craſſa: ſi bilis ter uis reddetur, quia humor tenuis eſt: ſi erit craſſa & nigricans, tunc ſignum erit, quòd adſit humor aliquis melancholicus uel ſanguis aduſtus. Colores etiam ſubſtantiæ claritatem impediunt, ueluti ruffus color & liuidus, ſi ipſi admiſceantur, talem enim habebit colorem. Iſti autem ſunt omnes humores, qui claritatem ſubſtantiæ impedire poſſunt. Sanguis uerò non impedit, quoniam

niam uel eſt intra uenas, uel extra: intra uenas ſuum obtinet colorem, cùm ſit ſub forma ſanguinis: extra uenas autem ſtatim propriam formam amittit, & ſic tranſit in naturam alterius humoris. Si quis autem cognouerit naturam humorum, ſtatim ex dominio cognoſcet ſubſtantiam urinæ. Satis igitur de ſubſtantia dictum ſit.

DE ODORE. CAP. V.

ODor quarta erat differentia à nobis propoſita, qui odor conſideratur & ipſe iuxta duo extrema, ſcilicet iuxta odorem et priuationem odoris. Sic igitur uel urina erit odorata, uel odore orbata. Cùm naturalis urina odorem habere debeat, cognoſcemus, cum priuata ſit odore, ipſam præternaturalem eſſe, ac indicare tunc non paruam frigiditatem, quæ coctionem non admittit, unde talis urina odore priuata ſemper alba & obſcura eſt. Vbi autem eſt odor, erit bonus uel malus: ſi bonus, non poteſt eſſe niſi à re comeſta: & ubi quis comederit res fœtidas, facit urinam odoratam: ſi quis autem comederit res odoriferas, faciet urinam fœtidam, ut ſi quis aniſum ederit, quod prouocat urinam, & illæ urinæ recidunt ab humoribus fœtidis, ideo ſunt fœtidæ. Per contrarium etiam: Therebintum ſi comedat aliquis, faciet urinam optimè odoratam. Vnde autem ſit hoc, uidimus De prouocantibus urinam. At hoc non poteſt eſſe ex alia cauſa, quàm quòd uidemus in alijs ſublimationibus, & ferè in omnibus, Vidimus etiam aliàs hoc, ut aliquando ex fœtido aliquo aqua odorife-

ra,ut ex trifolio: & aliquando à minimè fœtido fœtidum aliquod extrahatur, ut ab oleo communi, fit substantia oleaginosa fœtidißima. Per contrarium si accipiatur illud oleum fœtidum, & in alia destillatione ad tepidum impositum sit ignem, odoratißimum redditur. Sic intrinsecus contingit, si cibus optimè concoctus fuerit, nullus redditur odor malus: sed si oppositum contingit, scilicet quòd non fiat bona concoctio, tunc & excrementa & ipse cibus fœtent. Fœtor seu malus odor si ab intrinseco prouenit, ferè semper exitialis est: sicuti in febribus pestiferis fœtent urinæ, propter ingentem humorum putrefactionem, ac tunc in illo redemptio nulla erit.

DE QVANTITATE VRINAE CAP. VI.

QVinta & ultima differentia est circa quantitatem, quæ iuxta duo extrema, scilicet paucitatem & multitudinem uersatur, idest si urina pauca est uel multa: ista etiam indicant dispositionem præter naturam. Hoc autem fieri potest uel ab intrinseco uel ab extrinseco: ab extrinseco, si parum bibit, & plurimũ sudoris egerit: nam ubi plurima egestio est, ibi pauca redditur urina: uel ab intrinseco, ut in febribus ardentibus pauca mingitur urina, propter multam caloris adurentis quantitatem, & absumentis urinam, uel propter obstructionem meatuum, uel propter uirtutem debilem, uel propter craßitudinem urinæ. Multitudo autem potest esse uel ab extrinseco, ut si quis plurimum bibat, aut euomat,

uel

uel habeat aluum astrictū:uel ab intrinseco,idest aut propter caliditatem membrorum urinalium, quæ attrahunt multum humidi,uel q, corpus sit frigidum, ut 1. De crisi, & uirtutes in ipso sint debiles. Ista multitudo quæ prouenit propter debilitatem alteratiuæ & retentiuæ uirtutis,fit paßio diabetica,uel non retinetur humor,qui assumitur,& isti sicuti bibunt, ita mingunt. Tales autem uidi bis,& hæc quantum ad urinam multam & paucam. Circa speculationem de urinis dicebamus, q, si rectè corporis affectus per urinam iudicare uolumus,primò oportet intueri colorem,substantiam,quantitatem, &c. Vidimus autem quinque illa genera priora, & deuenimus postea ad reliquas speculationes,scilicet de contentis,de quibus nunc dicturi sumus:& ista contenta sunt ita necessaria,ut nisi quis cognoscat ipsa,nihil assequatur. Sunt autem ueluti forma in ipsa urina:quoniam,ut dicemus inferius,ipsa dant formam ipsi urinæ,reliqua uerò sunt tanquam materia. Sed primò cognoscere oportet, cuius sit talis urina,an ægri,aut sani? an pueri,an senis? an uiri, an mulieris? Si autem uidebimus urinam sub puram mediocris substantiæ & liquoris, nec aliqua habeat contenta,talis urina optima est:optima inquam respectu corporis. Respectu autem ægri peßima est,nam significat ægritudinem longam futuram:sic de sexu & ætate. Nam in pueris si urina lucida est,significat,q, in puero illo non adest sanitas,quoniam puerorum urinæ turbulentæ esse debent,sic & mulierum:si sunt claræ & subtiles, non sunt sanæ. Ideo alia est urina uirorum,alia mulierum, alia pue-

rorum, alia prouectorum & senum, alia illorum qui ieiu nauerunt, alia illorum qui non ieiunauerunt. Vrinæ autẽ nihil aliud significant, ac indicant, primò & per se, nisi affectus eorum, qui sunt in genere uenoso & arterioso. Secundò autem indicant omnes affectus corporis, si modò quis fuerit exercitatus in ipsis urinis, cognoscet etiam affectus capitis. Ideo prius debemus exerceri in urina ea, quæ attinet ad uenas & arterias, posteà ordinatim ad alia accedemus. His uisis, deueniemus ad cognitionem contentorum. Ita autem se res habet cum contentis in urina, sicut forma ad materiam. Vidimus enim urinam esse aquositatem sanguinis, & quòd semper ad aquositatem ea sit: si autem additur aliquid, aut ad colorem, aut ad substantiam, semper aduenit merito contentorum. Quæ autem sensu distinguuntur, aut non distinguuntur, ea semper contentum uariant in aquositatem. Quia autem non possumus habere cognitionem alicuius partis, quàm per suum totum & formam, debetis rectè assequi cognitionem contentorum.

DE DIFFERENTIIS CONTENTORVM IN VRINA. CAP. VII.

Itaque omnis generatio & corruptio fit per sublimationẽ, ut ostendemus in nostro libro De sublimationibus, quem dante Deo edituri sumus. Quæ sublimatio nil aliud est, quàm extractio humidi, quæ à calore prouenit. Quum autem omnia generẽtur per sublimationem, quæ

fit per calorem extrahentem humidum utile, calor iste cõueniens est naturæ siue animæ, quo calore sustentatur anima siue natura. Cùm autem iste calor sit benignus, extrahit humidum per concoctionem: & quomodo fiat ista concoctio, docet Aristot. 4. Meteor. Extrahitur ista humiditas à calore benigno, & ubi fit talis sublimatio, semper illud humidum quod extrahitur, attinet ad generationem. Cum autem attingit ultimam perfectionem, & est in medio, inter concoctionem & assationem, excremẽta sunt perfectiora, neque cruda sunt, sed secundum proportionem sunt mediocria & temperata, cuiuscunque etiam generis sint ista excrementa, siue terrea, siue aquea. Cùm igitur sic se habeat res, accedit aliud genus caloris: nunc uidimus calorem sublimantem alium esse naturalẽ, de quo uidimus: alius est prætereà calor, qui non regitur à natura, qui agit secundum suam naturam, & trahit humidum incoctum, nam trahit uiolenter, & non expectat concoctionem: & ita illud humidum extractum est crudum. Propter importunam autem extractionem illius caloris, & pars aerea & ignea euaporant, & nihil aliud remanet, quàm pars aquea, incocta & terrea: & ista distillatio siue sublimatio est communis omnium istorum, qui extrahunt aquam ex herbis: uidemus autem, q, si extrahamus aquam ex absynthio, si repente extrahit calor igneus, extrahitur humiditas aquea, & resident partes terræ adustæ: si autem procedamus cum calore moderato, qui est similis naturali, extrahetur tantummodo humiditas utilis, & sic reliqua erunt perfectè concocta,

nulla remanente cruditate. His itaq; propositis ac breuiter enarratis, cùm hoc sit uniuersale in omnibus, quæcunque inferius generantur & corrumpuntur, per sublimationem factam à calore siue naturali, siue præternaturali, & cùm uerificetur in singulis particularibus, uerum etiam erit de concoctione in homine. Cùm autem transfertur chylus ad hepar sublimatur, extrahiturq; humidũ utile intentum à natura, pro alimento corporis, & efficitur sanguis: & ubi fuerit calor naturalis optimus, secundum quod oportet ille humor extractus erit secundum naturam, & attinget ultimum suum finem, quod est nutrire corpus: excrementa etiam sua erunt proportionata illi humiditati, quia cùm calor agat ordinatè, & extrahat humorem debitum, excrementa etiam aßimilabuntur substantiæ, à qua extrahuntur. Excrementum, quod defertur ad lienem, erit quidem terreum respectu aliorum, quum tamen sit humor sibi æqualis & continuus. Sic etiam dicendum debile, quæ non erit ita acris & erodens, quoniam erit permixta cum aliquo dulci contundente acrimoniam: sic aquositas extracta non erit simplex, sed habebit alias partes sibi admistas, quæ illi debentur, & optimum colorem, substantiam & reliqua optima. Quòd si excrementa pura sint, malum erit: quoniam oportet q̃ permista suis contrarijs, ut contraria illa obtundant illorum pernitiem, & fiat mediocritas. Vbi autem habemus calorem debito modo sublimantem, habemus excrementa proportionata, ut uidimus in hoc excremento: & sic sunt omnia clara. Vbi autem defecerit talis actio, &

sub=

ſublimatio non fit, ſicut oportet, defectus eſt in calore, non ratione animæ, quoniam ſunt inſtrumenta quæ faciūt operationes deteriores, ergo in calore erit uitium. Iſte igitur calor uel eſt uitiatus, ita ut non ſit diminutus, nec nimis ſuperabundans, aut nimis potens & igneus, & ſic dupliciter deficit calor. Si erit diminutus, ſublimatio erit imperfecta, quoniam calor debilis eſt, & inobediens naturæ, & non attingit ultimum gradum, humidum erit crudum: nam concoctio uera fit, ubi calor moderatus eſt: quòd ſi ſit diminutus, fit mollities ſiue inquinatio, & eſt, quando non fuerit excrementum humidum totum uerum, ut apparet in his emplaſtris: nam illa quæ ſunt benè concocta, attenuantur manibus, & non inquinant manus, q; ſi adhæreant manibus, ſignum eſt non eſſe excrementum humidum, q; deberet extrahi: quoniam uis caloris diminuti non poteſt extrahere, niſi humidum in ſuperficie exiſtens. Pro gradu autem iſtius caloris fit illa concoctio, ut uidemus in generatione ſanguinis. A calore diminuto fit quidem ſanguis, ſed diminutus & aquoſus: ubi igitur fuerit talis ſublimatio, & ubi non attigerit proprium finem, neceſſariò etiam excrementa deficient. Nam ſi natura deficit in primo intento, neceſſariò etiam deficiet in eis, quæ ſunt in ſecundo intento, & ideo excrementa quæ debebant eſſe terrea, remanent aquoſa, & pars ſubtilior et ſpumoſa. ſi ipſa ſit bilis, erit aquoſa. Quòd ſi excrementa quæ debebant craſſa eſſe & terrea, ſint aquoſa, quid erit de illis, quæ ſemper ex ſua natura ſunt humida? & ſic urina erit ſine his excrementis. Quòd ſi calor attigerit pro

prium finem, excrementa erunt secundum quod oportet, & habebunt multas partes, proportionabilem tamen facientes æqualitatem. Vbi defecerit calor, apparebit urina aquea sine contentis. Si autem fuerit propter abundantiam caloris adurentis, primò, ubi calor abundans incipit agere sublimando, extrahitur humidum bonum, & illa ignitas non est contraria uitæ, licet uita illa non sit perfecta, sed ægra. Calor autem ille secundum aliquam partem obedit naturæ, & fit sanguis adustus assatus. nã calor igneus ex sua natura assat & adurit, & sic sanguis ille habet plures partes crassas, & excrementum terreũ est assatum. Sic & bilis erit assata, & erit bilis uitellina: prætereà erit extraneum aqueum nimis mixtum alijs. Vrina autem pauca erit in quantitate, & erit mixta cum multis craßis excrementis: sic iam patet, q, inter duo ista extrema, sunt multa latitudo & plura media, prout calor magis ad ignem accedit uel ad temperatum, ut multi fiant gradus & colores ipsius urinæ. Sic etiam dicimus de alio opposito, scilicet de defectu caloris. Quòd si fuerit paucus, humidum utile sublimatum erit crudum, sic & excrementa erunt cruda. Sic igitur iam apparet, q, contentum est corpus superueniens aquositati ipsius urinæ, generatum per sublimationem in urina, efficiens ipsam urinam secundum uarias differentias, & sic apparet quòd contentum sit separatum tota natura ab ipsa urina, quæ sunt excrementa: uerbi gratia: terrea admixta in urina, & sunt distincta. Diximus igitur, quòd contentorum sint quædam sensu perceptibilia, quædam uerò imperceptibilia.

lia. Quæ sunt imperceptibilia, & nullo sensu possunt percipi, sunt quando apparet color in urina, ut niger, & tamen nullo sensu potest percipi substantia illa, tingens talem urinam: sed percipitur color, & sic iste appellatur contentum imperceptibile: de isto autem contento satis diximus superius, ubi loquuti sumus de colore ac eorum substantia: licet non dixerim sub nomine contenti, tamen uidimus, quòd color fiat ob aduentum alicuius humoris, ex quo humore colorante fit contentum imperceptibile. Nunc est aliud genus contentorum, quod perceptibile dicitur, nam sensu facilè percipi potest & horum duplex est differentia. Nam quoddam ita sensu percipitur, ut nõ occupet determinatam partem urinæ, sed æqualiter & omninò occupat totam urinam, ut uidemus de substantia crassa in urina & turbida, in qua non est locus determinatus illi contento, sed totum occupat. Aliud est contentum, quod occupat tantummodo unam solam & determinatam partem, & de isto inferius dicemus: quoniam uolo prius dicere de primo, scilicet occupante totam urinam. Contentum igitur æqualiter totam urinam occupans, reperitur in urina turbida & crassa, & apparet contentũ, cum urina mingitur turbida, & permanet turbida: uel huiusmodi contentum ita se habet, ut cùm mingitur, occupet totam urinam, & postquam micta est, occupet determinatam partem: uel mingitur clara & posteà turbatur. Sæpius autem uidimus fieri huiusmodi contentum, & sic sunt tres differentiæ contentorum occupantium totam urinam. Rursus contentorum occupantium certam ac de

terminatam partem quædam occupant extimam partem & superficiem, quædam corpus, quædam intimam partẽ occupant: quæ superficiem occupant, sunt in triplici differentia: uel sunt spumæ, & sunt in forma ampullarum, uel sunt in forma pinguedinis, uel sunt in forma liquoris colliquati, & pinguedinis occupantis coronam ipsius urinæ, de qua inferius. Spumæ autem, quæ ampullas faciunt, uel sunt crassæ, uel tenues, uel facilè aut difficulter excussibiles, uel totam occupant superficiem, uel partem tantum, uel coronam urinæ: ista est prima differentia eorũ, quæ apparent in superficie. Secundum genus est pinguedo, & habet suas differentias, uel est pingue, ita ut congeletur, ut poßit tolli manu, adhæret enim in superficie congelatum: uel non est congelatum, sed est instar guttæ olei, & apparent oculi quidam magni in urina, & adest quoddam pingue colliquatum: ut quando habemus ius pingue, & non uidemus illos oculos, nec illam pinguedinem congelatam, sed apparet solum quædam pinguedo plana, sic etiam contingit in ipsis urinis. Tertium genus est circulus qui est in superficie urinæ, de quo nunc dicturi sumus cum suis differentijs: quoniam maximum iudicium sumitur ab his omnibus modis. Circa hæc autem benè animaduertatis, eò quia hæc pars medicinæ est ualde imperfecta apud Medicos, & multi Medici hæsitant circa hanc partem: multum enim refert cognoscere hunc circulum in superficie urinæ, quia ab eo oriuntur multa ac diuersa iudicia. Aliquando autem est latior, aliquando strictior, aliquando diuersorum colorum: sæpe enim apparet in co-

lore

lore ueluti oleum,quandoque luteus,quandoque subniger. Etiam secundum diuersitatem colorum ipsorum nascuntur, & fiunt diuersa iudicia : non autem in præsenti opus est immorari in ipsis differentijs, quoniam per suas causas, perq; sua iudicia inferius referemus omnia, singula singulis opponendo. Hæc igitur de contentis in urina apparentibus dicta sint. Restant modò & alia contenta, quæ sunt in corpore urinæ, quorum duo sunt genera. Quædã enim supremam partem, & quædam æqualiter totum corpus urinæ occupant : ista autem omnia dico differre ab alijs tribus differentijs. Deueniamus iam ad primum membrum horum quatuor. Primum genus contentorum in corpore urinæ apparentium est in fundo: est autem uarium. Primò, quoad substantiam semper uarium est: contentum enim hoc in loco residens non habet propriam naturam terminatam alicuius humoris, nec alicuius substantiæ terminatæ & nominatæ : nam apparet grumus quandoque sanguinis, quandoque carunculæ, quandoque sanguis, quandoque lapis, quandoque pus, quandoque arenulæ apparẽt: hæc autem omnia substantiam nominatam & terminatam in fundo habent : quandoque uerò apparent in fundo quæ nullum habent uocabulum: at sic nominantur & appellantur per quandam similitudinem, & extrahuntur in unum locum, & dicuntur nomine Crimnodes à Græcis, scilicet Gal. & Hippo. Qui autem transferunt è Græco in Latinum uocabula, dicunt hæc esse, ut sedimenta farinæ leuiter confractæ. Alia apparẽt in urina à Græcis dicta orobina, quia sunt similia orobis et subnigra. Ibi non sunt ca-

runculæ, nec grumi ſanguinis, ſed tantum orobina ſedimenta. Huiuſmodi autem apparent in urinæ fundo interdum ad ſimilitudinem capillorum, non tamen ſunt capilli: quandoque etiam uidentur in fundo quædam, ut furfures, non tamen ſunt. Nonnulla etiam alia apparent in fundo, quæ dicuntur uel foliacea, uel ſquamea. Hæc omnia apparent in fundo urinæ, & communi nomine à Græcis dicuntur ὑποστάσεις, ideſt ſedimenta. Hæc autem quoad ſedimenta in fundo urinæ, plura enim non inueniemus. De accidentibus iam, & primò de magnitudine dicemus uaria: aliquando apparent magna, aliquando parua: magna apparent ut fruſtula farinæ: parua autem ſicut orebacea illa: hæc ſunt ualde neceſſaria, & magni refert has cauſas cognoſcere, hæc enim nobis tanquam exordia procedendi dicta erunt. Quantum autem ad ſedimentorum magnitudinem maximè refert cognoſcere, num parua ſint, an uerò magna. Præterea eſt conſideranda figura ſedimentorum, eò quia apparent uel rotunda, uel pyramidalia, habent enim figuram pyramidis. Quantum autem ad modum ſubſtantiæ, ſunt etiam ſedimenta uaria: nam alia uidentur æqualia, alia inæqualia: æqualia, ita ut uideantur eſſe continuata in tota ſubſtantia, ut nõ uideatur eſſe pars una mobilior, altera uerò aſpera magis, pars alia craſſa, & alia ſubtilis, uel dura aut mollis: quandoque etiam ſunt uiſcida aut terrea, aut ſunt leuia et nõ uiſcida: quandoque ſunt adeò uiſcoſa, ut talia ſedimenta adhæreant fundo, & reddantur immobilia: quædam etiam leui motu mouentur, quod eſt ſuum oppoſitum. Alia ſunt alba, alia nigra,

gra,alia oleaginea, & diuersimoda & uaria, ut superius de coloribus dictum est. Inferius autem dicemus causas et differentias cum suis iudicijs. Hæc, quantum attinet ad ὑποστάσεις. Accedamus nunc ad secundum genus, quod est necessarium scitu, & dicitur de his, quæ ἐναιωρήματα appellantur. Dicuntur autem sic, eò quia suspensa maneant in medio corporis urinæ: nam uerbum αἰωρέω significat suspendo, & malè possumus Latinè pronunciare. Sunt enim suspensa quædam, de nominibus autē non curamus: dicuntur enim sic talia sedimenta, quotiescunque occupant mediam partem, uel sedē urinæ, nec sunt in superficie, non in parte superiori, nec in fundo. Quæ igitur suspenduntur in medio, de his optimè debemus considerare omnes differentias, quemadmodum etiam diximus de hypostasi. Primùm autem considerate modum substantiæ, colorem, quantitatem, figuram, & omnia necessaria. Quod autem de secundo genere dicam, id de tertio quoque sedimentorum genere dicturus sum: quod nebula dicitur, quæ à Græcis νεφέλη, uel nubes occupans contentum, totam supremam partem urinæ occupat, non tamen extremam: occupat (inquam) extremam citra uel extra superficiem ipsius urinæ: hoc autem sedimentum habet suas differentias cum suis causis, sicuti de alijs supradictum est. Restat modò quartum genus sedimentorum, quoniam quædam materiæ minutæ disseminantur æqualiter per totum corpus, uel per totam urinæ substantiam: quorum sedimentorum pars una residet in fundo, alia in medio, alia in suprema parte, & ibi sistunt. Loquor autem de sedimentis

dimentis in quarto genere, quæ æqualiter occupant totum corpus urinæ; & non discedunt à tota urinæ substantia, sed ibi permanent, & hæc sunt quædam frustula parua, quæ in urina ipsa (ut dixi) manent, sed per eam modò sursum, modò deorsum deferuntur, quemadmodum atomi, corpuscula illa minutissima in sphæra Solis intra fenestras in cameris, sed sedimenta hæc in urinis maiora sunt ipsis atomis. Circa hoc debemus notare unum, quòd nonnulli sint, qui non nouerunt situm istorum contentorum se mouentium dextrorsum aut sinistrorsum indicare uariam differentiam & diuersitatem iudiciorum, & si sint in fundo, uel in medio, uel in parte superiori: quòd si declinant magis ad dextram, uel ad sinistram, uel è contra, uolunt iudicium fieri ratione ipsius situs: & ut dicimus ipsos uelle de sedimentis ab ipso situ, sic uolunt ipsimet de magnitudine & circulo uel corona apparentibus in superficie. Volunt enim, quòd in parte dextra iudicari debeat affectus, si sedimenta ipsa tendant ad partem dextram uel sinistram, & sedimentum magis occupet partem sinistram urinæ: sic dicatur de hypostasi, & de alijs sedimentis. Ideo autem secundum ipsos si pars corporis erit affecta, sinistra utpote, & sedimentum appareat in dextra, urinæ affectus secundum ipsos erit etiam in parte dextra corporis, et non in sinistra. Ergo necessariò affectus non erit in parte, in qua est, sed erit ad placitum, & secundum quod erunt sedimenta urinæ locata: at hoc est ualde ridiculum, suntq; meræ nugæ, dicunturq; absque ratione. Si enim habent corpora dextram partem, sinistram, mediam, sursum & deorsum,

orsum,

orſum, tum uas in quo oſtenditur urina, nullam habet partem ratione ſitus, non enim habet dextrum uel ſiniſtrum, ſed eſt totum unum atque pars una: at in corpore eſt una pars magis dextra quàm alia. Dico autem, quòd quando conſideratur, nunquid ſedimentum magis uerſetur ſurſum uel deorſum, illud quidem habet quod ſignificet, ſed non erit ratione ſitus. Alia etiam ratione commonſtrandum eſt, ut uidebimus inferius: ideo quòd ſedimentum in urina ſit magis in fundo quàm in medio, uel quàm in ſuprema parte, uel in ſuperficie, non eſt ratione ſitus, quapropter cauendum eſt ab huiuſmodi erroribus. Erit ergo alia ratio, per quam indicabimus hoc uel illud eſſe peccans, in corpore, & non ſitum. Iam ſatis dictum ſit de differentijs omnium horum contentorum.

DE CAVSIS CONTENTORVM. CAP. VIII.

Modò accedamus ad ſingulorum cauſas, & ad ſua iudicia. Primum genus contentorum eſt, quando uidelicet contentum eſt in tota urinæ ſubſtantia, & ita ut urina efficiatur turbida, ipſumq; contentum uidetur eſſe de ſubſtantia urinæ, adeò eſt illi commixtum, cùm tota ſit turbida: ob hoc diximus urinam eſſe in triplici differentia. Vel enim talis urina mingitur turbida, et turbida etiã manet tota: uel mingitur turbida tota, poſt emiſſionem uerò fit clara ſecundum partem: uel emingitur clara tota, & poſt permanet clara ſecundum partem: nam contentum poſt miſſionem habet occupantem partem eius.

Hæ

Hæ sunt tres differentiæ & superius enarratæ, quando urina turbatur à contento, ut uideatur de substantia urinæ. Deueniamus modò ad causas uniuscuiusque differentiæ: prius autem opus est unum præscire, ut superius dictum est, quòd in hepate & uenis sanguis perficitur. In hepate enim sanguis post concoctionem perficitur, postmodum in uenis accipit suam ueram formam per sublimationem, quæ sublimatio fit à calore naturali concoquente. Vbi ergo fuerit calor naturalis, præualueritq;, semper faciet sublimationem naturalem, et concoctionem optimam, & per consequens necessariò sua excrementa erunt bona, perfecta et naturalia in omnibus suis qualitatibus. His modò sic positis, ubi uiderimus urinam cum turbulentia, uoluerimusq; indagare aliquam causam ibi adesse præter naturam in calore concoquente, scire debemus id posse esse dupliciter: uel enim uitium est propter diminutionem caloris, aut propter augmentum eius, ita ut fiat magis igneus: quando enim acrimonia fit, semper augetur intensio magna illius caloris. Vnde quando uidemus hanc turbulentiam in urina, debemus dicere, cõcoctionem nondum factam esse, nec sublimationem, sed adhuc fit in urina. Nam si fuerit sublimatio huiusmodi à natura, concoctio erit debita naturaliter à calore: & illa pars, quam appellamus humidum utile, si optimè & naturaliter concoqueretur, & sua excrementa essent bona & laudabilia, urina etiam non turbida, sed secundum naturam tunc appareret: sed quia apparet urina turbida, ergo sublimatio non est facta: indicabitur ergo necessario, quòd ubi uri-

na est turbida, ibi non sit recta concoctio, & quòd ibi est calor agens cum materia. At cùm calor poßit per sublimationem agere & concoquere, uel ad generationem uel ad corruptionem tendens, adhuc his habitis non potest discerni, num sit calor præter naturam, an uerò calor naturalis, qui sublimet & concoquat, sed tantummodo sunt occulta quædam agitationis & sublimationis incognitæ: non enim per hæc adhuc potest deprehendi, à quo calore fiat, uel à naturali, uel à præternaturali: sed tantum materiæ habemus motum, & agitationem caloris esse in humores inclusos in uenis, & ita ut adhuc non sit facta distincta sublimatio & concoctio. Vbicunque autem uiderimus tales urinas mingi turbidas, & post etiam manere turbidas, tunc debemus iudicare, per hanc turbulentiam, maximam esse agitationem humorum in uenis à calore non rectè concoquente, & motum esse maximum, maximamq́; confusionem. Nam permiscentur humores utiles cum inutilibus, & nulla fit separatio. Adhuc autem non habemus, in quo calore fiat hæc agitatio, an in naturali per generationem, an in præternaturali per corruptionem: ut hoc inueniatur, alia est inuenienda uia: uidelicet, an sit hic motus à calore bono naturali sublimante, concoquenteq́; hoc (inquam) est uidendum. Primò autem uidendum est, nunquid hæc urina turbida appareat talis in principio ægritudinis, an post principium. Nam si apparebit in principio morbi urina hæc turbida, erit peßima: nam indicatur, quòd calor naturalis in eo principio non aggreditur

mate-

materiam & nulla iam eſt inceptio concoctionis ad generationem, ſed eſt calor præternaturalis igneus dominans calori naturali: uel qui putreſcat (quia ſeparatur à calore igneo calor naturalis) qui calor præter naturam permiſcet & perturbat totam maſſam ſanguinis, quam iſti ſubiugalem appellant. Vbi ergo uiderimus talem urinam turbidam in principio ægritudinis, debemus etiam attendere ad ſuam uirtutem, quænam ſit, debilis ne, an ualida: temperaturam ægri quoque perſpicere debemus, & pulſum, debilis ne ſit, nec ne: ætatem ſuam, an iuuenis ſit, an uerò ſenex, et tēpus anni conſiderare oportet, ſcilicet an æſtas, uel hyems ſit. Nam ſi uirtus debilis eſt, & pulſus cum tali urina turbida, tunc nulli dubium eſt, quòd ille moriturus ſit, & quidem citò. Ratio autem eſt, quòd calor naturalis ſuperatur à præternaturali: quia calor naturalis non poteſt ei reſiſtere, nec uirtus poteſt permanere, nec reſiſtere. Ideo uirtute apparente in principio morbi cum debilitatione, et cum tali materia ſubiugali dicatis ipſum ægrū citò moriturum: & ſi etiam uirtus fortis & conſtans, et non debilis copuletur in principio ægritudinis cum tali turbulentia, tunc etiam eſt malum indicium, & de morte periculum eſt: nam morbus futurus eſt aut longus, aut æger morietur. Hanc autem urinam ſemper facere malum indicium à principio morbi ratio eſt: quia calor præternaturalis ſuperat calorem naturalē, calor enim igneus agit in malam materiam: etſi etiam æger fuerit iuuenis et fortis, tamen ſemper eſt malum ſignum: quia dum calor iſte igneus agit ad corrumpendum per ſublimationem,

ſicuti

ſicuti calor naturalis dominans cõcoquit ad generationẽ. Quare dico, quicunq; æger in principio urinam minxerit turbidam, & ſic perſeuerauerit, hunc citò moriturum: nam cauſa huius eſt calor præternaturalis, agens contra humores intra uenas, dominans naturali calori, perq́; ſublimationem uerſus corruptionem, facit talem urinam turbidam in principio. Si iuuenis eſt debilis, & uirtus eius inualida, oportet etiam mortem, uel ægritudinem fore longam? Cauſa autem peßima eſt calor præternaturalis, ergo & malus erit affectus talis. Ergo talis urina à principio morbi ſemper erit mala, & ideo oportet nos rectè aduertere in his, cùm ſemper adferant malum iudicium. Habemus igitur cauſas huius urinæ turbulentæ quæ cauſa eſt calor igneus putredinalis, dominans calori naturali, qui ſublimat materiam ad corruptionem, ſemper ideo in prognoſticis attendendum cauſæ. Si autem urina non fuerit in principio ægritudinis turbida, ſed clara mingitur, & poſteà fit turbulenta & craſſa, ſiue ſubiugalis, tum pro certo habeamus hunc morbum deteriorem fieri, & in deterius labi, atq; eſſe prope ſtatum, cùm ſuum ſit oppoſitum, & ideo debemus ſemper diſtinguere ipſum. Habent hæ urinæ ſuas cauſas ſeparatas: at ſi urina primò fiat turbida, pòſt etiam turbulenta, debemus (quemadmodum dixi) uidere ſuam uirtutem, qualis nam ſit, pòſt uidere pulſum, ſit ne debilis, an fortis. Si autem non eſt debilis, ſed fortis & conſtans, & æger facilè & blandè tolerat ſuam ægritudinem, ſuaq́; accidentia, poſteà uerò uideamus urinam turbidam & nigram, atque permanere tur=

bulentam, & omnia alia signa bona habere, quæ superius dicta sunt, bonum signum est futuræ crisis, quoniam indicatur iam uirtutem ualidam esse, colorq́; naturalis est ille, qui in uenis aggreditur materiam concoquentem, & incipit superare materiam ipsam, ideo morbus iste est prope statum. Fit autem urina pòst turbida, quia dum calor naturalis incipit præualere contra materiam illam in uenis, pugnat ipse cum materia & cum calore præternaturali, unde maxima fit materiarum agitatio: nam permiscentur tunc materiæ utiles cum utilibus per coctionem caloris naturalis. Ideo cùm humores sic agitentur ab illa pugna, quæ perturbat illos, necessariò tum urinæ minguntur turbidæ, quia humores sunt misti & perturbati, nec adhuc materiæ sunt distinctæ à calore naturali, nec separatæ. Postquàm exierit urina turbida, permanseritq́; turbida, ratio est: quoniam (ut dixi) nondum sunt separatæ materiæ bonæ à malis, licet sint unitæ, necdum est facta exquisita concoctio, sed in cocta tantum, confusa ac imperfecta: quapropter nec excrementa suam propriam habebunt formam, nec contenta obtinebunt suum locum signatum ac terminatum, cùm contenta tamen non habeant proprium locum. Ergo omnia tum sunt confusa & permixta præ maxima agitatione humorum ratione caloris naturalis, qui omninò uult minuere materiam & calorem præternaturalem. Signum autem, calorem naturalem esse causam huius permistionis, non sumitur ab urina, sed ab alijs signis in corpore existentibus, scilicet à uirtute forti, à pulsu forti & plano, à bona

tole=

tolerantia ægri, & ab ætatibus: non poterimus igitur habere tale signum & iudicium ab ipsa urina, sed ab his prædictis signis cum ipsa urina, num calor sit naturalis, an præternaturalis, qui hoc efficit. Hæc autem signa per confirmationem signant, & unionem indicant, & unum signum adiuuat alterum, & faciunt bonum iudicium de morbo. Vnum autem signum non sufficit ad hoc, sed omnia hæc signa dicta, scilicet pulsus, uirtus, bona ægri tolerantia: etiam ea conijcere oportet, perspicereq;, an conueniant, nec ne: si benè conueniant, & sint bona, bonũ fiet iudicium, si ægritudo iam est in statu. Vrina autem post principium apparens turbida, & permanens turbida, ex qua urina ita turbata multi Medici huius ignari, statim inquiunt, pronunciantes sine distinctione, concoctionem proximè futuram, nam aiunt materiam tum concoqui, ex qua concoctione fiat motus & agitatio in materiam, & ideo apparet turbida. Sic semper pronunciant tale signũ, non respicientes ad aliquid aliorum signorum, sed tantummodo ad urinam, à qua sola nullum uerum possunt excerpere iudicium de ægritudinibus, ut ipsi faciunt, sed sano modo distinguendum: quoniam (ut dictum est) si post principium urina illa apparuerit turbida, quotiescunque æger habuerit etiam alia dicta signa simul conspirantia & indicantia sanitatem, illa urina turbida dabit nobis signum bonum, significat enim bonam materiæ concoctionem citò futuram. Oportet autem animaduèrtere urinam turbidam post principium: non enim semper salutem afferet, sicut illi boni Medici affirmant, eò quia à principio

interdum apparet hæc urina turbida, tamē æger ad mortem tendit, & quidem citò. Non autem cognoscitur ulla concoctio quàm per alia signa enarrata: nam uirtute existente debili, pulsu præternaturali, cumq; æger suas feces liquidas colliquatiuas habuerit nullam formam præsentantes, est signum infallibile, quòd æger tendat ad mortem. Nam augetur putredo in corpore, quæ à calore igneo præternaturali intenso sublimatur magis, atque ad corruptionem tendit magis, ubi omnia sunt confusa & permista, nec humores nec contenta habent suam propriam sedem: quemadmodum accidit in febribus pestilentibus, in quibus à principio urina mingitur clara, posteà fit turbida. Hæc turbulentia in hac urina non est eò, quia calor naturalis incipit agere in materiam, & concoquere eam, ex qua pugna & agitatione apparet hæc urina turbida: sed turbida talis est urina, quia materia est maximè mala, & calor præternaturalis dominatur naturali, unde fit putredo: hæc causa bonum non indicat signum, sed pessimum: Nam calor præternaturalis agit in materiam illam sublimando, & semper magis augetur illa putredo, omnesq; materiæ illæ confunduntur simul, nullum quoque locum determinatum & proprium habent. Ideo multa existente materia mala, auctoq; calore præternaturali, cum uirtute debili & alijs signis malis, quid mirum si contenta huius urinæ non erunt bona, nec possunt indicare salutem? Existente ergo post principium urina turbida cum alijs signis in tali corpore à præternaturali calore, diligenter ut uerè prædicas, uidendum tibi est, ne ex

sola

sola illa turbulentia quid temerè dicas: nam etsi ex calore aucto præternaturali, qui putredinem inducit, apparet turbulentia, non ideo tamen ex ipsa turbulentia urinæ debemus arguere malum iudicium, sed oportet uidere & alia signa, quomodo se habeant, bona ne an mala sint. Dico igitur, quòd cum mingatur urina turbida permanetq; turbida, tum non est temerè de ea iudicandum, sed opus est, ut tempus ægritudinis distinguatur, quando. s. mingatur, in principio ne an uerò post principiũ morbi. Quoniam si facta fuerit in principio, semper illa ægritudo erit mala: nam si cum ea urina uirtus erit debilis, & alia mala signa uiderimus, tunc iudicabimus mortem futuram: si uerò alia signa erũt sana, uirtus etiam sit bona, pulsus ualidus, tunc etiam illa urina cum alijs dicet talem morbum esse longum, quoniam adest multa materia mala, quæ nõ potest uinci à calore naturali, ideo morietur, ut supra dictum est. Si autẽ post principium urina mingatur turbida, & remaneat talis, tamen uirtus sit fortis & pulsus ualidus, bonum erit indicium, quoniam calor naturalis agit in materiam, & incipit concoquere eam, diuiditq; excrementa ab utili, unde fit concoctio tenuis. Et si post principium morbi mingatur turbida urina, & in eodem statu permaneat, et sit uirtus debilis, pulsus imbecillis, omniaq; signa sint mala, malè tum de eo iudicetur, tendit enim ad mortem. Iudicatur quoq; multam materiam adesse malã, & calorem præternaturalem dominari, unde fit putredo magna: ideo apparet urina turbida, & statim sic etiã omnia alia signa insalubria apparent. Secunda differentia

est, cum urina mingitur turbida, pòst autem redditur clara, hoc est bonum signum. nam sicuti uidemus de urina, quæ fit turbida, & permanet turbulenta, malum esse signum semper: sic cùm hæc urina mingitur turbida, si postea clarescit, hoc est bonum indicium: nam indicatur calorem naturalem præualere materiæ, & optimè eam concoquere: uideamus autem modò, quænam sit causa: cur primùm sit turbida, posteà clara fiat urina. Dico causam huius esse, quoniam natura facit motum in primis & agitationem in materiam, & incipit concoquere eam, sed nondum partes sunt separatæ, ibi enim calor incipit agere: unde fit agitatio, ex qua agitationem in materia apparet turbulentia in urina. Non habes adhuc, quis sit calor iste, & unde appareat materia turbida: ponatur autem q; calor ille sit naturalis. Vnde habes hoc? & quomodo iudicabis ipsum esse naturalem, qui agit? Suprà diximus, q; ubi urina turbatur, hoc fieri posse à calore agente, qui calor agens potest esse naturalis aut non naturalis: hoc autem dubium est, cum urina sit turbida. Attamen dico calorem in hac urina esse naturalem, dum mingitur, etsi turbata sit, & qui eam perturbat, non est præternaturalis: ratio autem est: quia si esset calor præternaturalis, qui perturbaret hanc urinam, etiam urina semper esset præter naturam, & semper post maneret turbida, quia calor præter naturalis habet corruptionem semper, ergo semper perturbat. Hæc autem urina postquàm clarefacta fuerit, redditur tenuis, prius autem erat turbida, ideo calor est naturalis, qui primùm perturbauit hanc urinam mouendo,

agitando, & concoquendo materiam aliquo modo, ideo quia nõ erant adhuc partes bonæ ab inutilibus ſæparatæ, apparebit in principio urina, dum mingitur, turbida, ſed poſteà clareſcit: quoniam calor naturalis in corpore incipit agere in illam materiam ſublimando ad generationem ſanguinis. Ideò etiam in hac urina pòſt apparente clara iudicium eſt manifeſtum, q; natura incipiat præualere materiæ, eamq; concoquere, nondum autem adhuc perfecit opus ſuum, quia materiæ & humores nondum ſunt in proprio loco: ergo cùm mingitur, apparet urina turbida, ſed non permanet ſic, fit enim clara: quoniam partes illæ humorum, quæ ſeparantur, poſſunt habere & acquirere ſuam propriam formam à calore naturali omninò ſegregante & concoquente etiam, eò cùm urina iam eſt emicta, fit quædam ſeparatio & concoctio materiarũ corpus in urina ſequens, quod intendebat in corpore, & ideo fit urina poſteà lucida: & ſic urina dum mingitur, fit turbida, ratione qua diximus, quia non eſt perfecta materiarum concoctio facta, unde inceperat augere propriam formam unuſquiſque humor: cùm non ſit facta urina, calor ſequitur ſuum innatum, & dat ſuam formam illis, unde urina pòſt fit lucida: tunc autem partes omnes materiæ ſuum habent locum. Vbi igitur urina redditur turbida, redditque poſteà clara, dicamus, quòd ſuum agens ſit calor naturalis, qui incipit concoquere ſublimando partes bonas à malis. Hæc autem ſatis de ſecunda differentia dicta ſint cum ſua cauſa, à qua ſumitur ſuum iudicium. Reſtat modò ter-

tia pars, quæ ſcilicet eſt, cùm urina mingitur clara, po=
ſteà perturbatur. Notare oportet has duas primas diffe
rentias, ſcilicet quando urina fit turbida, & permanet tur
bida: & quando urina fit turbida, & poſteà redditur cla
ra: hæ enim duæ differẽtiæ ſemper requirũtur in ægris,
nullo autem modo in ſanis. Nam eſt ſignum in illis dua=
bus differentijs, nempe q̃ ibi ſit aliqua cauſa præternatu=
rã, & exiſtat aliqua materia, quæ uel concoquatur à calo
re naturali, aut perturbetur à calore præternaturali: ſem
per enim unum eſt ex his, ut dum urina fit clara, poſteà
turbetur: hæc enim differentia reperitur tam in ſanis q̃
ægris: uel potius dicamus, q̃ cùm urina fiat clara, poſteà
reddatur turbida: quod non reperitur in corporibus ſa=
nis, quæ non habent ueram ſanitatem, ſed ſanitatem culpa
tam, quoniam ſanitas maximam habet latitudinem, & di=
uerſos gradus. Sed quæramus modò cauſam, cur prius u=
rina clareſcat, deinde turbetur: urina quidem nobis indi=
cat, q̃ apparente hac urina eſt aliqua cauſa præternatura
lis in uenis, quæ indigeat concoctione & ſublimatione à
calore naturali, ut reddat eam ad bonam formam ſangui=
nis: ſignum eſt etiam, q̃ calor quidem & ſpiritus occupa=
uerint illam materiam, & quaſi impugnauerint eam, unde
facti ſunt illi affectus, primum urina clara, deinde turbida.
Sed an calor & ſpiritus iſti ſint naturales, an uerò præ=
ternaturales? Vbi enim hæc materia eſt in uenis, quæ de=
bebat concoqui & ſublimari à calore naturali & ſpiriti=
bus: dum ſublimatur materia illa à ſpiritibus, in ea eſt lu=
ciditas & claritas: quoniam ſpiritus ſunt lucidi & clari
ex

ex se, ideo spiritus eam reddunt claram, raram, & lucidam. Quæ materia cum est ita reddita à calore & spiritibus, posteà excernitur per urinam, & sic urina mingitur clara, & tam diu urina illa cum sua materia permanet clara, quàm diu calor & spiritus in ea perseuerant. Posteà uerò cùm urina per tempus morata fuerit sub aere, & erit refrigerata, spiritus illi euanescunt, & absumuntur per aerem, & tum illa materia siue humor redit ad suam pristinam malam naturam, ideo urina posteà turbatur: nam remota causa luciditatis scilicet spiritibus, remouebitur ipsa luciditas, et subsequetur obscuritas. Dictum igitur est, quomodo se habeat urina tam in sanis q̃ in ægris: quòd enim primùm fiat clara, deinde turbida reddatur, prouenit à materia putredinali existente in uenis. Primùm fit lucida ratione spirituum inclusorum in ea: deinde quia absumuntur spiritus ab aere, redditur turbida. Si urina fiat clara, deinde turbetur, & sit à corpore sano, reddenda modò est causa, quare sic turbetur urina clara per emißionem. Cùm enim est humor crudus existens in ipsis uenis, non est adhuc sublimatus à calore naturali & spiritibus, nam calor ipse in corpore inceperat iam malam materiam concoquere, licet admodum diminutè adhuc & obscurè concoxerit eam, unde iam inceperat aliquo modo agere. Nam dum ipse calor penetrat materiam crassam malamq́; & tumescit ea, signum est, quòd iam calor inceperat eandem materiam reddere prægnantem & tumefacientem illam (uti enim uocabulo prægnante hoc in loco licebit) Et si eam imprægnare inceperit,

tamen nondum concoxit, tali in termino existens huiusmodi materia, exit per urinam, & mingitur illa semper clara: quoniam calorem & spiritum, quos habet illa materia in corpore secum permistos, qui ipsam humidam reddūt, incipiuntq; concoquere, etiam nunc dum mingitur ista urina, habet ipsum calorem cum spiritu ei commistum. Dant igitur urinæ luciditatem, nam spiritus de se sunt lucidi: ideo dum mingitur, apparet lucida, & reddit materiam illam lucidam & rariorem: posteà uerò cùm eadem urina morata fuerit aliquandiu sub aere, refrixeritq;, efficitur turbida. Calor enim & spiritus existentes in urina illa, expirant & euanescunt, unde materia illa remanet cruda, ut prius in uenis sine calore et spiritibus: nam difflantur spiritus (ut dixi) cum calore naturali, quibus remotis redditur urina turbida. Hæc autem est uera causa, cur urina prius clarefacta insanis, fiat deinde turbida. Semper igitur iudicabimus, ubi apparuerit talis urina, in uenis esse humorem crudum nondum concoctum, quem humorem crudum nondum incepit concoquere, sed tantūmodo calor naturalis cum spiritu ipso incepit tumefacere: nondum.n.conuertit ipsam ad coucoctionem, sed ad impraegnationem. Si igitur uidemus hanc urinam primò clarā, deinde turbidā à corpore sano, iudicamus tunc ibi esse materiā crudam in uenis, et calorē naturalē nondum impraegnauisse materiā illam. Per hæc autem dicta nondū habemus, quisnam sit iste calor, qui intumefacere hanc materiā incipit: posteà absumitur ab aere, siue naturalis siue præternaturalis sit: quapropter si hoc scire uolumus, opor=

oportet alias distinctiones habere. Cùm igitur animaduertimus hanc urinam turbari in corpore sano, iudicamus tũ, q; calor naturalis reddiderit materiam illã prægnantem & plenam spiritibus, quæ materia est cruda intra uenas. Dicamus igitur, q; in corpore sano mingente talem urinam est calor naturalis, non autem præternaturalis; & q; sit humor crudus contentus intra uenas, qui nondũ imprægnatus est ab ipso calore naturali, nec concoctus: quia non potest cõcoqui materia illa ab ipso calore. Quotiescunque autem sanus minxerit urinam talem præter consuetudinem claram, scilicet, quæ deinde citò turbata fuerit, ille debet prospicere sibi, maximè circa rationem uictus, habet enim humores crudos intra uenas. Facilè .n. in febres inciderent: primò autem in obstructiones maximas, nam iste humor crudus est ueluti exordium alicuius ægritudinis. Semper ergo dicamus apparente tali urina in sano corpore, necessariò ibi esse humorem crudum in uenis: si talis urina apparuerit in corpore ægro, oportet distinguere, siue talem uiderimus in ægritudinibus, siue in principio morbi, siue post principium. Si in principio ægritudinis mingitur clara, posteà autem turbatur, quæ nam est causa huius urinæ? Non possumus dicere calorem naturalẽ efficere, quòd uir iste decumbat, & ægrotet. Calor enim naturalis statim non aggreditur materiam crudã, sed calor præternaturalis et igneus impugnat talem materiam spiritu igneo: si autem fuerit uirtus constans, tunc indicatur talem ægritudinem futurã longam: si uirtus fuerit debilis, ut in urina senis, tunc

peri-

periculum mortis imminet, si in principio apparuerit ta lis urina. Vbi autem uiderimus talem urinam mingi post principium, tunc animaduertamus, num alia bona signa adsint, scilicet in substantia, colore, quantitate: si autem reliqua signa erunt bona, istud signum etiam erit bonum. Signum est calor naturalis, qui imprægnat talem materiam, non autem præternaturalis: nam si esset præternaturalis, non adessent aliqua signa bona: præcipuum autem signum sanitatis est, si æger benè toleret: à longinquo autem indicat, non quòd à natura sit progressa et inceperit agere, & sublimare materiam, sed imprægnasse: quòd si sit cum malis accidentibus, tunc significatur materiam esse auctam, quæ putrescit, & ita urina mingitur clara: quoniam calor putredinalis impleuit & imprægnauit illam spiritibus, posteà cùm micta fuerit, redditur turbida. Ratio facilè aßignari potest: quoniam spiritus illi infusi (ut ita loquar) à calore illo putredinali euanescunt, ac ipsam cum turbulentia relinquunt, indicium est calorem putredinalem augeri: ubi autem uidemus talem urinam, statim contemplemini reliqua signa. Si reliqua omnia erunt signa bona, benè iudicandum est, sin mala, malè. Non igitur temerè pronunciandum est, sed particulariter omnia considerare, & cum distinctionibus iudicare oportet. Expedito iam primo membrò nostræ diuisionis, nunc de his, quæ in extima superficie manent, noster erit sermo: diximus esse tria, scilicet spumam, pinguedinem, & coronam. Primò autem loquamur de spuma adueniente ipsi urinæ, & quæ nam sint cau

sæ

ſæ iſtius ſpumæ, & generatio. Si igitur uolumus ſcire, unde generetur ſpuma, meminiſſe debemus illorum, quæ ſuperius diximus, et uidimus, quòd ex uno principio iacto oriantur, quæ à me dicta fuerunt. Diximus enim urinam eſſe excrementum aquoſum ſanguinis: & uidimus quòd calor in hepate eſt ille, qui ſublimat ſanguinem: atque etiam, quòd ſi bona fuerit concoctio, & calor fuerit ſecundum naturam, excrementa fiunt etiam ſecundum naturã. Si uerò peccet materia, & calor, non ſit proportionatus ſecundum quod oportet, tunc ſicut nõ ſequitur bona ſublimatio ſanguinis, ſic nec excrementa erunt ſecundum naturam. Si autem ſanguis erit optimè coctus & ſublimatus, ita & excrementa erunt bona ſecundum quod oportet. Hoc poſito, ſcire oportet, unde generentur ampullæ & ſpumæ: quod intelligemus, ſi prius ſciuerimus, quid intelligatur per ſpumam & ampullam. Ampulla igitur nil aliud eſt, quàm tenue quoddam ac rotundum corpus, apparens in aliquo humido, ex quo efficitur ſpuma: nihil autem aliud eſt ſpuma, quàm aggregatum aliquod ex multis ampullis. Vnde autem generetur ampulla, dicemus: Primò ipſa habet materiam ſuam, humorem uiſcoſum & ſpiritum craſſum, ex his igitur fit, & iſta eſt cauſa materialis: cauſa autem efficiens & proxima eſt concurſus iſtarum materiarum & confractio. Talis autem confractio habet ſuam cauſam, & habet duas cauſas in genere, licet aliqui uoluerint eſſe unam tantum. Nam Galenus in 2. Aphoriſm. 43. dicit duas eſſe cauſas, quoniam altera non reducitur ad alteram: quia unaquæque iſtarum re-

du-

ducitur ad actum, perq; se potest facere spumam, quæ causæ sunt motus & calor: in omnibus enim calor est, qui agitat: uidemus etiam, quòd in motu & calore effici possit spuma, nam apparet extra in aqua agitata à uento: & dicit Galenus ibi, quòd tutius sit dicere duas esse causas, quàm unam. Motus igitur est causa proxima efficiens: causa autem formalis est extensio materiæ uiscosæ, facta à spiritu incluso, & ubi spiritus inclusus non potest exhalare, ibi intumescit ac intenditur illa materia, & sic per suas causas spuma erit extensio humidi uiscosi, à spiritu crasso, propter agitationem factam à calore uel motu, estq; hæc diffinitio nunc facilè est uidere, quæ sit causa ipsius spumæ in urina, si enim uerum est, quòd generetur à materia uiscosa, tunc ubi erit in uenis materia concoquenda uiscosa, & aderit calor aut motus & spiritus inclusus in materia, erit spuma, quum adsint omnes causæ. Apparet autem in superficie, quia subleuatur à spiritu, cum uiderimus spumam in urina, iudicemus materiam esse crudam in uenis, quæ agitatur à calore. Quis autem sit calor, naturalis ne an præternaturalis, nondum scimus. Ergo oportet uidere conditiones urinæ, nam si conditiones erũt naturales, & urina erit in bona substantia, quantitate et qualitate, eritq; laudabilis, iudicabimus calorem esse naturalem: hic autem sibi cauere debet, præsertim in uictus regimine. Si uerò ita sit in ægris, inq; principio, non est bonum signum: quoniam calor naturalis non agitat materiam in principio, sed ordinatè procedit: indicatur autẽ agitari materiam à calore putredinali. Si igitur uirtus sit debilis,

debilis, & alia signa sint mala, erit & mala ægritudo, mortalisq́;: Si autē post principium sit cum bonis signis, indicat quòd calor naturalis incipit aggredi materiam: cūm sit uiscosa, aggrediendo agitat ipsam: quòd si alia signa erunt mala, ut si hypostasis sit mala, & nigra corona mala & fœtida, tunc spuma illa producit malum signum: nam indicat, quòd calor naturalis non est potens resoluere materiam, sed aggreditur tantum ipsam, & generat illam spumam, & ideo illa spuma tunc mala est. Cū autem uidemus talem spumam, & uirtutem debilem, iudicemus talem hominem citò moriturum: si uerò uirtus fuerit fortis, tunc non iudicamus mortem futuram, sed morbum esse ualde difficilem. Si spuma fuerit alba sine odore & hypostasi, tunc indicatur plurimam materiam adesse, materiam inquam crudam, estq́; catarrhi signum, qui descendit à capite per uenas. Nam si descenderet ad uentrē uel pectus, non fieret spuma: si autem per neruos descenderet faceret alia incommoda, ut uidimus aliàs, quòd catarrhus à capite potest descendere, tum per uias latas .i. per gulam, tum per arterias, tum per neruos, tum per uenas. Quòd si per uenas descendat, facit spumam in urina, & sæpißimè uidemus tales urinas albas sine fœtore cum spuma, & signum est, quòd materia flegmatica sit in uenis, & agitetur à calore: sic igitur apparet uarietas spumæ: nam aliquando est multa, & arguit tunc multitudinem materiæ. Consideremus etiam, nunquid talis spuma diu permaneat, an uerò citò euanescat, & signum est, quòd materia sit quidem uiscida, sed in primo gradu uisciditatis

ampullæ fiunt uix excußibiles, quoniam materia crassa est, & spiritus craßi. Variatur etiam spuma in colore, nam si materia erit adusta, spumæ erunt ueluti nigræ, tamen subalbicantes omnes propter spiritus, licet alia alia sit nigrior. Est & alia differentia: aliquæ sunt magnæ & raræ, & significant paucitatem agitationis: quòd si sint paruæ & plurimæ tunc magnam agitationem significant, quòd patet experientia in agitatione alicuius rei uiscidæ. Nam primò apparent spumæ magnæ & paucæ in principio agitationis, & ubi diutius agitantur, fiunt spumæ paruiores, sed numero plures, & quanto magis agitabitur materia uiscida, tanto magis apparebunt spumæ. Secundum genus contentorum in superficie est pinguedo, quæ in triplici differentia esse dicitur. Prima est, secundum quod apparet in iure pulli: secunda est ad similitudinem oculorum boum: tertia est, sicuti præcise est tela araneæ. Primæ, quæ est sicuti pinguedo in iure pulli, causa est sublimatio à calore naturali: eò quòd bona concoctio fiat à calore naturali, qui non assat, sed concoquit, & ubi est optima materia, ibi non est aliquo modo super natans. Primò enim calor naturalis extrahit pinguedinem, sed non ita, ut totum exhauriat: ideo optima erit con coctio, quando pinguedo aliqua sed pauca apparet in excrementis: & ut bona sint excrementa, oportet ut leuem habeant pinguedinem, ideo igitur hoc est semper optimum signum. Secunda uerò differentia, quæ est sicuti ocu li boum, non est bona, quoniam significant colliquationē alicuius partis, nam causa est calor præternaturalis agēs

in

in aliquam partem corporis pinguiorem: Inde est, q; talis urina appareat in ægritudinibus renum in corporibus pinguibus, partes enim humidiores pinguedinis tunc liquefiunt, & faciunt oculos in urina, & signum est, q; pauca adsit liquefactio. Tertia differentia est craßities, q; si ista craßities siue pinguedo appareat in urina, sicut tela araneæ, & sit febris, dicamus esse colliquationem insignẽ, & principium tabis: nam calor deuenit ad talem gradũ, ut colliquet adipem, & pòst colliquabit etiam partes solidiores, & fiet tabes: sic autem semper hoc est malum signum, & summoperè cauendum est in his, qui patiuntur talem colliquationem, & talem urinam excernunt. Tertium genus corona dicitur: Est autem corona hæc circulus quidam, tanquam linea quædã diuersicolor diducta ad circumferentiam: neq; enim in omnibus sic apparet: uidetur enim circulus urinam ambiens, & secundum diuersitatem huius diuersa adferuntur judicia. In hac corona primò eius substantia consideranda est, neque similis est spumæ; quoniam spuma flatu plena est, hæc uerò nullum in se cõtinet flatum, seu spiritum inclusum, & ideo non est ampullosa, neque pinguis, ut sunt reliquæ duæ species: non apparet adeps, sed quoddam est separatum, hoc sciendum est primò. Nam substantia faciens huiusmodi coronam, est humidum existens in solidis, q; uel est substantificum, uel nutrimentale, & tale humidum colliquatur à calore igneò, & est omninò præter naturã. Dico ex toto genere, quia materia facit pro sustentatione humanæ uitæ & nutritione corporis, habet enim causam præternaturalem, cùm

apparet huiusmodi: aut non est sicut pinguedo, tamen approximatur & aßimilatur illi. Nam sublimatio fit: & in concoctione uera fit sublimatio à calido & humido, huius pars illa quæ dulcior est, aßimilatur ipsi corpori, reliquũ uerò excernitur tanquam excrementum: ista pinguedo proximè accedit ad alimentum, nam similis est substantiæ nutrimentali, ita ut in gradu tantum differant. Hæc uolui dixisse propter ea, quæ dicturi sumus in sequentibus. Talis ergo pinguedo est pars humidior atque uiscosior & pinguior, quàm conueniat pro nutritione, tamen proximè ipsi accedit. Cum igitur talis sit corona, nil aliud erit, nisi substantia aliquantulum crassa & uiscida, & in se continens aliquam leuitatem, propter illam naturam accedentem ad pinguedinem, & hoc sæpe uidimus in iuribus carnium & pullorum. Qui cupiunt differentias istas cognoscere, inspiciant decocta pullorum, quia ibi euidentißimè circa uas apparet corona ista, quæ non facit pinguedinem nec oculos ut uideantur oculi boum, isti apparent intus: sed talis corona est circumambiens, & cùm sit humidum substantificum, quod extractum est ex concoctione, non apparet illa pinguedo, quæ est in alijs tota, nec ulla uisciditas, sed quoddã mediocre: hæc est substãtia illius coronæ, & hoc sit dictum, ut firmiorem habeatis doctrinam. Cùm igitur talis sit substantia, sequitur, q, necessariò etiam talis sit locus. s. circumferentia, non autem in extima superficie, neq; etiam in fundo. Sed diceret quis non uideo causas? Respondeo, ex Arist. 3. & 4. Cœli, q, omne corpus graue uel leue tantum habet de loco, quantum

tum habet de forma, & media loca probabiliter sint formæ illius occupantis locum. Cùm ergo corona sit media .i. mediam habeat formam inter penitus grauia urinæ, & inter leuia, non occupat supremam superficiem, nam grauior est, q̃ competat illi parti occupandæ, licet similis sit pinguedini non tamen est, neq; etiã occupat infimam partem, quia non est tam grauis, ut poßit descendere, igitur medium occupat locum, inter loca spumæ & hypostasis. Quòd autem circulus iste sit medius, & humilior & depreßior sit, q̃ superficies, apparet ex communi cognitione, quæ habetur ex humido aquoso. Nam elemẽtum ipsius aquæ rotundum est, & quale est totum elementum, talis etiam est eius pars, ut probatũ est à Philosopho, ista sunt supponenda. Cùm igitur tale sit elementum, necesse est etiam, ut superficies sit rotunda, habeatq; in se conuexitatem, hoc sequitur: quia ubi est aliqua forma rotunda circuli deducti, quanto magis accedunt ad profundum & centrum, eò magis sunt depreßiores, & quanto largiores, tanto sunt pauciores, & quanto magis accedunt ad superficiem, tanto magis erunt sublimiores, & non desinent donec perueniant ad superficiem, quæ cum sit rotũda & ampla, circulus erit longè depreßior, q̃ sint circuli pauciores, & talis superficies occupatur à spuma: & quoniam ista corona & materia eius non habent locũ spumæ, nec grauitatem tantum, ut occupent locum hypostasis, necesse igitur est, ut mediũ habeant locũ inter hypostasim & spumam. Iam igitur dictum est de huiusmodi contento, quæ sit substantia & quis locus, & quæ nã sit causa efficiens. Di

ximus autem, esse calorem igneum colliquantem humidum substantificũ, quod erat pro nutritione corporis, & istud apparet, in febribus colliquatiuis & hecticis, ubi est ultima tabes, tunc apparet talis corona, quoniam nunc consumpta est humiditas substantifica, & si qua sit, est admodum pauca: & sic de futuro ponderare oportet, hoc corpus ad tabem deuenire, et negotium erit prohibere, si possibile est, & sic habemus causam efficientem, locum & iudicium. Sed quoniam talis circulus contingit esse magnus & paruus, latusq́; &c. ideo ex uaria forma uaria adferuntur iudicia. Præterea si bonum uel malum habent odorem, si erit latus et profundus, tunc iudicabimus magnam colliquationem, si paruus, paruam colliquationem: & tum debemus etiam uti distinctione uaria. Si erit in principio, & corpus sit carnosum satis, tunc corona apparebit magna, quia adest etiã materia maxima, & agens conueniẽs. Si uerò corpus fuerit consumptum & iam tabidum sit, materia tamen pauca adest. Si corona subnigrans apparebit, iudicabimus calorem illum assari, si uiridis, aduri, sed non multum: quo ad odorem, si aderit putredo: & hæc ad iudicium coronæ, dum simplex est. Sed notandum est, ꝙ talis corona sæpè appareat cum spuma, & quando uidemus talem spumam admixtam, non statim determinabimus de bono & malo, sed quærenda sunt alia signa: nam si habeat coronam, in calore, odore, substantia, & contentis erit laudabilis. Prætereà si bonam tolerantiam ægri, uideamus et aliqua signa attestantia, non multam malignitatem ægritudinis, tunc spuma deficit, & facit iudicium, ꝙ calor naturalis

ralis aliquid agat in materiam, ita ut ueluti ipſam impræ-
gnet & inflet, & admiſceatur aliqua concoctio, & mate
ria commota admiſceatur colliquationi. Si autem ſpuma ad
miſceatur cum ſignis deterrimis, & urina fuerit pauca
nigra, & ſedimenta erunt nigra, & reliqua ſigna mala,
tunc iudicatur, q; calor igneus auctus eſt in malitia, ſed di
minutus in quantitate, & calor naturalis eſt ualde dimi-
nutus. Hæc etiam ſpuma perfectam oſtendit malitiam,
quia calor igneus fundatur in naturali, & cùm ſit dimi-
nutus, & non poßit ſe adiuuare, & ille igneus cùm for-
tis ſit agens in humidum radicale, cùm potens ſit, ut adu-
ſtionem faciat, cauſat illas ampullas, ut ſolet facere calor
debilis: & cùm ſpumæ ueniunt nigræ & uirulentæ, tum
planè eſt deſperata ægritudo: nam ſignum eſt, q; calor na
turalis eſt prope extinctionem: & ſic habemus ſufficien-
tem notitiam de omnibus contentis apparentibus in ſuper
ficie, ſeu in parte ſuperiori. His prætermißis deueniamus
ad contenta, quæ ſunt in corpore ipſius urinæ, ita ut tamē
non deueniant ad ſuperficiem, & ſunt nebulæ. Secundum
genus quod permanet in medio, à Græcis æneorema, à
Latinis uerò ſuſpenſa. Tertium genus eſt hypoſtaſis, ſeu
ſedimentum, quod manet in inferiore parte, ſeu in fundo:
& de iſtis tribus ut firmam habeamus doctrinam, proce-
dendum eſt per uiam cauſæ, & ad eius elementorum co-
gnitionem: & primò ſcire oportet, q; iſta contenta uni-
uerſalem ſuſcipiunt diuiſionem, quædam ſunt ſecundum na
turam, quædam uerò præter naturam, de utriſq; quæren
dum eſt: appello ergo contenta naturalia illa, quæ aliquo

modo intenduntur à natura:nam cùm ſit excrementa, ſim pliciter non intenduntur à natura: & cùm dicimus aliqua ſecundum naturam, intelligimus, cùm natura ſublimat hu midum internum, non poteſt eſſe, quin fiat excrementum: quia illa quæ ſublimantur, non poſſunt eſſe omninò ſimi= lia, ideo oportet, ut fiat ſeparatio ſimilis à diſsimili: & diſ ſimile illud quod expellitur, eſt excrementum, & conſe= quutiuè intenditur à natura: quoniam eſſe non poteſt pro pter dicta, quin adſint excrementa, & quotieſcunq; conco ctio erit naturalis. ſublimatio erit à calore naturali, & ex crementa erunt naturalia, nec aduſta, quia principale hu= midum non erit aduſtum: ideo habebunt formam propor= tionatam excrementa, & dicuntur naturalia, quia conſe= quutiuè intenduntur à natura: quum nutrimentũ non fue rit rectè concoctum à natura, neq; ſublimatum, neceſſe eſt etiam, ut excrementa deficiãt à naturali metro, aut ut ſint cruda aut pauca, ſi à calore fuerint aſſata, aut deficiant in aliqua alia conditione requiſita ad naturalem ſtatum, & hæc eſt prima diuiſio contentorum. Igitur naturaliũ quæ dam ſunt perfectè naturalia, & quædam imperfectè, ſiue quædam attigerunt ultimum ornatum, & quædam non, & inter iſta duo eſt latitudo. Vt igitur excrementum ſit tale, & mereatur ſimpliciter dici tale, non declinabitur à ſcopo, nec conditiones illi deerunt. Conditiones autem re quiſitæ ſunt iſtæ, primò q; mediocre ſit in ſubſtantia, ſe= cundò in quantitate: tertiò in qualitate: quartò q; excre= mentum ſit in debita hora: quintò in ordine: ſextò & ul= timò per loca conuenientia: & quanto magis deficient

iſtæ,

istæ, tanto magis deficiet à scopo. Contentum igitur perfectum in corpore urinæ id est, ut perfectum sit, oportet ut habeat primò bonam substantiam, colorem, quantitatem, odorem, & locum naturalem: & ubi tale contentum fuerit, & habuerit omnes istas perfectiones, erit simpliciter tale. Substantia igitur debita in tali contento habebit istas perfectiones. Primò ipsa substantia erit leuis, secundò æqualis: & ubi sic sit, habebit debitas conditiones substantiæ: leuis enim est illa, quæ ita tactui occurrit, ut tangenti nullam resistentiam faciat, nec cedat tactui, & in hoc differt à molli, ut declaratum est ab Arist. primo De generat. & quarto Meteorum, & ideo oportet, ut ista substantia sit leuis & æqualis etiam: quia non oportet, ut in una parte sit leuis, in altera aspera, præterea in una parte æqualis, in alia inæqualis, sed oportet, ut in toto sit æqualitas & leuitas, & tunc illa substantia erit bona. Namq; oportet ut tale contentum talem habeat æqualitatem, & manifestam. Ostendimus enim omnem sublimationem utilem fieri per concoctionem, & elixationem factam à calore naturali, & ubi calor commodè concoquit, non adurit, sed æqualiter elixat, & concoquit, ut apparet in cõcoctionibus extrinsecis: & cùm concoctio sit æqualis, illud etiam quod concoquitur, erit æquale, & per cõsequens excrementa erunt æqualia. Nam ponas tu, q̃ non sint æqualia, tunc non erit bona concoctio: quoniam si erit perfecta concoctio, excrementa erunt æqualiter concocta, & sic erunt æqualia & leuia: quoniam nullam relinquit partem uel adustã uel inconcoctam, cùm sit æqualis concoctio. Se-

cunda conditio est, ut sit indebita quantitate, & illa erit, quæ proportionatur excremento humidi concocti: & si erit plurimum humidum concoctum, plurima etiam erunt contenta, sin minus, minora etiam erunt contenta, & sic erit secunda conditio, quòd quantitas proportionabitur materiæ concoctæ. Corpus autem exactißimè sanum non habet contenta, præsertim si recta utatur uictus ratione, non d linquet in sex rebus non naturalibus, quoniam in uenis sanguis excoquitur, & si quid erit excrementi, disflabitur per cutis meatus: & uidemus etiam, quòd illi qui exercentur plurimo exercitio, non habent ullum istorum contentorum, propter maximam difflationem: & sic si humidum fuerit plurimum uel paucum, talis erit urina, taliaq; erunt contenta. Tertia conditio est qualitas seu color, & quantum ad hanc conditionem, color urinæ istius corporis exquisitißimè seu simpliciter sani debet esse albus, & non alterius coloris. Nam in corpore nostro plurimæ fiunt concoctiones, & prima imperfectior est secunda, & secunda tertia, ut optimè uident alchimici: ubi distillauerint aliquid, semper albius & perfectius redditur. Id etiam contingit in excrementis, ideo excremẽta sunt etiam adeò terrestria in prima concoctione, & diuersos sortiuntur colores propter diuersitatem materiæ. In secunda adhuc terrea sunt: in tertia autẽ nihil amplius terrestritatis habetur, quoniam illa perfectißima est, siue fiat in uenis, siue extra uenas, tunc id quod aßimilari debet, redditur album, ut diximus aliàs. Omnia membra nostri corporis sunt alba præter uueã oculi, et si rubea sunt,

non

non ita ſunt ex ſe, ſed tinguntur à ſanguine: & cùm tale nutrimentum debeat aduenire membris, oportet quòd fiat album: cùm autem talis materia erit perfectè ſublimata, ſuum excrementum erit album, quoniam debet aſsimilari illi, cuius eſt excrementum. Præterea non debet eſſe fœtidum, nam quòd fœtet, ſignificat putredinem, & ubi non eſt putredo, ibi non eſt fœtor: ubi autem fuerit concoctio bona & ſecundum naturam, erunt etiam excrementa bona & ſecundum naturam, nec ulla aderit putredo, neque fœtor in huiuſmodi excrementis. Igitur tale contentum in urina meritò carebit fœtore: neque enim putruit, quod à calore naturali perfectè concoctum ſublimatumq́; eſt. Alia conditio, quæ neceſſariò requiritur ad contenta perfectè naturalia, ipſa figura eſt. Debet autem figura huius contenti pyramidalis eſſe, quæ circa baſim lata quidem eſt, ſed paulatim in acutum uergit uſque ad ſummitatem. Cauſa huius figuræ in tali contento eſt perfecta concoctio terrei & ſolidi excrementi in tertia concoctione. Spiritus enim moderatè incluſus in tali excremento eleuatur prout eſt natura illius eleuati, ſecum trahens materiam uel partem materiæ, magis leuem & uaporoſam, & magis aptam ad hoc, ut eleuetur: & quia ſpiritus ille tẽperatus eſt, non excedens in actione propria, ideo non diuellit, neque ſeparat partem à parte, ſicut fit in contentis præter naturam, ſed ita moderatè agit in partibus huius contenti, ut ſingulæ iſtorum proprium occupent locum, prout magis uel minus terreſtres uel aereæ ſunt: ergo quod grauiſsimum eſt, in fundo reſidet,

ſidet, latum non eleuatur, quod minus latum eleuatur: & quanto magis eleuatur, tanto magis acuitur: cùm natura uaporis ſit, ut in acutum tendat, ſicut etiam apparet in flamma, quæ uapor ignitus eſt. Locus autem eiuſdem contenti eſt, quantum attinet ad propriam baſim, ut fundum uaſis obtineat: & ratio eſt, ut diximus, excrementum illud, ex quo tale contentum redditur, ſolidum ac terreſtre eſt, ideo meritò in liquore urinæ poſitum partem imam petit ſi modò naturali loco inſideat. Iſtæ igitur omnes conditiones neceſſariò requiruntur ad hoc, ut contentum in urina ſit perfectè naturale, quas repetentes dicimus eſſe, ut contenta ſint ſubſtantia leuia, & æqualia quantitate pro excrementi concocti ratione, colore alba, odore minimè fœtido, figura pyramidali, loco, ut baſis ipſorum fundum occupet uaſis urinarij: quarum conditionum ſi una tantum deerit, iam amplius non erit contentum illud perfectè naturale: quòd ſi duæ deerũt, uel tres, adhuc magis à perfectione recedit. Quòd ſi omnes prorſus deerunt, ita etiam prorſus extra naturæ limites excedent talia excrementa: & ita patent, quæ ſint contenta merè & perfectè naturalia, & quæ item contenta naturalia quidem, ſed non perfectè, immò ſecundum quid, & quæ in iſta imperfectione magis ac magis ſint imperfecta & diminuta. Nam quæ perfectè ſunt naturalia, iam docuimus non habere latitudinem, ſed eſſe in ultimo gradu: illud enim perfectum dicitur cui nihil deeſt. Raro igitur talia contenta uidebimus, ſed potius ponuntur tanquam regula, ſicut etiam poni ſolet cor-

pus

pus perfectißimè sanum, quod dicitur regula polycletica. Vbi autem tale contentum uidetur, indicat concoctionem excrementorum factam fuisse exactißimam in uenis, & consequenter morbi solutionem perfectam iam adesse: neque unquam fieri potest, ut tale contentum appareat sine colore optimo urinæ, sine substantia optima, liquore, quantitate, & cæteris conditionibus. Si enim calor naturalis potuit concoquere perfectè solidum excrementum, & ornatum afferre partibus terrestribus et magis rebellibus concoctioni, longè facilius potuit in colore, substantia, & liquore idem efficere. Meritò igitur Hippocrates in secundo libro Prognosticorum, ubi de urinis indicantibus solutionem morbi pertractat, quæ ab ipso, optimè, appellantur, quoniam optimum statum ægri demonstrant: est autem optimus status ægri, quando liberatus est à morbo, quo afflictabatur. meritò inquam quadam mira doctrinæ & breuitate exorsus diuinus Hippocrates: urina optima (inquit) est illa, in qua est hypostasis alba, leuis, æqualis, &c. quæ sequuntur, includit mira, sicut diximus, breuitate & doctrina, omnes prorsus conditiones in tam paucis uerbis urinæ optimæ. Cùm enim conditiones optimæ hypostasis posuerit, intellexit ea, quæ necessariò sequuntur, uidelicet, hic quoque adesse optimum colorem, substantiam, & liquorem: iste enim est mos non Hippocratis tantum, sed omnium antiquorum, ut doctrinam de re aliqua facturi, unum proponant, quo proposito, quæcunque necessariò consequuntur ad illud, omnia illa tacent ac præte-

te-

tereunt, uoluntq́; ut lectores ſagaciſsimo ſtudio perquirant, quid ad illam propoſitionem conſequatur. Vnum quoque addidit Hippocrates in ea ſententia, quod à nobis præteriri non debet, uidelicet quòd ea urina erit optima, cum his conditionibus ſuprà memoratis, ſi perſeuerabit talis, & non una tantum uice mingatur: & hoc erit ſemper obſeruandum, ut nullum bonum ſignum apparens in urina, ſtatim pronunciemus eſſe bonum, niſi perſeueret: ſæpiſsimè enim decipimur & in ipſo opere uidemus, quadam die repente plurima ſigna bona apparere in urina, & ſequenti die poſteà peſsima. Vnde de bono non eſt aliquid pronunciandum, niſi tale perſeuerauerit: quandoque enim contingit, ut calor naturalis partem aliquam materiæ magis paratam concoquat, & interim urinæ reddantur bonæ, quoniam & tunc concoctio eſt bona: ſed reliquæ poſtea materiæ in uenis contentæ, malignæ & rebelles, non poterunt concoqui, immò potius ſuffocabunt innatum calorem, & ita aliæ ſubſequentes urinæ, peſsimæ & deteſtabiles apparebunt: Et ſi Medicus temerè pronunciauerit uiſa urina bona, morbum citò eſſe ſoluendum, cogetur poſtea cum pudore & deriſione audientũ, contrarium proferre, et fateri ſe fuiſſe deceptũ, uel confugere ad frigidas excuſationes deceptorum. Contentorum autem præter naturalia, quæ diximus ſuprà ea eſſe, quæ non intenduntur à natura, neque per ſe, neque conſequutiuè, ſed ita excernuntur, ut excedant uel deficiant in conditionibus illis omnibus, quas diximus contentis naturalibus eſſe neceſſarias. Quædam enim ſunt ex toto genere

nere

nere præter naturam, quædam non ex toto genere, ſed per aliquem exceſſum uel defectum. De his primò loquemur, quæ uidelicet non ſunt ex toto genere præter naturam. Appellamus ex toto genere præter naturam illud, quod in propria ſubſtantia & ſpecie excedit limites naturales, ut ſi quando mulier pareret illam, quam molam appellant, uel fruſtum carnis incompoſitæ: talia enim in tota ſpecie & ſubſtantia differunt à partu naturali. Sed ſi mulier pareret infantem, uel cum quatuor manibus, uel hermophroditum, uel cum aliquo tali exceſſu uel defectu, ut ſine oculis uel manibus, eſſet quidem partus, & iſte præter naturam, ſed non ex toto genere, in ſubſtantia enim & ſpecie naturalis eſt, ſed peccat in exceſſu & defectu: quæ igitur deficit uel excedit, ea dicitur præter naturam. Simili igitur modo contenta ex toto genere præter naturam in urinis ſunt, quæ in ſubſtantia et ſpecie excedunt limites naturales: ut quando aliquis mingit uel carnem, uel pus, uel ſquamas, arenas, calculos, & huiuſmodi: iſta enim in propria ſubſtantia & ſpecie excedunt limites naturæ urinarum. Cùm uerò mingitur craſſum aliquod excrementum, quod deciditur & ſeparatur in tertia concoctione, quæ fit uel in uenis, uel in cauitate membrorũ: iſtud excrementum deficit uel excedit in ornatu ſuo naturali, neque adeptum eſt debitam concoctionem, ideo appellatur præter naturam, eò quòd deficit uel excedit, ſed nõ in ſubſtantia & ſpecie. Poſito igitur hoc diſtincto conceptu de duplici differentia contentorum præter naturam, dicimus, contentorum præter naturam non ex toto gene-

re quædam talia esse, quia defecerunt in concoctione, quædam, quia excesserunt, & fuerunt super assata: quæ deficiunt uel apparent sub forma proprij & determinati alicuius humoris, ut quando excernitur in urina, uel materia pituitosa residens in fundo, uel sanguis non benè separatus, uel in uenis uel in renibus: sicut sæpè contingit, quando aliquis mingit urinam similem loturæ carnis, ista enim omnia indicant naturam deficere in concoctione & separatione utilis ab inutili: ideo ubicunque talia uidebimus in urina, indicabitur (nisi uitium renum fuerit) calorem naturalem debiliter operari in uenis, & tertia concoctione. Si uerò hoc fuerit uitio renum uel uesicæ propter aliquam imbecillitatem in ipsis, uel propter ulcus, uel uitium in compositione, distinguemus cautè & prudenter per propria signa, quæ apparent in his casibus, sicut est dolor, uel pondus, uel tumor, uel difficultas in mingendo, uel aliqua talia, quorum aliqua semper inueniuntur in similibus affectibus uesicæ uel renum, uel uasis ad ea membra attingentibus. Quandoque autem talia contenta non per defectum, sed per excessum efficiuntur præter naturam, quando apparet in urina pituita concreta adusta, uel sanguis adustus, & sedimentum etiam, uel hypostasis, quæ & ipsa fuerit adusta tendens ad nigredinem, uel luteum colorem, uel uiridem, quæ omnia attestantur calorem igneum esse in uenis, adurentem & reddentem illa excrementa præter naturam, propter excessum caloris non concoquentis per elixationem, sed adurentis per assationem, ut suprà ostendimus. Talia igitur omnia

ex-

excrementa dicuntur præternaturalia, non ex toto genere, sed per excessum uel defectum: excrementa autem ex toto genere præter naturam semper indicant calorem igneum, adurentem, colliquantem, uel solutionem continui esse, uel in partibus renum uel uesicæ, & utrum sint istæ dispositiones in renibus & uesica, an uerò in ipsis uenis, distinguemus per eadem illa signa, quæ paulò suprà commemorauimus. Hoc enim perpetuò est obseruandum, nullum genus uel speciem signorum posse nos in perfectā cognitionem morborum occultorum deducere, nisi & alia quoque genera & species signorum cognoscamus, & singula singulis comparemus. Ex hoc enim concursu, & sagaci comparatione signorum nihil prudenti Medico occultatur, uel de præsenti uel de futuro, immò etiam de præterito, ut experientia deprehendet, quicunque in hac arte per hanc methodum & rationem se diligenter exercuerit. Diximus omnia hæc contenta, quæ sunt ex toto genere præter naturam, semper indicare nobis, uel calorem igneum adurentem & colliquantem, uel putrefacientem, aut solutionem continui in aliquo membro, etiam calorem adurentem uel assantem indicant arenulæ, & calculi in urina apparentes: ex calore enim igneo adurente generantur talia excrementa, & non tantum indicatur calor igneus ex istis arenulis & calculis, sed etiam locus affectus, inde enim apparet affectus renum, in quibus tales materiæ per igneum calorem excoquuntur. Calorem uerò colliquantem indicant contenta illa, quæ dicuntur orobacea, idest similia orobis confractis,

ctis, quæ sunt colore subnigro, quandoque maiora, quandoque minora, secundum maiorem uim uel minorem colliquantis caloris, & prout materia colliquata, & corpus fuerit magis uel minus solidum & crassum: et facile est, ut ista discernantur, quæ etiam frequentißimè uisuntur in febribus acutis colliquatiuis, ubi iam colliquatio & uis caloris non ad pinguedinem tantum, sed ad solida penetrauerit. Peßimum igitur indicium est, ubi talia contenta apparuerint in corpore imbecillo, uel propter ætatem, uel morbum, semper enim mors subsequetur. In ualidiore autem corpore periculosa, & non nisi cum magno labore & industria dissolubilis ægritudo pronunciatur, ac longè perniciosior erit indicatio horum contentorum, si accesserit quoque substantia, color, liquor, quantitas, odor urinæ peßimus, quæ omnia semper sunt à uobis inuicem conferenda: inde enim emerget recta mensura cognoscendi malitiam, uel bonitatem urinarũ. Vnum præterieram circa signa in contentis indicantia calorem adurentem, uidelicet si quando apparuerint in urina aliqua, quæ aßimilantur pilis uel capillis (sicut sæpißimè apparet) indicant ita apparentes pili calorem adurentem præcipuè esse in uasis urinarijs, in quibus materia craßior fœculentiorq; aduritur, & formam accipit capillorum, pro longitudine & angustia uenarum, in quibus aduritur. Si uerò apparuerint furfures uel squamæ in ipsa urina, indicatur calor colliquans, & abstergens intimam superficiem uesicæ, unde squamulæ & tanquam furfures deciduntur, & hæc de signis in urina contentis, indicantibus

calorem adurentem & colliquantem. Calorem autem putrefacientem indicat pus excretum: discernendus autē erit locus, unde tale pus deciditur, per signa distinguentia illius loci affecti, iam sæpe à nobis commemorata: & ita manifestum est sub quot formis apparere possunt in urina contenta, quæ sunt ex toto genere præter naturam, & q, calor adurens uel colliquans uel putrefaciens sit causa singulorum. Si uerò tale contentum propter tale ulcus excernatur, apparet frequentissimè in urina manifestè substantia illius membri, in quo est ulcus, quæ deciditur per solutionem continui, & hoc frequentissimè apparet in ulceribus renum, in quibus carunculæ paruæ, fœtidæ apparent in urinis, quæ facilè discernuntur ab illis contentis orobacei suprà memoratis, quoniam si remouebimus illos à liquore urinæ, & fricabimus manu uel instrumento, si erunt orobacea illa contenta, dissoluentur facilè, tanquam res colliquatæ, sed si caro renum fuerit, uel substantia mēbri, non per colliquationem, sed per solutionem contiuui decidua, solida fricanti, & prementi apparebit, neque ita facilè cedet: & hæc satis, quantum compendio licuit de cōtentis urinarum præter naturam. Nunc modò uidendum de locis principio à nobis propositis, cur scilicet ista contenta præter naturalia habeant quadruplicem locum: uel enim resident in fundo, uel apparent in medio, uel prope superficiem, uel indifferenter tanquam circumuolitāt, & uagantur infrà supráq; per totam urinæ substantiam.
Circa quod unum præsciendum est, locum omnium horū contentorum, quæ dicuntur contenta ex toto genere præ

ter naturam, esse infimam partem uasis urinarij, & ratio est: quoniam omnia illa contenta, ut uisum est, sunt terrestris substantiæ, assata uel colliquata, uel putrefacta, quæ omnia producuntur à calore igneo, & ideo quantum est in propria sui natura, tendunt ad infimam partem, & semper ibi resident, nisi aliquid exterius contingat, quod aliquo modo materiam subleuet: quod autem subleuare potest talem materiam, non potest esse nisi uapor, qui uapor natura duplex est, ut Philosophus inquit 1. & 2. Meteor. Quidam enim uapor calidus est & siccus, igneæq; naturæ: quidam calidus & humidus, calidum enim esse semper necesse est, si eleuari debet, & ideo sola elementa calida in sublimi pendent, reliqua duo frigida circa centrum feruntur. Horum autem uaporum, quos genere duplices esse diximus, plures sunt species uel gradus, prout magis uel minus intenditur humiditas uel siccitas, uel acuitur ipsa caliditas: unde etiam uidemus hos uapores in uniuerso uaria loca occupare, uarias conuersiones uariasq; formas suscipere, pro gradu scilicet caliditatis, uel siccitatis, uel humiditatis existentium in illis uaporibus: quæ omnia si rectè perspexerimus, rectéq; præcognouerimus, non erit posteà difficile, q, est in uniuersali, uerum, in particulari quoque recognoscere: quotiescunque igitur in istis contentis præter naturam, quæ diximus esse terrestris substantiæ, & naturaliter in imo fundo uasis residere, si in illis inuenietur aliqua pars uaporabilis, quæ à calore igneo eleuatur, uarios effectus producet, prout uaria materia illorum uaporum fuerit. Vbi igitur plurimus calor igneus le-

leuiorq́; materia, magisq́; uaporabilis, inflammabitur uiolenter materia à spiritu igneo, qui spiritus cùm inæqualiter uiolenterq́; agat, subintretq́; totam materiam, diuellet eam multiformiter, & in minimas partes secabit, quæ partes agitatæ à spiritu uaporoso dißiliunt, diuelluntur, agitantur, neque certum occupant locum, quoniam temerè agitantur ab igneo uaporosoq́; spiritu: & ideo in tota substantia urinæ uidentur minutulæ partes, tanquam atomi quidam materiæ adustæ circum cursitantes, & multiformiter uersatiles prout ab eo spiritu agitantur. Ideo uidemus tales urinas, ubi nuperrimæ fuerint eductæ, seruantes adhuc calorem corporis, maximè habere huiusmodi contenta circum agitata & circumuersata: sed posteà ubi magis ac magis refrixerit, euanescente calore, & spiritu flatuoso, qui ipsas materias agitabat, sensim residere, & proprium locum fundi occupare, scilicet, quoniam euanuit causa subleuans & agitans: & obiter uidemus etiam perturbari tales urinas & omnem ad mistionem subtiliorum partium illorum contentorum, quæ in liquore urinæ diluuntur. Ergo ubi tales urinas cum huiusmodi contentis circumagentibus conspexerimus, indicabitur intra uenas maximam pugnam inter calorem, & materiam, adhuc tamen non esse uictoriam caloris naturalis, sed caloris ignei dißipantis & diuellentis: prognosticum ergo futuri euentus in tam ancipiti pugna sub metu, à constantia, uirtute, ab ætate, temperatura, obedientia infirmi, & reliquis huiusmodi sumitur. Quibus rectè & prudenter consideratis, facilè perpendet Medi-

eius, ad quas partes, morbi ne an ægri, declinatura ſit ui∗ ctoria. Hæc de contentis præter naturam dicta ſint, nul∗ lum certum locum occupantibus & circumuagantibus, & de cauſis & indicijs eorum, ubi etiam obiter facta eſt mentio de contentis, quæ infimum occupant locum, & de cauſa ipſornm. Reliquum modò eſt, cognoſcere cauſas & iudicia contentorum, quæ medium, ſupremumq́; locum occupant, facileq́; eſt iſtud cognoſcere quoque, ex ijs quæ paulò ſuprà ſunt declarata: & ex cognitione naturæ ua= porum. Si enim uapores ignei ſicciq́; fuerint, trahent ſecũ contenta illa, alioqui parua & fruſtulatim conciſa ad partes ſupremas illius urinæ, & ita prope ſuperficiem apparebit contentum illud, quod nebula appellatur, & ſe cundum naturam & ſpeciem illorum contentorum, & multitudinem caloris uariæ formæ & ſpecies eorum con= tentorum apparent: quædam enim aßimilantur fumo ni= greſcenti, uel ſubrubro, aut luteo: quædam nebulæ candi∗ canti: quædam aßimilantur granulis diuulſis, & non con tinuatis, occupantibus illam partem. Vbicunque igi= tur uiderimus circa illam ſuperficiem urinæ quoddam, quod nebulæ aßimilatur, indicium eſt, materiam eſſe pitui toſam, quæ à ualido calore concoquente penetratur, tu= meſit, & eleuatur; & ideo quantum in ſe ipſo eſt, ſignum hoc eſt laudabile, inde enim indicatur naturam ualidè ag= greſſam eſſe concoctionem: & inde eſt illud, quòd om= nes etiam moderni aduerterunt, hypoſtaſim illam natu= ralem, de qua ſuprà locuti ſumus, ſi progreditur ordi= ne proprio prius apparere circa ſuperficiem urinæ ele=

uatam, deinde circa medium, ultimò circa fundum, quemadmodum diximus, & hoc admodum congruè, & secundum rationem. Est enim uerus naturæ ordo atque progressus, proficisci ab imperfecto & rudi ad perfectum: dum igitur incipit concoctionem, tumefacit materiam obedientem, & ita excrementum eius apparet in superficie urinæ eleuatum à spiritu calido admodum potenti. Rarò igitur tale contentum apparens indicat aliud quàm bonũ & salutem futuram: sed si alterius fuerit coloris, ut nigri, rubri, aut lutei, indicatur quidem materia uiscosa, sed uel adusta, uel biliosa, & dominium caloris ignei inordinati, tumefacientis & eleuantis materiam crudam: ideo ubi tale cõtentum uidebimus, indicabitur nobis, si morbus fuerit acutus, longitudo difficultasq; ægritudinis: sed longè deterius est, ubi uiderimus ea contenta circa superficiem tanquam granula diuulsa, præcipuè si nigricantia fuerint, indicatur enim aduri materiam, & colliquari solidam, deinde inflari uiolenter, et eleuari ab igneo febriliq; calore: unde hoc signum febres malignas, adurentesq; & uim naturæ peruincentes ostendit. Et hæc satis de contentis occupantibus locum prope superficiem urinæ, quæ communi nomine nebulæ appellantur. Circa quod unum sciendum ad perfectiorem notitiam quandoque contingere hæc, quæ simpliciter protulimus commisceri, ita ut appareat illa nebula simul in aliqua parte alba, in aliqua nigra aut alterius coloris, item in alia tenuis, in alia crassa, & alibi diuulsa, alibi continua, & ista miscella indicat admistionem adesse plurimorũ uariorumq;

humorũ, qui inæqualiter aduruntur, uel concoquuntur à calore, & hoc facilè est cognoscere, non in his tantum contentis, sed in reliquis quoque omnibus, ubi simplices naturas singulorum rectè perceperitis. De contentis autẽ, quæ medium occupant locum, & quæ uulgò à Medicis eneoremata uocantur, breuissima erit tractatio. Quoniã quicquid dictum est de nebulis, idem omninò dicendum est, & iudicandum de eneorematibus: prorsus enim in nullo alio differunt, nisi ratione spiritus subleuantis: prout enim spiritus potentior est, uel quia feruentior, uel quia quantitate maior, uel prout habet opposita, ita illa contenta magis uel minus ascendunt: omninò enim causam sui ascensus & eleuationis ostendimus esse ipsum spiritum, uel uaporem eleuantem: de sui enim natura omnia ista contenta, sicut etiam suprà diximus, resident in fundo, cùm sint terrestria, & nullo pacto eleuantur: & propterea consequenter, nihil aliud noui dici potest de causa quarti loci contentorum, quæ occupant fundum uasis, iam enim omnia sunt declarata. Certum est etiam me tacente, quòd tunc residebunt in fundo ista contenta, quando nullo pacto uinci possunt, & sublimari à calore uel uapore eleuante, uel quia plurima sunt, uel quia nimis uiscosa, uel nimis solida, aut adusta, uel propter imbecillitatem caloris eleuantis & sublimantis, quæ omnia à proprijs signis cognoscentur, & distinguentur. Nam & uiscositas materiæ, uel adustio & nigredo, uel etiam multitudo uisu deprehenditur illa contenta intuenti. Imbecillitas autem caloris, & à pulsu, & à reliquis actionibus animalibus et

na=

naturalibus facilè dignoſcetur: atque hactenus de cognitione urinarum, quantum per compendium licuit. Vnum reliquum eſt, ut reſpondeamus dubitationi ſuprà à nobis propoſitæ: utrum ſcilicet natura prius operetur in morbis, in ſubſtantia, an in liquore, an in contentis? Apparet enim ſolutio dubitationis ex his, quæ per totum proceſſum huius ſermonis ſunt declarata. Ad memoriam enim oportet reuocare, primò quidem quomodo ſubſtantia urinæ de ſe tenuis eſt, cum ſit aquoſitas ipſius: et quòd color, craßitudo, qualitas liquoris conſequuntur ex concoctione caloris & ſpirituum: & quemadmodum contenta laudabilia fiunt, ubi calor & natura concoquunt excrementa ſolidiora. Deinde uerò quemadmodum natura ſemper progreditur ab imperfecto ad perfectum, quibus omnibus rectè cognitis nemo dubitare poteſt, ſi modò natura ordinatè agat, in qua ſola ordinata actione Medici debent confidere, naturam prius dare urinæ colorem conuenientem, cùm facilius rudiusq; color immutetur, quàm ſubſtantia. Secundò immutatur liquor, & fit ſplendida urina, quod etiam poſt colorem facilius eſt: promptius eſt enim lucido ſpiritu urinam implere, quàm totam ſubſtantiam contemperare. Tertiò ſubſtantia fit temperata inter craßitudinem & tenuitatem. Quartò poſteà, ubi iam perfectior coctio incipit, apparent contenta: ergo ubi contenta prius apparent, quàm color uel liquor uel ſubſtantia laudabilis non oportet confidere, neque enim eſt iſte naturæ progreſſus, ſed alicuius ſymptomatis,
quæ

quæ citò euanescent, unde optimè à uulgo Medicorum illud dictum publicè circumfertur: naturam prius agere in colore, quàm in substantia: hæc igitur breuiter dicta sufficiant.

FINIS.

QVÆSTIO IN QVA EXAMINATVR QVOMODO MEDICAMENTVM DICATVR

æquale, aut inæquale, uidelicet, calidum, frigidum, humidum, aut ſiccum.

IOANNE BAPTISTA MONTANO Veronenſi, Medico celeberrimo autore.

OVETVR *dubitatio pulcherrima, & aliarum utiliſsima in arte* Medica. *Quæſtio autem ea eſt, quænam ſit medicina æqualis, præterea quæ inæqualis, quomodo ſcilicet medicina calida, frigida, humida, & ſicca ſit intelligenda, declarabimus etiam antiquorū contrarietates circa materiam hanc, eò quoniam aliter ſentit Auicenna, & Galenus, quem in hoc ſequitur ipſe Auicenna, aliter Auerrois contra Galenum, & Auicennam, tantum modo ſententiam Auerrois in medium afferremus, quia & ſi plerique modernorum inuehantur in Galenum, tamen quoniam eorum ſententiæ abſurdæ ſunt, &*

 qui=

quidem contemnendæ, eas ſilentio præteribimus. Verum Auerrois opinio digna eſt tanto uiro, quo declarato deinceps habebitis, quis nam fuerit error Auerro. contra Galenum, qui quidem initium habuit ex malo uerborum Galeni intellectu, quo reiecto ad alia facillimum erit poſtea reſpondere; At à quo auſpicabimur, ut ſcire ualeamus, quæ nam ſit, ac quid ſit æqualitas in medicina pariter, quæ inæqualitas? (tantum enim intelligimus de uno, quam de alio.) In primis tollenda eſt æquiuocatio, ſi ulla adeſt. Incipiemus ideo, ut et Galenus facit, uidelicet à natura rei; q, idem ſeruat Galenus ipſe in tertio de temperaturis.

Primum itaque ſcire debetis, quòd hoc, quod dicimus temperaturam æqualem eſſe in re, poteſt dupliciter intelligi, uel enim dicitur æqualis pro forma ſubſtantiali, ac pro temperamento inſequente mixtionem, ut ſi in aliquo mixto dicamus, quòd ſit æqualitas, aut temperamentum, ut forma, ut ſcilicet habet caliditatem, frigiditatem, ſiccitatem, & humiditatem; ſiue modo intelligas de æqualitate ponderis, uel iuſtitiæ: ſiue ſit abſoluta, uel cum reſpectu talis æqualitas, de hoc non curo, modo mixtum tale habeat temperaturam, pro ut ſibi conuenit; ſic igitur hoc uno modo capitur temperatura æqualis, quæ æqualitas eſt pro ipſa forma. Hoc autem modo intelligendo æqualitatem, ſeu inæqualitatem ſic de uno, uti de alio intelligimus. hoc inq̄ modo ſunt, & accipiuntur in actu, non autem in potentia in ipſo mixto. Si modo ſunt in actu, ergo qualitates primæ in primo occurſu ſtatim imprimunt ſuum effectum

ctum in ſubiecto, ſicuti ignis, qui ſubito agit, & calefacit ligna apta uri. & hoc, quia in ipſo caliditas eſt in actu. ſic dicendum de æqualitate, uel inæqualitate in mixto. hæ quidem qualitates primo occurſu agunt in ſubiecto, quia tales ſunt actu; unde cum eſt aliqua qualitas, quæ alicui mixto approximatur ut uerbi gratia caliditas, per eam fit alteratio; & ſi illud ſubiectum erit corpus ſenſibile, & ſanum, optime percipiet alterationem illam, quoniam homo cognoſcit exceſſus omnes mixtorum. Nam ſi homo occurrat argento, & ipſum premat. ſtatim ille percipiet argentum eſſe frigidum, quia frigidum eſt reſpectu humanæ temperaturæ: qualitates autem in mixtis ſemper ſunt in actu; ſi uero ille homo tractet aliquod corpus calidius, ut uerbi gratie columbæ, proculdubio percipiet homo caliditatem, & intenſam. ac ueluti ſi febrientem tangeret; (loquor enim de columbo uiuo) manifeſtum igitur eſt, quòd caliditas, uel frigiditas in mixto poſſunt in primo aggreſſu percipi ab homini: intelligendo enim modo iſto æqualitatem, uel inæqualitatem intemperaturis, tunc ſequitur, quòd qui accedet magis ad æqualitatem hanc, ille erit magis perfectus, & maxime temperatus, uti homo eſt, nam homo eſt mixtum proximum æqualitati, & eſt tanquàm omnium menſura, & meta, & inter alia animalia nobiliſsimus eſt homo; pariter è conuerſo, quanto magis mixtum aliquod recedit ab hac temperatura æquali, illud tanto eſt imperfectius, & uti brutum. mixta ergo illa, quæ magis, ac-

cedent ad æqualitatem, ea tanto fient corpori humano pro ximiora, intelligendo de æqualitate, uel inæqualitate, quæ se habet loco formæ: sic enim primo modo æqualitas, uel inæqualitas capitur.

Notandum autem, q̃ hoc est maxime proprium æqualitati, uel inæqualitati primo modo acceptæ, ut scilicet æqualitas, aut inæqualitas, quæcunque sit ea, diceretur actu in mixto. cuius qualitates agerent primo statim occursu in subiectum, quod attingerent, sunt ergo primæ qualitates actu in mixto, in quo reperiuntur, ac dum mixtum tale approximatur cuipiam obiecto, faciunt impresſionem actualem in eo; & bene aduertendum, quoniam in isto discursu habentur summe utilia. Maxime igitur proprium est in ea æqualitate, uel inæqualitate; quàm sæpe docuimus, modo calidum, modo frigidum, (tantum enim intelligimus de opposito uno, uti de altero) maxime dico proprium, ut qualitates primæ eius mixti accedentes alicui obiecto primo occursu in illud actualiter agant, actuq; ipsum alterent; & hic notandum, quòd præter caliditatem, quæ est in homine, in nullo alio mixto, in quo secundum exuberantiam sit caliditas uerbi gratia reperitur huiusmodi caliditas, qualis in homine. nullum igitur mixtum reperitur, quod respectu corporis humani habeat maiorem caliditatem, quàm ipse homo, uel respectu animalium perfectorum, nullam quippe habeant excellentiam; bene respectu sui aliqua sunt calida; sed omnia dicuntur frigida respectu humanæ temperaturæ: sit enim omnis medicina quantum, uis calida, semper tamen frigida erit

re-

respectu humani corporis: sicuti uerbi gratia piper, quod est calidum, sic euphorbium & huiusmodi sunt calida in se & ualde, respectu autem temperaturæ humanæ sunt frigida; uerum igitur hoc est, quòd sit quæcunque medicina quantum uis calida in se, tamen ut habet respectum ad corpus humanum, frigida erit, quemadmodum patet experientia, quæ ostendit, & probat hoc ita esse; pariter etiam Galen. in tertio de temperaturis, & quinto de simplici medicina, ubi inquit, capiatur unus saccus piperis integri, non contusi; appo naturæ supra corpus humanum, nihil propterea calefaciet, immo frigefaciet & illud corpus humanum percipiet piperis frigiditatem; qua de causa autem, & quomodo à pipere calefieri pòßit, uidebimus infra. Verißimum igitur erit hoc, quòd respectu animalium perfectorum, & corporis humani nullum extat simplex, uel mixtum, quod habeat maiorem caliditatem illis, immo, ut iam dictum est, omne respectu perfecti animalis erit frigidum; quippe mixtum omne respectu animalium imperfectorum erit calidum, uel saltem uidetur tale, ut respectu uermis piper erit calidius uermiculo ipso, & si etiam summatur piper in puluerem redactus, uel sal, uel nitrum quæ posita supra uermen, tunc maxime calefacient illum, & contrahetur uermis ille aut morietur; quare autem ita noxium sit piper uermi, ignoramus; sat tamen illud sit, quòd hoc pateat experientia ipsum maxime lædi à tali pipere; sic si sit compositum aliquod quod super ponatur uermiculo, statim peribit ille, aut saltem illud aufugiet, sed cur ita,

nec hoc ſcimus. tantummodo experientia deprehendimus uermen lædi ab eo compoſito; ſed nos nullam rationem, aut cognitionem. ultra ſenſuum cognitionem habemus: quia ſumus medici, & artifices ſenſati. Verſamur enim in noſtris ſenſibus, nec aliud quærimus. Habemus ergo hoc, quòd cum approximatur animali perfecto mixtum aliquod, uel ſimplex quantum uis ſit calidum non propterea calefaciet tale animal actualiter, bene animal perfectum calefaciet ipſum; ſed corpus humanum, & animal perfectum, potius percipiet ab eo ſimplici, aut mixto frigiditatem. Verum ſi homo, uel animal aliquòd perfectum ſi primo occurſu tangat ſimplex aliquod natura frigidum, quale eſt ferrum, uel aqua naturalis, tunc non percipiet homo caliditatem, ſed frigiditatem ſentiet ferri, uel frigiditatem cum humiditate aquæ; pari etiam modo, ſi homo occurrat alicui mixto frigido, percipiet eius frigiditatem. de frigidis enim eadem eſt ratio in ſimplicibus, & in compoſitis; at in ſimplici, & mixto calidis non ſic dicendum, quia talia non habent calefacere primo occurſu animal perfectum. alia igitur erit ratio de calidis, & ali a de frigidis reſpectu animalis perfecti. Aduertendum autem diligenter, quia his rectè perceptis, facile poſt ſolui poſſunt difficultates omnes, quæ circa materiam hanc moueri poßint; & ferè omnes in quæſtione hac intricantur. & adeo neceſſaria eſt quæſtio hæc, ut nemo poßit euadere uerus Medicus, nec unquàm cognoſcere medicinarum uires, ni prius bene cognouerit, quomodo medicinæ poßint reduci de poten=

ten=

tentia ad actum à calore nostro innato. nil quidem sciet ille, hoc ignorato; & sunt admodum pauci, quæ sciant, & si quotidie tractentur ista apud medicos. Æqualitas ergo, & suum oppositum si primo modo capiatur, prout scilicet æqualitas consistit in temperatura, ita q; in temperatura tali non dominetur ulla primarum qualitatum alteri, non caliditas, non frigiditas, non humiditas, & non siccitas; siue capiatur talis temperatura, cum respectu, uel absolute dicta, quomodocunque sit; in ea nullus datur excessus; inæqualitas etiam sumpta à temperatura, & à mixto, in quo est aliqua qualitas primarum dominans alteri; siue sit caliditas, siue sit frigiditas; siue sit siccitas, & siue sit humiditas; quæ inæqualitas, siue in simplici, siue in mixto, cum homini, uel animali perfecto obuiam fit, non percipitur ab eo, immo homo sentit in primo occursu suum oppositum, uidelicet, frigiditatem, nunc loquor de calidis, quæ nullam habent caliditatem respectu corporis humani, nisi in potentia tantum; sed si ista inæqualitas sit à prædominio frigiditatis, hæc, cum homini occurrit, eam percipit homo frigiditatem, si uero ista inæqualitas tàm à prædominio calidi, quàm frigidi occurrat animali imperfecto, ut uermiculo, non statim percipiet, ut dictum est de piperis puluere sparso super eum. Secundo modo capitur æqualitas in mixto non à temperatura sumpta, neque ratione formæ, sed accepta pro facultate aliqua in mixto quopiam, quæ agere poßit, & operari, siue pati tã æqualiter, q̃ inæqualiter; æqualiter dico, quando æqualiter operatur

inæqualiter, dum habet excessum aliquarum primarum qualitatum, & inæqualiter operatur. Nam æqualitas hæc hoc secundo modo sumpta se habet opposito modo ad æqualitatem primo modo dictam, quoniam proprium est huic, quòd nunquàm sit actu, sed potentia tantum; prima autem erat semper actu; At hæc secunda nunquàm primo occursu aliquem effectum facit, ni antea quid noui adueniat ei, ut scilicet ipsa, quæ erat in potentia deducatur ad actum à calore humani corporis; ideo de se dicitur æqualitas pro facultate, seu potentia, quia non est actu & hac ratione opponitur æqualitati primo modo acceptæ, nam modus secundus eget cum sit pura potentia, q; ab aliquo deducatur ad actum, & quidem Galenus recte in tertio de temperaturis dicit, hoc modo intelligendo, q; nunq̃ est actu, sed bene futura in actu: ea propter prius ei conuenit alteratio aliqua, cum sit facultas tantum & pura potentia quæ quidem, dum alicui obiecto approximatur, deducitur ad actum illud tangendo, sicuti corpori humano; eo contactu primum fit alteratio per calorem innatum in eam, quæ alterata, insurgit potentia illa, & à calore naturali nostro conuertitur ad actum, ut infra melius dicturi sumus. Nunc autem habeatur, q; æqualitas primo modo accepta dicitur talis in mixto, quòd actu in eo sit, sequiturq́; formam substantialem ipsius mixti; immo est ipsamet substantia, ut ignis propter caliditatem. ignis enim primo occursu sic agit, quia talis actu est, non propter alterationem aliquam mediantem in eo; sed de natura sua subito agit. Verum secunda æqualitas, scilicet secundo modo

dicta.

dicta. non dicitur actu esse, nec est. quia primo occursu non operatur in obiectum, cum sit potentia tantum, nisi prius deducatur ad actum, per aliquod medicamentum, scilicet per calorem agentem in eam alterando. Alio qui semper erit potentia, nec unquam operabitur. & de ista ita dicendum est, ueluti de gladio, quem incisiuum esse dicimus ex se tamen nunquam interficiet, quia de sui natura semper est in potentia ad interficiendum, nisi per hominem deducatur ad actum. tamen in gladio est dispositio quædam, per quam statim mediante aliquo agente interficiat. Manifesto igitur iam uidetis quonam pacto æqualitas hæc sit in uirtute, & in potentia, uel facultate tantum, ob quam causam dicitur distare à prima æqualitate, quæ in actu est. Ista uero æqualitas secundo modo sumpta non est una, sed multiplex. quoniam in ista æqualitate reperiuntur duo summa fastigia, quæ sunt posita à Galen. quemadmodum patet à principio tertij de temperaturis idem patet per Aristotelem in quinto Met. textu 17. sunt enim duæ æqualitates in potentia prima, uel primo modo dicta est, quando in aliqua re est principium actiuum, productiuum alicuius effectus, sicuti dictum est de gladio ab homine agente approximato alicui, quem uulnerare intendit, tunc gladius habet facere effectum suum incidendo corpus illud, quia in gladio est talis uirtus innata, quòd si deducatur uirtus ea ab agente aliquo ad actum, subito operabitur, si enim facultas incidendi erit in eo, deducta potentia eius ab agente ad actum, tunc incidet. Hæc autem potestas, à qua fit æqualitas, uel inæqualitas,

dicitur habitus in eo, in quo est. qui habitus est duplex, aut naturalis, aut artificialis. si naturalis, ut in animalibus uidemus potentias esse omnium quinque sensuum, scilicet uidendi, odorandi, & aliorum: quæ non semper sunt in actu, sed in potentia nonnunquam: interdum actu: sic in nobis est incidendi potentia. quæ facultates in nobis dicuntur potentiæ actiuæ: quia possunt produci ad actum, & ideo appellantur actuales, non enim agunt mutatione ea, ut paßiuæ: sed tantum facta quadam breui præparatione ab agente. Aut est artificialis habitus iste, ut est grammatica in grammatico, sic musica in ipso musico. Hæ sunt habitus et perfectiones quædam eius, in quo reperiuntur. Potest enim per mutationem factam ab arte, ac per naturam potentia illa deduci ad actum, & sic reponitur habitus artificialis in aliquo. Habitus igitur iste siue naturalis, siue artificialis sit, non habet formam, nec est forma, sed immediate proueniunt hæ facultates, uel potentiæ emanantes à forma ipsa maxime quando naturales sunt, ut scilicet agant, uel non agant; Iste est primus modus dicendi quomodo .s. facultas deduci poßit ad actum, qui actus dicitur à modernis potentia actiua; uel dicitur, & recte, secundum Galenum facultas absoluta, & proprie ita est. Alio uero modo dicitur facultas uel potentia quatenus in aliquo subiecto est uirtus, & præparatio paßiua, quæ si alteretur, de facili immutat subiectum illud ad hoc magis, quàm ad illud ueluti in palea dicimus esse facultatem paßiuam, quòd si apponatur ad ignem, subito accipiet facultas illa formam ignis per conuersionem magis,
quàm

q̃ aliam formam; Est ergo facultas hæc potentia paßiua talis, ratione cuius facile immutatur subiectum, in quo exi stit ita ut habeat accipere formã unam magis, quàm aliã; & in hoc potentia actiua distat à paßiua, quia actiua agit immediate in obiectum, eo quoniam actu est; paßiua si debet deduci ad actum, opus est, prius per medium aliquod immutans alteretur, deinde ipsa immutet eius subiectum, aut ad hoc, aut ad illud &c. se habet igitur potentia, hæc paßiua, non ut agat sed ut patiatur. Parata enim est ad patiendum, quotiens sit immutans aliquod, uel eam alterans. Recte igitur dicitur paßiua, quia tota dicitur consistere in pati, sicuti actiua tota est parata agere, quũ habeat obiectum, in quod agat; hæc enim secunda potentia est paßiua, qua cognita, habetis, quæ nam sit potentia in mixto, quæ producit, uel æqualitatem, uel inæqualitatem: tam actiue, quàm paßiue. His modo sic uisis, scilicet recte concepta æqualitate, & inæqualitate primo modo dicta: sic æqualitate, & suo contrario, secundo modo sumpta: quæ æqualitas secunda erat duplex, uel cum potentia actiua, uel cum potentia paßiua; pro quæstione nostra; quomodo circa eam progredi debemus? primum erat quæstio quæ nam esset medicina, & an esset æqualis humanæ temperaturæ: postea quomodo diceretur inæqualis, scilicet calida, uel frigida. Pro quo in primis scire debetis, quando dicimus æqualitatem primo modo, semper intelligimus, quòd actu percipiatur qualitas ipsa in mixto ut quòd in homine percipiatur caliditas, & humiditas actua=

actualiter ſicuti, & in alijs mixtis perfectis. Vtrum modo medicina aliqua poßit eſſe æqualis, ueluti homo eſt æqualis temperaturæ ſanus. Dico, quòd medicina nulla hoc pacto poteſt dici æqualis, quia, ſi ſic eſſet, multa ſequerentur abſurda, quemadmodum oſtendit Auicenna, æqualitas ideo nulla in medicina poteſt dici ſecundum formam, & ſubiectum, ſed tantum dicimus medicinam æqualem eſſe, ſecundo modo uidelicet quòd medicina ipſa habeat potentiam producendi effectum talem per immutationem factam ab aliquo immutante, & alterante, per quam mutationem huiuſmodi potentia deducatur ad actum, quæ medicina antequam alteretur licet non ſit calida, frigida, humida, & ſicca, tamen poſt alterationem poteſt, uel calefacere, uel frigefacere: ſi igitur ſumamus æqualitatem, uel inæqualitatem iſto ſecundo modo, dicimus, quòd medicina ſic poteſt dici æqualis, uel inæqualis, ut ſcilicet habet potentiam agendi, uel non agendi, uel patiendi, & non patiendi. Reſtat modo aliud uidendum, nam cùm hæc potentia, uel facultas ſit duplex, uidelicet aut actiua, aut paßiua, de qua nam potentia intelligitur in ipſa medicina. Vtrum intelligi debeat de actiua, an de paßiua? pro quo animaduertendum, quòd ad hoc reſpondere non poſſumus niſi prius facta diſtinctione, eò quia multiplex eſt de hac materia interrogatio. nam interdum agunt medicamenta cũ potentia actiua, quandoq; cum potentia paßiua, ideo ſciendum eſt, quodcunque ingreditur corpus humanum, illud dici, aut calidum, aut frigidum, aut humidum, aut ſiccum: aut dicitur æquale, & id aut eſt medicina, uel cibus. primum

mum autem dicamus de cibis, quomodo cibus poßit dici calidus, frigidus, humidus, ſiccus, aut æqualis. quia ſi quis interroget quo ad hoc, ſcilicet de cibis ipſis, quam habeat potentiam cibus, an actiuam, an paßiuam reſpectu caloris noſtri alterantis. Reſpondetur diſtinguendo de cibo, uidelicet cibum dupliciter capi, aut enim dicitur cibus abſolute cibus; aut ſecundum quid, ſcilicet cum additamento aliquo. de cibo abſolute dicto tunc dicimus, quando dicimus tantùm cibum: ſecundum quid uero dicitur cibus, & cum additamento, ut cum dicitur cibus medicinalis. Si modo interroges de cibo abſolute dicto, Dico, quòd ille habet potentiam paßiuam tantum, & puram; quando admouetur corpori humano, in eo cibo ſolummodo reperitur poteſtas ſimpliciter paßiua; nam cum ſubito fuerit aſſumptus cibus talis, ſtatim ſecundum omnes partes alteratur à calore noſtro: & ita, ut ipſe calor non habeat parpeti, nec minimam alterationem, uel calidi, uel frigidi, ab eo cibo, ſed cibus ipſe immutatur, & alteratur ab ipſo calore ſecundum totam ſubſtantiam; aliter non eſſet purus cibus, ſed cibus medicinalis, uel medicina, nec fieret ſimilis corpori. Dico autem, quòd alteratur ſecundum totam ſubſtantiam & æqualiter, quia in concoctione, & alteratione cibi generantur, & excrementa; quæ & ſi fiant, excrementa tamen ipſa deijciuntur ab ipſo calore. Ideo et ſi non uidetur æqualiter alterari cibus, & totus conuerti in ſubſtantiam corporis, quia apparet eius maior portio, quæ prorſus in eo eſt in potentia, quòd ſimilis fiat corpori & ſunt ut dixi, ipſa excrementa, tamen totus uincitur

tur

tur cibus à natura, & à calore innato diuersimode, scilicet secundum diuersas partes, quæ reperiuntur in tali cibo. quia uniuscuiusque cibi aliqua reperiuntur de necessario excrementa, quæ corpori aßimilari minime possunt ex quo fit, quòd una pars deijciatur, quæ ad corporis nutritionem non est utilis, altera uero quæ est bona, remanet, & nutrit, & tandem aßimilatur substantiæ corporis. Patet igitur, quòd cibus æqualiter dominatur à calore, qui distribuit per uniuersum corpus partem, quæ debet distribui: expellit etiam, quod expelli debet absque ulla caloris alteratione sensibili, nisi tantum dıcas, quòd alteratur calor per eam contrarietatem, & pugnam, quæ fieri solet inter agens, & patiens: eo modo, inquam, quo patiens resistit agenti, uidelicet insensibiliter; de qua re actione, siue resistentia habent considerare philosophi non autem nos medici, qui non habemus transcendere genus, scilicet ultra ea, quæ appareant sensui sensum omittendo, ut rationem amplectamur. Dummodo enim sciat medicus, quòd in corpore non est insignis reactio cibi in calorem, non curat ultra, quia tantum curam habet, ut conseruet secundum sensum, quod adest, quod uero est amissum, recuperet. Quare dico, quòd cibus absolute dictus nullam facit sensibilitatem, seu sensibilem alterationem aduersus calorem innatum. immò æqualiter conuertitur ab ipso calore, & redditur similis corpori. Dico autem simile large loquendo, & medice qui quidem cibus est in potentia paßiua per totam alterationem à principio ad finem respectu nostri caloris, qua de re dicitur cibus absolute,

quia

quia non imprimit alterationem aliquam, ut dixi, notabilem in calore. At dicet quis, talis cibus adauget calorem? Dico, quòd hoc modo auget calorem, quia auget caloris substantiã, non autem, q; alteret corpus: ideo cibus purus semper habet potentiam paßiuam respectu caloris humani usque ad ultimum alterationis. At cibus consideratus non simpliciter, sed secundum quid cibus dictus, qui cibus appellatur medicinalis, & iste est cibus, & medicina insimul, alio modo consideratur. Quippe alia est considerandi ratio circa istum, in quo non est pura potentia paßiua. Verum ut cibus est, æqualiter conuertitur à calore, ut autem medicina sic habet alterare calorem ipsum. ueluti nasturtium facit, & lactuca, ambo sunt cibi, sed cibi medicinales, qui licet alterentur à calore, tamen prius alterant ipsum calorem quoquo modo sua potentia: qui tandem uertuntur in substantiam humani corporis. Primùm igitur dicuntur cibi, quia eorum substantia potest conuerti à calore in substantiam corporis: fit enim sanguis post ipsorum alterationem: ex hisq́; nutritur ipsum corpus: ideo hac de causa nasturtium dicitur cibus, & lactuca, & similia, quia habent conuerti in corporis substantiam; uerum quia cibi tales præter potentiam paßiuam habent quid aliud, non enim sunt etiam omnino sine aliqua ui medicinali, quia, ut puta, nasturtium habet in se aliquas partes terreas, subtiles, ac facile inflammabiles, & est natura calidum; quæ quidem partes ita se habent ad calorem innatum, ut cum calor ipse fuerit approximatus ipsi nasturtio, inflammet partes illas

sub-

ſubtiles,ac terreas,quas inflammando inflammetur etiam ipſe calor humanus magis,dum alterat ipſum naſturtium, quàm antea; quia augetur qualitas ipſius caloris,lactuca uero,quæ eſt frigida, habet etiam uim medicinalem. ſed quia in ea ſunt partes frigidæ, & humidæ, uiſcidæ, dum calor uult, & incipit eam alterare, ipſa ratione harum partium à principio ualde repercutit, & ipſum calorem comprimit,ſic enim obtunditur calor à lactuca, & refrigeratur,dum in ipſam agit,ut agendo eam corporis ſubſtantiæ aßimilet. Accidit igitur hoc calori, quum non poßit facile, & primo occurſu alterare, ac concoquere lactucam,ut per eius partes frigidas & humidas obtundatur,& infrigidetur ob hoc dicitur lactuca frigida; ſicuti & naſturtiū dicitur calidum, quia habet partes ſubtiles,terreas,quæ facile à calore inflammantur. At lactuca ob contrariam rationem dicitur frigida, quia ratione ſuarum partium frigidarum & humidarum per concoctionem fit ualde rebellis calori innato; quum in eas calor non poteſt facile agere. Ambo igitur iure dicuntur cibi medicinales. Exemplum autem ſit de his duobus, & lignum ſiccum, & lignum uiride, & humidum; uti enim ſe habet lignum ſiccum poſitum ad ignem ſic naſtur tium,quod ſcilicet facile à calore innato inflammatur ratione partium ſubtilium,ideo facile alteratur à calore innato; lactuca uero reſpectu caloris habet rationē quemadmodum lignum humidum,& uiride poſitum ad ignem. Lactuca quidem conuertitur per alterationem à calore, ſed in principio alterationis calor ipſe ferè ſuffocatur,

ac prosternitur ab illis partibus humidis lactucæ & frigidis. Retunditur igitur sic calor innatus, dum ei exhibetur lactuca, quia multum est frigida, & humida. sic enim ligna uiridia posita super ignem, prima actione ignis ferè extinguitur ab ipsis lignis ob eorum humiditatem, ac frigiditatem, & ita, ut non poßit agere comburendo: tamen post multam, & diutinam pugnam ligna superantur ab igne, ac ab eo comburuntur, dum iam consumpserit paulatim id humidum obstans, quin ignis à principio ageret in ligna; ignis igitur primum dum subijcitur lignis uiridibus ab illis repatitur, sed absumpta tandem eorum humiditate, ignis ligna adurit per eius alterationem, quia, ut dixi, habet potentiam actiuam, pariter dicendum ipsa lactuca, dum occurrit calori innato in nostro corpore, aßimilatur enim prorsus illis lignis uiridibus ad ignem positis. Calor enim dum incipit agere in lactucam, antea quam ipsam conuertere poßit in substantiam corporis, prius ab ipsius lactucæ partibus quibusdam obtunditur, ac ferè extinguitur. Existit quidem lactucæ substantia aquosa ualde, cuius ratione non facile conuerti potest ab ipso calore. At de nasturtio alio modo dicendum est, in quo sunt partes, non dicam igneas, quia sic confunderem terminos sed partes tenues, subtiles terreæ, ac in sua mixtione attenuatæ facileq; inflammabiles. Non dico tamen, q, in illis sit propria caliditas, sed potentia talis, ita q, si nasturtium ratione harum suarum partium subtilium terrearum, & facile inflãmabilium, ap proximetur calori innato, facillime possunt huiusmodi partes inflammari. quoniam de facili

habet agere calor in eas ob talem ipſarum partium poten tiam. At ſi comparetur naſturtium ad hominis tempera= turam primo modo acceptum ſcilicet ut cibus tantum eſt ſecundum quid, & medicinalis, quia habet partes ſupra di ctas, quæ adhibitæ calori innato, euenit, ut facile inflam= mentur à calore; quia augetur eius qualitas. Quòd ita ſit probo per ipſum ignem, & hoc modo facile eſt probare, quum inter ignem & calorem noſtrum ſit maxima ſimi= litudo, et ſymboleitas, accipiatur lignum ſiccum, aut lapis, aut ferrum, & ponatur ad ignem, dum ignis inflammat ferrum, aut lapidem, aut lignum, in quibus non eſt caliditas aliqua, nec per comparationem eſt aliqua ſimilitudo tunc ignis comburet lignum, & ferrum inflammabit, uel lapi= dem. & hoc eſt ratione potentiæ in eis, & partium, quæ facile habet inflammari. etiam dico, q, dum ignis primum incipit agere in ferrum, à principio calefacit ipſum cũ dif ficultate, ſed cum poſtea lapis, uel ferrum inflammatũ fue rit, longe maior erit calor ille, q̃ antea, quoniam ſubiectũ illud eſt terreum, ſiccum, denſum, ideo maiorem caliditatẽ facit, de his conſimiliter dicendum eſt, quæ abſumuntur in tra corpus habentia partes terreas, ſiccas, quæ de facili im mutantur, & alterantur à calore, dum inflammata eſt eo rum ſubſtantia per calorem eſt ergo in naſturtio poten= tia quædam à ſua ſubſtantia. quia habet partes ſubtiles ter reſtres, ac de facili inflammabiles. in quas dum agit calor naturalis, eas immutat ad ſui naturam, & ſic adaugetur ipſa caliditas ſeipſa; & ipſum naſturtium, dum à calore immutatum eſt, etiam magis calidum dicitur eſſe, q̃ calor

ipse naturalis: quoniam calor innatus in humano corpore, habet de humido, sed dum inflammatur nasturtium ab eo, fit calor ipse acutior se ipso, & acrior; & hoc est à qualitate aucta, pariter assumas, quæ non habeant substantiam ita terream subtilem inflammabilem, sed magis temperatam, qualis est borago. quæ forte in substantia medio modo se habet. licet declinet ad hoc, ut magis calefaciat corpus tamen eius substantia, ac eius partes non sunt sic terreæ, non sic densæ, sed ferè temperatæ. in quam cum agit calor innatus, excitatur quidem calor, & fit maior caliditas, sed non multum, nec augetur calor innatus in qualitate per augmentum, de quo sit curandum, quoniam borago non habet substantiam, nec partes sic præparatas, ut ita facile, & adeo inflammentur, sicuti factum est de nasturcio, aut de ferro, aut lapide inflammato, seu de ligno combusto. Aliquantisper igitur augebitur calor per inflammationem boraginis respectu sui ipsius antea, non tamen insigniter, quia per alterationem factam in boragine calor adhuc permanet æqualiter, & talis, qualis antea non igitur per inflammationem boraginis ita inflammatur calor, nec augetur magis, quã antea, ita q; hoc percipi poßit. Sic dicendum medicinam esse calidã primo, aut secundo, tertio, aut quarto gradu respectu suæ substãtiæ; quæ dum assumpta est in corpore, dumq; alteratur à calore secundum diuersum gradum talis medicinæ; sic magis uel minus augetur calor; ita q; nil aliud dicendũ sit, nisi q; partes mixti facile inflãmabiles scd̃m magis et minus habent sic augere ipsum calorem secundũ magis & minus

respectu sui ipsius ante huiusmodi inflammationem. Habet igitur immutari calor innatus ita, uel ita; uidelicet uel in secundo, uel in tertio gradu, siue quarto, secundum scilicet gradum, quem habet cibus ille medicinalis assumptus. qui si in secundo gradu, habet inflammari, ita pariter augebitur calor innatus per gradus duos; sic de alijs dicendum, Vnde dicitur cibus medicinalis, quoniam in primo occursu, quum calor in eum agit, non facile cõcoquitur à calore, immo alteratur calor ipse ab ipso cibo, & si tandem cibus iste medicinalis uincatur à calore innato, uertatur q; in substantiam corporis, quemadmodum dictum est de lactuca; quæ & si primo refrigeret calorem, tamen ab eo post pugnam longam cõcoquitur. sic de alijs consimilibus secundum plus, uel minus, uti in illis erit, uel plus de sicciori bus partibus, uel plus de frigidis, ita augetur deinceps diuerso modo calor innatus. His sic declaratis, quid dicendum? Dicimus, q; cibus, pro ut est absolute cibus, si accipiatur respectu caloris nostri, talis cibus est in potentia passiua per totam alterationem à principio scilicet usque ad finem: si uero sit cibus secundum quid, & medicinalis, in principio, dum calor agere incipit in eum aliqua alteratione, oportet q; calor aliquid patiatur agendo in cibum, aut per refrigerationem, aut per calefactionem magis: q; postea cibus conuertitur in corporis substantiam. qui quidẽ si habeat partes terrestres, subtiles, ac facile inflammabiles, ille facile inflammatur, et adauget calorem, qui assumit qualitatem actiuam à calore, & ideo magis tunc recalefacit, quia iam est redditus inflammatus, ac tunc incipit

agere

agere circa calorem per potentiam actiuam, primo modo ſcilicet acceptam quia eſt in ſubſtantia terrea denſa, & ideo partes illæ optime recipiunt calorem, & ſeruant. Verum ſi cibus ſit frigidus & humidus, rebellis concoctioni, qualis eſt lactuca, tunc non facile conuertitur à calore, ſed primum alterat calorem, poſtea reuiuiſcit calor, ipſumq́; cibum ſuperat, & tandem conuertit eum in ſubſtãtiam corporis humani. Bene aduertatis ad hoc; quoniam de medicina calida facile eſt determinare quæſtionem hãc, ſed de frigida maxima eſt difficultas. & Auerroes contra Galenum, & græcos in his ſe equitem facit, ita ut Galenus & alij ignorauerint quomodo medicina frigida poſſit deduci ad actum per calorem innatum, ueluti lactuca quo ad partem medicinalem; (idem uerò eſt ſermo de cibo medicinali, & de medicina.) Quare circa hoc maximum eſt dubium, quum medicina dicatur frigida, quia non poteſt deduci, nec immutari à calore, quoniam uincit, & obtundit calorem, ſi ſic ergo uidetur, quod in medicina ſit qualitas in actu, uel in lactuca; at ſi mutatur cibus medicinalis, uel medicina, ergo amplius non erit frigida quomodo igitur ſe habet hoc? ſi eſt frigida & non poßit immutari, Quòd calor ſuperet eam, quippe ille dicet, ergo erit actu frigida? Dico, quod non, ſed in lactuca eſt potentia actiua, uel dicas qualitatem (ſic de alijs conſimilibus lactucæ dicatur) quæ potentia actiua in primo occurſu quoquomodo obtundit, & alterat calorem innatum, in quo certamine caloris cum tali cibo ob huiuſmodi potentiam, tunc minuitur calor; quia calor incepit iam agere in eum, quando

enim cibus iste medicinalis à calore deducitur ad actum, uidelicet, dum calor agit, & alterat eum, tunc ex resisten tia paßi, uidelicet, cibi, fit reactio adeo uehemens in calorem, q, & sæpe percipitur calorem minui; Bene calor ag greditur primum medicinam, ut eam alteret; sed quia illa habet potentiam actiuam, & magnam, ideo per eam fit reactio, quæ remittit de calore, unde in prima actione caloris uersus lactucam; lactuca habet potentiam actiuam, quo quomodo, quæ potentia non potest deduci ad actum, nisi ab aliquo agente scilicet à calore innato: sed cum calor incipit in eam agere, tunc per reactionem talis poten tia actiua obtundit calorem, & nunquàm medicina, uel ci bus medicinalis ageret in calorem naturalem, ni prius calor ipse ageret in potentiam illam: & hoc modo fit pugna; licet autem in lactuca sit potentia illa actiua, tamen post primam actionem deducitur illa potentia ad actum. caloris, & tandem conuertitur ad sui naturam. pugna autem horum est, ueluti si ponantur ligna uiridia ad ignẽ, primum uidetis, q, ignis incipit calefacere humidum ipsorum lignorum, & extrahit ipsum, quod postea obtundit, & quo quomodo premit ipsum calorem scilicet ignem, tamen per reactionem, & aßiduam pugnam ignis absumit humidum illud, & ultimo comburit ea ligna: pari modo fit in corpore nostro, dum accipitur cibus intra corpus medicinalis frigidus, primum calor naturalis incipit agere in cibum, uel in lactucam, nec ob id propterea dicere debemus, q, lactuca deducatur ad actum à calore primum; quoniam ipsa habet, ut iam dictum est, potentiam actiuam,

qua

qua calorem per reactionem repercutiat; ideo Gal. uult, q; in medicina detur potentia actiua, non paßiua. nam paſ ſiua potentia ſolummodo reperitur in cibo abſolute dicto; & re uera Galen. nil melius proferre potuiſſet contra Arabes, & Auerroin qui me hucuſque deceperunt, maxime anno elapſo, quos contra Galenum ſuſtinui in tertio artis paruæ; nunc autem cognoſco q̃ ſint mēdaces in hoc; patet igitur, quæ ſit medicina frigida, uel cibus medicinalis, ſiue calidus, ſiue frigidus fuerit. qui cibus, & ſi habeat potentiam actiuam, tamen non poteſt deduci ad actum, ni prius in eum agat calor innatus; & hoc modo ſemper deducitur medicina ad actum à calore. Dico ſemper, quia cibus medicinalis, ut tantum cibus eſſe dicitur, ſubito conficitur, & uincitur à calore, ſed ut medicinalis, primum cibus iſte habet alterare calorem, qui quidem cibus, aut eſt calidus, aut frigidus, ſi uero habet, ut naſturtium partes terreas, ſubtiles, ac facile inflammabiles, in quas agat ipſe calor innatus, tunc augetur qualitas eius, non autem ſubſtantia, & ita calor uincit eum alterando, quia alterat eius partes, ex quo magis augetur calor ipſe per qualitatem tantum, ſin autem huiuſmodi cibus ſit frigidus, & humidus aſſumptus in corpore, qui habet ſuas partes oppoſitas iam dictis, ueluti eſt in lactuca; tunc euenit, quum calor incipit agere in lactucam, quemadmodum ignis in ligna uiridia, tunc potentia actiua lactucæ inſurgit contra calorem, ac per reſiſtentiam eum obtundit, & frigefacit; tamen habet tandem lactuca deduci & conuerti ſubſtantiam corporis à calore per concoctionem. uerum

anteq̃ conuertatur lactuca, calor in primis repatitur ab ea per frigiditatem; patet igitur, qui nam sit cibus medicinalis, uel calidus, uel frigidus, & quomodo habeat potentiam actiuam. Cæterum ut optime dicta cum dicendis connectamus. Quando dicimus quid esse in potentia, uel in facultate, intelligimus eam respectu alicuius, ut uerbi gratia, in gladio est potentia incidendi, hæc tamen potentia nō est interminata, & respectu omnium, quia licet gladius habeat potentiam incidendi & occidendi hominem, uel panem, non ideo habet incidere ferrum, quapropter gladius habebit potẽtiam incidendi terminatam respectu alicuius, sic etiam dicimus medicinam temperatam, aut æqualem, uel inæqualem & intemperatam scilicet cum excessu per suã potentiam, quam in se habet, intelligimus dico respectu alicuius determinati, uidelicet corporis humani tantum, quod etiam tantum sit temperatum, & nisi exquisite cognoueritis ista, confundetis omnia. Facultas igitur ista in medicina est respectu tantum hominis temperati, ob id medicina dicetur calida, frigida, humida, & sicca, quoniam in respectu talis dicitur, uel talis, unde quando medici dicunt medicinam, uel æqualem, uel inæqualem, hoc est uerum respectu hominis temperati. Hoc sic supposito, modo quæritur in qua nam facultate sint medicinæ? Diximus tria esse, ueluti extrema, est enim cibus, medicina, & uenenum hæc autem tria diuiduntur; nam cibus alter dicitur cibus absolute, alter cibus medicinalis: sic & medicina una dicitur cibalis, alia medicinalis; pariter & uenenum aliquod appellatur absolute uenenum, aliud uenenum medicinale.

le. unde ſecundum diuerſitatem horum trium, uarius oritur modus reſpondendi, & primum quantum ad cibum, an ipſe cibus ſit in potētia actiua, an uero in paßiua; Dico quòd cibus abſolute dictus licet habeat naturam, quòd plurimum eius conuertatur in ſubſtantiam nutriti intelligimus modo iſto, quòd nullam habeat facere ſenſibilem alterationem aduerſus calorem innatum, & ſic purus cibus erit tantum in potentia paßiua: quum ſolummodo cibus ipſe, patiatur à calore, & totus alteretur, uincaturq́; non autem è contrario ullo modo; cibus ergo abſolute dictus nullam habet potentiam actiuam, quia ſemper, dū eſt in corpore, uincitur à calore, agiturq́; ſemper in eum, nec unquam quidem, uel minima cibi huius pars reperitur, quin à calore concoquatur, & ſi cibus in calorem agit, non agit ſenſibiliter; cum quidem eſt, quòd ſi calor agit in cibum per alterationem, quòd etiam calor repatitur, quoniam agentia omnia à paſſo aliquid repatiuntur; ſed non ſenſibiliter hic, nec ſenſu apparet ideo tota cibi huius ſubſtantia erit in potentia paßiua. cibus igitur abſolute cibus habet has conditiones, primum quòd plurimum eius uertatur in nutrimentum, & in ſubſtantiam nutriti, quoniam cibus habet partes, quæ habent tantum in nutrimentum conuerti, aliæ uero non ſunt aptæ ad hoc, ſed alteratæ à calore conuertuntur in excrementa, ſecunda conditio eſt, quòd ſit tantum in potentia paßiua; tertio quòd non faciat ullam ſenſibilem reactionem in calorem, dum à calore alteratur, & ſi quoquo modo, & inſenſibiliter agat contra calorem ipſum in corpore. Ideo ad

quæsitum respondetur sic, quòd cibus absolute dictus, habet tantum facultatem paßiuam, quia secũdum totam eius substantiam per totam alterationem à principio ad finem usque semper patitur à calore: cibus uero medicinalis quam habebit proprietatem? de hoc quidem aliter dicendum: nam in hoc duo reperiuntur inesse, est cibus, et medicina, ideo dicitur cibus medicinalis, quia in se habet aliquid de medicamento. ex quo enim dicitur cibus medicinalis, duas habet intentiones inter se diuersas, tamen intelligas, quòd iste habet plus de natura cibi, minus uero de natura medicinæ; quam autem proportionem habet cum cibo absolute dicto? Declaro eam, iste cibus medicinalis has habet conditiones, primum ut bene de eo quid conuertatur in substantiam nutriti, sed non plurimum quemadmodum dictum est de cibo absolute dicto, immo minimum eius conuertitur in substantiam, secundo quòd sua substantia omnino sit in potentia paßiua, tertio ꝙ secundũ qualitatem aliquam, & partem determinatam iste habeat potentiam actiuam, qua potentia actiua alteretur aliquo modo calor naturalis. Vnde prima conditione iste cibus medicinalis distat à cibo simpliciter dicto, quia non omnino conuertitur à calore præterea etiam in tertia conditione à cibo puro differt, quoniam iste medicinalis aliquo modo agit per potentiam actiuam in calorem innatum. At cibus absolutus nil in eum agit. Quum autem cibus absolutus habeat hoc, ꝙ plurimum eius nutriat, quia multum de eo conuertatur in substantiam caloris, quis est cibus iste absolutus? Dico ꝙ est uti panis, caro pulli, ac cæteræ omnes

bonæ carnes, oua, uinum mediocre, & huiusmodi; qui si=
ne alteratione aliqua sensibili caloris ab ipso calore con=
uertuntur partim in substantiam corporis, partim in ex=
crementa, cibus uero medicinalis qualis est? est, ueluti ui=
num uetustum, mel, ptissanæ omnes, & huiusmodi, quæ
secum habent, & de medicina, et de cibo, quoniam habent,
ut uidebimus conditiones requisitas, & medicinæ, & ci=
bo. probatur modo prima conditio, quia & si aliquid de
cibo medicinali conuertatur à calore, non tamen pluri=
mum. sed quidem pulli, caro, & similia, omnino alteran=
tur, & plurimum de eis uertitur in substantiam nutriti,
at ptissana, uinum uetus & id genus, quoniam habent ne=
scio quid de medicina, ideo non plurimum nutriunt, sed
parum, non plurimum, ut panis. & quemadmodum u=
numquodque medicamentum purum non ita nutrit, ideo ci
bi, qui habent partes in se medicinales, & ipsi non ita nu
triunt ut cibi puri, habent.n. facultatem quandam actiuã,
& aliquas facultates extraneas à natura, quibus cibus ta=
lis in corpore reagat sensibiliter in calorem innatum, ex
quo non potest bene confici talis cibus, quoniam ab eo ob=
tunditur calor, ut melius infra dicemus. Et consequenter
calor non bene extrahit, nec recte digerit; & ideo pa=
tet iam, quo nam modo diuersimode alterentur cibi abso=
lute accepti, & cibi medicinales: nam medicinales parum
conuertuntur & ipsi reagunt in calorem; puri uero ut
plurimum conuertuntur, minimeq; agunt ipsi in calorem
quantoq; cibus medicinalis habet plures in se partes me=
dicinales, tanto minus de eo conuertetur in substantiam
nu=

nutriti, quia cibus amplectitur à natura, medicina autem non. Vinum enim uetus, quia habet multum de acredine, quæ non nutrit ideo parum nutrit, dulcedo est, quæ recte nutrit, sic ptiſſana parum nutrit; ſed alia de cauſa pariter in ipſo melle eſt acrimoniæ pars, ratione cuius non multum nutrit, ptiſſana modice nutrit ob qualitatem in ea abſtergentem, & licet tollatur per concoctionem ab ea abſterſio, illa tamen habet ſemper uim humectandi, & refrigerandi, quibus non recte uincitur à calore, quoniã harum qualitatum relatione huiuſmodi cibi medicinales habent potentiam actiuam, quia cum in has incipit agere calor, alteratur ab ipſis altero duorum modorum, aut quia inflammatur, & augetur; aut quia obtunditur & remittitur. Inflammatur calor naturalis, quando in mel agere incipit, quia mel habet partes ſubtiles terreas aduſtas, in quas cum calor agit, ſtatim inflammantur partes illæ ſubtiles terreæ aduſtæ mellis, quibus accenſis deinceps reſurgit calor, ac augetur, fitq́; ſeipſo auctior per qualitatem auctam. Et hoc totum aſcribitur facultati actiuæ in melle ratione partium mellis, nam calor facillime augetur, ubi materia eſt ſicca, terrea, aduſta. Quapropter medicina una dicitur calidior ratione ſuæ ſubſtantiæ tenuis aduſtæ, ut uere eſt de ipſo melle, ac de uino ueteri. oppoſitum autem accidit calori per ptiſſanam, quia ptiſſana habet partes humidas, ac frigidas, ſicuti & in lactuca uidere licet, quæ partes ſunt ualde aduerſæ calori, ideo ipſum habent remittere, dum inſimul pugnant. Propter quod potius patitur calor à ptiſſana, quia obtunditur ratione ſuarum

rum partium, quàm ab ea augeatur. Si enim partes illæ humidæ frigidæ possent per calorem ad actum caloris deduci per eius alterationem, calor non obtunderetur, immo augeretur. Itaque patet, quomodo alterari poßit calor à cibis medicinalibus ratione medicinæ, siue calidis, siue frigidis, modo per auctionem modo quia obtunditur, & ferè suffocatur; Qua diuersa alteratione facta in calorẽ cibus ille medicinalis, aut dicitur frigidus, aut calidus, dicitur calidus, quia habet partes facile inflammabiles, ideo à calore uincitur, & si calor fiat per alterationem harũ partium calidarum seipso auctior. Dicitur autem ille alter frigidus, quoniam partes eius non possunt alterari à calore statim, immo primum obtunditur ab eis calor, quemadmodum dictum est de lignis uiridibus, ac de siccis: patet igitur, quòd cibus medicinalis tres habet conditiones, seu proprietates, quarum prima est, quòd minimum de ea conuertatur in substantiam corporis, quum tantum conuertatur pars, quæ habet rationem cibi non autem ea, quæ medicinæ. Secunda conditio est, quòd eius tota substantia sit in potentia paßiua, quoniam calor omnino uincit eum, ut cibus est, concoquit, diuidit, abstrahit, apponit. Tertia conditio ea est, quòd secundum qualitates, nõ ratione substantiæ habeat potentiam actiuam, quia aut inflammatur calor à cibo medicinali habente partes calidas subtiles, ideo auctior redditur calor ipse ab eis, aut remittitur per obtusionem à partibus frigidis, & humidis, ut patet de lactuca, quæ partes obstãt naturæ caloris, quin primum ab eo uinci poßint, medicina quoque duplex

est,

aut enim medicina cibalis est, aut medicina pura, & medicinalis, sicuti & cibus duplex est. In medicina cibali sunt duo; est medicina, & est cibus. Differt autem hæc à cibo medicinali, quia in cibo medicinali erat plus de cibo, quàm de medicina; in medicina uero cibali est plus de medicina, quàm de cibo, & ita differunt inter se; habet autem medicina cibalis huiusmodi proprietatem, scilicet minimum de ea conuertatur in substantiam nutriti, & est in ultimo gradu eorum, quæ conuertuntur in substantiam nutriti, nam sicuti cibus absolutus omnino conuertebatur à calore, deinde cibus medicinalis minus, ita hæc cibalis medicina habet, q, paucissima de ea portio conuertatur à calore: qualis est cichorium, portulaca, et huiusmodi; ab his quippe extrahitur paucissimus succus ad usum nutritionis, et hoc est, quia habet tota ferè proprietatem medicinæ, quæ alterat corporis substantiam, præterea alterat corpus per qualitates suas; primo igitur medicina cibalis secundum substantiam est tota in potentia passiua, quia dum assumitur, et comeditur, tunc calor uincit eã quo ad substantiam suam, quoniam in eam quidem agit, ipsamq; superat, ideo pars eius concoquitur à calore pro nutrimento, et si sit minima pars; alia expellitur, quale est excrementum, et ista est maxima; At qualitates horum medicamentorum non sunt in potentia passiua, sed actiua; quæ qualitates, cum sint in actu habent calorem ipsum alterare, et uincere siue calefaciendo, siue refrigerando. si partes eius sunt subtiles, et inflammabiles, subito à calore inflammantur, quibus accensis postea calor magis augetur,

acriorq́; seipso redditur. sin autem partes suæ frigidæ, et humidæ sunt, ab ipsis obtunditur calor, et hæc sunt iam manifesta ob superius dicta; et in hoc tantum differt medicina hæc à cibo medicinali, quòd plus cibi medicinalis conuertitur à calore; huius uero minima portio uincitur, ac transit in corporis substãtiam. Medicina uero absolute dicta, et medicinalis, seu simplex si debet esse talis, debet habere omnes suas condictiones oppositas cibo simpliciter dicto. Eius autem conditiones hæ sunt; primum quòd nihil de ipsa medicina conuertatur in substantiam nutriti, immò prorsus aduersetur calori. prima ergo sua proprietas erit, quòd nihil de ea conuertatur in substantiam nutriti; secunda conditio, quòd tota sua substantia sit in potentia paßiua, et in hac secunda conuenit cum cæteris iam dictis; ratio autem est, quòd eius substantia tota sit in potentia paßiua; quoniam prorsus dominatur à calore naturali, et ab eo ad extra expellitur: non tamen uincit calor eius qualitates, sed per oppositum qualitas medicinæ agit in calorem secundum quòd maior, aut minor est eius qualitas, et uis, quoniam qualitates eius habent potentiam actiuam, cui quum obuiam fit calor noster, excitatur qualitas, quæ dominatur in eo mixto, siue calida, siue frigida; uel magis, uel minus calida sit, aut frigida, quæ per reactionem, agit in calorem, quem alterat, et uincit siue calefaciendo, siue refrigerando ueluti piper, quum habeat uim calefaciendi, ideo maxime inflammatur in corpore humano. Quod quidem penes substantiam habet

bet qualitatem paßiuam, et hac ratione uincitur à calore. At secundum qualitates suas, quoniam habet piper partes subtiles, siccas, terrestres, ac facile inflammabiles, dum calor naturalis in eas agere incipit, habet potentiam actiuam, quæ habet calorem uincere, & si piper in se non habeat calorem aliquem respectu corporis humani; sed est tantum in potentia maxime actiua propter inflammationem caloris innati in eas partes attenuatas ac subtiles ipsius piperis. Et ita calor receptus in subiecto, aut fit acrior seipso, aut minor, & obtunditur secundum quòd partes subiecti, uel inflammabiles sunt, uel contrariæ calori, unde piper habet calefacere inflãmatus, ueluti ignis, sed cito exhalat quia substantia eius est terrea, tenuis, ac transpirabilis. Ideo Gal. dicebat piper non calefacere hepar, quia non transit uenas meseraicas. nam ob eius subtilitatem cito transpirat, & dissoluitur. sunt & alia, quibus inflammatur calor, ueluti est calamentum, licet non ita excitet, ut piper, quoniam in calamento non sunt partes ita subtiles terræ transpirabiles. Ideo nec calor accensus ab eo est adeo igneus, sicuti de pipere dictum est. Quũ igitur calamentum non habeat partes ita inflammabiles, nec ita subtiles, sed craßiores, quàm piper, merito calor auctus à calamento non erit ita acris: sed diutius tamen durabit, quum partes eius non sint adeo subtiles, ideo nõ sic facile dissoluentur. Vbi igitur calor reducitur ad actũ in partibus calamenti, habet diutius perdurare caliditas talis in eis: ac etiam ad hepar transire: unde Gal. & recte, dicit, quòd calamentum, & diaspoliticum nullo modo exhi=

exhiberi debent, ubi cruditas uentriculi ad fuerit, quum eo rum caliditas habeat pertrāsire ultra uenas meseraicas usque ad hepar, secum deducent humores crudos per totum ambitum uenarum. Patet igitur, quomodo differant gradus caloris aucti, & ratione partium in pipere, & ratione calamenti, ac etiam quomodo unus magis, & diutius permanet alio; Præterea est alius caloris gradus magis mitis, ac magis benignus, ratione partium alterius mixti, quæ & si sint subtiles quidem, & inflammabiles, tamen minus; ueluti si accipiamus liquiritiam, quæ parum inflammat calorem innatum, quia eius calor est mitis, benignus, dulcis, ac suauis, inflammabilis quidem, sed mediocriter; quoniam non habet liquiritia substantiam terream siccam inflammabilem, sed aeream, suauem. & hoc est, quia partes eius sunt huiusmodi: & hinc habemus liquiritiam non habere calorem, nisi in primo gradu; Quod autē dicimus de medicamentis calefacientibus, ac augentibus calorem, idem per oppositum intelligi dicimus de infrigidantibus, quæ quanto magis repugnant calori per suas qualitates, eo magis imprimunt frigiditatem in calorem, qualis est portulaca, & opium, & huiusmodi, quæ cum habeant potentiam actiuam, uidelicet frigiditatem nimiam partium, quia refrigerent calorem innatum sua huiusmodi qualitate, ideo calor non potest inflammare eas; licet quo ad substantiam semper opium & huiusmodi superantur à calore naturali. Medicinæ igitur hæ opiatæ, quum habeant in se potentiam actiuam, quo ad qualitates suas calorem obtundunt, dum ipse calor eas uincere tentat; tamen omnino

medicinæ omnes abſolutæ non uenenoſæ tandem à calore uincuntur; & immutantur. quoniam ſi poſt longam rea=ctionem ſuperarent omnino calorem, tunc huiuſmodi non eſſent medicinæ abſolutæ, ſed uenenoſæ; medicinæ ergo hæ in ſubſtantia tota quidem à calore humano ſuperan=tur: At ex parte ſuarum qualitatum nonnunquàm exci=tatur calor interdum obtunditur ſecundum, quòd in uno mixto ſunt qualitates inflammabiles, in alio frigidæ, & humidæ uim habentes ſupprimendi calorem; ratione cu=ius diuerſitatis medicina una dicitur calida, alia uerò fri=gida; niſi medicina aliqua ſit adeo frigida, quia habet par=tes maxime frigidas, craſſas, uiſci das, ut calor nullo pacto poßit dominari eis. ſed dico medicinam frigidam, ut ta=men aliquo modo dominetur ei calor, eamq́; foras pro=pellat; & ſi non conuertat ipſam; quia non poteſt immu=tari ab eo eius qualitas, tamen tollitur ſua qualitas: Dice=tur ergo medicina abſoluta talis, uel talis ſecundum quòd ei dominatur calor, uel calorem uincit ipſa; quia ut calor uincit eam, ipſa dicitur habere potentiam paßiuam, uide=licet in ſubſtantia; ut autem calor uincitur, habet poten=tiam actiuam ratione ſuarum qualitatum, ac partium ip=ſius medicinæ, quæ tamen agunt ſine detrimento, ac mani=feſta alteratione in corpore. Succedit poſt medicinam ab=ſolutam, medicamentum uenenoſum, quod habet uim læ=dendi corpus humanum. Primo uel euacuando & pur=gando, quod non debet euacuare, uel ulcerando, uel alte=rando, quod non debet alterare. (omnia hæc etiam habe=bitis in tabula noſtra) ex quo medicina hæc uenenoſa eſt

me=

medicina, habet hoc, quòd nihil de ea uertatur in ſubſtantiam corporis. nam medicina hæc duas habet indicationes, prima indicatio conuenit ei, ut eſt medicina tantum, quòd ſcilicet nihil eius tranſeat in corporis ſubſtantiam; In eo uero, quòd eſt uenenum, per ſuam ſubſtantiam eſt in potentia actiua, uidelicet tàm penès ſubſtantiam, quàm qualitatem, ideo agit in calorem naturalem alterando eum ſenſibiliter & ex hoc patet differentia medicinæ uenenoſæ à medicina abſoluta; quia medicina abſoluta in tota ſua ſubſtantia erat in potentia paßiua: ſed in qualitate habebat potentiam actiuam; At iſta tam in ſubſtantia, q̃ in qualitatibus eſt in potentia actiua, uidelicet ut eſt uenenoſa, quia ut medicina in ſubſtantia habet potentiam paßiuam, in qualitate actiuam, At ut uenenum prorſus & in ſubſtantia, & in qualitate eſt in potentia actiua. ideo habet alterare calorem naturalem in corpore ſenſibiliter, ac manifeſto detrimento; proprietates, igitur medicinæ uenenoſæ ſunt, q̄ primo nihil de ea uertatur in ſubſtantiam corporis; ſecundo q̄ licet in ea, ut medicina eſt, ſit aliqua pars cum potentia paßiua, tamen habet partes, ut uenenum eſt in ſubſtantia, quæ ſua ſubſtantia ſenſibiliter agunt alterã do calorem innatum, tamen magis operatur, ac magis calorem ſuis qualitatibus alterat; quia qualitates tam ex parte medicinæ, quàm ueneni habent potentiam actiuam; primum igitur habet q̄ non conuertatur à calore in ſubſtantiam corporis, ſecundo, q̄ in ea, ut accipitur aggregatum, eſt pars in ſubſtantia, quæ ſenſibiliter agit in calorem noſtrum, pro quo diſtat à medicina abſoluta. tertio ha-

bet qualitates undequaque deterrimas, quæ actualiter, & magno detrimento lædunt calorem; Alterat igitur uel euacuando, quod non debet euacuare, quemadmodum facit ſcamoneum, quod eſt medicina uenenoſa purgans, & omnes ferè medicinæ, quæ ui attrahunt, hæ dicuntur uenenoſæ; non tamen quia in qualitatibus ſuis per alterationem ſit acredo, & uenenum, ſed quia uiolenter attrahunt à corpore, quod etiam iuuatiuum eſt. attrahit à capite, quod nõ conuenit ut ſanguinem; ea propter quum nõ tantum purget, quod purgari debet, appellabitur medicina uenenoſa; dicet ille purgat bilem trahendo? Dico, ꝙ unꝙ̃ nihil attrahi poteſt de nocitiuo, quin etiam ſecum afferat de iuuatiuo; licet enim trahant bilem, aut materiam peccantem, trahunt etiam de eo, quod corpus iuuat; unde Gal. in ſecundo de ratione uictus acutorum loquens de pleuritide inquit, cauendum eſſe ab his, quæ ſic uiolenter attrahunt; ſecundo hæ medicinæ alterant ulcerando, & erodendo, uti facit euphorbium, & cantharides, quæ habent ulcerare inteſtina, ac ueſicam à mala ſua qualitate occulta; ob quam dicuntur uenenoſa medicamina; ſi autem hæ corrigantur, ac exhibeantur in debita quantitate, tunc erunt medicinæ, quæ & plus iuuabunt, ꝙ̃ nocebunt; ſi in magna quantitate fuerint, ut dixi uenenum: Medicinæ uero uenenoſæ alterantes ſunt potiſſimum refrigerantes calorem, ipſumq́; per ſuffocationem deſtruentes, quale opium, & papauer: iſtæ medicinæ ratione ſuæ eximiæ frigiditatis deſtruunt calorem innatum, ideo dicuntur uenenoſæ per alterationem, quid autem etiam de his dicat Galen. uideas ſecundo

catatopus, ubi iubet prorsus cauendum ab opiatis in sedã do dolore; idemq; in 13. artis curatiuæ ab opiatis cauen dum, quia alterant cum maximo corporis detrimento; pa= riter dicit Auicenna dum uis prouocare somnum, non ꝑ= transeas succum papaueris albi, non accedas ad opium, quia nimium alterat calorem sua uenenosa qualitate; ulti= mo succedit uenenum ipsum, quod prorsus contrariatur ipsi cibo puro, & absolute dicto; sicuti enim purus cibus totus conuertebatur à calore naturali; uenenum uero se habet opposito modo, quoniam nihil de eo conuertitur ab ipso calore in substantiam corporis, & hæc est sua pri= ma proprietas; secundo q̃, sicuti cibus erat totus in poten tia paßiua, uenenum est omnino ei oppositum, quia pror= sus habet potentiam actiuam; & uti cibus purus non al= terat calorem sensibiliter; sed è conuerso à calore altera= tur ipse omnino, uenenum uero nullo modo alteratur à calore, immo calor innatus penitus à ueneno superatur, ac sensibiliter destruitur; & ita, quòd corpus humanum respectu eius se habet ut passum; ideo uenenum est aufu= giendum; uidetis igitur quot modis sit respondendum quæ sito; quando quæritur, nunquid medicina sit æqualis, an in æqualis scilicet calida, frigida, humida, & sicca. His modo sic uisis, pro declaratione eorum, quæ hactenus dicta sunt, uidenda supersunt quatuor corollaria insequentia, quæ di ximus: quæ quidem maxime uobis aperient nuper dicta; Horum autem primum est, quod sequitur ex dictis no= stris, quo respondetur primo ad illud dubium, an omnes medicinæ cibi, & uenenosæ medicinæ, & cibi medicinales,

ſint in potentia paſsiua, & actiua; id non eſt ratione ſuæ temperaturæ, q. ſint tales reſpectu humani corporis, ſed quòd fiant ſimiles temperaturæ corporis noſtri, poſtq̃ ei fuerint applicatæ: ſed dices in corporibus fiunt ab his diuerſi affectus, ſeu boni, ſeu mali, ergo ſequitur, q. medicina, uel cibus, & cætera non ſunt æqualia, ut ſint æqualia temperaturæ humanæ? Dico, q. aliud eſt dicere habere talem facultatem, & aliud habere talem temperaturam, quemadmodum uiſum eſt; ſecundum corollarium, q. una & eadem res reſpectu unius poteſt eſſe cibus; alterius uero dicitur uenenum, aut medicina, ſicuti folia ſalicis reſpectu animalis bruti eſt cibus: reſpectu uero hominis eſt uenenum; ferrum etrutho camelis eſt cibus, ab homine autem concoqui nequit, quare uidetis, quomodo una, & eadem res reſpectu diuerſorum modo pro cibo, modo pro medicina, aut ueneno capi poſsit, tales enim dicuntur, uel tales; reſpectu determinati corporis, ſecundum q. applicantur huic, uel illi corpori: tertium corollariũ eſt, q. multæ ſunt medicinæ, quæ quo ad temperaturam ſuam ſunt intemperatiſsimæ, & inæquales cum inſigni exceſſu quarundam qualitatum; tamen reſpectu corporis, cui applicantur, ſunt temperatiſsimæ, ueluti lithargyrus & oleum, quia in ſua temperatura non eſt temperamentum, ſed inæqualitas, quum in his dominentur partes aqueæ, & terreæ; tamen reſpectu humani corporis, ſunt medicinæ temperatæ, quia non ualde alterant calorem humanum; quare reperiuntur medicinæ, quæ reſpectu humani corporis ſunt temperatæ; at reſpectu ſui met ſunt intempera-

peratißimæ; quartum corollarium, quod est maxime annotandum, illud est, quòd licet medicina dicatur talis, uel talis, uidelicet uel æqualis, aut calida, & frigida potentia, respectu caloris innati dicitur esse, qui uno modo alterat ipsam per deductionem de potentia ad actum; Dico calidam, uel frigidam, quia dum exhibetur corpori, aut inflammat ipsum, aut destruit per refrigerationem; hoc fit à uaria temperatura ipsius medicinæ, uidelicet ut habet talem temperaturam, ut facile inflammetur, aut calor ab ea obtundatur; ea propter uel caliditas augetur, uel diminuitur ratione partium medicinæ dum exhibetur intra corpus; calor autem noster deinde agens in eam secundum q, temperatura eius medicinæ fuerit uaria, fiet uaria actio, orienturq; uarij effectus in corpore. Vnde Gal. dicebat, quòd hæ medicinæ sunt tales, uel tales à sua substantia, quia aut dominantur in eis partes igneæ, uel aereæ, & cætera, ratione quarum medicina exhibita aut habet calefacere, aut refrigerare; & hoc totum dicitur esse à temperatura medicinæ. postea dicit quum calor in eam egerit uel hoc, uel eo modo, dicetur aut calida, aut frigida etiam ratione caloris humani: medicina quidem temperata est, quæ primum facit talem, uel talem denominationem per suas qualitates cum excessu; sed cum calor incipit in eum agere. tunc non dicitur medicina talis, quia habeat hoc in forma sua; dicitur ita, uel ita, quia in uarijs corporibus, quibus applicatur ratione diuersitatis caloris facit diuersos affectus; qualis lythargyrus est, qui in se calidus est, non tamen dicitur ita respectu corporis humani, quia

non uincitur à calore, ut inflammetur; tamen respectu corporis humani dicitur temperatus, & propter hoc calor noster parum agit in ipsum, non enim ualde inflammat, sic & oleum respectu sui dicitur esse temperatum, quod si à calore uerti posset, maxime calefaceret; sed quia calor non ualde uincit ipsum, ideo uidetur temperatum respectu caloris innati; unde licet agant medicinæ à temperatura sua, ut per eas inflammetur calor, aut obtundatur: non tamen ob id medicina fuit quippiam, uidelicet quòd hoc primo effectu sortiatur denominationem caliditatis, uel frigiditatis, quia non possunt agere præcipue, & semper, ideo ad hoc, quòd debet dici calida, aut frigida, in primis calor innatus debet agere in medicinam ipsam, eamq; deducere ad actum; calor noster debet esse determinatus ad hoc, quòd actio sequatur. postquàm superata fuerit medicina, tunc sortietur nomen, uel caliditatis, uel frigiditatis. Qua de re habetis, quo nam modo sit respondendum ab hoc quæsitum. Modo deueniamus ad Auerroem, qui tribus medijs inuehitur contra Gal. appellans ipsum insufficientem, & hoc uidere est in quinto colliget cap. secundo, & infra; Primum Auerro. adducit unum inconueniēs contra ipsum Galen. circa distinctionem cibi, & medicinæ: Dum Galen. dicit, cibus est, qui patitur à calore humano, medicina uero, quæ non patitur; ob hoc Auer. contra eum inuehitur inquiens ò Galene non debebas sic dicere; Dico autem ego, q̄ Gal. uere distinxit modo eo, quo imponit Aue. illi, sed diuisit, sicuti supra diximus nos: & optime; ulterius. n. distinxit Galen. q̄ dixit Auerr. nam cibus

ſic diſtinguitur à medicina, quoniam cibi proprium eſt; ut conuertatur omnino à calore innato in ſubſtantiam nutriti, ut eſt in potentia paßiua: ita enim diſtinguitur à medicina; At medicina ipſa non conuertitur à calore in ſubſtantiam corporis; tamen Auer. dicit, ut loco allegato uidere poteſtis, quòd alio modo debet cibus diſtingui à medicina, & inquit; cibus eſt, qui ponit partes naturales cibales, ac uertitur in ſubſtantiam diſſoluti eiuſdem ſpeciei; ſic enim diſtinguit Auer. cibum à medicina; Notate modo, quòd ipſe Auerro. non recte intellexit Gal. quid mirum igitur ſi, quæ minime dicenda erant, profert in Galenum. Ita q; expeditis omnibus his, quæ ad declarationem dubij propoſiti attinebant, uidelicet quomodo medicinæ dicantur æquales, & quomodo inæquales, ſcilicet calidæ, frigidæ, humidæ, ſiccæ; quæ omnia iam oſtenſa ſunt à nobis; Diximus enim quòd dicuntur calidæ, frigidæ, humidæ, & ſiccæ: ratione ſuæ temperaturæ potius, & præcipue: ſed quia hæ medicinæ dum applicatæ ſunt in corpore ſua potentiæ paßiua, tunc aptæ ſunt facere modo effectum hunc, modo illum, dum modo prius alterentur à calore innato, & per ipſam deducantur ad actum; qua de cauſa poſtea dicentur, uel calidæ, uel frigidæ, ſiue ſint cibi, ſiue medicinæ: de his ſatis, ſuperq; à nobis dictũ fuit. modo quia Auer. ſemper fuit, ubiq; ſtimulus & ubi potuit contrarius Gal. tum quia ſibi perſuadebat, tum quoque inuidia commotus; præterea, quia Auerro. fuit uir maximæ authoritatis, ideo non eſt ſpernendus; quæ ſua opinio eſt ponderanda adamußim; de eo igitur dicemus

mus primum, deinde res ponderabimus ſolutis obiectis; uideamus igitur, quid dicat ipſe per hæc ſua dicta contra Galenum, & in quibus ab eo diſſentiat; Auerro. in quinto colliget, cap. ſecundo inſtat contra ipſum Galen. in tribus: & primo dicit Gale. non recte diſtinxiſſe cibum à medicina, ita quòd de hoc arguat ipſum tantum de inſufficientia, ideo erit diminutus; quia Gal. diſtinguens cibum à medicina dixit, cibus eſt, qui patitur à calore humano, & conuertitur ab eo in ſubſtantiam corporis; At medicina non patitur, nec alteratur ab ipſo calore; ſic dicit Galen. ſecundum Auerroem; Arguitq; ipſum ſuper hoc, quòd dicebat, cibus patitur, medicina non patitur à calore, uidelicet quòd cibus quidem conuertatur per calorem noſtrum in ſubſtantiam nutriti, non patitur medicina, ideſt non conuertitur in ſubſtantiam dictam: Modo dicit Auerro. quòd hæc non eſt ſufficiens diſtinctio cibi à medicina, quia non tantum poſſunt differre in hoc, ſed & in alio, quia dicit Auerro. quòd etiam medicina patitur à calore innato, uti & cibus, quia cibus, & medicina, dicit Auerro. patiuntur à corpore, & ponunt naturales partes cibati: (notate quæſo) ſed medicina, & ſi ponat partes naturales cibales, ſcilicet alteretur à calore, non tamen illa eſt in ſpecie partis diſſolutæ, uidelicet non poteſt conuerti in ſubſtantiam eiuſdem ſpeciei diſſolutæ; ſed etiam alterat membra corporis quoquo modo abſque eo, quòd efficiatur pars naturalis cibalis eiuſdem ſpeciei diſſolutæ ſed cibus quidem ſuccedit in locum partis naturalis cibatæ eiuſdem ſpeciei diſſolutæ: ideo ponit partes na

tu-

turales cibales, ac conuertitur in substantiam nutriti, ut sint partes eiusdem speciei. ideo dicit Auerro. sic distingui debent cibus & medicina; non, ut inquit Galenus, qui in hoc fuit insufficiens, & imperfectus: Dico quòd Auer. recte dicit, & suus discursus est bonus: ideo exponamus etiam nos sententiam Auerro. & notandum, qui traduxit Auerro. dubio procul fuit aliquis barbarus; Dico modo, quòd dum Auerro. dicit ibi, PONIT PARTES NATVRALES CIBALES, DICIT, PONIT idest efficit partes cibales cibati esse naturales alterando, quia per alterationem extrahitur succus ab eis per ipsum calorem, unde fiunt partes cibales esse naturales, sic uult intelligere Auerro. inquit igitur ipse Auer. quòd ita medicina, ut cibus ponit partes naturales cibales esse naturales, uidelicet efficit partes cibales esse naturales, sed differentia est modo inter cibum & medicinam, quia cibi partes fiunt tales à calore innato, ut fiant eiusdem speciei cum corporis substantia, unde cibus supplet ad quantitatem, ubi deest; sed medicina efficit partes eas naturales alterando per qualitatem, non autem per quantitatem, ideo medicinæ partes diuersæ sunt in specie à partibus, & à substantia corporis; & quidem Auerro. optime distinguit medicinam à cibo, postea inquit Auer. ego inueni hanc ultimam differentiam per segregationem, & distinctionem, quam inquit, quidam meus socius, qui appellatur Ahubetri Auensusa, nunquam inuenire potuit, neque scire hanc ultimam differentiam; sed tandem dicit, ei misi multas

epi=

epiſtolas, quouſque hoc planè intellexerit, debebat igitur, dicit Auer. Galenus, ſi nolebat inſufficiens appellari, diuidere eo modo, quo nos fecimus, reuera Auerro. optime diuidit, ſed male & inique inuehitur in Gal. carpens ipſum uti inſufficientem; Nam Galenus ipſe optime diuiſit, quemadmodum ſæpe oſtendimus. Dicebamus enim ſupra, quale nam eſſet medicinæ proprium, qualeq́; cibi, cibi autem proprium illud eſt, ut eius partes conuertantur, in ſubſtantiam nutriti, ſcilicet eiuſdem ſpeciei; ideo quando dicimus cibi proprium illud eſſe, ut uertatur in ſubſtantiam nutriti. idem intelligendum eſt, quòd cibus à calore uertatur in ſpeciem partis diſſolutæ, uel ſit eiuſdē ſpeciei partis diſſolutæ. cibus igitur ſi uertitur in ſubſtantiam nutriti, ergo erit eiuſdem ſpeciei cum nutrito, è contra uero, ſi cibus non fieret eiuſdem ſpeciei cum nutrito, ergo non uerteretur in ſubſtantiam corporis. unde maxime admiror de ipſo Auerroe, qui ita carpit Galenum, quòd non recte diſtinxerit, & quòd dixerit male, cibi proprium eſſe, quòd uertatur in ſubſtantiam nutriti: qui quidem optime ponit hanc ultimam differentiam, quam & Auer. ſed non per eadem met uerba, quæ Auerroes ſcripſit; præterea quando dixit Galen. loquens de proprio medicinæ. medicina hoc proprium habet, quod nihil de ea conuertatur in ſubſtantiam nutriti, quod quidem eſt, ac ſi diuerſæ remaneant ſpeciei medicina, & corpus. Vnde Auerro. uerti in ſubſtantiam nutriti, & non uerti, ſunt duo characteriſmi prorſus oppoſiti, tu modo dicis, quòd Galen. non poſuit ultimam differentiam; mihi autem

tem

tem uidetur, quòd sic. nonne est illa ultima differentia cibi à medicina, quòd medicinæ nihil uertatur in substantiam nutriti, cibus uero est, qui habet uerti & mutari in nutriti substantiam. Ideo Auerro. uel inuidentia impulsus, uel odio commotus imponit, quæ non sunt imponenda Gal. Quantum ad secundum in quo inuehitur contra Gal. dicit Auerro. quòd succus uel medicinæ, uel cibi extrahitur per calorem; huiusmodi autem detractio, seu deductio est extractio potentiæ paßiuæ cibi, uel medicinæ per ipsum calorem ad effectum, & ad actum; unde succus extractus penetrans per membra efficit naturales partes cibati: nisi enim medicina & cibus alterarentur à calore, & nisi eorum succus primum extraheretur à calore, non possent cibus & medicina conuerti de potentia paßiua ad actum. igitur arguit Gal. in hoc, & diminutum appellat, quòd nihil dixerit de hoc; Dico autem ego, quòd Gal. etiam de his sermonem habuit, & optime ad hoc satisfecit, quòd dixerit, patet, quoniam si recte uideatis in secunda cibi proprietate absoluti quemadmodum etiam uidere potestis in nostra tabula, etenim est primum cibi & medicinæ proprium, diuidit enim hæc duo, uidelicet quòd cibus omnino conuertatur in substantiam nutriti, medicinæ uero nihil, in hoc autem secũdo proprio tam medicina absolute dicta, quam cibus absolutus habent hoc commune, quòd ambo in sua substantia sint in potentia paßiua. potentia enim paßiua in tota substantia, tam medicinæ, quàm cibi absoluti. à quo uerò id est? nisi quòd calor naturalis potest immutare substantiam, tam medicinæ,

cinæ, quàm cibi per succi horum extractionem. post autem extractionem ipsius succi per calorem, tunc deducitur ad actum medicina, & agit, uel hoc, uel illo modo uirtute tantum actiua, quemadmodum, ut dicit Gal. canthari des, quæ habent exulcerare intestina & uesicam, non autem ullum aliorum membrorum: unde prouenit hoc? non corrodunt uentriculum, quia in eo non remanent, sed uesicam, quia succus earum extractus à calore naturali descendit ad hepar, per quod transit, deinde per renes, tamen nullum horum membrorum exulcerant, sed tantum, quum deuenerint ad uesicam, eam lædunt, sic Lepus marinus non lædit hepar, nec aliud membrorum, at tantum modo ipsum pulmonem offendit ratione sui succi extracti à calore. Videtis igitur, quòd Galen. optime de his pertractauit. in quibus tamen carpitur ab Auer. male itaque inuehitur Auerro. contra Galen. etiam in hoc. prius enim agitur per alterationem caloris in medicinam, à qua extrahitur succus, qui deinde distribuitur per omnes partes corporis: sed tantum corrodit tale, uel tale membrum, uti fuerit ei aduersans succus ille. & hæc omnia dicit etiam Gale. sed dicet quispiam, uidetur hoc, quod dicis, falsum, quòd à uenenosa medicina extrahatur succus per calorem, qui deinde succus distribuatur per corpus, ac habeat corrodere. probo quòd sit falsum, non ne Galenus in secundo de facultatibus naturalibus ponit quatuor uirtutes naturales in unoquoque membro; quarum una est attractiua, quoniam habet attrahere, quod utile est, & quod regitur à natura, quod ue

ro

ro eſt malum, expellitur ab expulſiua, & excremento-
ſum, dicet ille ſi ſic, quomodo ergo harum medicinarum
uenenoſarum ſucci attrahuntur à uirtute illa naturali, di
ſtribuunturq; per uenas, quum ſint prorſus contrarij na
turæ? At quicquid agunt quatuor illæ uirtutes natura-
les, id tantum modo eſt intentum à natura, nõ autem præ
ter naturam? Dicatis, quòd natura & uirtus attracti-
ua, & ſi ſit naturalis, attrahit huiuſmodi ſuccos ueneno-
ſos, at non attrahit prima intentione, quoniam non in-
tendit ipſa agere malum, uel attrahere, quod eſt nociti-
uum, ſed iuuatiuum. Attrahit autem ſuccum cantharida-
rum, & huiuſmodi uenenoſa ſecunda intentione, et con-
ſecutiue, & cauſa neceßitatis, ſeu ui. Declaro, quan-
do cum cibo eſt quid de medicina uenenoſa, ſuccus, qui
commiſcetur cum chilo, habet deinde de neceſſario, ut
cum chilo attrahatur & cum ſpiritu per arterias, & ue
nas uniuerſi corporis. de quibus omnibus quoque pertra
ctat ipſe Galen. & optime, ut uerbi gratia ſuccus opij at
trahitur ab arterijs hoc modo, quæ cum ſpiritum ue-
lint haurire, attrahitur ſpiritus inuicem ab una ad a-
liam arteriam per ſuos meatus ſucceßiue; unde ſi tunc
aderit de ſucco uenenoſo, cum ipſo chilo, de neceſſario
attrahitur etiam ſuccus ille malus cum ipſo chilo, &
ſpiritu ſimul ad uenas & arterias: Dum igitur arte-
riæ primariæ intendunt ſpiritum attrahere, & de chi-
lo, etiam nonnunquam attrahunt de huiuſmodi ſucco
uenenoſo mixto cum ſpiritu; quæ quidem attractio,
ui diximus, non eſt intenta à natura ex prima inten-
tio-

tione: quoniam primario natura intendit & uult attrahere, quod iuuatiuum est, sed aliquando etiam secundario, & consecutiue attrahit, & de necessario, quod nocitiuũ est: Hoc enim modo soluitur dubitatio ista, respondendo itaque ad Auerroem, Dico, quòd Auer. male inuehitur contra Galenum, uocans ipsum diminutum, mancum, & ignarum distinctionis, de qua optime locutus est ipse Galenus. uult igitur Galenus quòd succus extrahatur à medicina, sicuti à cibo. Tertio Auerro. carpit Galenum petens ab eo, quomodo medicinæ frigidæ deducantur ad actum, inquit Auer. ò Galene facile est dicere de medicinis calidis, quomodo illæ deducantur ad actum, sed inquit ipse, uellem scire à te, quo nam pacto medicinæ frigidæ poßint actuari, & in hoc se equitem facit contra Galen. & medicos; dicit enim tu fugis, appellat ipsum fugitiuũ & transfugam (fugitiuus autem dicitur ille, qui derelinquit suum proprium institutum & proprium munus) Institutum autem Galeni id erat, ostendere, scilicet, quomodo medicinæ omnes respectu caloris humani dicantur tales in potentia, quæ potentia est tantum futura fieri, et postea habet deduci per calorem innatum ad actum. Dicit Auer. hoc debet esse suum dogma, quòd .i. medicinæ omnes sint potentia tales, quæ omnes habeant deduci ad actum per ipsum innatum calorem alteratione: modo dicit Auer. quando Galenus dicit ita, quòd omnes medicinæ immutantur à calore, uidetur mihi, quòd calor naturalis non poßit uincere medicinam frigidam, minimeq́; eam immutare, & immò potius uidetur fieri oppositum,

quòd,

q,scilicet ipsa frigida medicina immutet calorem & alteret eum ad aliud. Sic enim arguit Gal. uti qui hoc non declarauerit, uideatis modo Auerroem in quinto colle. cap. 3. ubi dicit, ITA QVOD GALENVS QVASI FVGITIVVS. Carpatur tu dicis ò Galene omnes medicinas posse deduci ad actum per alterationem caloris usque ad minimas partes ipsius medicinæ; postea dicis, q, medicina frigida non alteratur à calore, immò q, ea alterat calorem ipsum, nec segregari possunt medicinæ frigidæ ad minima ab eo, quæ segregatio tamen est necessaria, & est communis tàm frigidis, q̃ calidis medicamentis; At per te ò Galene calidæ medicinæ tantummodo diuiduntur, nõ autem frigidæ; uerum oportet, q, & frigidæ alterentur à calore in qualitatibus ab eoq; deducantur ad actum; sed dicis tu, q, non deducuntur per calorem ad actum, immò q, fit oppositum, quoniam tales medicinæ frigidæ alterant calorem, ideo, quum sic dicas, relinquis tuum proprium institutum? profectò ut uerum dicam, hucusq; semper fui persuasus à dictis Auerrois, ut contra Galenum circa materiam hanc militarem. Verum DEO Optimo Maximo gratias ago, à quo sum illuminatus de ueritate, ut me ipsum arguam de tanto errore. meq́; magis, quam alios; nũc quidem melius rem ipsam uideo & cognosco, & q, Galenus optime dicit, unde male damnatur ab Auer. cuius sententia antea adeo apud me ualuit, ut cum eo prorsus eßẽ, sed deceptus est Auer. non autem Gal. qui recte dixit, siue quia non intellexit Galenum, aut quia noluit intelligere; ideo diligenter attendendum est ad respõsionem nostram

factam ad Auerr. quam facile etiam per mea superius dicta, si quæ diximus, facilime quisque potest dare. Verum quia hæc sunt satis difficilia, denuo repetemus illa met. Diximus quippe commune esse & medicinis, & cibis, q. tàm medicinæ, q̃ cibi essent in potentia paßiua respectu caloris innati, ita q. medicina aut cibus, quando offertur corpori humano, calor innatus primo incipit agere in substantiam horum (non loquor de ueneno: quum illud non poßit dominari ullo modo à calore) & ita agit calor in hæc, q. dominatur toti substantiæ. seu sit cibi substantia, seu medicinæ; & quum dominetur, attrahit succum ex his nec aliter, quam si ligna igni superponantur, quæ ligna si fuerint proportionata, & in debita quantitate, & conuenienti ipsi igni, semper ignis aget in ea, ac dominabitur illis; sin autem ligna essent absque proportione, suffocarent ignem ipsum; sic itaque si cibi & medicina fuerint in debita quantitate respectu caloris, calor alterabit cibos, & medicinam, eosq; uincet; at si cibi, uel medicina fuerint in nimia quantitate, Dico, q. tunc suffocabunt ipsum calorem, quantum uis essent optimæ qualitatis, si uero ipsi essent uenenum, tanto magis; si enim optimum uinum, & caro pullorum &c. qui sunt boni cibi, si inquam exhibeantur quantitate indebita, lædent calorem; si uero debita portione, tũc omnino alterantur ab ipso calore: sic igitur debent esse ligna respectu ignis quo ad quantitatem, uti cibi, & medicinæ respectu caloris siue modo ea ligna fuerint sicca, siue uiridia, semper ignis tunc dominabitur substantiæ lignorum, & diuersimode in siccis, & uiridibus;

nam

nam si lignorum substantia fuerit non humida, sed sic=
ca; non patitur ignis ab eis, immo statim inflammabit
ea, & sine ulla resistentia sensibili lignorum uincet ac ea
comburet; qua uictoria in ligna sicca tunc calor augebit
suam substantiam, & qualitatem, sed si sint ligna uiridia
& humectata, tunc non ualenter, sed ægre ignis domi=
nabitur illis, qui agens in ea ab illis extrahit succum, sed
debiliter, quia succus ille repugnat ualde naturæ ignis:
& certum est, quòd ignis ipse diminuitur aliquo modo ab
illa humiditate substantifica lignorum; ab eaq; ueluti re=
frigeratur; quæ refrigeratio facta in igne perseuera=
bit quousque ignis consumpserit eam lignorum humidi=
tatem, quia tunc remittitur paßi resistentia, q; paßum e=
rant ipsa ligna, Ipsum uero agens scilicet ignis inuale=
scet, & tandem augebit suum subiectum proprium, &
suam qualitatem, quoniam sequetur tunc actio, & domi=
nium caloris super ipsa ligna; licet prius ignis ab humi=
da substantia lignorum fuerit diminutus, ac refrigeratus.
Idem, ut de igne dictum est respectu lignorum, quæcun=
que sint, dicatur quoque de calore innato respectu cibo=
rum & medicinarum. Si enim exhibeatur medicina cali=
da corpori nostro, illa talis medicina erit quale lignum
siccum respectu ignis; in quo quidem ligno sicco sunt par
tes inflammabiles, terreæ, subtiles: quæ habent etiam quan
dam proportionem cum calore, sic medicinæ substantia
quando absumitur, si calor inuenerit eam substantiam
proportionatam sibi, ut facile poßit eam inflamma=
re, statim eam inflammat calor secundum naturam

earum partium. Veluti enim se habuerint partes illæ in natura sua, ut magis, uel minus facile inflammentur; sic augebitur calor modo benignus, & suauis modo acutus, & mordax; & tandem eo modo, quo ignis augetur per combustionem lignorum, sic augebitur calor per inflãmationẽ partiũ medicinæ, aut cibi, sed non adeo augetur calor, nec adeo fit magnus, dum augetur per inflãmationẽ partiũ subtiliũ, quemadmodũ quãdo augetur à partibus crassis inflammatis: nam quando palea accendit ignẽ. ille ignis auctus non fit ita auctus, sicuti quum inflammatur quærcus aut ferrum: Quærcus enim & ferrum habent partes densas, non facile resolubiles, ideo sunt ignis subiecta ualida, quum fuerint ignita, & consequenter reddunt calorem ualde acutum, mordacem, & quasi rabidum, quamuis pluri egeat ignis ille tempore. ad hoc, q, uincat ferrum, q̃ paleam, quoniam ferri partes non sunt adeo paratæ, nec adeo faciles ad ignem suscipiendum ratione penetrationis. tamen quo diutius ad difficilius inflammantur, eò tardius desinũt à tali inflammatione, præter hoc, q, talis igneitas est acutißima. At in palea; quia subiectum paleæ est debile partesq́; eius subtiles, facile inflammabiles, ac facile resolubiles, aliter dicendum est, cito quidem inflammantur, sed cito etiam resoluitur calor ab eis, qui est mitis magis, ac minor respectu ignis existentis in quærcu, aut in ferro. pariter dicendum de inflammatione medicinæ, quæ dum offertur calori humano, calor quidem inflammat illam, uerum diuersimode in hac, q̃ in illa, secundum q, eius substantia fuerit debilis, uel potens, eò quia per modum substan-

tiæ partium medicinæ uario modo augetur calor innatus: nam modo augetur ad ſecundum, modo ad tertium modo ad quartum gradum, ut fit de pipere, quod dum inflammatur, ualde ignitur, ac maxime ignis iſte fit acutus, à qua acuta caliditate immutatur per augmentum calor ad tertium gradum: ſed ratione materiæ ſubtilis facile re ſoluitur; at ſi ſit aliquis ſuccus benignus, dulcis ut chamæmeli, quod ſe habet in medio gradu ſubſtantiæ, tunc quidem calor facile inflammatur, ſed inflammatio illa eſt ſuauis, ueluti, quando accenditur palea; ſubſtantia enim eius eſt, q; non multum inflammet, ſed temperate. Quod autem dico de primo gradu ignis, & de tertio, idem dicamus de medio gradu, ſcilicet, de ſecundo. Vnde ſecundum quòd fuerit natura, & ſubſtantia ſubiecti uel medicinæ, in quam agit ipſe calor ſuccum extrahendo, Sic calor diuerſificatur, modo mitis, modo acutus. Cum enim medicina aliqua habens ſubſtantiam ſuauem, & mediocrem inflammatur à calore, & deducitur ad actum, calor iſte redditur ſuauis, & temperatus, ratione cuius ſubſtantiæ ita temperatæ, poſtea caloris ſic aucti medicina illa accipit denominationem, ut dicatur medicina temperata: At ſi ſit medicina aliqua habens partes ſuas, humidas, per eas obtunditur calor, dum in illas agit, & tam diu obtunditur ab huiuſmodi partibus humidis, quam diu calor concoquendo humidum illud per extractionem ſuperauerit ipſum, qualis eſt ſuccus portulacæ, quem dum calor poſtea uicerit, conuerteritque pro ſui alimento, augetur quidem calor, ſed non ita,

ut per nasturtium; quoniam succus portulacæ nõ est adeo inflãmabilis, ut succus nasturtij, fit quidem semp, caliditas sed uaria secundum magis & minus, maior quippe redditur calor per extractionem succi ex nasturtio, q̃ ex portulaca, seu huiusmodi alio. sic ignis, dum accendit partes in aliquo subiecto, augetur semper, sed magis in subiecto uno, minus in alio, secundum diuersam subiecti substantiam, in quo extiterit, ut de quærcu, & de palea dictum est. Fit igitur calor talis, secundum plus & minus, diuersus, prout fuerit diuersa paßi resistentia, aut subiecti, in quo fuerit. Non est ergo dicendum, q; medicina frigida non possit deduci ad actum per calorem innatum humani corporis eo modo & ratione, qua diximus, & si multo & longiori tempore indigeat, q̃ medicina calida, & huic patet, quæ nam sit differentia inter medicinam calidam & frigidam, quia medicina calida deducitur ad actum à calore sine magna, immo cum facilima, &. in sensibili alteratione caloris ipsius. At medicina frigida non facile deducitur ad actum, sed cum magna difficultate, & longo tempore, quoniam partes eius sunt maxime rebelles calori, tamen deducuntur tandem & illæ per extractionem sui sicci à calore, & inde acquirit denominationem medicinæ frigidæ, quia calor alterando eam, non facile, nec cito eam superauit, nec ualde fuit acutus. Quod ita sit probatum est iam per exemplum Galeni de lignis uiridibus quoniam, ut dixi, uult quidem Galenus, q; medicina frigida prius agat in calorem, eumq́; quoquomodo obtundat, antequam ipsa à calore illo alteretur, & uincatur. Credo igitur quod per

hæc

hæc sic enarrata, omnibus manifestum sit, quomodo dici debeat medicina temperata, & æqualis. & quomodo inæqualis, & intemperata scilicet aut calida aut frigida, ac etiam intellectum sit, q̃ male Auer. carpat Galenum, & hæc sufficiant de materia ista. Ex quo iam compleuimus materiam istam, quomodo scilicet medicinæ dicantur calidæ, & frigidæ per deductionem potentiæ earum ad actum à calore, modo remanet alia difficultas de numero æqualitatum, seu temperaturarum, quam non in præsenti sermone sed aliàs prosequemur.

Sequitur Tabula

TABVLA MEDICAMENTO-
rum, circa materiam.

ÆQVALITAS: In temperatura in actu. / In facultate in potentia.

In temperatura in actu.: Aequalitas. / Excessus.

Aequalitas, Vt in mixtione tantum sit de calido quantum de frigido, humido, & sicco.

Excessus, Vt si exuperet caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas. Nil autem refert, an hæc æqualitas uel excessus sint absoluti, aut relatiui.

In facultate, in potentia: Vel actiua. / Vel passiua.

Actiua, Vt scribendi in Scriba.

Passiua.: Vel propinqua. / Vel remota.

Propinqua, Vt sanguis ad carnis generationem.

Remota, Vt panis ad sanguinem generandum.

Ea, quæ corpori admouentur, sunt uel cibus absolute, uel cibus medicinalis, uel medicina cibalis, uel medicina absolute, uel medicina uenenosa, uel uenenum absolute.

Cibus absolute, cuius plurimum uertitur in substantiam corporis, nulla facta alteratione sensibili in ipso corpore, & est totus in facultate passiua.

Cibus medicinalis cuius minus conuertitur in substantiam

tiam corporis, facta aliqua alteratione sensibili in corpore, caliditate, frigiditate, humiditate, siccitate, et secundum substantiam totus est in facultate paßiua; secundum aliquam qualitatem in facultate actiua, ut mel, uinum potens uetustum, ptissana.

Medicina cibalis, minimum ex ea uertitur in substantiam corporis, sensibili alteratione facta in eodem corpore, caliditate, frigiditate, humiditate, et siccitate, secundum substantiam, tota est in facultate paßiua, secundum aliquam qualitatem in facultate actiua, ut portulaca, solanū.

Medicina absolute, nil ex ea uertitur in substantiam corporis, tota eius substantia est in facultate paßiua, secundum aliquam facultatem in facultate actiua sine detrimento tamen substantiæ corporis, alterans tantum, ut Theriaca, Mitridaticum.

Medicina uenenosa purgans, alterans, erodens, Nil ex ea uertitur in substantiam corporis, secundum substantiam est in facultate paßiua, secundum aliquas facultates in facultate actiua, cum manifesto corporis detrimento, alterando & corrumpendo, ut opium diminuendo, & euacuando, ut scammoneum, erodendo, ut cantharides, euphorbium, intelligitur uero ne mole excedat, nā si excederet, omnino perimeret, & corrumperet.

Venenum absolute, corrumpit totam substantiam corporis, nulla facta sensibili operatione ab ipso calore natu=

turali in ipſo ueneno, & eſt totum in facultate actiua, ut ſaliua uiperæ, aconitum, & huiuſmodi.

Notandum has omnes facultates medicinarum non determinari tales eſſe, niſi determinetur corpus, cui applicentur: nam ſecundum uarietatem temperaturarum, nõ tantum in ſpecie, ſed etiam in indiuiduo, uario modo deducentur ad actum proprium; reſpectu cuius ſunt facultates, & potentiæ.

Corollarium primum.

Quamuis medicinæ, uel cibi ſint æquales reſpectu humani corporis, non tamen ſunt eiuſdem temperaturæ.

Corollarium ſecundum.

Sequitur, ut una & eadem res ſit cibus & medicina, immò cibus, & uenenum reſpectu diuerſorum, ut elleborus, huiuſmodi medicina, cibus coturnici, cicuta uenenum homini, cibus ſturno.

Corollarium tertium.

Sequitur, ut medicina in propria temperatura inæqualis cum exceſſu inſigni quarundam qualitatum tamen reſpectu corporis, cui applicatur, ſit temperata, ut oleum, lithargyrus reſpectu humani corporis.

Corollarium quartum.

Sequitur, ut quamuis medicina dicatur eſſe in potentia reſpectu caloris innatu, qui uario modo alterat ipſam, deducendo ad actum, iſta tamen uarietas oritur ex uaria medicinarum temperatura.

FINIS.

NVLLA SINE LABORE EST VIRTVS.

IOANNIS BAPTISTAE MONTANI DE MORBO GALLICO TRACTATVS.

VLTIPLEX est opinio de origine morbi gallici. inter reliquas una est, & maxime celebrata, quæ talis est, quòd morbus iste ab influxu cœlesti initium, & originem suam traxerit: tamen cessante tali influxu perseuerauit semper talis ægritudo, & hoc quoniam quamplurimi remansere huiusmodi morbo infecti, qui deinceps alijs & posteris per contagium ipsum tradidere: & ita, ut nunc adeo frequens sic. Verum opinio ista mihi nunquam placuit. tamen in præsenti eam non redarguam, cum huc accesserim docendi magis gratia, quàm ostentandi. Quapropter quàm breuißimè dicam, quid de hac re sentiam. Certum est Domini, quòd morbus iste per contagium acquiritur, & non tantum ex congressu mulieris cum uiro; uerum etiam si quis cũ laborante huiusmodi morbo, quique pustulas habuerit, dormierit, eisdemq́; uestimentis ac rebus, quibus ipse utitur, usus fuerit, facilè inficitur. Quis autem ad nos apportauerit pestem hanc, inquiramus. Debetis scire quòd anno à CHRI-

STI Nat. 1492. quidam Columbus miles una cum multis Hiſpanis acceßit in Indias illas nouas, quas Calicut appellãt qui quidem morbus cum ibi familiarißinus ſit, quemadmodum ſcabies apud nos, tunc multi ex illis Hiſpanis, dum ibi morarentur, infecti ſunt tali morbo: qui deinde ad ſuas regiones & ad nos reuertentes, multos ex noſtris inficere. Quòd autem iſte morbus ſic illis Indis familiaris, non eſt mirum, nam Gal. in libello illo. an animi mores, &c. & Hippoc. in libro de aere aqua, &c. & in primo Epid. nec non in primo de ratione Vict. Inquiunt, quòd ſunt Endimiæ quædam, quæ paßim uagantur, ſicut & Epidemiæ. ꝙ autem hoc ſic uerum, habetis, apud Arabas quòd erat quædam ægritudo, quã uenam Endimini appellabant, quæ talis erat, quod in uena & arteria concreſcebat ſanguis, & uidebatur fieri ſicut ſerpens quidam, & difficillime curabatur. ſicut etiam de lepra, quæ apud multas regiones frequentißima eſt, in quibuſdam uero raro accidit. Nam ſcythæ non patiebantur lepram, & ſic paucißimi Germani tali afficiebantur morbo: plurimi tamẽ Aſiani infeſtabantur, & hoc propter diuerſitatem regionum. ſicut igitur in iſtis regionibus nonnulle ægritudines craſſabantur, quæ in alijs non reperiuntur, pariter non eſt mirum, quòd apud Indias illas nouas uigeat morbus iſte contagioſus, illis tamen familarißimus: et ideo repertum eſt etiam apud ipſos Antidotum ſuum, quod Lignum Guaicanum dicitur. Morbus itaq; iſte illis eſt ſicuti apud nos ſcabies fa=

miliaris, & acquiritur per contagium, ſicut & ſca-
bies. Cũ igitur anno 1496. Columbus ille in Italiam
reuerteretur, & tum temporis Carolus Gallorum
Rex numeroſo exercitu Neapolim acceſſerit, ibique
permanſerit, per aliquot menſes, tunc contigit, ſicuti in
exercitibus euenire ſolet, quòd multi hinc inde fuerint
facti transfugæ, & ſic milites illi Columbi, qui forte
etiam ex illis Indijs quaſdam meretrices adduxerant
ſecum, quibus cum concumberent, deinde multas alias
infecere: quæ deinceps & Italis & Gallis Hiſpanisq;
talem luem contribuere, tunc temporis. Quapropter
Galli morbum hunc appellauerunt Neapolitanum
morbum, non Gallicum: & hac die etiam ita dicunt.
Hiſpani uero & Itali Gallicum, quia in eo bello cæ-
pit graßari & hæc de origine iſtius morbi, & quo-
modo per contagium acquiratur.

Modo ſi uolumus iſtius morbi curationem trade-
re, neceſſarium eſt imprimis ipſius naturam & eſſen
tiã inuenire. At quæ natura eſt iſtius morbi, quǽue
eſſentia? Dico quòd eſt mala intẽperies calida & ſic-
ca in hepate per contagium impreſſa. Verũ quia ma-
la intemperies poteſt eſſe cum materia, & ſine mate-
ria, dico quod prius hæc intẽperies eſt ſine materia:
poſtea procedente tempore fit cum materia, ac ſoluit
continuũ, & iſta acquiritur per cõtagium hoc pacto,
uel cum quis comercium cum infecta habuerit, ab illa
emanat aliquod uirus, in quo exiſtit illa mala & uene
noſa qualitas, quæ figitur uel in ore, uel in præputio,

quæ membra ſunt laxiora, & magis apta ad recipien dum hanc uenenoſam qualitatem: quæ cum ibi eſt iam impreſſa, paulatim repit ad uenas paruas, deinde ad maiores, donec hepar pertingat: quæ cũ eò peruenerit, ipſum occupat, immutatq; ſuam naturalem temperiem: quòd hepar poſtea ſic alteratum primo adurit omnes humores in eo exiſtentes, qui tranſmittuntur ad omnes corporis partes pro nutrimento: ſed cum mali ſint, tunc membra renuunt ipſos, nec nutriunt: & ideo corpus illud redundat quam plurimis excremen tis, quæ ſi nimis mordacia fuerint, tunc generant ulce ra, puſtulas, pilorum defluxus, dolores inter iuncturas, & alia infinita ſymptomata ſecundum uariam na turam humoris quæ aduritur. nam ſi fiat ulcus, illud poſtea à mala intemperie fouetur, & cum in ulcere adſit dolor, propter ſolutionem continui, tunc ratione doloris adtrahitur noua materia, ex qua continua adtractione difficillime curantur: quoniam mala intempe ries nõ facilè corrigi poteſt, cum iam in membro tam nobili impreßionem fecerit: quia uero calida & ſicca eſt, ideo aſſumpſit plurimum de humido radicali, & ad ſiccitatem iam uergit, cum ad ſic ibi caliditas præternaturalis. Vos autem ſcitis, quàm difficiles ſint ad cor rigendum lapſus, qui ad ſiccitatem uergunt iſta autem intemperies eſt magis ſicca, quàm calida: ideo non eſt mirũ ſi difficilis ſic curationis. Sed cur os, præputium, uulua recipiunt tam facilè huiuſmodi morbum? Dico quòd ratio eſt, tum quia membra iſta ingrediuntur in

corpus, tum etiam quia laxa admodum ſunt: & ideo agens facilius imprimit in ſubiecto diſpoſito, quàm in non diſpoſito. Accedit etiam hoc quòd ex confrictione membra illa incaleſcunt, & pori magis rarefiunt, & tunc facilius uirus emanans ab ulcere corporis infecti imprimit malam illam qualitatem: quod quidem uirus cũ ſit calidũ & ſiccum facilè penetrat, & exulcerat, & corrodit, & euenit, quòd qui mollis ſunt carnis facilius recipiunt hunc morbum quàm qui ſolidioris carnis ſunt. Quapropter mulieres & pueri facilè inficiuntur ex lactatione & aßiduo lactis uſu infecti. Verum tamen eſt, quòd ut plurimum in coitu acquiritur contagium illud: quoniam illa membra naturaliter ſunt laxa, accedẽte poſtea illa frictione in coitu, incaleſcunt, & pori rarefiunt magis, magisq; relaxantur, quæ calefacta humores magis recipiunt, & uirulentiam illam, & malam qualitatem, quam poſtea ſingulis partibus communicant, & præcipuè hepati, eò modo quo dictum eſt. Quòd intemperies hæc ſit calida & ſicca, à natura rei cognoſcitur, & ex effectibus ſuis: nam ſi ulcera fuerint, habebunt duritiem ſatis inſignem. Durities autem ſit uel à pituita craſſefacta, uel à melancholia, ſed non à pituita craſſefacta, quia nõ corroderet ergo à materia melancholica et de hoc Gal. in lib. de hum. præternaturã. ubi adſunt eroſiones cum duritie, ibi adſunt materiæ craſſæ aduſtæ. Sed ſi materia eſſet tenuis, potius Eriſypelata faceret, uel ulcuſcula ſuperficialia, non autem in profunditate. At

ulcera hæc ſunt in profundo, & cum eroſione. ergo materia craſſa aduſta eſt, quæ cauſat talia ulcera. Quòd etiam ſit materia calida & ſicca, cum aduſtione declaratur, quia iſtorum ulcerat curantur cum ijs quibus medemur ulceribus aduſtis: quod quidem ulcus uenis primo paruis paulatim, deinde maioribus tranſmittit ſuam malam qualitatē, donec hepar pertingat, & ipſum occupet. quod ita ulceratum, talem ſanguinem, talesq́; humores, qualis eſt intemperies ſibi adquiſita, generat: unde & in hoc morbo idem contingit, quod & in ſcabie. ſi quis utatur pannis, quibus utitur ſcabie laborans, uel cum illo dormiat, primo incipit ſcabies in una tantum parte, deinde ad alias ſucceßiue permeat, donec totum infectum reddat, & ſic ad hepar pertingit, quod ita alteratum, talem ſanguinem generat. Quapropter tales non bene ſanantur, niſi prius euacuata materia, et alterato corpore uidelicet, hepate quibus peractis linimentis etiam leuißimis tollitur, quæ alioquin ex ſe nunquam abiret: & iſta magis hominem affligit ſecundū diſpoſitionem ipſius & ſecundum etiam quod ſe regit circa cibum & potum, reliqua ſex non naturalia. Et extat una propoſitio uniuerſalis in medicina, quòd quando aliquis affectus æqualiter in toto corpore eſt impreſſus tunc principium naturale eſt uitiatum, ut uerbi gratia, ſi quis patiatur priuationem motus, & ſenſus in toto tunc de neceßitate patitur principium ſenſus & motus, & cerebrū ipſum, pariter ſi quis patiatur aſphexiam, id eſt

summam pulsus imbecillitatem, signum est uitium esse in principio uitali.s.in corde: & ita ubi in singulis corporis partibus uitiatur sanguis, ita quòd fiat uel adustus, uel pituitosus, uel salsus, & per totum diffundatur, tunc signum manifestum est, quòd hepar sit læsum. sic igitur non est mirum, quòd ex una parua scabiei pustula totum corpus inficiatur quandoque: pariter mirum non debet uideri, quòd ex parua pustula uel ulcusculo istius morbi uenenosi inficiatur totum: si quidem inficiatur hepar, quòd est principale membrum toti deseruiens: quod cum fuerit ita infectũ, necessarium est omnia in deterius labi. Et ideo Gale. in sexto de locis affect. declarat, quòd paruũ uirus scorpionis in aliqua parte impressum pertingat illico usq; ad cor, uel cerebrũ: ubi recitat de quodã, qui ex morsu scorpionis adeo infrigidari uidebatur, ac si aqua frigidißima super caput eius inspersa esset. et uidetur quasi uirtus quædã spiritualis, sicuti etiam est de opio. nam modica opij qualitas totam habet infrigidare massam sanguinis. non igitur est mirum, Domini, si illato cõtagio uel in summa uirga, uel in ore, uel in uulua, diffunditur illa mala intemperies, & usq; ad hepar pertingat. quòd autem ita sit, quòd scilicet hepar inficiatur, apparet, nam omnes tales liuidi ferè & subnigri apparent, floridumq; tum faciei, tum cutis amittunt colorem: et tristantur sine causa, cum prius hilares essent, ut dicebat Gal. in lib. artis paruæ, et in quarto de tuẽd. sanit. quòd talis est cutis in superficie, quales sunt hu-

mores in corpore dominantes, nisi ad profundum decubuerint. isti igitur tristantur, quia non amplius sanguinem bonum, floridumq; habent. Vnde & spiritus qui ab eo eleuantur, cum sint adusti, non possunt esse clari, nec lucidi: sed perseuerante hac mala qualitate in hepate calida et sicca maior fit sanguinis adustio. tunc autem membra renuunt talem sanguinem adeo crassum adustum & mordacem pro nutritione sui. ideo consequenter aggregātur tunc plurimæ superfluitates in tali corpore. quòd si isti aliquam corporis partem reliquis imbecilliorem habuerint, illuc humores tales excrementitij confluunt, siue modo ad crura, uel ad pedes, uel ad cutim, diuersáq; symptomata, ibi percipiuntur. Si enim iuncturæ fuerint debiles ad iuncturas confluunt quæ cum frigidæ sint humores illi acres et mordaces adusti in ipsas penetrāt acutißimosq; dolores pariunt talesq; gignūt dolores ac si terebra pforarentur si uero ille humor magis tenuis fuerit, nec ita assatus, nec adustus uirtusq; potēs et ualida fuerit expellit talem humorē ad cutim et pustulas facit. nam cutis est receptaculū omniū excrementorū, præterea pustulæ illæ ad nigredinem uergunt, unde indicant adustionem ipsius materiæ insignem sub illisq; pustulis propter summā adustionē fiunt ulcera, quæ difficillime curantur, & quandoq; ita acris & mordax est huiusmodi materia, ut uapores ab ea eleuati caput petentes causene diuersa symptomata uehementes capitis dolores, pustulas, capillorū defluxus, nonnunquam

figuntur in palato uel in gula, quia humidæ & laxæ & ibi causant ulcera: faciunt autem crustas, quia dum sanguis ille aduritur, eleuãtur uapores ad caput acres qui cum cerebrum ualidum & forte inueniunt, ab ipso ad cutim expelluntur, & ab eis dolor & in furculis & in spatulis propter ascensum illorũ uaporum causatur qui inhæret periostijs illarum partium. quandoque etiã cadunt pili propter defectum alimenti ipsarum, aut quia etiam alimẽtum sit corruptum. interdum circa cutim plurima plerunque adsunt excrementa, quæ ibi putrescant, & si pili generentur ex adustione humorum tamẽ si adustio illa corrumpatur & aduratur magis tunc cadunt pili et hinc est. quod auripigmentũ facit cadere pilos, quia tollit ortum ipsorum adurendo radices sic & materia illa adusta, quæ ad radices pilorũ tendit cũ aduratur magis est causa quod pili cadant. Quare omnia symptomata indicant summã adustionẽ, et percipue in hepate, siquidẽ in tota massa sanguinis adest uitiũ ergo et in ipso principio. sed aduertas quòd ista adustio habet gradus diuersos nam si hepar in totum etiam frigidæ & pituitosæ temperaturæ inuenerit facit quidem adustiones non ita tamen sicuti in hepate cal. & sic. & ideo non est mirum in uarijs temperaturis si uarij reperiãtur effectus istius gradus & uariæ affectiones nam in alijs abscessus in alijs dolores, in alijs ulcera, in alijs scyrrhus & gummæ. si quæret quis cur est quòd huiusmo di affectio non peruenit ad cor sicuti ad hepar nam si

cuti peruenit ad hepar per uenas, ita etiam tendit ad cor per arterias. Dico quòd ideo non euenit quia ad hoc quòd agens agant requiritur dispositio ipsius pathi. noui enim ego multos quosdam uero uidi qui ex uno tantum concubitu illam malam qualitatem acquisiuerant, quare dico impreßionem hanc facilius recipi in hepate per uenas, quam in corde per arterias. nam cor & arteriæ sunt ualidißimæ, & substantiæ admodum duræ & solidæ, ideo huiusmodi intemperies non ita facile potest imprimi in ipsis. uenæ autem & hepar, quia habẽt substantiam magis laxam minusq́; solidam merito non adeo affectibus isti resistunt sicut cor & arteriæ ipsæ. sed quæres nunquid quando facta est illa pustula in præputio & in inguinibus appareant illi tumores .i. bubones an sit appellandus morbus gallicus necne? Ad hoc dicimus quòd si pustulæ illæ nuper incœperint easq́; prudens medicus extinxerit ac represserit dico quòd tunc illa non est dicenda morbus gallicus & tunc color cutis fœdatur & magis niger quam pallidus redditur & hoc ideo est quia sanguis ex quo nutriuntur membra omnia aduritur ineptioraq́; redditur ad membra nutrienda ac spiritus ẽt ipsi obtenebrosiores efficiuntur ideo isti tales semper tristia cogitant & mala imaginãtur quòd si adhuc perseuerauerit aggregantur quamplurima excrementa quæ deinceps ad iuncturas expelluntur & ad periostia, unde continue augentur plurimi humores pituitosi qui superassati fiunt deinde gypsi

quapropter circa iuncturas quandoque fiunt gummæ quod si magis adurãtur & magis acres mordacesq́; euadant diuersa causant ulcera. quòd si diutius hæc intemperies perseuerauerit, nec cessat donec omnia mẽbra principalia occupauerit quia cũ contrarium contraria applicatur necessario sequitur actio & paßio. dum enim uirtus cerebri, potest resistere huic male qualitati resistit quantum potest & si caput dolet tristiaq́; imaginetur non credatis, tamen quia læsio fit principaliter in cerebro, & cerebrum per essentiam læsum sit sed per consensum propter uapores ascendentes ab inferioribus partibus unde si irascatur hoc est, etiam per consensum uaporum ascendentium quia cum sanguis crassus & adustus sit in hepate & ex eo generentur spiritus, quia ex puriori & magis defecata parte sanguinis gignuntur non possunt esse ipsi nec lucidi, nec clari, non tamen propter hoc dicendum est affectum esse principaliter in corde, sed perseuerante morbo ipso concedo quòd ista mala qualitas imprimatur in utroque prius tamen in cerebro quàm in corde quia est laxum cor uero est solidum, & durũ, ideo facilius recipit illam malam impreßionem quàm cor. cerebrum igitur ita inficitur, & ita ut quandoque corrumpatur meringe ipsius & os etiam corrodatur ipsius cranei, sed tunc iste peßime se habet quoad operationes naturales & animales, ultimo contaguium, istud ad cor pertingit ratione peßimi alimenti quod generatur in hepate & cor ratione illius ma=

gis exiccatur ob impreßionẽ illam quæ cal. & sic.est et sic incipi tabescere tunc autẽ nulla est redẽptio tales autem fiunt admodum agrestes & impatibiles nulla possunt tollerare & si quis alius secum loquatur fastidiunt omnia . maxima enim fit adustio in cerebro in istis & ita morbus iste tres habet gradus primus est quando illa mala qualitas in hepate figitur ac imprimitur quòd si tunc cerebrum quidquam patiatur illud est per consensum.secundus gradus est quòd ultra hepar occupet cerebrum & tunc apparent signa quæ superius diximus . ultimus gradus est quando etiam cor opprimit ex quo sequitur marasmus nec amplius curatur &.n.patientes temperiem humores illi prout aggregantur adurũtur & sic sequitur perpetuo adustio humorum siue sit bilis, siue pituita , siue atra bilis qua de re iã habetis naturam & essentiam istius morbi nec non sua signa ipsorumq; rationes:uerum si talis est qualem diximus, essentia huius morbi quomodo remouebitur cum aderit ? Duplex est uia , una per ea quæ à qualitatibus manifestis operatur , alia quæ à proprietate occulta , ac quis insurget dicens ut ergo concedis illam qualitatem occultum siue proprietatem quã temperature ubique uituperans ? Ad hoc dico q Gal.interdũ ad illam confugit ut exempli gratia qua re Scamoneum trahat bilem de hoc nulla potest tradi ratio nullaq; causa reddi quare stercus pueri curet synanchen.in isto igitur morbo debetis procedere cum ijs quæ operatur à qualitatibus manifestis , & cum

hmõi morbus sit intẽperies hepatis cal. & sic. & cum materia primo. materiam euacuabimus deinde cum frigidis & humidis quæremus reducere hepar ad pristinum statum nam non possumus intemperiem remouere nisi prius educatur materia. non enim potest reddi ullum membrum ad suum naturale temperamentum, nisi prius mundatũ fuerit à proprijs superfluitatibus, prius igitur uacuãda materia deinde alterandum est hepar cum frigidis & humidis, & quoniam morbus iste est malignus & uenenosus, non potest tolli cum sit ualde impressus cum ijs quæ à qualitatibus manifestis operãtur ideo ad Bezaortica siue antidota est recurrendum. unde Deus gloriosus de hoc nos commoneat suumq; ostendat auxilium quemadmodum etiam fecit in alijs morbis uenenosis & hoc est decoctum ligni Guaicani nam & medici moderni qui supra nos tentauere morbum istum curare & cum ex affectibus ab eo prouenientibus uiderent intemperiem hanc cal. & sic. in curatione cum frigidis & humidis processere & quia uidebant ista corpora propter huiusmodi intemperiem esse referta quamplurimis malis humoribus prius exactam & ipsi euacuationem tentarunt & cum uiderent ulcera cum ijs quæ Arabes ulceribus malignis & putridis occurrere consueuere quæ saphati. appellãt processerunt & quia in hmõi ulceribus Arabes argento uiuo utebantur, ideo & ipsi cum huiusmodi processere non tamen curabãt, etsi uidebantur curare propter summam ar-

genti uiui repreßionem quam habet non tamen ut di=
xi curabant quia non remouebant illam malam intem
periem ſed bene per aliquod tempus remanebat ſup=
preſſa procedente uero tempore omnia deteriora re=
dibant quam prius eſſent, & quia non credebant ſe ſa
nare cum linimentis, ideo antidoto uſi ſunt ipſo &
quia aſſumendo argentum uiuum per pillulas & ſy=
rupos, tum quia nimio ſuo motu ulcerabat inteſtina
ideo ſiſtebant ipſum & cum ſaliua & cum axungia
& cum ſimilibus & hoc appellarunt argentum præ=
cipitatum cum potius præcipitans dicere debuiſſent
quoniam præcipitat homines. Hactenus ſciuiſtis quòd
intemperies iſta calida & ſicca, hepatis reducenda eſt
ad ſuum naturale temperamentum, cum ſuis oppoſitis
frigidis. ſ. & humidis. Sed hoc dicebamus non poſſe fie
ri niſi prius euacuatis quibuſdam humoribus aduſtis
multiplicatis in corpore propter huiuſmodi intempe=
riem & quia medici gradum iſtius lapſus & formam
eius ſpecificam ignorant quæ quidem uenenoſa eſt &
peſtifera ideo occurrunt ei cum ſuo antidoto quia ſi=
cuti forma faciens iſtum morbum eſt nobis occulta
ita medicina reſpiciens iſtam formam eſt nobis
ignota. quòd autem huiuſmodi intemperies ad certum
gradum peruenire debeat ad hoc ut faciat morbum
gallicum licet aliqui uelint ita argumentari, quòd le=
pra eſſet morbus gallicus; hoc modo omnis morbus
gallicus fit ab intemperie cal. & ſic. hepatis ergo om
nis Lepra eſt morbus gallicus . uide quæſo quomodo

ualeat hæc consequentia in secunda figura ex puris affirmatiuis in terminis non conuertibilibus bene uerum est quòd lepra fit ab intemperie cal.& sic. & quòd curatur cum his quæ euacuant humorem melancolicum & per frigida & humida alterãt hepar ipsum non tamen per id lepra est morbus gallicus & quia medici ignorant formam specificam ideo casu inuentum est eius antidotum quod est caro uiperæ ex qua asserit Gal.se multos curasse in eo loco qui est de subfig.emp.sicut etiam morbus gallicus, primo debet curari cum ijs quæ humorem melancholicum euacuãt deinde cum ijs quæ alterant hepar ad frigidum & humidum. & Deus dedit nobis suum antidotum quod respicit hunc morbum à tota forma & illud est liguum Guaicanum,quod non tantum quoad qualitates manifestas contrariatur suæ formæ, sed potius uidetur illi simile & fauere quoniam calidum & siccum. ex quo uidetur quòd intemperiem illam augere debeat magis. ideo cum ipsum morbum remoueat operatur non quia calidum neque quia frigidum,sed quia tale.in curatione igitur istius pessimi & uenenosi morbi consulo ut utroque modo procedatis, primo incipientes ab ijs medicamentis quæ per indicationes sumuntur,& quia humores plurimi sunt & adusti,ideo prius euacuandi sunt sed prius, sunt præparandi & concoquendi,postea alterandum est,hepar ad frigidum, & humidum quoniam intemperies acquisita est calida & sicca. ulimo cum bezaortico uel cum decocto Ligni Guaicani,

quod à proprietate ſanat. Quod autem ubi adeſt hu iuſmodi morbus ſint plurimi humores aduſti melan= cholici iſtud ex ſuis ſignis deprehendetis nam, uel patiuntur dolores in brachijs, uel in ſpatulis, uel in cruribus, uel in capite, qui cauſantur à uaporibus ele uatis ab humoribus aduſtis interdum ulcera, tum cir= ca pudenda, tum circa os & palatum quæ indicabunt ſupra humorem melancholicum aduſtum. quandoque puſtuas in capite quandoque capillorum de fluxus, propter peßimum nutrimentum quæ omnia atteſtan= tur ſupra tales humores aduſtos plurimos deprauatos quapropter euacuandi ſunt, & optime & exqui= ſite, & quia aggregati fuerunt propter malam hepa tis, intemperiem quod cum generet peßimum ſangui= nem illum tranſmittit per uenas, & arterias ad uni= uerſum corpus nutriendum. ſed cum iniucundus ſit, & inutilis, atq; excrementitius membra ipſum renuunt. unde non fit in hepate tunc bona concoctio, unde mul= tiplicantur excrementa qua de re facta prius conco= ctione & conuenienti uentris euacuatione, unitatis ſanguinem uſque unc. x. & plus & minus, ſecundum quòd corpus fuerit robuſtum aut imbecille, & ſi uir= tus ita debilis ſit, ut talẽtã ſanguinis mißionem unica uice non poßit ferre bis terue iterabitis donec eam quantitatem quam intenditis eduxeritis. ex hac enim euacuabitis humores qui in toto uenarum ambitu ag= gregati ſunt propter malam hepatis intemperiem, deinde refrigerabitis ipſum hepar & uniuerſum cor=

pus,

pus, quo maxime indigetis, postea quia scitis aliquos humores crassos, & adustos superesse, concoquitis ipsos, quoniam ex ipsis non potest generari alimentum per corpus, quia iam omnes concoctiones pertransiuerunt, quia humor melancholicus est excrementum, & fex omnium concoctionum, si igitur excessit omnem concoctionem, scitis uos, quòd ex cinere nihil fit, ideo non potest concoqui uera & propria concoctione, sed concoquitur hoc pacto, quia coniuncta est plurimis bonis humoribus & laudabilibus, tam in uenis quàm extra uenas, & cum crudis etiam, ideo istos concoquetis aptosq; secretioni reddetis. Quapropter imprimis exhibebitis ea quæ ueram faciunt concoctionem ipsamq; adiuuant, & ista sunt calida & humida, hoc enim pacto ueram facietis concoctionem adiuuando calorem innatum, qui postea crudos humores aggreditur, ipsosq; concoquit & tunc natura quod est sibi simile retinet, quod uero noxium expellit, & segregat. quia igitur in istis aggregati sunt humores adusti plurimi, non debetis concoquere uera concoctione, quoniam humores isti ueram concoctionem pertransiuerunt, sed concoctione improprie dicta, adiuuando scilicet calidũ innatum quo eos humores crudos cum adustis coniunctos cõcoquat, & ipsos separet, & adustos humectabitis magisq; expulsioni paratos reddetis, & cum natura fortior fuerit facta, eos deinde expellet, quòd si tale munus non efficiet, debetis uos adiuuando ipsam expelle-

re. Aduertendum autem hic est, quòd isti ferè omnes practici ad præparationes humorum nulla facta concoctione procedunt, nullam differentiã ponentes inter præparare, & concoquere, ideo in principio abstergentibus, incidentibus, & aperientibus procedunt, sed illi humores cum nondum præparati sint, nec concocti, detruduntur per uasa, & incuneantur nulla facta prius concoctione, nec etiam abstergi, nec incidi possunt, cum non sint concocti, ideo notetis differentiam, quæ est inter concoquere, & præparare: nam concoquere est adiuuare calorem innatum, ut super humores fortius, et ualidius agere poßit, ipsosq́; concoquere, malosq; à bonis separare. præparare uero est cum concocti sint, si tenues nimis fuerint, eos incrassare, si craßi nimis, attenuare, si uiscidi, incidere & abstergere, & tandem eos euacuare: sic itaq; semper debetis facere: prius accedere ad concoctionem humorum antequã præparentur, deinde facta concoctione, & præparatione, si natura nõ euacuat, euacuabitis uos, ideo in principio in casu nostro procedetis cum fomentis calidis & humidis, & circa uentriculum, & circa hypocondria, ut prima concoctio optime fiat, & iuuetur calor innatus, postea cum ijs, quæ interius assumuntur, ut sunt calida & humida, tam scilicet cibi quàm medicinæ, sintq́; facilis cõcoctionis, et ita semper procedetis, ut prima concoctio, quæ fit in uentriculo, optime fiat, pariter, & quæ in ambitu totius fit, & celebratur. Sic enim semper adiuuabitis calidũ innatum,

& modice calefacietis, cum leuibus frictionibus, cum modico olei, uel amygd. dul. uel chamæmeli. Vinum debilis substãtiæ debet esse, deinde lene, & modice dulce non nigrum, sed album: cibi quoque calidi & humidi, ut ptisana alterata cũ modico cinnamomi, et fiat etiam in bono iure pulli, quia ptisana de se frigida est, & humida ut scitis. cũ p 8. aut 15. dies ita duxeritis ægrũ adiuuando concoctiones omnes, tunc urinæ magis laudabiles apparebunt magisq́; concoctæ. tunc uero ad abstergentia, ad incidentia, & ad aperientia tuto potestis accedere, ut quod est iam cõcoctũ, natura adiuta posſit expellere: ideo tunc optime potestis syrupum de fumo terræ, qui abstergit & incidit, & oxymel simplex & syrupum de epithym. aliosq́; innumeros exhibere, ut quod est concoctum expellatur, quodque crudum est præparetur, & expulsioni, abstergendo, incidendo, aperiendo, paratum reddatur. His peractis tunc pharmaca, quæ huiusmodi humorem euacuent peccantem, & hepar alterent exhibebitis, nec à confectione ipsius Amech discedetis, nec à syrupo rosarũ solutiuo, quo peracto, si adhuc symptomata perseuerauerint, nec magna ex parte fuerint remissa, iudicabitis corpus illud non esse exactè euacuatum. Tunc igitur concoquetis rursus, ac præparabitis materiam: post modo etiam euacuabitis, & tunc poteritis uti illis nostris syrupis, uel alijs consimilibus: nostri autem sunt ita,

Recipe Mirob.citrin.
Chebul. } an. unc. v.
Indorū.

Contundantur grosso modo, & in libras quatuor, fumi terræ infundantur per diem & noctem postea.

Recipe Polypod.
Folic. Scen. } an. drach. vi.
Epithym.
Liquintiæ drach. i.
Gariophyll. drach. ij.
S. citri
Cinnam. } an. scrup. i.
Epithym.
Cort. Eleb. nig. drach. i.

Bulliant omnia simul usq; ad consumptionē tertiæ partis, deinde addantur libræ tres aquæ fumi terræ, & misce pro sex uicibus, & sic si æger fortis, & ualidus sit, poteris exhibere singulis diebus: si uero non ita robustus, alternis diebus tantum: quibus peractis si uidebitis accidentia magna ex parte cessare, tunc alterationi hepatis attendetis, quo facto post modum ad Bexaortica deuenietis, alterabitis autem hepar cum frigidis & humidis, quæ moderate talia sint, & tunc dabitis ptisanam in iure magis longo, & aqueo, & sit uinum magis dilutū. Quo uero ad medicinas uos exhibebitis, uel syrupū de Nemphane, et uiolat. compos. & simp. aliosq; consimiles, & cum aquis frigidis & humidis postmodum ad decoctum ligni accedetis. Sed

quoniam ultra istud decoctum frequentißimus est usus linimenti argenti uiui, & olei de calcantho, seu de uitriolo, & isti uolunt hæc habere proprietatem contra istum morbum, & non tantum utuntur argento uiuo per exterius, sed interius etiam quod peius est exhibent, & hoc quia uident quasdam experientias. Sed quàm difficilis sit experiendi modus, nisi prudentem medicũ nactus fuerit, legatis Gal. in primo & secundo de simpl. medic. ubi inquit, q medicus maxime prudẽs, et in logicis uersatus esse debet, si debet cognoscere id quod est per accidens ab eo quod est per se, ideo uos qui methodici esse uultis cognoscere debetis, quare est quòd argentum uiuum curat, uel potius curare uideatur morbum gallicum. præterea uideatis Plin. in cap. de lithargyro, licet nonnulli faciant differentiam inter hydrargyrum, & argentũ uiuum dicantq;, quòd hydrargyrũ est id quod arte fit. argentum uiuum uerò est id quod à natura, et quod foditur ex mineris, sed quicquid sit easdem habet uires siue fossum, siue arte factum: semper enim cuicunq; applicatur repellit, & summopere penetrat, & nullum commercium habet præterquam cum auro, & præ nimia sui frigiditate, et penetrandi ui siue hoc habet à sua forma specifica cuicunq; applicatur repellit, & cum occurrit membris principalibus interficit sicut uenenum, ideo antiqui abhorrebant ipsum, sed post ipsos Arabes qui maxime Alchimistæ fuerunt ita admisere usum ipsius, ut & in scabie quoq; uterentur, sed apud

Græcos nunquam uidebitis uſum ipſius. Loquor enim de Græcis antiquis ſicuti fuit Hipp. Gal. Oribaſius, nõ de recentioribus qualis fuit Aetius, Paulus, quoniam illis neotericis Raſim præfero. Alexander etiam Tralianus fuit ex antiquis illis, ideo uideatis Gal. in cap. de argento uiuo: dicit, ego non cognoſco hydrargyrum niſi pro ueneno, & nihil aliud de ipſo uult dicere. Dico igitur quòd argentum uiuum habet hanc proprietatem repellendi omnia quibuſcunq; occurrit, & ideo Arabes in ulceribus putridis, & malignis utebantur, & purulẽtis, cum non poſſent occrurere cum exiccantibus & abſtergentibus, quoniam ex iſto locus ab illa purulentia mundabatur, & breui tempore: quo uiſo cæpere ipſum extollere, & ad ſcabiem cum ſtorace, & oleis calidis applicare, & ſic multi moderni iuniores, & aromatarij ferè omnes in ſuis linimentis ad ſcabiem utuntur hoc: & quod deterius eſt extinguunt ipſum cum ſaliua, & cum cineribus, & conficiunt pillulas cum quibus mirifice humores euacuant, & per ſuperius, & per inferius, & eſt, ac ſi arſenicum præpararent, quia iſtud eſt maxime uenenum. Dicunt autem iſtud à uirtute occulta ſanare morbum gallicum. Inquiunt & hoc experientia conſtare: ſed dico ego & uos uidebitis, ſi unquam euenerit, ut experiamini, quod non conſulo, quòd neutrum horum facit ſcilicet, nec curat à proprietate manifeſta morbum gallicum, nec ullam contra ipſum proprietatem occultam habet, immo eſt peſſimum uenenum, & extermi=

nandum à toto uſu medicinæ, & licet uideatur ipſum curare non tamen curat, & decipiuntur neſcientes diſcernere inter id quod eſt per accidens, & id quod eſt per ſe:nam quia uident quòd exterius, uel interius aſſumptum facit ceſſare dolores, & ulcera clauduntur, credunt ob id quòd ceſſet morbus, ſed non ceſſat:at bene à partibus exterioribus, & ignobilioribus ad interiores, & nobiliores detruditur. procedẽte poſtea tempore redit cum ſæuioribus accidentibus, quia hoc uiderunt, & ipſi ideo diuerſos modos applicandi imaginati ſunt, modo præcipitant ipſum, modo adurunt, modo in ſuffumigijs, modo in linimentis, modo per os exhibent, modo illinunt, hoc pacto uidelicet, crura uſq; ad genua, et brachia uſque ad cubitũ, quo facto cum repellat omnia quibus occurrit, repellit etiam ad medios uentres, & quandoque ad caput, & ſic tunc ceſſant dolores, & ulcera clauduntur, & alia huiuſmodi per aliquod tempus, & cum iſti non ſentiãtur amplius dolores lætantur, bene comedunt, bene bibunt, bene dormiunt & pingueſcunt, licet non bona pinguedine, ſed potius tumeſcunt, & cum permanſerunt, quatuor, uel ſex menſes, & quandoque annos, redit, & peior priore inuadit, & anhelitus fœtet, gingiuæ corroduntur:unde & dentes longiſſimi apparent, & ſubmarcidi, color prauiſſimus, & fœdiſſimus, quòd ſi iterent linimentum, & bis ter ue, non amplius poſſunt euadere. ideo cum inuncti fuere apparent ſani:quia repellit ad intro, & penetrat. ob id commiſcent cum oleis ca-

lidis, & cum oleo decocto, cum ol. laur. cum ol. de terebinthina, cum adipe ursi, anseris, cum butyro, & faciunt infinitas miscellas, & utuntur linimento Io. de Vico, quod referunt illi Romæ multam pecuniam dedisse. at hoc faciunt medici, per ignorantiam methodi, & ita ego quoque cum iunior essem, usus sum isto linimento, & uisus sum sanasse aliquos, cum tamen non sanauerim: nam redibat postea deterior priore, ideo cum hoc uiderim, conuerti me ad Gal. hoc animo ut nisi methodum in hac arte, & rationem qua utitur ipse inuenirem, ut derelinquerem. ipsam tandem Deo iuuante uidi et inueni, ueram uiam à qua illuminatus fui, & cognoui, quòd argentum uiuum repellit omnia, quibus occurrit, dilatatq; uias, & expellit quidquid humoris inuenit, & non cessat iste motus, dum humor crassus, adustus, & pituitosus, expulsus sit ui ipsius, & quia illinuntur extrema, ideo humores coguntur retrocedere, & deuenire ad uentrem medium, & thoracem, unde qui taliter inunguntur plurima excernunt per sputum, & ita scopus, & finis huius est, quòd omnis materia ui, & impetu illius argenti uiui, deueniat ad thoracem, & ad stomachum, & ad pulmonem, & inde expellatur. cuius signum est, quòd maxima copia illius humoris, excernitur sine tußi, & sine aliqua excreatione, tenendo solum os apertum. sic igitur thorax impletur illo ueneno, & illa mala qualitate, quæ totum occupabat, sed quàm hoc sit bonum, iudicetis uos. si cum mate-

ria mala tendit de se ad ignobiliores partes, uos autem repellitis ad nobiliores, an sit bene factum, necne. præterea aduertatis, an illa sit conneniens uia educendi illum humorem, cum debeat hepar euacuari, per conuenientes regiones, & Auic. prima primi, inquit, cum euacuas, caue ne materia transeat, per membra principalia, & tu oppositum facis, cum tuo argento uiuo, & permanet iam, imò fit fortior, quia ea materia eò truditur, & illa mala qualitas, ubi maiorem facit impreßionem, & ideo isti habent sua membra spiritualia perpetuo affecta, & uos in primo intuitu, tales cognoscetis, cum non amplius habeant talem colorem, nec floridum, qualem habere solebant, marcidæ factæ sunt gingiuæ propter humores, qui eas corrodũt partes, ideo dentes longi, & nigri fiunt à fœtidis uaporibus. præterea anhelitus fætet, & calorem innatum semper sopitum habent propter illud uenenũ, quod acceperunt, nec bene concoquunt, sicuti prius: permanetq; intemperies illa calida & sicca in hepate, immo aucta est multum, ex qua continue multiplicãtur peßimi humores adusti, & plurimi. isti autem credunt quòd euacuatis illis humoribus sanantur, sed oportet reducere hepar ad naturalem intemperiem, ne alios amplius generet uapores malos, ideo non est mirum, si fiat recidiua, & malignior reddatur materia, quàm fuerat in principio. & ratio quia causa in hepate existens perseuerat continue magis, atque magis, quæ tamen remouenda erat, si uis rectè curare. Quare li

cet isti uideantur curari,non tamen curantur, quia nō per se curantur,i. remouendo causam morbi,sed tantum per accidens,recipiendo materiam,& euacuando absque alteratione hepatis,sine remotione illius malæ qualitatis impressæ,& ideo curantur hoc modo,quando sentiunt dolores cessare, & ulcera uident consolidari, & reliqua symptomata tolli per aliquod tempus,quia modo euacuatur quidem,sed non per conuenientes regiones, & deterius fit illud quod acquisiuere per assumptionem illius, ideo caueatis ab usu argenti uiui,& præcipue à pillulis illis, cum sint uenenum manifestum. Hucusq; igitur habuistis essentiam huius morbi,& signa,& indicationes quæ ab his sumuntur,sine quibus curari non potest sicuti febres,& inflammationes, quoniam gradus lapsus præcisè dignosci non possunt,neque etiam gradus naturalis temperamenti,dignoscere ualemus,sicuti Gal.in proœm. ad Glauc.asserit.aliorum autem morborum,licet non poßimus exquisitè lapsus dignoscere, quia tamen non faciunt magnam impreßionem, quemadmodum facit iste peßimus morbus,quia uel cito interficiunt, uel sanantur cum contrarijs,tamen occurrentes depellimus ipsos,& hoc quia non infixere formam suam in membris, sed si in hoc, & in alijs uenenis sciremus gradū lapsus,& formam illam specificam, forte cum ijs quæ ab indicationibus sumuntur eam tollere possemus nec credendum,quòd temperatura ipsa sit forma, sed bene ab ipsa sequitur immediate forma substantialis, sed

cum formam istam ignoremus, ideo non possumus eam tollere, cum indicationibus, nec credatis quòd etiam aliosq; plurimos tollamus, ob id quia sciamus præcise lapsus gradus illorum, sed occurrentes ipsis cum contrarijs, quia non fecere illam malam impressionem, quapropter eos tollimus, sed iste morbus gallicus, quia fecit impreßionem illam, ideo non potest remoueri, nisi cum æquis uiribus, quæ uere cognoscuntur, ergo cum indicationibus curatiuis nõ potest tolli, ergo ad aliud oportet deuenire, scilicet ad antidota, & ad ea quæ à qualitate occulta operãtur recurramus, quòd si fuerit in principio, ita ut non fecerit illam magnam impreßionem, possumus tollere cum indicationibus, ut si exquisitißime euacuabitis ipsum corpus, & alteretis hepar ad frigidum, & humidum, uos refrenatis formam nondum infixam, sed cum morbus est confirmatus, tunc oportet ad antidota accedere, & hoc est lignum indicum, quod nam sit istud lignum, an apud nos reperiatur tale, & Veronæ, est enim lignum, quod Eganum appellãt, quod facit siliquas, in quibus sunt semina parua, & folia rotunda, & magis rotunda, quàm sint folia hederæ craßiuscula, tamen lignum illud est solidißimum, ita ut uix poßit incidi, & grauißimum, ac ponderosum interius nigredinem habet, & tandem in eo reperiunt omnes conditiones ligni, quod nascitur in India, adeo similia sunt. An uero habeat eandem uirtutem, cum ligno Indo, hoc ignoro, & forte propter diuersitatem regionum, non

habet easdem uires, tamen non expertus sum, satis est quod illius ligni Indici, magnam habemus copiam, quod est antidotum huius morbi, neque hoc facit propter qualitates manifestas, quia ut ex gustu per regulas Gal. nobis traditas, in lib. de simpl. medicamentis sicciſsimæ, & calidiſsimæ substantiæ est, nam amarum est eius decoctum, cum acrimonia erodente, & ita erodente, ut sit calidum, usque ad tertium gradum, & habet partes heterogeneas, habet enim partes subtiles, in quibus fundatur illa acrimonia, & terrestres adustas, in quibus amaritudo, & hinc est, quòd sustinet tantam decoctionem, & si decies decoxeris, paulominus amarum spissum, & acre erit, quàm fuerit primum. & uix ab eo uirtus potest extrahi, & uidi aromatarios, qui decies uendiderunt idem lignum, ideo cum uultis esse fideles uestris ægris, & honorem adipisci, iubeatis, ut decoquant in domo sua. Cum igitur habeat istas qualitates, non tantũ non deberet curare istum morbum, quia ex cal. & sic. intemperie hepatis est, sed cum tale sit potius deberet augere. ideo non à qualitatibus manifestis operatur, sed à forma sua specifica, sicuti etiam multæ aliæ medicinæ. Cum igitur operentur à qualitate occulta, si istud decoctum exhibueritis, antequam remoueritis omnia impedimenta, multa incommoda, & mala insurgent absque ulla utilitate, quia forma illa specifica, à multitudine humorum obtunditur, præterea cum non poſsit, cum sua qualitate occulta, & forma specifica operari, cum quæ

litatibus manifestis.s. cum cal. & siccitate substantiæ operatur, & inflammat hepar, & sic, qui exhibent antequam corpus sit exacte purgatum, & mundum, plus nocent quàm prosint. si uero exquisitißime euacuatum fuerit prius, tunc prospere res succedet. ideo nunquam exhibeatis tale decoctum nisi prius corpore exquisitißime euacuato, & prius peractis ijs quæ dixi. sed quando uarius est usus istius ligni, ideo duo uerba dicam de hoc, nam uideo multos eosq; insignes medicos uti hoc ligno, cum uino, & decoquunt ipsum cum uino, eoq; aromatico, & maluatico etiam, & exhibent absque ratione ac sine methodo, unde destruunt omnium temperaturas, & non solum, cum uino, sed admiscent etiam calida aromata, quale est cinnamomum, & alia huiusmodi, & non tantum aromata calida, sed etiam medicamenta cal. & euacuantia, ut epithymum, diascere, & quod deterius est, ea etiam quæ molestisßime euacuant, sicuti est scamoneum, colocynthis, helleborus. Vnde componunt medicamentũ, quod quidem est uenenosum, & quidam ex nostris, qui ex assumptione istius uini, ita adustus, et exiccatus est, et ad nos accesßit, ut uix spatio sex mensium potuerim eũ refrigerare, & humectare, & exhibui ea frigida medicamenta, quæ certe alium interfecissent, & aromatarij timebant sibi ea præparari, cum dicerent se nunquam uidisse corpori alicui humano, tam frigida exhibita, & tamen uix potui ipsum refrigerare. Sed dicet quispiam, uellem scire, unde nam est iste malus usus, &

unde emanauit. Dico, & credo fuiſſe quempiam ex=
cellentem medicum, qui artem, & medendi methodum
calleret, qui cum inueniſſet quempiam laborantem tali
morbo admodum refrigeratum, uel ex longitudine
morbi, uel ex ætate, ut nihil ferè haberet caloris, præ=
terea totus gummoſus eſſet tophosq; in toto haberet,
& humores per uniuerſum craſſos, frigidosq;, ideo
cum uideret talia, forte quòd iſte eruditiſſimus, & pru
dentiſſimus medicus exhibuit iſtud decoctum cum ui=
no, & propoſuit, quia uidemus, & nos aliquos ita ma
leficiatos, qui nullam ferè caliditatem habent, & loco
ſanguinis pituitam generant quemadmodum Lima=
ciæ, & Cochleæ: in talibus conferre poſſet, quia indica
tiones hoc probãt, quia cum ſint frigidi, & humidi, er
go cum cal. & ſic. reducendi ſunt, ad temperamentum,
ideo ſi inuenietis tales, in quibus reliqua omnia fruſtra
ſint facta, tunc poteritis hoc facere, ſed aduertendum
hic unum quòd mihi iſtud uinum non placet, quoniã
ægritudo iſta eſt in neruis, & membranis: ſcitis autem
quantopere Hipp. Gal. Auic. Dioſc. & alij omnes de=
teſtantur uinum in morbis neruorum, ideo præ oculis
hoc habendum eſt, quod tamẽ ſi uolueris exhibere caue
ne exhibeas iuuenibus cal. & ſic. temperaturæ, & in
tempore, & regione calidis, quia multum lædes. nam
in iſto ligno ſunt duo, eſt uis calefaciendi, & exiccan=
di, & eſt forma ſpecifica, qua ſanatur morbus iſte. ſi
qualitates manifeſtæ ſuperauerint, tũc magis nocebis:
ſi uero forma ſpecifica ſuperabit, tunc ſanabis, ſed ca=

ueatis ab usu istorum antidotorum, sine methodo, & distinctione, quia semper plus damni afferretis uestris ægris, quàm iuuamenti. ideo si debetis, istud decoctum exhibere iuueni, & habenti temperaturam cal. & sic. in tempore etiam cal. & sic. tunc remittatis acrimoniam suam, & caliditatem ipsius, in aquis frigidis, & humidis, si uero fuerit corpus humidum, & non calidum, & uelitis aliquantulum calefacere, decoquetis id in aqua communi, quia ipsa recipit omnes impreßiones, licet mille calida in eis decoxeris, nunquam ab eis frigiditatem remouebis, & ego superioribus annis M. D. Io. Ioachimum habui laborantem tali morbo, & medici exhibuerunt decoctum in aqua communi, licet sit senex, tamen, quia est cal. & sic. temperaturæ, ideo iußi decoctum fieri, in aqua Endiuiæ, & cum hoc decocto totus refrigeratus est, qui cum prius pallidus esset, rubeus effectus est, ideo & uos ita facietis. Caueatis ne qualitates manifestæ superent occultam, quia sic inflammabitis potius, si uero forma specifica superabit sanabitis. Hactenus habuistis essentias huius morbi, & quoniam re est uia remouendi istum morbum una per indicationes, sicuti faciunt dogmatici, in omnibus morbis, à natura morbi, quia morbus est intemperies cal. & sic. in hepate redacta ad certam formam nobis ignotam, nec credendum, quòd ualeat consequentia hæc, quòd ubi est intemperies cal. & sic. in hepate, ibi sit morbus gallicus, quia lepra, & alij morbi proueniunt ab intemperie cal. & sic. hepatis, sed

ſecundum diuerſos gradus impreßionis, diuerſas facit ægritudines, cũ igitur hic ſit intemperies cal. et ſic. hepatis per illam cõmunem dignitatem, contraria contrarijs curãtur, ergo cum contrarijs debetis procedere, ſed cum hic ſit intemperies, eſt etiam plenitudo in toto quod indicãt dolores, puſtulæ, ulcera, gummæ, & defluxus pilorum, quoniam iſta ſunt ſigna fluxionis, fluxio autem eſt, cum materia, ergo ſi eſt fluxio, adeſt etiam materia, ſed ubi adeſt materia, ſumitur alia indicatio curandi in eodem fundamento multitudo curatur, & tollitur cum ſuo contrario, ſcilicet cum euacuatione. ſic enim ſit à natura morbi à quo ſumuntur duæ indicationes, una euacuandi, altera alterandi. Sed à qua natura incipiendum eſt? Videatis Gal. in tertio uerſi. ubi inquit, quòd ab ea debemus incipere, ſine qua reliqua non poteſt tolli. Hic autem remouenda eſt multitudo, & mala temperies exiſtens in hepate, debetis uos ab euacuatione incipere, quia niſi euacuetis humorem peccantem non poteritis alterare ipſum hepar. primo igitur euacuabitis, deinde cum contrarijs alterabitis, ſed quia exacte non poteſt tolli hæc intemperies, propter impreßionem: quia forma huius ægritudinis eſt etiam ignota nobis, ideo ad antidota recurrendum, quod eſt lignum Indianum, quod experientia conſtat tollere iſtum morbum, non propter qualitates manifeſtas, ſed quia tale, id eſt à proprietate occulta, & à forma ſpecifica, & hoc eſt, quia non attingimus ultimum gradum lapſus, & formæ huius morbi, nam ſi cogno-

si cognosceremus formas specificas cuiuslibet uestrum cognosceremus etiam cognitiones cuiuslibet. Verum qnia ultimæ formæ morborum, & maximè istius, & aliorum sunt nobis ignotæ, ideo coniectura tantum, & à posteriori est procedendum, & ideo inuentum est hoc lignum quod formæ huius morbi est contrarium, quia uidemus quicunque hoc assumpserunt, seruatis seruandis, & si non prima uice, saltem secunda, tertia ue, uel etiam quarta assumptione sanati sunt, nisi ipsi sint tabidi, & intemperies in corde iam sit confirmata cal. & sic. quia tunc non recipit curam, sed ubi non sit in corde impressa illa uenenosa qualitas, & uobis ægri, & aßidentes, & instrumenta commoda fuerint, omnes prorsus sanabitis, & diximus abstinendũ esse omnino à decocto ligni, cum uino, diximusq; quando conueniret, nisi esset periculum illud de uenenis, cum scilicet corpus esset admodum refrigeratum, uel propter longitudinem ægritudiniis, quæ resoluerit calorẽ innatum, & si quod generat ille calor, illud adustum generat, quia alteratum est, tamen si dabitis uinum, cũ sit calidũ calefaciet, & penetrabit per partes, ad quas aqua propter maximã pituitæ copiã non posset penetrare. præterea uinum confortat spiritus, & calorem innatum, & sic manifestißime calefacit, propter qualitates manifestas, & uini, & ligni, & propter formam specificam ligni morbum tollit, & sanat. Sed uideamus an illa medicamenta cal. ut cinnamomum conueniant. Dico, quòd non. quia non debent qualitates manifeste augeri, ita ut superent illam formam specifi

cam, sed potius corrigi, quia si augeretis qualitates manifestas, adderetis qualitatem igneam ipsi decocto, & si exhibueritis iuueni, & temperaturæ cal. & sic. uel in tempore tali plurimum lædetis. An uero medicamenta quæ euacuant, conueniant tam in decocto cum aqua, quàm cum uino. Dico quòd non. Quare? quoniã iam dixi, quòd hoc lignum agit, & tollit morbum à forma, si sic, ergo totum debet prius esse euacuatum antequam exhibeatur, quo omnia impedimenta sint ablata, ut cum forma sua poßit bene agere, si igitur erit euacuatum, & uelis euacuare, non ne contra Hipp. & Gal. & rationem, & contra omnes facies? Nam quid est deterius, quàm medicinas soluentes purgato corpori exhibere? quod ita sic uidens Hipp. in eo Aphor. Helleborum dare purgatis conuulsiones facit. quòd si non fuerit euacuatum, non debet exhiberi istud decoctum, quia alteratio non debet cum euacuatione permisceri, nam si fuerit mala complexio in aliquo membro, quis est tam rudis medicus, qui prius non uelit euacuare, deinde alterare membrum, sic & uos facere debetis, non autem permiscere euacuantia cum alterantibus, quia illa alterantia non poterunt agere, ideo caueatis ab hoc usu, quia peßimus est, uacuetis prius deinde alteretis, & nunquam conuenit uti isto decocto cum medicamentis euacuantibus, & soluentibus, raro etiam cũ uino, & in quibus casibus diximus, sed semp in eo est nocumentũ de neruis, et morbus iste occupat mẽbranas præcipue, quæ sunt neruosæ, ideo in aqua decoquetis, & si uultis calefacere aliquantũ, & exic-

care, ut si sit æger non iuuenis, & in tempore hyemali & temperaturæ ad frigidum potius declinantis, quàm aliter, tunc in aqua cõi decoquas, quia aqua cõis recipit oẽs impreßiones: si uero fuerit iuuenis, & cal. tẽperaturæ, et in æstate, tunc in aqua, uel boraginis, uel cicoreæ, uel fumiterræ, uel portulacæ decoquetis. licet ego nunquã transcenderim illas tres, tamẽ posset esse æger adeo calidus, ut egeretis sũma refrigeratione, nũquã tamen expertus sum, nam ista aqua resistit caliditati ipsius ligni, si enim accipiatis drach. v. opij, & drac. x. piperis, & simul ponatis, & decoquatis semper illa uis frigida resistit illis. x. calidis, & inducet stuporẽ. accipiatis etiam philonium romanum, & consideretis ingredientia, si Theriacam nouam in istis longe plurima cal. quàm frigida inuenietis, tamen habẽt maximã uim refrigerandi, & inducendi soporem. Hic cadit dubitatio, & maxima qũo aqua, s. cum sit primum frigidorum efficiatur materia ad oẽs formas suscipiendas. Sed si frigiditatem actualem, uel potentialem haberet, inesset illi forma propria, & ageret semper secundũ illam formã, & eodem modo, & si decoqueretis calida in ea semper refrigeraret, sicuti ab ea nunquam potest remoueri humiditas actualis, quia si decoquetis quæcũque sicca, semper erit humida, & nihil difficilius immo nullo pacto remoueri potest ab ea humiditas, frigiditas uero facillime remouetur, & tamen dicitur, quòd aer est primum humidorum, & aqua primum frigidorum, & Gal. uisus est cognouisse hanc difficultatem, quia nullibi curat frigiditatem aquæ, nisi quæ actualis

eſt,quando actu calida eſt eam abhorret, & in corpore calido,quod non facit in reliquis,quæ prima frigida ſunt.nam ſuccus papaueris, ut primo & ſecundo de tempore.licet actu calidus ſit,tamen quia potentia eſt frigidus ſemper refrigerat, & ſic uidetur q. Gal.confidat ſe, tantũ in actuali frigiditate aquæ non in potentiali. Cum igitur decoxeritis lignũ in aqua communi, & eã exhibueritis corpori calido, in tempore calido, urinæ minores efficiẽtur,& rubeæ,& æger maxime ſitiet eiusq; corpus incaleſcet,& tandẽ febricitabit,& tabeſcet, unde cogemini abſtinere ab eo, ideo utemini aquis deſtillatis,& ſimplicibus frigidis,ut End. Boraginis quia tales ſunt primæ frigidæ,& reſiſtunt calidis, quæ in ipſis decoquuntur.Quodnã uero lignũ accipiẽdũ ſit docebo.uolo,ut accipiatis quod eſt maxime nigrũ unctuoſum,& ponderoſum,quia in humiditate illius ſtat illa forma ſpecifica, quoniã humiditas, cum partibus terreis,ita permiſcetur,ut cauſet,et faciat nigredinem illam,& accipias lib.i.iſtius ligni non minutiſsime triti,ſed in laminas inciſi tenuiſsimas, quoniam in trituratione illa adeo tenui exhalat quid de forma ipſius,& remanet pars terreſtris,& ideo non debetis ſeruare ſic inciſum, quia tanto magis partes illæ tenues exhalant, ab eo in quibus eſt forma illa ſpecifica, ideo non niſi unam lib.pro quaq; uice facietis præparari, & tunc illico in aquã infundi, non tamen debet craſſe admodum eſſe inciſum, quia tunc aqua per eius ſubſtantiam non poſſet penetrare, & per conſequens non poſset auferre ab eo partes illas ſubtiles & for-

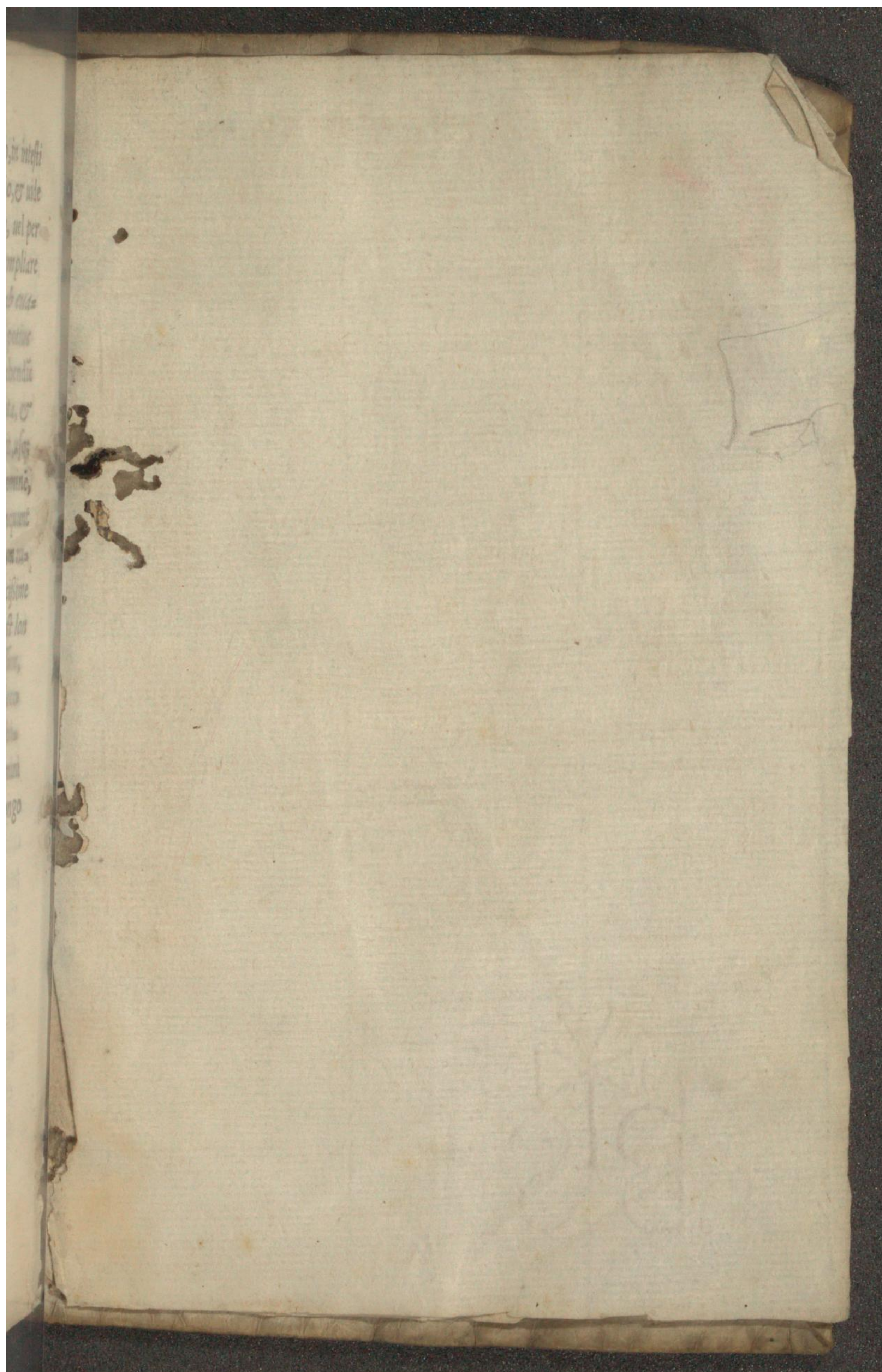
mam suam specificam, sed debent esse latæ partes illæ ligne, quoniam latitudo illa non impedit, quin decoctio posit auferre omnes partes, nec ita facile potest, ab eo uirtus resolui, & bene dicebat Arist. in primo meteor. loquens de putredine, nam quodlibet putrescibile, quanto amplius, tanto magis putredini resistit, ideo plurima copia aquæ plus resistit putredini, quàm parua copia, propterea accipiatis aquam laudatissimam, & subtilissimam, & pro qualibet lib. ligni. xij. lib. aquæ sumito, & ponas in olla stricti orificij, ut minus posit euaporari, & cooperias, & illa olla debet usque ad XVIII. & ad XX. etiam lib. aquæ continere, ut supersit uacuum pro ebulitione, & cum per diem naturalem infusam tenueris, istud lignum appones igni lento, & claro, quia facilius extrahetur quidquid in eo est uirtutis, & non tantum euaporabit, & decoquas usquequo tertia pars decreuerit, & accipio ego xij. lib. ut octo posint superesse, quia & ariditas ollæ, & ipsius ligni semper duas lib. aquæ assumunt. Deinde facta leui colatura repones, in uase uitreo bene obturato, & iste erit pro uno syrupo, & una libra dabitur pro singulis uicibus, & mane, & uesperi, & semper debetis aduertere, ut cum assumet syrupum, semper per horas tres permaneat, antequã cibum assumat, & sub actuali caliditate, uel tepidum exhibebitis, & si fuerit in æstate, quia omnia nunc sunt calida, quia tepidum erit sese sic poteris exhibere, sed quoniã isti iubent, ut æger si est in lecto quiescat, & si non cubat, iubent ad cubile accedere, & cooperiri,

quamplurimis pannis, quo excitetur ſudor, & etiam uiolentiſsime. ſed hic committitur error primo, quia ſudor eſt actio materiæ, quæ debetur ultimis excrementis, quæ in ambitu corporis exiſtunt, & ultimo, hoc facit natura. nam imprimis excernit, quidquid eſt in inteſtinis, & in uentriculo, & in primis uenis per ſeceſſum, ſecundo per urinam excrementa uenarum, ultimo per ſudorem excrementa quæ ſunt in ambitu totius etiam per inſenſiles tranſpirationes excernit, ſed iſti faciunt, quòd ultima euacuatio ſit prima, & omnino contrarium faciunt eius quod intendit natura. præterea quandoque natura expellit ſuas ſuperfluitates per urinam, quandoq; per ſeceſſum, licet hoc raro contingat, quandoque per inſenſilem tranſpirationem interdum per ſudorem, ſed iſti cogunt ſemper ſudare, & nil deterius eſt, quàm diuertere naturam, ab eo quod intendit, ſed debemus potius eam permittere, & ſi non poteſt ſupplere. illi opem ferre debetis, nō autem cogere ipſam, ideo habetis ut in quiete permaneatis, poſt ſyrupum in loco etiam calido, quo natura poſsit etiam agere operationes ſuas, & ſi prouocaret ſudorem permittere, ut ſudet, & nudare hominem debetis, & ſi defecerit auxiliari ei, & non cogegere ad id quod non eſt apta, quia non eſt forma uniuerſalis, regēs ſingulas partes noſtri corporis. Quod ad ſecundam decoctionem, accipiatis idem lignum, & decoquatis in lib. aquæ uſq; quo quarta pars decreſcat, & tamē cum tanta diligentia, & ſi uelletis diligentius facere poteſtis accipere mediam lib. aquæ decoctæ, &

tunc facietis fortißimã expreßionem, ut in prima etiã
decoctione, & utamini etiam ista pro potu, & si ingra
ta uidebitur, addatis parum sachari, sed simplicẽ ma-
gis laudo, & mihi placet, quòd omnino à uino se ab-
stineat. Victus uero ratio limitanda est, sicuti Hipp.
& Gal. in lib. de uic. ratione secundum ægri uires,
nam si robustæ erunt uires tenuißima erit diæta, si de
biles pleniori utamini uictu, etiam cauere debetis, ab er
rore in quem omnes communiter incidunt, quoniam sta
tim à principio tenuißimam diætã iubent, & male fa
ciunt, tam quia postea in statu coguntur cibare, & da
re carnes, præterea ad insueta hominẽ deducunt absq;
aliquo medio, ideo in primis, octauis, uel decimis diebus
dabis carnes pulli iuuenis, uel hædi, uel auium parua-
rum montanarũ, in parua quantitate, & dimidium pa
nis, quem consueuerat comedere in sanitate, & etiam
quandoq; uinum admodũ dilutum, & pauciferum. trã
sactis istis proximus decem diebus subtrahetis, & car
nes, & uinũ, & tamen panem biscoctum exhibeatis, se
cundum quòd uires tollerant, ut duas uel tres uncias,
pro qualibet uice, et quia ut plurimũ istis aluus astrin
gitur, ideo exhibeatis duas, uel tres uncias paßularũ
dulciũ, ut uenter magis lubricus reddatur, & iste pa
nis biscoctus, & maxime bonus, est. n. bis fermentatus,
& optime coctus nullũ excrementũ habet facillimeq;
concoquitur, & optime nutrit, & singulis quibusq; de
cimis uel octauis diebus, si corpus non fuerit illi obe-
diens exhibeas uel unc. i. flor. cass. uel elect. Lenit. uel
aliquid tale, quod non trahat à longinquo, sed tantum

educat superfluitates existentes in stomacho, in intestinis, & in primis uenis, ubi uero eris in tertio, & uidebis satis eductum de materia, uel per urinam, uel per sudores, uel per insensibilẽ habitum, poteris ampliare cibum, & si uideris, quòd natura non cessat, ab euacuatione non immutabis uictus rationem, imò potius subtrahes, quia prope statum, & in statu detrahendũ est, de cibo, & sic procedes usque ad quadraginta, & quinquaginta dies, quandoque etiam si opus fuerit, usq; ad sexaginta, postea paulatim incipis nutrire hominẽ, paulatim, inquam quoniam ut plurimum delinquunt isti, & sic sanabis. Sed quoniam est aliud lignum nuper ad nos allatum quo utuntur, ut aiunt felicißime Romæ, & uidetur radix cuiusdam cannæ, & est longitudinis unius digiti longi, & nõ admodum crassum, ac etiam insipidum, sicuti canna, & dicunt, quòd decoctum istius mirabilem qualitatem habet, nos uidebimus an bene succedat in posterum. interea utamini isto quod scimus tollere morbum gallicum ex longo usu. Et hæc satis dicta sint de hac materia.

FINIS.

3-

